

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Загальноуніверситетська кафедра мовної освіти

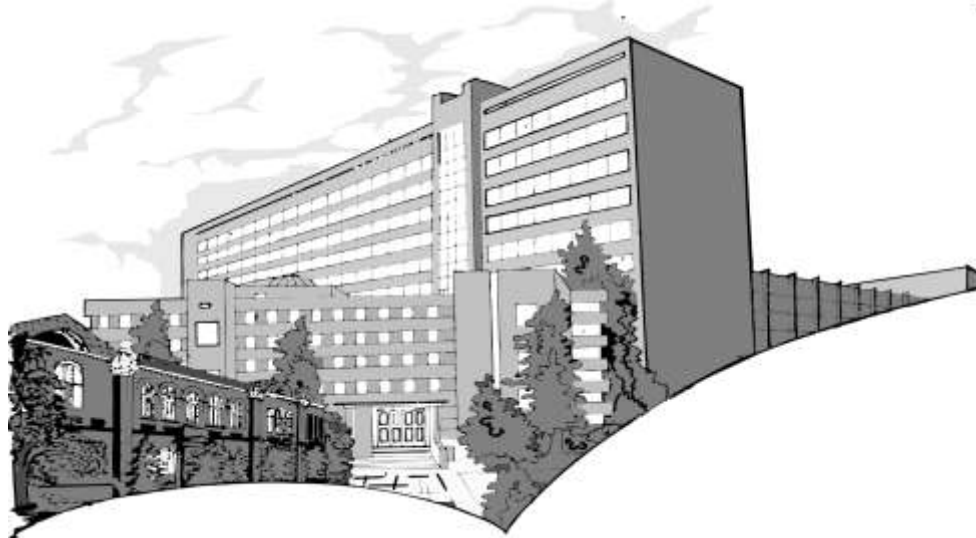
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
Кафедра практики англійської мови
та методики її викладання

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції

Роль мови в інтелектуальному формуванні особистості

11 травня 2017 року

Херсон

Схвалено для оприлюднення на засіданні загальноуніверситетської кафедри мовної освіти (від 04 травня 2017 р., протокол № 8)

Рекомендовано для оприлюднення рішенням вченої ради Херсонського державного університету (від 29 травня 2017 р., протокол № 11)

Рецензенти:

Кузьменко Ю. В. – доктор педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики викладання соціально-економічних дисциплін Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;

Демченко В. М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету

Матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Роль мови в інтелектуальному формуванні особистості» (11 травня 2017 р., м. Херсон) [Електронний ресурс] / за заг. ред. О. Ф. Свиридова, Н. І. Чабан. — Херсон, 2017 — 353 с.

Збірник матеріалів є підсумком обговорення на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Роль мови в інтелектуальному формуванні особистості» кола проблем: міжкультурна комунікація в сучасному світі, лінгвістика тексту, питання методики викладання української та іноземних мов тощо.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, учителів.

Автори несуть відповідальність за правильність наведеної інформації.

ЗМІСТ

Стратонов В. М.	ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА ХЕРСОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ «МОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»	11
Бабчишин Н. В.	ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	13
Башликова А. М.	ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ МОВЛЕННЕВОГО СПІЛКУВАННЯ	17
Бетліємська Б. Ф.	МОВА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОСТІ	21
Біланчин Н. І.	КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНІ МЕТОДИКИ ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	25
Борщук І. К.	PODCAST ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ	30
Бурдик В. І.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У СТУДЕНТІВ	34
Власюк І. В.	ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	38

Волошина І. Ю.	ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ГОВОРІННЯ СТУДЕНТІВ	44
Гайдук С. Я.	ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ	48
Гальченко А. О.	УПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА	52
Головіна С.	ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	56
Грабовська Х. А.	САТИРИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ДІЙСНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ДЖОЗЕФА ГЕЛЛЕРА	60
Григор'єв А. С.	СПОСОБИ АСИМІЛЯЦІЇ КОМП'ЮТЕРНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ	64
Грипюк Х. В.	UNITS OF NATIONALLY-BIASED LEXICON AND THE WAYS OF THEIR TRANSLATION	68
Демченко В.М.	МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ	73
Дем'янович А.	СУТНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ	77
Добринська Д. В.	ФОРМУВАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ	81
Жураковський І. В.	ВІДМІННОСТІ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ З ТОЧКИ ЗОРУ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ	86
Заброцька Л.	CREATION OF LANGUAGE TEACHING	90

MATERIALS USING THE CORPUS ANALYSIS

Закамарок І. С.	СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	94
Звонарьова О. І.	ФОРМУВАННЯ ПРАГМАТИЧНОЇ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ КОМУНІКАТИВНО-КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ	98
Істоміна А. В.	ОБРАЗНІСТЬ І СИМВОЛІКА В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ХХІ СТ. НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ	104
Іщенко М. А.	ПЕРЕКЛАД МАНІПУЛЯЦІЙ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ ЛІНГВІСТИЧНИХ	107
Кавка О. В.	ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНТЕРАКТИВНИХ	111
Калашникова Д. Г.	ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	115
Каленюк Ю. О.	РОЛЬ РІДНОЇ МОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ОСОБИСТОСТІ РОЗВИТКУ	119
Качанова А. В.	ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ	123
Кириченко О. С.	ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ХІМІЧНОГО НАПРЯМУ ІНШОМОВНОЇ	128
Кобилянська І.	ПРАВИЛА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕТИКИ	132
Колпак О. М.	ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСВОЄННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	136

Костюшко В. І.	ВПЛИВ БІЛІНГВІЗМУ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	140
Крицишин Т. О.	ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У ТВОРАХ М. МАТІОС ТА М. Г. КІНГСТОН	145
Кубай Н.О.	TRANSLATION IN VIDEO GAME LOCALIZATION	148
Кулієва С. Н.	ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ ВЕБ 2.0 «QUIZLET» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ	152
Лапчак О.	МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯКІСНОЇ ТА «ЖОВТОЇ» ПРЕСИ	156
Ленюк Н. М.	ВИДИ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	160
Ліба Д. І.	КЛАСИФІКАЦІЯ ОРНІТОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	162
Лупа Т. С.	ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА	170
Мартинець М.	ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У США (У ТВОРАХ А. МЕЛЬНИЧУКА ТА М. ЯВОРСЬКОГО)	178
Матушкевич Я. З.	ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ ЯК НОСІЙ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	183
Мельничук І. А.	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	187

Михайлишин Т.	ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ	190
Мудра М. В.	ВИКОРИСТАННЯ «PADLET»	СЕРВІСУ ДЛЯ	ВЕБ 2.0 НАВЧАННЯ
	МОНОЛОГІЧНОГО ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	МОВЛЕННЯ УЧНІВ	194
Мунтян Т. В.	СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГУ КОМП'ЮТЕРНОЇ СФЕРИ	СУЧАСНОГО	198
Новоренська М. М.	ПСИХОЛОГІЧНІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ НАОЧНОСТІ	ПЕРЕДУМОВИ	204
Омельяненко Є.	GAS CARRIERS: SPECIFIC TYPE OF TANKERS AS THE MAIN PART OF GAS TRANSPORTING INFRASTRUCTURE		208
Омелюсік Я. О.	РОЛЬ МОВИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ		213
Паньків І. Р.	ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ		217
Парій Д. П.	ВИКОРИСТАННЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ЗАРУБІЖНІЙ МУЗИЦІ	АФРО- СЛЕНГУ В	222
Полещук Т. Б.	ОСОБЛИВОСТІ МІЖРАСОВИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ НА ОСНОВІ РОМАНУ КЕТРІНСТОКЕТТ «ПРИСЛУГА»	ВИРАЖЕННЯ	226
Рижко Ю. В.	ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВО-ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ	ФОРМУВАННЯ	230

	СПІЛКУВАННЮ	
Рубан Д. В.	ДИСКУРС РЯТІВНИКА СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ	ЯК 235
Савчук О. Ю.	РИТОРИЧНА НОРМА В МОВЛЕННІ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ	240
Садляк В. Я.	ПОРІВНЯННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ОБРАЗНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	244
Свиридов О. Ф.	ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ ТА ЗООЛОГІЧНОЇ СИМВОЛІКИ НА МАТЕРІАЛІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ХІХ-ХХ СТОЛІТТЯ	248
Селіверстова В. О.	ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В АСПЕКТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНИ	253
Ситниченко М. О.	ЗАСТОСУВАННЯ МОВНО-СТИЛІСТИЧНИХ ВИМОГ ДО ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО- ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ	259
Соломахін А. Ф., Пономаренко О. Р.	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗООЛЕКСЕМ У СКЛАДІ ПОЕТИЧНОГО ДОРІВКУ ЛЕСЯ БЕЛЕЯ	265
Сорока Ю. А.	ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ	274
Стельманщук М. М.	ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО КРАСНОМОВСТВА У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ПОЛІТИКА	278
Сторожук Х. В.	ПОРІВНЯННЯ В СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ КАЗЦІ	284
Суровенний І.	FATIGUE AS A FUTURE COMING	288

CHALLENGE IN MARIRTIME INDUSTRY

Сушич Т. С.	УЧИТЕЛЬ-СЛОВЕСНИК ЯК МОВЛЕННЄВА ОСОБИСТІТЬ І РИТОРИЧНІ ЗАСОБИ МОВЛЕННЯ	292
Тихоліз І. М.	ОСНОВНІ ТРУДНОЦІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ У КІНОТЕКСТАХ	296
Тохтарова І. М.	ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	300
Уляк О.	VISUALIZATION AS AN ESSENTIAL METHOD FOR TEACHING MODERN LANGUAGES	304
Федак А.	SOMATISM AS A PART OF PHRASEOLOGY	309
Федотова Т.	ПРАВОВЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ НАЛЕЖНОГО СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ	313
Філіппова В. Д.	ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	318
Цапик В.	ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ЛІТЕРАТУРИ ЖАХІВ	322
Чабан Н. І.	СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ХЕРСОНЬСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	325
Чичикало М.	СУЧАСНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	333
Щетина Ю. О.	АВТЕНТИЧНІ ТЕКСТИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ	337
Яросевич О. В.	ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО	341

КОНЦЕПТУ «СТРАХ» У РОМАНІ
ДЖ. С. ФОЄРА «EXTREMELY LOUD AND
INCREDIBLY CLOSE»

Відомості про авторів

345

Вітальне слово

**ректора Херсонського державного
університету учасникам
Всеукраїнської студентської науково-
практичної конференції
«МОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА
РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»**

Розвиток сучасного полікультурного суспільства неможливий без інтенсивного зростання комунікацій у всіх сферах життєдіяльності людини. Особливо це стосується професійної сфери, адже за даними соціологічних досліджень близько 80 % професій вимагають від працівника високого рівня комунікативної компетенції у ході виконання функційних обов'язків. Як наслідок перед системою вищої освіти України поставлено завдання щодо забезпечення ефективної мовної підготовки студентів відповідно до вимог обраного фаху майбутньої праці.

Згідно з поставленими завданнями у вітчизняних вишах за всіма спеціальностями здійснюється підготовка з української та англійської мов за професійним спрямуванням. У такій підготовці акценти зміщено на формування мовного світобачення як засобу самоформування й самовираження особистості у професійній сфері. Комунікативні й пізнавальні стратегії ефективного навчання мови передбачають не лише засвоєння норм усного й писемного офіційно-ділового мовлення, а й вироблення навичок оперування фаховою термінологією з використанням наукового стилю комунікації.

Тому в Херсонському державному університеті значну увагу приділено залученню студентів до наукової діяльності. У межах цієї роботи загальноуніверситетською кафедрою мовної освіти нашого університету разом із кафедрою практики англійської мови та методики її викладання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка організовано Всеукраїнську студентську науково-практичну конференцію «Роль мови в інтелектуальному формуванні особистості». Електронний збірник матеріалів конференції презентує результати наукових досліджень студентів, магістрантів, аспірантів і молодих учених із проблем міжкультурної комунікації у сучасному світі, лінгвістики тексту, методики викладання української та іноземних мов. Викладені в тезах матеріали відображають рівень кваліфікованого використання молодими науковцями мовних виражальних засобів у ході розв'язання нагальних дослідницьких проблем.

*Ректор ХДУ,
доктор юридичних наук,
заслужений юрист України,
професор кафедри
галузевого права*

В. М. Стратонов

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасному суспільстві зростає роль інтернаціонального виховання. І тут предмет «іноземна мова», у силу своєї специфіки, має більші можливості, ніж інші предмети шкільного циклу. Зараз, як ніколи, необхідно, щоб люди володіли знаннями у галузі іноземних мов.

У навчанні іноземного говоріння граматики займає важливе місце, адже це свого роду каркас, на якому базується лексика. Навчання граматики і правильного оформлення висловлювання, а також розпізнавання граматичних форм у мові та письмі, відбувається за допомогою формування граматичних навичок.

Повноцінна комунікація не може відбуватися за відсутності граматичної компетентності [1]. Граматична компетентність (ГК) – це здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості.

Основними компонентами формування іноземної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів виступають граматичні навички (рецептивні та репродуктивні), граматичні знання (форми й значення) і граматична усвідомленість. Існують різні типи навчальної інформації, які допомагають учням одержувати граматичні знання: правила, зразок мовлення, модель, схема, ілюстративна таблиця, граматична усвідомленість.

У навчанні іноземної мови, як і будь-якого іншого шкільного предмета, слід враховувати всі принципи загальної дидактики: принцип

виховного навчання, науковості, системності, наочності, активності, свідомості, доступності та посильності, міцності, концентризму, комунікативної спрямованості, мінімізації, урахування рідної мови, поетапного формування навичок та розвитку вмінь [4].

У середніх навчальних закладах вивчаються не всі граматичні явища іноземної мови, а спеціально відібраний шкільний граматичний мінімум, який складається з активного граматичного мінімуму і пасивного граматичного мінімуму.

Засоби формування граматичної компетенції – це знаряддя і матеріали навчального процесу, які допомагають учителю організувати ефективно навчання іноземної мови, а учням – ефективно оволодіти нею. Для формування граматичної компетентності навчально-методичний комплект повинен поєднати в собі основні засоби навчання (підручник, робочий зошит учня, книга для вчителя, звукозаписи текстів і вправ, відеоматеріали, допоміжні посібники та довідники) та додаткові засоби навчання. Допоміжні засоби навчання поділяють на технічні і нетехнічні.

Ігри, як відомо, є провідною формою діяльності дитини в молодшому шкільному віці. Відомо, що багато видатних педагогів справедливо звертали увагу на ефективність їхнього використання у процесі навчання. І це зрозуміло. У іграх проявляються особливо повно і часом несподівано здібності людини, дитини особливо. Вони служать своєю «спільною мовою» для всіх дітей. Використання ігор, як одного з прийомів навчання іноземної мови, значно полегшує навчальний процес, робить його ближче і доступніше дітям.

Молодший школяр – ще маленька людина, але вже дуже складна, зі своїм внутрішнім світом, зі своїми індивідуально-психологічними особливостями. Можна стверджувати, що молодший школяр – це «маленький дорослий», у якого починаються формуватися найважливіші процеси. І дуже важливо, на наш погляд, щоб діти не

відчували велике навантаження шкільної програми, а ігри — здатна допомогти цьому [2].

Для успішного проведення граматичної гри на уроці іноземної мови необхідно враховувати наступне: по-перше, організатор має здійснити ретельний аналіз обраної/створеної гри з точки зору як навчальної мети, так і комунікативної підготовки її майбутніх учасників; по-друге, вчителю необхідно впевнитися, що правила гри є чіткими і приготувати необхідне обладнання; по-третє, гра має бути такою, щоб усі діти брали однакову участь у грі; по-четверте, граматичну гру краще проводити у другій половині уроку після роботи з текстом/аудіотекстом тощо, гра має стати стимулом до здійснення іншомовної діяльності, коли учні вже втомилися і рівень їхньої розумової активності знизився; по-п'яте, учитель має контролювати весь процес гри, час від часу спрямовувати її у потрібне русло, забезпечувати належний рівень дисципліни у класі; по-шосте, гру необхідно закінчити до того моменту, як таке бажання виникне в учнів, оскільки гра не повинна втомлювати, інакше вона втратить свою основну функцію – підвищувати рівень мотивації тих, хто навчається [3].

Отже, використання граматичної гри на уроках іноземної мови в початковій школі є запорукою успішного формування граматичної компетентності молодших школярів. Високий рівень мотивації, який має місце, дозволяє активізувати мовленнєву діяльність, підвищити їхній інтерес до вивчення іншої мови навіть тоді, коли йдеться про засвоєння граматичних структур. Перспективу нашого дослідження бачимо в розробці критеріїв відбору граматичних ігор і створенні комплексу ігрових граматичних вправ для засвоєння мовного матеріалу, передбаченого програмою з англійської мови для початкової школи (перший рік навчання).

Література

1. Кушнар'ова М. В. Загальна характеристика англомовної

- граматичної компетенції учнів молодшої школи / М. В. Кушнарєва // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – №9. – С. 84–89.
2. Осорина М. В. Секретний мир дітей в пространстві врослих / М. В. Осорина. – Питер, 1999. – 288 с.
3. Паршикова О. О. Шляхи формування в учнів початкової школи мотивації вивчення іноземної мови / О. О. Паршикова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: педагогіка та психологія. – 2004. – №7. – С. 55–61.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: під ручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – Київ: Генеза, 1999. – 368 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЙ МОВЛЕННЕВОГО СПІЛКУВАННЯ

У сучасному світі в руслі комунікативної лінгвістики значна увага приділяється проблемам успішної комунікації. Набуває потреба досягнення мети комунікації, що розглядається з позиції отримання як позитивного результату, так і негативного.

У спілкуванні, крім влучного донесення необхідної інформації, переслідуються певні немовленнєві цілі, що регулюють діяльність комунікантів. Реалізація будь-якої мети вимагає детального планування та прогнозу. Співрозмовники можуть корегувати свої дії залежно від ситуації, що розгортається, залишаючись при цьому в рамках зазначеної мети. А отже, усі мовленнєві дії комуніканта, спрямовані на досягнення комунікативної мети, знаходять своє відображення в так званих комунікативних стратегіях і тактиках.

Метою нашого дослідження є з'ясування особливостей мовленнєвої або комунікативної стратегії у діловому спілкуванні залежно від мовленнєвої ситуації.

Існують різні класифікаційні підходи, за яких стратегії пов'язані з колективною навчальною діяльністю (Дж. Рубін, Д. Міллер, Р. Елліс, Л. Клінберг, І. Дроздова, О. Іссерс, О. Любашенко, С. Лебединський, Н. Формановська). Р. Оксфорд визначає навчальні стратегії як розвиток комунікативної компетенції людини.

Під стратегією прийнято розуміти загальні принципи мовної поведінки у зв'язку з постановкою конкретної практичної задачі та планом її реалізації. У широкому розумінні комунікативна стратегія розуміється як надзавдання мови, що диктується практичними цілями мовця, як єдність комунікативних і практичних цілей. Тобто

комунікативна стратегія мови є способом реалізації задуму, вона передбачає відбір фактів та їх подачу в певному освітленні з метою впливу на інтелектуальну, вольову та емоційну сферу адресата. Зазвичай комунікативні стратегії реалізуються в комунікативних тактиках, одній або кількох діях, які мовці конструюють по ходу варіативності діалогу, що допомагають досягнути поставленої кінцевої мети. У діловому спілкуванні мовленнєва або комунікативна стратегія визначається особливостями мовленнєвої ситуації, особистісними й індивідуальними особливостями мовців, особливостями мовних традицій соціальної групи, країни.

Складовими стратегії мовленнєвого спілкування є комунікативна інтенція, комунікативна мета, комунікативна компетенція. Комунікативна інтенція – осмислений чи інтуїтивний намір адресанта, який визначає внутрішню програму та спосіб її втілення. Якщо розглядати, наприклад, діалог, то саме завдяки інтенціям він підтримується, членуючись на конкретні відносно завершені частини, що характеризуються досягненням (чи недосагненням) мети спілкування. Комунікативна мета – стратегічний результат, на який скероване конкретне спілкування, комунікативний акт. Мета багато в чому визначає перебіг спілкування, рух у ньому інформації, взаємодію учасників. Людське спілкування ґрунтується на взаємній необхідності. Лінгвісти зазначають, що недостатність особистості в якомусь аспекті є ніби імпульсом, що спонукає шукати доповнення в іншій особистості [2]. Це і є джерелом комунікативних потреб, що усвідомлено чи неусвідомлено втілюються в комунікативні інтенції.

Саме типом інтенціональності визначаються такі типи міжособистісного спілкування, як переконування, аргументація, з'ясування, випитування, обговорення та ін. Серед чинників, що обумовлюють комунікативну інтенцію, найважливішими є: мотивація як система мотивів, імовірнісний досвід, пов'язаний з моделлю

майбутнього (можливістю прогнозування), мета, обставини, оточення тощо.

Комунікативна стратегія охоплює низку таких питань, як вибір глобального мовленнєвого наміру, відбір компонентів семантики речення, визначення обсягу інформації, визначення порядку комунікативних складових, налаштування мовленнєвої структури висловлювання на певний комунікативний режим, стиль, жанр. Т. Ван Дейк виокремив такі стратегії: когнітивні, контекстуальні, розуміння, мовленнєві, семантичні, синтаксичні, схематичні, текстові. Він вважає, що саме мовленнєві стратегії визначають загальний стиль взаємодії комунікантів, тобто, як і якими засобами може бути досягнута мета [2].

Інші дослідники розрізняють два типи стратегій спілкування: власне комунікативну (правила й послідовність комунікативних дій, яких дотримується адресант) та змістову (покрокове змістове планування мети в межах певного спілкування). У лінгвістичній літературі виділяють також кооперативні (втілюються в інформативні та інтерпретативні діалоги) та некооперативні (знаходять своє втілення в конфліктах) стратегії мовленнєвого спілкування.

Отже, дослідження комунікативних стратегій і тактик та їх вплив на здійснення комунікації та її результат є досить актуальним. Процеси комунікативного планування й управління, інтуїтивно відомі більшості мовців, у реальності виявляються складним когнітивним феноменом. Саме вдало обрані комунікативні стратегії і тактики забезпечують досягнення комунікативної мети найбільш оптимальним шляхом. Знання комунікативних законів і вміння використовувати їх, а якщо необхідно – протистояти їм – важлива складова комунікативної компетенції кожної освіченої людини. Ці знання в поєднанні зі знаннями про стратегії спілкування забезпечують результативне й грамотне спілкування мовця.

Література

1. Караулов Ю. Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1981. – 368 с.
2. Любашенко О. В. Лінгводидактичні стратегії: проектування процесу навчання української мови у вищій школі: Монографія / Олеся Вадимівна Любашенко. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007. – 296 с.

МОВА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ СУЧАСНОСТІ

Проблеми мови й мислення, мови й мовлення мають тривалу історію, протягом якої їх досліджували філософи, мовознавці, логіки, психологи. Останнім часом ці проблеми інтенсивно вивчають також кібернетика, семіотика, інформатика, герменевтика й інші науки. У вирішенні проблеми накопичилася значна кількість достовірних результатів, багато гіпотез і безліч нез'ясованих питань.

Метою нашого дослідження є розгляд деяких аспектів співвідношення мови й мислення, мови й мовлення, мови як суспільного явища сучасності.

Дослідженням проблем мови, освіти, спілкування присвячені праці М. Бахтіна, М. Кагана, В. Лозового, В. Лутая, О. Лосєва, О. Радченко, Ю. Степанова, Ю. Хорунжого, О. Шахнаровича, П. Щедровицького та ін. Л. Щерба [5] неодноразово звертав увагу на те, що мова була, є й буде не тільки засобом комунікації, але й способом вираження, самовираження і самореалізації мовця у спілкуванні з іншими людьми, зокрема в процесі професійного спілкування. Німецький філософ Вільгельм фон Гумбольдт стверджував: «Мова – це дух народу». Без мови окрема людина з космічного ладу, перетворюються в населення споживачів, у неодухотворену сукупність автономних індивідів [2].

Більшість із них дійшли висновку, що мова й мовлення є поняттями, що не збігаються [2]. Мова є системою словника й граматичного ладу, а мовлення – це застосування мови у живій діяльності індивідів, у процесі праці. Мова не є і суто психічним явищем, оскільки психіка в кожній людині неповторна, а отже, на світі мало б бути стільки мов, скільки є людей. Хоча не можемо заперечувати, що в мовленні кожної людини відображені її психічні особливості, а в

національній мові – менталітет, особливий психічний склад певної нації.

Мова – явище соціальне (суспільне). Вона виникає, щоб задовольняти потреби людського суспільства, є однією з найважливіших ознак суспільства і поза ним існувати не може. Мова – це єдина, цілісна, складна система знаків: фонем (звуків), морфем (частин слова), слів, речень, яка служить для називання предметів, явищ об'єктивної дійсності та понять, є засобом спілкування, обміну думками і формування думок.

З одного боку, мова створюється й розвивається суспільством, з іншого – без мови не було б суспільства. Суспільство обслуговують, крім мови, й інші явища – наука, техніка, ідеологія, культура, релігія тощо, однак мова виокремлюється із усіх інших суспільних явищ, бо вона обслуговує всі без винятку сторони життя й діяльності людини. Якщо, скажімо, ідеологія обслуговує певні суспільні класи, релігія – окремі групи людей, то мова – всі сфери соціуму як функціонального організму. Суспільство також може свідомо впливати на розвиток мови. Свідомий вплив суспільства на мову (цілеспрямовані урядові заходи) називають мовною політикою[3; 4].

Мова – явище фізичне, фізіологічне, антропологічне, суспільне. Умова його існування – людське суспільство. Це феномен людської цивілізації, а зв'язок мови й суспільства обопільний. Вона – одна з головних ланок ланцюга «суспільна свідомість – праця – мова», що робить людину власне людиною. Мова – найважливіше знаряддя соціалізації людини. Суспільна сутність людини виявляється уже в тому, що вона щодня спілкується, пристосовується до свого оточення, зміцнює суспільні зв'язки, взаємодіє зі суспільними групами.

Мова – засіб спілкування, мислетворення, інтелектуального та естетичного освоєння світу, нагромадження і збереження людського досвіду, а також умова подальшого поступу усього людства. У мові виявляється генотип нації, досвід її буття, закладено код нації, її

ментальність. Мова – найважливіша ознака нації і засіб репрезентації її у світі.

Формою існування мови є мовлення – конкретний, практичний вияв мови, «мова в дії», реалізація мови у різних сферах життєдіяльності.

Оволодіваючи мовою, людина опановує і культуру народу. Мова – «генофонд культури» (О. Гончар), «жива схованка людського духу» (Панас Мирний). Вона духовно єднає покоління, дає змогу сягнути культурних скарбів минулих століть. Мова – це міст між культурами. Через мову можна глибше пізнати традиції і здобутки чужої культури. Українська мова – це ключ до багатой української культури, мова єднає між собою представників певної нації у часі і просторі. Завдяки мові ми усвідомлюємо себе українцями, відчуваємо свою спільність з тими, хто далеко від нас, із тими, хто жив до нас.

Отже, саме мова є засобом формування суспільної свідомості. Засобом створення єдиної ментальності, єдиного духу суспільства. Мова є водночас генетичним кодом суспільства. Саме мова дозволяє підтримати історичну постать поколінь, допомагає кожному новому поколінню спиратися на весь набуток предків, а не щоразу розпочинати все з нуля...

Література

1. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт; [пер. С нем. Яз. Г. В. Рамишвили]. – М.: Прогресс, 2000. – 400 с.
2. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія / І. П. Дроздова. – Харків, ХНАМГ, 2010. – 320 с.
3. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація [Електронний ресурс]. – Дорогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. – 218 с.
4. Погрібний А. Світовий мовний досвід та українські реалії: Інститут відкритої політики. – Київ, «МЕДОБОРИ» (ПП Мошак М. І.),

2003. – 72 с.

1. Щерба Л. В. Современный литературный язык / Л. В. Щерба // Основы культуры речи: хрестоматия / сост. Л. И. Скворцов. – М., 1984. – С. 191–203.

**КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНІ МЕТОДИКИ
ЯК МОТИВАЦІЙНИЙ ФАКТОР ФОРМУВАННЯ
УМІНЬ І НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ
НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У період подальшої інтеграції України в європейський простір підвищення рівня володіння іноземними мовами є надзвичайно важливим. Проте мусимо констатувати недостатній рівень підготовки учнів української школи з іноземних мов. Одією з причин, на думку вчених-методистів, є низька вмотивованість учнів до вивчення іноземних мов, особливо на середньому етапі навчання в загальноосвітній школі. Зниження інтересу раннього підліткового віку до вивчення іноземної мови, у свою чергу, призводить до низької підготовки випускників сучасної української школи.

У процесі пошуку вирішення вище згаданої проблеми одним із центральних об'єктів усебічного вивчення вітчизняної методичної та психолого-педагогічної науки стала проблема мотивації навчання.

Мотивація є однією з фундаментальних проблем психолого-педагогічної науки, якій присвятили свої дослідження ряд вітчизняних та зарубіжних вчених Б. Г. Ананьєв, Р. Г. Асєєв, В. Апелът, Л. І. Божович, В. В. Давидов, І. А. Джидарьян, І. А. Зимняя, А. І. Леонтєв, О. М. Леонтєв, А. К. Маркова та ін.

На основі вивчення теоретичних аспектів проблеми мотивації навчання та аналізу емпіричного матеріалу вченими (А. Н. Леонтєв, А. К. Маркова, С. Л. Рубінштейн) було встановлено, що мотивація навчання є системою пізнавальних потреб, мотивів та цілей, яка спонукає учня до учіння та стимулює й підтримує активність особистості на певному рівні у навчально-пізнавальній діяльності.

Мотивованість є суттєвою характеристикою навчально-пізнавальної діяльності. Як зазначає І. А. Зимня, «...навчання наскрізь проходить крізь учня, його мотиви, ціннісні орієнтації, цілі, інтереси, перспективи й повинне спонукатись такими мотивами як мотиви власного розвитку, власного вдосконалення» [1, с. 68].

У процесі дослідження мотивації особистості до навчання одним із основних засобів, які спонукають учня вчитися, самостійно оволодівати знаннями, уміннями, навичками, психолого-педагогічна наука визначає стимул, який є засобом, що спонукає учня до підсиленої діяльності, своєрідним зовнішнім поштовхом, сила якого зростає в залежності від його суспільної значущості.

Метою нашого дослідження є висвітлення методичних прийомів, які виступають мотиваційним фактором так стимулом формування в учнів умінь і навичок іншомовного спілкування на уроці іноземної мови.

Вирішення проблеми підвищення інтересу до вивчення іноземних мов багато вчених-методистів вбачають у застосуванні комунікативно-орієнтованих методик на уроці іноземної мови.

Специфіка означених методик полягає в тому, що участь у такого виду діяльності передбачає реалізацію об'єктивної необхідності учнів у співпраці, їх суб'єктивної потреби у спілкуванні, забезпечення особистісного сприйняття учнем навчального матеріалу в процесі співпраці з учителем та однолітками, сприяють виникненню особистісного взаємозв'язку, органічного соціально-психологічного взаєморозуміння, взаєморегулювання відносин та взаємовпливу [2, с. 24]. Іншими словами, вони забезпечують активну мовленнєву діяльність учнів, викликають у школярів бажання висловлюватися у процесі мовленнєвої взаємодії зі співрозмовником.

Основою комунікативно-орієнтованих методик у процесі вивчення іноземних мов є застосування колективних форм організації навчально-

пізнавальної діяльності. Означені форми роботи забезпечують високий рівень продуктивності діяльнісного обміну під час розв'язання навчальних завдань будучи потужним стимулятором пізнавальної активності учнів.

Разом з тим, застосування колективних форм організації навчально-пізнавальної діяльності забезпечує злиття процесів навчально-пізнавальної діяльності учнів та спілкування; нерозривність навчання та діяльності; високий рівень вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети спілкування; широкий спектр можливих соціально-нормованих типів поведінки учнів; партнерський спосіб освоєння фонду навчальної інформації; чітко виражену координацію та кооперацію дій у процесі розв'язання колективних навчальних завдань [3, с. 266].

Наведемо приклад комунікативно-орієнтованої методики, адаптованої нами для застосування на уроці англійської мови у 7-му класі загальноосвітньої школи [4].

Role play

The Holiday of Your Life

Students should join into groups where some students interview the others about the holiday of their life

Student 1

Where did you go?	How did you travel?	What places of interest did you see?	Did you meet anybody interesting?
What kind of trip was it?	Where did you stay?	What did you do in the evenings?	Did you buy any souvenirs?
Did you go alone?	Was the food good?		Did you enjoy yourself?
	Was the weather good?		

Student 2

The Holiday of My Life

<i>Place and country</i>	<i>Washington D.C., the USA</i>
<i>Type of the trip</i>	<i>package tour</i>
<i>Type of transport</i>	<i>plane</i>
<i>Company</i>	<i>alone</i>
<i>Lodgings</i>	<i>boarding house (breakfast and dinner, clean room, nice land-lady)</i>
<i>Food</i>	<i>home-made American food (fried chicken, mixed salad, spinach)</i>
<i>Meeting new people</i>	<i>Donald Trump (at inauguration ceremony), Keanu Reeves</i>
<i>Doing in the evening</i>	<i>Sitting in the living room with other guests, watching TV, going to the disco</i>
<i>Places of interest</i>	<i>The White House, the Capitol, the Washington Monument, the Lincoln Memorial, the Vietnam Veterans Memorial</i>
<i>Souvenirs</i>	<i>post-cards, some T-shirts,</i>

Student 3

The Holiday of MyLife

<i>Place and country</i>	<i>London, Great Britain</i>
<i>Type of the trip</i>	<i>package tour</i>
<i>Type of transport</i>	<i>double-deck bus</i>
<i>Company</i>	<i>two best friends</i>
<i>Lodgings</i>	<i>luxurious hotel in the West End</i>
<i>Food</i>	<i>fish and chips, all kinds of international dishes</i>
<i>Meeting new people</i>	<i>David Beckham and his wife Victoria</i>

<i>Doing in the evening</i>	<i>going to restaurants, watching TV, having rest in the hotel room</i>
<i>Places of interest</i>	<i>Trafalgar Square, Westminster Abbey, St. Paul Cathedral, Piccadilly Circus, the British Museum, the Tate Gallery, the Post-Office Tower</i>
<i>Souvenirs</i>	<i>post-cards, a souvenir doll, a coffee mug for my collection</i>

Таким чином, вищезгадані аспекти комунікативного стимулювання у сукупності є втіленням комунікативного підходу до навчання іноземної мови на середній ланці загальноосвітньої школи, що в подальшому сприятиме вдосконаленню рівня опанування іноземною мовою випускників української школи.

Література

1. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя – М: Просвещение, 1991. – 220 с.
2. Маргулис Е. Д. Коллективная деятельность учащихся: Проблемы обучения / Е. Д. Маргулис – К.: Вища школа, 1990. – 136 с.
3. Маркова А. К. др. Формирование мотивации обучения: Учебник для учителя. – М.: Просвещение, 1990.
4. Серняк О. М. Мотиваційний аспект педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів / О. М. Серняк. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. – Вип.3 (13). – К.: НПУ, 2005. – С. 265-267.
5. Klippel F. Keep Talking. Communicative fluency activities for language teaching / F. Klippel – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – 202 p.

PODCAST ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Велика кількість різноманітних онлайн та офлайн ресурсів, програмних і технічних засобів, доступних користувачам, і передусім вчителям, зумовлює проблему їхнього вибору для ефективного використання в процесі навчання іноземній мові. У контексті формування навичок аудіювання актуалізується проблема вибору учителем ефективних аудіоматеріалів, до яких належать вже традиційні на даний час аудіокнижки, радіопередачі, мовні аудіокурси та новітні подкасти, можливості використання яких стають дедалі доступнішими.

Термін Podcasting утворений з частин двох слів: iPod (брендову назву mp3-плеєра) і англійського слова broadcasting (трансляція передач). Подкаст – інноваційний мультимедійний феномен у викладанні іноземної мови, який сприяє розвитку розуміння іноземної мови на слух [5].

У науковій літературі знаходимо визначення про те, що подкаст (podcast) – це аудіо- або відеозапис, зроблений будь-якою людиною і доступний для прослуховування або перегляду у всесвітній мережі. На відміну від телебачення чи радіо, подкаст дозволяє прослуховувати аудіофайли та переглядати відеопередачі не в прямому ефірі, а в будь-який зручний для користувача час [4, с. 189].

Подкасти постійно оновлюються, їх можна завантажити в Інтернеті. Вони містять аудіо- та відеоматеріали найчастіше в форматі mp3 і доступні завдяки Інтернету в будь-який час.

Методистами створена низка подкастів, спеціально призначених для вивчення іноземних мов. Використовуючи подкасти, учні отримують інформацію з актуальних тем, збагачують свій словниковий запас і

розвивають навички говоріння. На думку науковців, подкасти забезпечують [1, с. 36]:

- диференційований підхід до вивчення іноземних мов в залежності від індивідуальних особливостей учнів;
- вибір матеріалів, які цікавлять вчителя і учнів;
- автономне навчання, яке взаємодіє з традиційним уроком іноземної мови завдяки дидактичній інтеграції сучасних технологій;
- можливість запису аудіоматеріалів на різні електронні носії інформації (мобільний телефон, CD-диск і т.д.).

Навчальні подкасти (спеціально підготовлені для тих, хто вивчає мову) різноманітні за жанром: документальні (виступи політичних діячів, вчених, трансляція громадських заходів), драматичні (фрагменти вистав, радіовистав) і т. д. Сприйняття такого виду зразків вимагає максимальної концентрації уваги, інакше розуміння тексту буде неповним.

Подкасти надають більш сприятливий психологічний вплив на учнів у порівнянні зі звукозаписом завдяки своїй природності і наближеності до умов реального спілкування. Відтак, процес аудіювання протікає успішніше при виконанні спеціальних вправ, складених на матеріалі аудіотексту. Одні з них передують аудіюванню, інші здійснюються одночасно з ним, треті – після закінчення слухання тексту. Вправи першої і другої груп спрямовані на збільшення обсягу оперативної пам'яті учнів, зменшення труднощів сприйняття компонентів тексту. За допомогою третьої групи вправ (природно-комунікативних) встановлюється ступінь розуміння змісту повідомлення, учні стимулюються до висловлення з приводу почутого.

Розглядаючи подкасти як спеціальний продукт, що використовуються в аудіюванні поряд з іншими типами цифрових записів, слід зазначити, що до них повинні ставитися ідентичні технічні та методичні вимоги. Зокрема, це стосується автентичності, тобто це

повинні бути оригінальні тексти, які продукуються носіями мови, спочатку записані для носіїв мови і не призначені для навчальних цілей, та систематичності використання, що, на думку А. М. Шварца, дасть змогу учням звикнути до зразкової мови [3, с. 198].

При відборі подкастів в навчальних цілях викладач повинен керуватися наступними критеріями [2, с. 147-150]:

- тематична відповідність матеріалів навчальному плану;
- автентичність обраних Інтернет-матеріалів;
- оновлюваність Інтернет-матеріалів забезпечує великий вибір матеріалів з різних тем;
- новизна обраних матеріалів передбачає наявність матеріалів, що містять нові відомості по заданій темі;
- відповідність інтересам і можливостям учнів;
- функціональність самого тексту подкасту, тобто орієнтація матеріалів на реальне комунікативне використання;
- якість запису, що передбачає чіткість дикції і виразність інтонації, наявність приємного голосу у спікера, природний темп мови.

Таким чином, подкаст – це один із сучасних ресурсів, який містить аудіо- і відеоматеріали, доступні в будь-який час завдяки Інтернету, і які можливо використовувати для навчання аудіювання на уроках іноземної мови. При використанні його процес навчання іноземної мови стає більш гнучким і варіативним в часі і просторі. Аудіозаписи дозволяють, по-перше, розширити можливості викладача при передачі інформації, а по-друге, підвищити ефективність керування діяльністю учнів в ході уроку. Застосування звукотехнічного обладнання дозволяє, активізувати вправність учнів в деяких видах усної діяльності.

Використання подкастів в навчанні аудіювання є, на наш погляд, найбільш перспективним. Однак педагогу, який вирішив включити в навчальний процес роботу з такими файлами, слід мати на увазі особливості групи, в якій ведеться викладання і керуватися раніше

зазначеними критеріями з добору матеріалів для занять.

Також слід зауважити, що застосування Інтернет-ресурсів не повинно виключати або замінювати традиційні форми роботи, а лише органічно доповнювати і вписуватися в навчальну і практичну діяльність.

Література

1. Макаревич И. Г. Подкаст в изучении языка / И. Г. Макаревич. // Иностранные языки в школе. – 2012. – №5. – С. 36–40.
2. Малушко Е. Ю. Критерии отбора подкастов для формирования иноязычной аудитивной компетенции у студентов вузов / Е. Ю. Малушко. // 6. – 2011. – С. 146–152.
3. Миролюбов А. А. Общая методика преподавания иностранных языков в среднеспециальных учебных заведениях / А. А. Миролюбов. – Москва: Высшая школа, 1984. – 230 с.
4. Сысоев П. В. Подкасты в обучении иностранному языку / П. В. Сысоев // 2. – 2014. – №26. – С. 189–201.
5. Vincent T. Podcasting for Teachers & Students [Електронний ресурс] / T. Vincent – Режим доступу до ресурсу: www.tacoma.k12.wa.us/information/departments/it/pod/podcasting_booklet.pdf.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У СТУДЕНТІВ**

Сьогодні в умовах міжнародної економічної та культурної інтеграції володіння іноземною мовою стає все більш необхідним. Основною метою навчання є набуття студентами загальної та професійно орієнтованих іншомовних комунікативних компетентностей, одним із важливих аспектів яких є опанування навичками говоріння в монологічній і діалогічній формах.

Проблему навчання й викладання діалогічного мовлення досліджували такі вчені: І. О. Зимня, В. Л. Скалкін, Ю. І. Пассов, Н. К. Скляренко, С. Ю. Ніколаєва, Т. В. Рябова та ін. Розкрито механізми породження мовленнєвого висловлювання, складові іншомовної компетентності та труднощі оволодіння діалогічним мовленням, що визначають вимоги до системи вправ для навчання цієї форми говоріння. Проте аналіз літератури показав, що розроблені в сучасній методиці вправи для формування комунікативних вмінь недостатньо ефективні, аби перенести їх в умови практичного використання у реальних життєвих ситуаціях. Осмислення психолінгвістичних явищ, які лежать в основі формування комунікативних вмінь, необхідність вирішення завдання покращити рівень їх сформованості в студентів та життєва потреба спілкування іноземною мовою в сучасних умовах визначають актуальність обраної теми.

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей ефективного процесу викладання діалогічного мовлення шляхом аналізу та розкриття принципів формування іншомовної компетентності студентів у діалогічному мовленні.

Говоріння — усна форма мовлення, продуктивний вид мовленнєвої діяльності, що задовільняє потреби спілкування і ґрунтується на механізмах формування й формулювання думки, на складній взаємодії навичок та вмінь внутрішнього й зовнішнього оформлення висловлювання. Великого значення надають предмету, результату і продукту мовленнєвої діяльності. І як діяльність (процес), і як продукт мовлення володіє певними ознаками, що є орієнтирами в навчанні, вказують, які умови треба створити, а також є критеріями оцінки результатів навчання [1, с. 141].

Предметом говоріння є думка як відображення в свідомості людини зв'язків і відношень явищ реального світу. Вона обумовлює специфіку діяльності говоріння та його мету — вираження думки [2, с. 119]. Продуктом говоріння є висловлювання на рівні однієї фрази, понадфразової єдності, тексту. Певна мета та мотив, що базується на потребі, — обов'язкові складові акту говоріння. Вираження людиною думок, почуттів, волевиявлення, або власне процес говоріння здавна привертала увагу філософів, лінгвістів, психологів. Із середини минулого століття дослідники почали цікавитися внутрішньою стороною говоріння, тобто тим, як думка мовця переходить у сказане слово. Дослідження свідчать, що мовлення є внутрішньо мотивованим, чітко організованим, активним [2, с. 112]. Діалогічне мовлення має двосторонній характер. У міжособистісному спілкуванні є два комуніканти, кожний з яких у діалозі стає то відправником, то одержувачем інформації. Мовленнєва поведінка одного співрозмовника в діалозі залежить від мовленнєвої поведінки іншого. Кожен з партнерів переслідує свою мету в діалогічному спілкуванні [3, с. 66].

Будь-який діалог складається з реплік — окремих взаємопов'язаних висловлювань різної тривалості. Одиницею навчання діалогічного мовлення є діалогічна єдність. Перша репліка діалогічної єдності завжди є ініціативною. Друга репліка може бути реактивною або

реактивно-ініціативною, що включає реакцію на попереднє висловлювання й спонукання до наступного. Оволодіння трьома видами реплік дозволяє починати розмову, реагувати на висловлювання співрозмовника та підтримувати бесіду. На основі функціонального взаємозв'язку реплік у діалозі виділяють різні види діалогічних єдностей, певні комбінації яких є притаманними для кожного типу діалогу. Оволодіння всіма типами реплік та діалогічних єдностей уможливорює вільне спілкування у рамках будь-якого діалогу.

У природних комунікативних ситуаціях людина ініціює розмову лише в тому випадку, коли у неї виникає потреба, обумовлена певними обставинами та стосунками між співрозмовниками. Дійсність завжди визначає наміри мовця. В умовах навчання мотив не виникає самотійно. Для забезпечення мотивації говоріння необхідно створити штучну ситуацію спілкування. Відповідно до принципів комунікативного підходу, поставлені завдання повинні мотивувати студентів породжувати висловлювання. Для досягнення ефективності навчання діалогічного мовлення основна частина практичного заняття має присвячуватись виконанню умовно-комунікативних і комунікативних вправ [4, с. 85].

Отже, іншомовна компетентність у діалогічному мовленні є передумовою реалізації усномовленнєвої комунікації в життєво-важливих сферах і ситуаціях відповідно до мовленнєвого завдання. Дійсність визначає наміри мовця, але в умовах навчання для забезпечення мотивації говоріння необхідно створити штучну ситуацію спілкування — такі умови, за яких говоріння було б природно мотивованим. Комунікативні, психологічні та мовні особливості діалогічного мовлення, які є причиною виникнення труднощів оволодіння цією формою говоріння студентами і знання логічної структури діалогу, враховуються у визначенні раціональних шляхів навчання діалогічного мовлення. Перспективою подальших наукових

досліджень може стати розробка комплексів вправ для навчання діалогічного мовлення, які максимально враховують комунікативні, психологічні та мовні особливості цієї форми говоріння й наближують навчальну ситуацію до реального життєвого спілкування.

Література

1. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 2011. – 173 с.
2. Мешимбаева Б. Ш. Научные и методические основы диалога / Б. Ш. Мешимбаева. – Усть-Каменогорск: Феникс, 2009. – 162 с.
3. Гляди́ковская Е. С. Говорение как вид речевой деятельности / Е. С. Гляди́ковская. – М.: Просвещение, 2009. – 173 с.
4. Harmer J. The Practice of English Language Teaching / Harmer Jeremy. – London: Pearson Education Limited, 2001. – 370 p.

Власюк І. В.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Морська Л. І.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасний розвиток освітніх систем різних країн, незважаючи на істотні об'єктивні й суб'єктивні розходження, відбувається в одному напрямку — пошук нових цінностей і цілей освіти. Якщо уважно дослідити сучасні шкільні програми й підручники, то можна побачити в них різке збільшення інформаційної насиченості, насамперед за рахунок ускладнення й збагачення понятійного апарату. Ця обставина є наслідком прагнення сучасної освіти не допустити будь-якого істотного відставання від розвитку науки, що, у свою чергу, підштовхує й прискорює розвиток виробництва, а значить і освіти. Такий стрімкий розвиток сучасного суспільства призводить до виникнення серйозних протиріч у системі вітчизняної освіти.

Виникають протиріччя між:

- основною метою освіти — підготовкою учнів до майбутньої професійної діяльності й збільшенням їх завантаженості;
- між вимогами сучасної педагогічної думки, що розглядає навчальний предмет як засіб розвитку учня, і орієнтацією вчителя на методи й засоби, характерні для репродуктивного навчання;
- між потребою в розробці нових технологій навчання, що забезпечують глибоке засвоєння знань учнями, і недостатньою готовністю вчителя до їхньої реалізації.

Ці протиріччя підтверджують, що екстенсивний шлях розвитку освіти не може бути нескінченно довгим. У якості одного з інструментів

модернізації освіти бачаться інтелект-карти. Основним пріоритетом розвитку сучасної гуманітарної освіти та іноземних мов зокрема є її комунікативна спрямованість. Усі учасники освітнього процесу об'єктивно зацікавлені в гарантованому досягненні якісних результатів, що можна реалізувати в рамках технологічного підходу під час проведення занять у середній загальноосвітній школі.

Ця проблема розкривається в дослідженнях В. Богіна, М. Холодної, Л. Штернберга і пов'язана з умінням «згортати» інформацію, тобто перетворювати її на узагальнену структуру, яке завершує процес «кристалізації» досвіду щодо певної сфери знань (М. Холодна, Х. Гарднер, Дж. Уолтерс). Окрім того, згортання інформації, згідно з Х. Гарднером та Дж. Уолтерсом, є показником інтелектуального розвитку.

Уміння перекодувати інформацію, на думку багатьох учених, є основним у творчій навчальній діяльності. А. Павіо у теорії подвійного кодування говорить про окремі репрезентації для вербальної та зорової інформації. Дж. Брунер визначає такі три основні способи кодування інформації: дієвий, образний та символічний. На його думку, «проблема творчості пов'язана із знаходженням ефективних кодових систем, які можна застосувати до безпосередньої інформації». У вітчизняній педагогіці ефективно використання знаково-образного кодування використав В. Ф. Шаталов у опорних сигналах. Віктор Федорович Шаталов для «кодування певної інформації» пропонує використовувати опорні конспекти з малюнками, окремими словами та формулами, які учитель заздалегідь готує й після пояснення роздає учням під час уроку для остаточного самостійного опрацювання вдома. Це дає їм змогу глибоко опрацювати навчальний матеріал. Запам'ятавши окремі символи (малюнки, слова), учні здатні запам'ятати їх та розшифрувати.

Концепція інтелект-карт базується на теорії Девіда Осубела. Основна ідея його теорії — вияв нових ідей, понять чи концепцій через

уже наявні ідеї, концепції, знання.

У 60-ті роки розвиток теорії продовжив професор Корнельського університету Джозеф Новак. Він розробив правила створення концепт-карт (concept cards) — інструмента візуалізації і створення нових ідей чи концепцій. Подальший розвиток теорія отримала у методі інтелект-карт або карт розуму англійського психолога Тоні Бьюзена.

Оволодіння методом інтелект-карт якнайкраще накладається на особливості розумової діяльності старшокласників. Такий метод характеризує інтенсивне інтелектуальне дозрівання, у якому провідну роль відіграє мислення, що відображається у таких позитивних якісних змінах:

1. перехід до вищих рівнів абстрагованого й узагальненого мислення (більш усвідомлене й міцне оволодіння логічними операціями);

2. системність мислення (знання перетворюються на систему знань, які є основою формування світогляду та переконань);

3. потреба в науковому обґрунтуванні та доведенні положень, думок, висновків з опорою на логічні докази. Зростає роль наукових гіпотез, пошукових міркувань. Особливістю розвитку логічного мислення є його дедуктивно-гіпотетичний спосіб;

4. процес міркування стає економнішим і продуктивнішим (краще контролюється процес міркування, здійснюється перехід від розгорнутих до згорнутих його форм);

5. збагачується фонд міцно закріплених умінь та навичок мисленнєвої діяльності, способів і прийомів розумової роботи, за допомогою яких набуваються знання;

6. формується індивідуальний стиль розумової діяльності (індивідуальна система психологічних засобів — сприймання, запам'ятовування і мислення, які особистість використовує для вирішення певних задач).

Не менш важливого значення у творчій навчальній діяльності набувають способи кодування інформації (Д. Богоявленська [1], М. Холодна [4], Л. Штернберг [5], Т. Бьюзен [2, 3]) та уміння «згортати» її (перетворювати на узагальнену структуру), яка завершує процес «кристалізації» досвіду щодо певної сфери знань (М. Холодна) [4].

Т. Бьюзен радить використовувати кодування інформації для забезпечення миттєвого зв'язку між різними частинами інтелект-карт. Кодами можуть бути різні позначки, хрестики, кружки, трикутники, ілюстровані різнобарвні наліпки чи малюнки. За вмілого використання палітри кольорів, наборів символів, форм і образів коди сприяють більш чіткій та зрозумілій організації категорій та ієрархій [3].

Отже, ментальні карти, за теорією Тоні Бюзена, малюються на аркушах паперу формату А4 і більше. Береться папір в альбомній орієнтації. Для малювання використовують кольорові олівці та фломастери.

Посередині аркуша розміщується центральний образ. Це може бути малюнок чи геометрична фігура. Центральний образ повинен бути підписаний. Підпис — це досліджувана тема, концепція, проекту і т. д. До центрального образу «прикріплюються» гілки головних ідей. Їх може бути скільки завгодно. Зазвичай від двох до десяти. Лінії гілок повинні мати різну товщину в залежності від рівня ієрархії. Чим вищий рівень — тим товща лінія. Всі гілки підписуються друкованими літерами. Для їхнього позначення використовують ключові слова. Шрифт, колір, розмір і накреслення написів повинні бути різноманітними. В оформленні використовують ілюстрації та умовні позначення. Щоб показати зв'язок між елементами карти, застосовують різноманітні за формою, кольором і накресленням стрілки. Якщо свіжі ідеї не з'являються, на карті зображують пусті гілки, тим самим стимулюють мозок завершити картину.

Використання інтелект-карт у навчанні іноземних мов сприяє

ефективному розвитку монологічного мовлення, структуруванню і засвоєнню навчального матеріалу та запам'ятовуванню слів за допомогою словесних карт.

В умовах перевантаженості учнів навчальною інформацією актуальним є застосування ефективних засобів її опанування, а саме інтелект-карт, які дають змогу у стислій, вербально-образній формі глибоко й міцно засвоювати навчальний матеріал:

1. інтелект-карта — це спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем і створення, візуалізації, структуризації та класифікації ідей; а також як засобу для вирішення завдань і підвищення якості навчання;

2. суттєвими елементами інтелект-карти є центральний образ досліджуваної теми (малюнок чи геометрична фігура); «прикріплені» до нього різної товщини гілки основних ідей (залежно від рівня ієрархії) з ключовими словами над ними; шрифт; колір; розмір надписів;

3. уміння перекодувати вербальну інформацію на вербально-образну та структурувати її є показником розуміння й надійним засобом її усвідомлення та запам'ятовування;

4. систематична робота з інтелект-картами в парах і групах та уміння учнів самим складати їх є запорукою розвитку індивідуального стилю мислення та міцних знань учнів.

Література

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. — М.: Академия, 2002. — 320 с.
2. Бьюзен Т. Карты памяти. Готовимся к экзаменам. — М.: Росмэн-Прес, 2007.- 120 с.
3. Бьюзен Т. Карты памяти. Используйте свою память на 100 %. — М.: Росмэн-Прес, 2007. — 96 с.
4. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. Серия: Мастера психологии. — 2-е изд. Перераб. И доп. — СПб.: Питер,

2002. – 272 с.: ил.

5. Штенберг Л. Ф. Скоростное конспектирование: Учебн.-метод. Пособие. — М.: Высш. Школа, 1988. — 31 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ГОВОРІННЯ СТУДЕНТІВ

У сучасних умовах інтеграції України в світову спільноту дедалі більшої ваги набуває іншомовна підготовка фахівців, які здатні спілкуватись зі своїми зарубіжними колегами з метою обміну професійною інформацією, презентації власних досягнень, отримання доступу до найефективніших досягнень та практик. Для забезпечення відповідного рівня сформованості компетентності в говорінні в умовах обмеженої кількості годин необхідно залучати ефективні технології, здатні забезпечувати максимальний результат за мінімальний період часу. Великі можливості в реалізації окреслених завдань відкривають інтерактивні технології, які передбачають активну взаємодію учасників навчального процесу.

Хоча питання використання інтерактивних технологій у підготовці фахівців різного профілю вже певний час перебуває в центрі уваги учених (В. П. Беспалько, І. Д. Бех, М. В. Кларин, Ю. А. Петрусевич, І. С. Якименська та ін.), проблема залишається недостатньо вирішеною і потребує подальшого розгляду.

Мета статті – визначити інтерактивні технології, які доцільно використовувати у навчанні говоріння студентів.

Інтерактивне навчання є процесом міжособистісної комунікації у навчальних умовах, для якого характерним є високий ступінь інтенсивності спілкування, розмаїття видів, форм і прийомів діяльності, цілеспрямована рефлексія та взаємовплив учасників педагогічного процесу. Суть його полягає у виявленні творчого потенціалу студентів в умовах вільної і продуктивної мозкової діяльності, творчої атмосфери взаємодії викладача і студентів [1, с. 31].

У процесі застосування інтерактивних технологій здійснюється взаємодія учнів / студентів не лише з учителем / викладачем, а і один з одним під час виконання завдань у парах, групах. Таким чином відбувається безпосередня міжособистісна комунікація, за якої виявляється і розвивається здатність людини «приймати роль іншого», уявляти, як його сприймає партнер по спілкуванню або група, інтерпретувати ситуацію й конструювати власні дії [3, с. 280].

Повністю погоджуємося з визначенням Ю. А. Петрусевич, згідно з яким інтерактивне навчання є процесом передачі й засвоєння знань, навичок, умінь і способів пізнавальної діяльності студента, побудованим на використанні інтерактивних технологій у навчальному процесі, який передбачає розкриття індивідуальних, пошукових, творчих здібностей студента у режимах взаємонавчання «студент – студент», «студент – мала група», «студент – велика група» [2, с. 65].

Перевагою використання інтерактивних технологій є здатність включення всіх студентів у активну роботу, забезпечення кожному посильну участь у вирішенні проблем, внаслідок чого до процесу залучаються не лише сильні, а й слабші студенти, оскільки починають відчувати впевненість у власних силах [3, с. 281].

У сучасній методиці виділяють три форми інтерактивних технологій: дискусійні, ігрові та тренінгові [3, с. 282].

Для дискусійних форм інтерактивних технологій характерним є наявність діалогу, обговорення проблеми; зіткнення різних думок, позицій, суджень, ідей; обмін досвідом, думками з приводу спірного питання, проблеми. Будь-яка дискусійна форма є ефективною у разі наявності в учасників базових знань з проблеми, що обговорюється та за умови попереднього планування основних етапів та ключових моментів дискусії. До дискусійних відносять: евристичну бесіду, презентацію, дискусію, «мозковий штурм», метод «круглого столу», метод

«акваріуму», метод «квадро», метод «світлофору», рольову дискусію, обговорення аудіо та відеозаписів.

Використання ігор у процесі навчання іноземних мов сприяє вирішенню таких методичних завдань: психологічна підготовка учнів до здійснення іншомовного спілкування; забезпечення необхідності багаторазового повторення мовного матеріалу; тренування учнів у виборі необхідного мовленнєвого матеріалу, що є підготовкою до ситуативного спонтанного мовлення. Ігрові технології передбачають: метод «ділової гри», метод «діловий театр», метод «інтерв'ю», конкурси практичних робіт з їх обговоренням, рольові ігри, моделювання ситуацій, проектну методику, кейс-метод.

Тренінгові технології включають: комунікативні тренінги, колективне рішення творчих задач, практичні групові та індивідуальні вправи, групова робота з літературою, зустрічі із запрошеними [3, с. 282-289].

Інтерактивні технології для навчання говоріння студентів повинні забезпечувати:

1) можливість реалізації монологічного та діалогічного мовлення;

2) можливість реалізації професійного спілкування в типових ситуаціях, що моделюють ситуації реального спілкування в процесі виконання майбутніми фахівцями своїх професійних обов'язків;

3) активну комунікативну роль кожного з учасників спілкування, яка передбачає можливість висловлювання думки незалежно від ролі. Важливо, що за умови активної комунікативної ролі кожен учасник спілкування, навіть студенти з недостатньо високим рівнем володіння вміннями говоріння та студенти-аутсайдери, братимуть участь у спілкуванні.

Таким чином, у навчанні говоріння студентів доцільно використовувати дискусійні технології – презентацію, дискусію,

«мозковий штурм», метод «круглого столу» тощо, а також ігрові технології – у першу чергу, метод «ділової гри», конкурси практичних робіт з їх обговоренням, рольові ігри, проектну методику, кейс-метод.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у розробці відповідної методики.

Література

1. Кашлев С. С. Технология интерактивного обучения / С. С. Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень. – 2005. – 196 с.
2. Петрусевич Ю. А. Інтерактивне навчання майбутніх учителів англійського монологічного мовлення на основі художніх творів : дис. ... кандидата пед. Наук : 13.00.02 / Юлія Андріївна Петрусевич – К., 2014. – 312 с.
3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: Колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майєр, О. М. Устименко, В. В. Черниш та інші; [за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. Ред. І. Ф. Соболевої]. – К.: Ленвіт, 2015. – 444 с.
4. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 слов / Анатолий Николаевич Щукин. – М.: Астрель: АСТ : Хранитель, 2007. – 746 с.

ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Уведення нового, зокрема в навчання, завжди було і буде пов'язано з певним ризиком, який, з одного боку, дестабілізує педагогічне середовище, з другого боку, викликає супротивну дію нововведенням [1]. Геополітичні, комунікаційні та технологічні зміни в суспільстві безпосередньо та опосередковано включають у процес спілкування велику кількість різних за фахом, віком та інтересами людей. Вимоги, що висувуються до освіченої людини сьогодення, спонукають науковців переглянути, внести зміни та удосконалити вимоги щодо рівня володіння іноземними мовами, запропонувати нові підходи до відбору змісту й організації матеріалу, розробити адекватні форми та види контролю.

Використання інноваційних підходів у процесі вивчення іноземних мов посідає своє почесне місце серед інших нововведень, особливо в галузі розвитку культури мовлення (розвитку мовної, мовленнєвої, соціокультурної компетентностей) [5]. Сучасна наука має певний досвід у розв'язанні подібних питань.

Мета нашої статті полягає у визначенні ролі комунікативної діяльності в інноваційному викладанні іноземних мов.

Інноваційно-компетентний педагог виступає як джерелом, так і реципієнтом нового: на позиції реципієнта він проходить певні етапи сприйняття нововведення (ознайомлення, інтерес, оцінка, апробація, власне акт сприйняття та кінцеве рішення про доцільність інновації), а виступаючи в ролі джерела, викладач іноземної мови сам продукує нове, розробляючи програми впровадження педагогічних інновацій у навчально-виховний процес [2].

Щоб зробити традиційні заняття цікавими, підвищити ефективність навчального процесу і рівень знань слухачів, сучасні науковці радять використовувати на уроках викладання іноземної мови як класичні методи навчання, так і інноваційні. На відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, такі уроки найбільш повною мірою враховують інтереси, нахили, здібності кожного учня. На такому уроці поєднуємо досвід традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення – але у незвичайних формах. Інноваційні технології містять такі підходи до викладання іноземних мов, як:

- інтерактивні методи викладання;
- використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) для контролю знань, зберігання й використання навчальних матеріалів [4].

Комунікативний підхід – стратегія, що моделює спілкування, спрямована на створення психологічної і мовленнєвої готовності до спілкування, на свідоме осмислення матеріалу й способів роботи з ним, а так само на усвідомлення вимог до ефективності висловлювання [3]. Для користувача реалізація комунікативного підходу в Інтернеті не має особливої складності.

Використання Інтернету в комунікативному підході має мотиваційне значення. Його мета полягає в тому, щоб зацікавити учнів у вивченні іноземної мови за допомогою нагромадження і розширення їх знань і досвіду. Навчаючи справжньої мови, Інтернет допомагає у формуванні навичок та вмінь розмовного мовлення, а також у навчанні лексики і граматики, забезпечуючи справжню зацікавленість і, отже, ефективність.

Інтернет розвиває навички, важливі не лише для іноземної мови. Це, перш за все, пов'язано з розумовими операціями: аналізу, синтезу, абстрагування, ідентифікації, порівняння, зіставлення, вербального й

сміслового прогнозування та попередження і т.д. Таким чином, навички та вміння, що формуються за допомогою Інтернет-технологій, виходять за межі іншомовної компетентності навіть у рамках «мовного» аспекту [2]. Інтернет розвиває соціальні та психологічні якості учнів: їх впевненість у собі, здатність працювати в колективі; створює сприятливу для навчання атмосферу, виступаючи засобом інтерактивного підходу.

Найбільш ефективним засобом розвитку мислення учнів є імітаційне моделювання. Подібний підхід у навчанні забезпечує імітацію елементів професійної діяльності, її типових та істотних рис. Його застосування на заняттях іноземної мови дає можливість сформувати вміння й навички спілкування, формує звичку до самоконтролю, сприяє реальній підготовці учнів до майбутньої професійної діяльності й життя в суспільстві, допомагає зробити заняття з іноземної мови більш живими, цікавими, змістовними, дає можливість учням більше й частіше висловлювати власні думки, почуття, оцінки, тобто мислити іноземною мовою [4].

Сучасний етап розвитку техніки характеризується переходом до створення багатофункціональних навчальних комплексів і автоматизованих навчальних систем. Такі комплекси й системи володіють універсальними дидактичними можливостями: вони дозволяють здійснювати навчання в діалоговому режимі з урахуванням індивідуальних можливостей учнів, забезпечувати дистанційне навчання з використанням сучасних технологій [2]. Система освіти сьогодення все активніше використовує інформаційні технології та комп'ютерні телекомунікації.

Таким чином, ми обґрунтували, що опанування іншомовної комунікативної і міжкультурної компетентностей неможливе без практики спілкування, і використання ресурсів Інтернет на уроці іноземної мови в цьому сенсі просто незамінне: віртуальне середовище Інтернет дозволяє вийти за тимчасові й просторові рамки, надаючи її

користувачам можливість автентичного спілкування з носіями мови з актуальних для обох сторін тем. Однак не можна забувати про те, що Інтернет – лише допоміжний засіб навчання, і для досягнення оптимальних результатів необхідно грамотно інтегрувати його використання в процес уроку. У застосуванні інноваційних підходів навчання, вміло поєднаних з традиційними технологіями, змінюється і роль педагога, основне завдання якого – підтримувати та спрямовувати розвиток особистості учнів, їх творчий пошук.

Література

1. Афанас'єва Л. В. Інноваційні підходи до вивчення іноземної мови професійного спрямування (впровадження мультимедійних технологій) / Л. В. Афанас'єва // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. Матеріалів всеукраїнської науково–методичної Інтернет-конференції. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2014. – С. 11-13.
2. Гончарова О. А. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності : автореф. Дис... канд. пед. Наук : 13.00.04 / О. А. Гончарова ; Ін–т вищ. Освіти АПН України. – К., 2008. – 20 с.
3. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444 с.
4. Сучасні технології навчання в навчальному процесі вищих навчальних закладів: Матеріали міжнародної науково-методичної конференції, 10–12 листопада 1999. / за ред. В. В. Лутаєва – Рівне: РДТУ, 1999. – 208 с.
5. Формування мовної особистості учня / О. М. Горошкіна, О. М. Рудіна, О. С. Кузьмішина, Н. В. Мордовцева, А. В. Нікітіна, Л. О. Попова, Л. В. Порохня, В. П. Студенікіна. – Луганськ: СПД Резніков В.С., 2008. – 212 с.

Гальченко А. О.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Дроздова І. П.

УПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА

Характерними рисами сучасного суспільства є зростання інформатизації в суспільних відносинах, підвищення ролі інформаційних ресурсів та інформаційних технологій.

Основним напрямом розвитку вищої професійної освіти України відповідно до положень Болонської декларації є її модернізація. Нині в сучасному суспільстві спостерігається активний процес розвитку інформатизації та його активне вираження та спрямованість усіх галузей виробництва, що характеризується насамперед широким запровадженням сучасних інформаційних технологій у різні сфери людської діяльності, зокрема ці інформаційні технології здійснюють колосальний вплив на формування мовної особистості сучасного студента.

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі інформаційних технологій у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів на формування мовної особистості сучасного студента, зокрема спеціальності дизайн.

Аналіз наукової літератури показав, що дослідження застосування інформаційних технологій у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів ведеться різноаспектно, на різних рівнях загальності. Відомі науковці А. Берг, В. Винокуров, К. Зуєв, Ф. Рибаків досліджували проблеми взаємодії людини з комп'ютером; методології і

теорії комп'ютеризації освіти, впливу інформаційних технологій досліджували О. Довгяло, М. Жалдак. Обґрунтування психолого-педагогічних засад організації навчально-виховного процесу з використанням інформаційних технологій розробляли Т. Гергей, М. Горський, С. Юдін. У цьому плані, на думку науковців, можна говорити про мовну особистість, яка містить у собі вербально-семантичний, когнітивний і прагматичний рівні [2, с. 58-60]. Одиниці когнітивного рівня складаються в більш або менш систематизовану «картину світу», що відтворює систему цінностей та рівень розвитку дискурсивного мислення певної мовної особистості.

У сучасному суспільстві інформаційні технології застосовуються в управлінні організаціями всіх типів, діють у всіх сферах суспільного виробництва. Інформаційна технологія – це представлене в проектній формі (тобто у формалізованому вигляді, придатному для практичного використання) концентроване вираження наукових знань і практичного досвіду, що дозволяє раціональним чином організувати той чи інший досить часто повторюваний процес, формується новий спосіб пізнання світу, нова форма комунікації, нова мовна особистість, її професійна мовна картина світу.

Головним завданням сучасної освіти є виховання творчо активної, самостійної особистості, комунікативно вправної, здатної адаптуватися до умов життя, що постійно змінюються. Слід зазначити механізми формування активної й цілісної творчої мовної особистості і професійно визначеної мовної картини світу за допомогою інформаційних технологій.

Мовна картина світу сучасного фахівця виявляється як сукупність, нова комбінація мови й техніки, що набуває матеріального вираження. Мовна особистість фахівця та його професійна мовна картина світу – взаємозумовлені категорії. Поняття картини світу зумовлює зміну навколишньої дійсності за допомогою свідомості людини (Б. Уорф,

Е. Сепір та ін.). Мовна картина світу індивіда як носія певної мови формується на базі універсальних понять, присутніх у мовній картині світу народу й допускають широку орієнтовану на творчість інтерпретацію.

Тому описання кожної конкретної професійної мовної картини світу як системи передбачає аналіз складових елементів цієї системи, існуючих між ними взаємозв'язків. У картині світу мовної особистості в нерозривній єдності представлено мовні й немовні знання.

Тож розвиток професійного мовлення студентів нефілологічного профілю ВНЗ засобами української мови має включати структуруацію трьох основних видів знань (прагматичних, семантичних, лінгвістичних), засвоєння яких здійснюється за допомогою спеціально організованого комплексу навчально-методичних заходів із використанням так званих фахових мов, що є функціональними різновидами сучасних національних мов.

Щоб дослідити механізм впливу інформаційних технологій на процес формування творчої особистості у процесі створення нею власної професійної мовної картини світу розглянемо способи використання комп'ютера у навчально-виховному процесі. За визначенням Н. Д. Белявіної, виділяються три основні форми, в яких може використовуватися комп'ютер при виконанні їм навчальних функцій:

а) машина як тренажер;

б) машина як репетитор, що виконує певні функції за викладача, причому машина може виконувати їх краще, ніж людина;

в) машина як пристрій, що моделює певні предметні ситуації (імітаційне моделювання) [1].

Отже, концепція інформатизації навчального процесу, заснована на органічному поєднанні традиційних і новітніх засобів навчання, передбачає поетапне, поступове впровадження у навчальний процес інформаційних технологій, раціональне поєднання традиційних методів

і засобів навчання, що веде до поліпшення результатів навчання, формування нової творчої особистості.

Література

1. Белявіна Н. Д. Педагогічні умови використання комп'ютерних технологій на початковому етапі музичної освіти: Автореф. Дис. ... к. п. н./ Н. Д. Белявіна. – К., 1999. – 18 с.
2. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія / І. П. Дроздова. – Харків, ХНАМГ, 2010. – 320 с.

Головіна С.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Ленюк Н. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

В останні роки дуже широко почали використовуватися технічні досягнення під час вивчення англійської мови. Технічні засоби є тими зручностями, які використовують як у процесі вивчення англійської мови (тобто суб'єктом, який ставить за мету оволодіти іноземною мовою), так і самим викладачем, який прагне навчити інших [1]. Створення мережі Інтернет – (англ. «international net») значно вплинуло на освітній процес. Можливості використання Інтернет–ресурсів величезні.

Глобальна мережа Інтернет створює умови аби студенти, викладачі та бажаючі вивчити іноземну мову могли отримати необхідну їм інформацію, яку можна знайти у будь-якій точці земної кулі.

Мета: проаналізувати особливості використання технічних засобів та Інтернет-ресурсів у процесі вивчення англійської мови студентами економічних спеціальностей.

Використання Інтернет–ресурсів у процесі навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей сприяє вирішенню ряду завдань:

- ознайомленню з культурою, традиціями, звичаями та з мовною поведінкою народу, мова якого вивчається;
- поповненню словникового запасу сучасною економічною термінологією;

- формуванню навичок і вмінь читання, використовуючи автентичні матеріали мережі різного ступеня складності;
- удосконаленню навичок і вмінь аудіювання, шляхом прослуховування аудіотекстів економічної тематики;
- формуванню й удосконаленню навиків монологічного і діалогічного висловлювання [2].

До переваг використання Інтернет-ресурсів під час вивчення чи викладання іноземної мови можна віднести такі: підвищення мотивації вивчення англійської мови через створення сприятливого психологічного клімату; комплексний вплив на всі канали сприйняття; змога самостійно обирати кількість, темп, рівень завдань та час на його виконання; можливість здійснювати технічний переклад; використання програм перевірки граматики та орфографії; використання мультимедії, інтерактивного відео під час навчання усного мовлення; забезпечення online-зв'язку між учнем і віддаленим вчителем чи з носієм мови [2].

До недоліків використання Інтернет-ресурсів: негативний вплив на зорові органи; наявність у мережі Інтернет невірної та некорисної інформації (наприклад, реклами та спаму).

На сьогоднішній день, існує величезна кількість пізнавальних комп'ютерних програм, словників, тестових завдань, відео-уроків, інтерактивних презентацій та багато інших, які сприяють вивченню та вдосконаленню іноземної мови. Серед них, наприклад, «LinguaLeo», «Words», «Easy Ten», Поліглот 16, «Learning English With The New York Times» та багато інших. Вони використовуються як початківцями, так і тими, хто бажає підвищити свій рівень володіння англійською мовою. Отже, робота студентів у мережі Інтернет охоплює різні види діяльності.

У підготовці до практичного заняття з іноземної мови, а саме англійської мови студенти економічних спеціальностей використовують онлайн-словник «WordHunt» (однією з переваг використання цього словника є те, що надається транскрипція слова та є можливість

прослухати), це значно полегшує ведення словника з англійської мови та сприяє покращенню вимови. Також у будь-який час користуюся словником, завантаженим у пам'ять мобільного телефону.

На практичних заняттях з англійської мови, ми постійно залуцаємо Інтернет-ресурси в освітній процес. Так, наприклад, практично на кожне заняття готуємо електронні презентації. Спочатку користуємося Інтернет-ресурсами для пошуку корисної інформації (читаємо англійської тексти і статті), готуємо доповідь під час якої аналізуємо, запам'ятовуємо та відтворюємо англійські тексти. Останніми роботами були презентації з тем: «The hotel of my dream» та «Human relations within an organization». Виконуючи домашнє завдання, яке полягало у створенні рекламного проспекту відомої комерційної компанії також використовувалися всі можливі Інтернет-технології.

Отже, можна зробити висновок, що використання Інтернет-ресурсів стає невід'ємною складовою у вивченні англійської мови студентами економічних спеціальностей. Залучення в учбовий процес Інтернет-ресурсів зовсім не виключає традиційні методи навчання, а гармонійно поєднується з ними. Застосування нових інформаційних технологій дозволяє не тільки підвищити ефективність вивчення та полегшити його, але й сприяє подальшому самостійному оволодінню іноземної мови.

Література

1. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.- метод. Посіб. Для студ. Мовних спец. Осв.-кваліф. Рівня «магістр»] / [О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.]; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [учеб. Пособ. Для студ. Пед. вузов и системы повыш. Квалиф. Пед. кадров] / [Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева,

А. Е. Петров]; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 272 с.

САТИРИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ДІЙСНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ДЖОЗЕФА ГЕЛЛЕРА

Концептуальний синтез, на якому базується творча манера Дж. Геллера, філософське спрямування його творів, особливості розвитку естетичної концепції письменника дозволяють на матеріалі його романів досліджувати специфіку їх художнього втілення у творах. Маніфестом антивоєнного протесту, витриманим у сатиричному стилі, став перший роман Джозефа Геллера «Catch-22», який є критикою ряду тогочасних соціальних подій. Специфіка сатири полягає в тому, що вона утверджує позитивні ідеали через викриття недоліків, адже сатиричні твори – це не лише твори викривального характеру, а й спосіб відображення дійсності.

Дослідженням творчості Дж. Геллера займалися такі дослідники, як С. Б. Белова, Т. Н. Денисова, О. М. Зверєв, М. О. Мендельсон, О. С. Мулярчик, американські критики М. Дж. Брукколі, Дж. Вудсон, Б. М. Кіген, Г. Ліндзберг, Дж. Нейджел, Р. Плетчеа, Р. Скотто. Окремі твори автора та його художній стиль досліджували українські вчені Б. Я. Бігун, Л. В. Маланчук, В. Ю. Фалькова.

Метою дослідження є виявити лексико-стилістичні засоби творення сатиричного ефекту у творах Дж. Геллера.

«Сатира (лат. Satira, від satura — суміш, усяка всячина) — особливий спосіб-художнього відображення дійсності, який полягає в гострому осудливому осміянні негативного. У вузькому розумінні сатира — твір викривального характеру. Часто об'єктом сатири є антиподи загальнолюдської моралі, пристосуванці, лицеміри, ренегати й зрадники, явища, які не відповідають естетичному ідеалові. У сатиричних творах широко використовуються художня гіперболізація,

яка є основою сатиричної типізації, шарж, гротеск» [1, с. 611-612].

Джозеф Геллер належить до тих авторів, романи якого розглядають як сатиричну трилогію про американське життя другої половини ХХ століття. Своїми книгами автор охопив основні сторони життя, удачі та помилки свого покоління, адже «Геллеру судилося створювати «Біблію десятиліть», в кожному його творі підмічені не дрібниці, а суттєві речі, «нерв» американської дійсності, в різні часи, де кожен може знайти особливі йому риси» [5, р. 168].

У творах автора спостерігається гротескне зображення політичної кухні Америки тих часів, де сама необхідність жити подвійним життям породжує роздвоєння особистості, нервовий і психічний розлад, і, знову ж таки, залишає героя на самотності й конфронтації з усім суспільством. Різноманітні за матеріалом, темою, сюжетом, динамікою розвитку та структурою, романи Дж. Геллера, в той же час, мають, безсумнівно, ідейно-естетичну та стилістичну спільність, внутрішню глибоку схожість, обумовлену, перш за все, творчим методом письменника.

Домінують в романі «Catch-22» є ідея заперечення війни як всезагального зла. Цікавий і значний твір, що являє собою сатиру не лише на порядки, які властиві американській армії (продажність, несправедливість та розпуста), але і протест проти прописаного за пунктами раціонального й корумпованого світу: «*protest against painted in paragraphs rational and bankrupt world*» [3, р. 10].

Абсурдність протиставлення розуму й божевілля – це лише гіперболізована автором реальність: в американській армії відбувається переосмислення цінностей, де всі мрії та надії втрачають свою сутність, а свідомість і розуміння відходять на задній план: «*rethinking of values, all hopes and dreams are depreciated, awareness and understanding are unimportant categories*» [2, р. 160].

За допомогою парадоксу, який представлено більш ніж у п'ятдесяти випадках, автор реалізує елемент несподіванки. Його можна

визначити як твердження, яке є абсурдним через очевидні докази, наприклад: «*A true prince. He was the finest, least dedicated man in the whole world*» [4, p. 15].

«*It was good when Hungry Joe looked bad and terrible when Hungry Joe looked good*» [4, p. 61].

Щоб привернути увагу до абсурдності війни та необхідності постійного нагадування про марнотратство використовується перифраз: «*Why did you steal it, if you didn't want it?*» «*I didn't steal it from Colonel Cathcart.*» «*Then why are you so guilty if you didn't steal it?*» «*I am not guilty.*» «*Then why would we be questioning you?*» [4, p. 393].

Роман «*Catch-22*» є сатиричним зображенням відносин влади з простими людьми, у яких саме влада несе відповідальність за страждання й безглузду смерть мільйонів і мільйонів людей. По суті, Дж. Геллер вказує на фундаментальний характер тогочасної політики, коли, незважаючи на всі розмови про демократію та свободу, деякі з представників так званих «борців за справедливість» є у змові з тими, хто веде нищівну війну.

Отже, особистість Джозефа Геллера є неоднозначною через його прагнення описувати складні події з життя не лише окремої людини, але й країни загалом. Його вміння поєднати непоєднуване таким чином, що створений гумористичний ефект з елементами сатири та абсурду залишає незвичне враження в уяві читачів.

Література

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
2. Aldridge J. W. *The Deceits of Black Humor* / J. W. Aldridge // Nagel, James. *Critical Essays on Joseph Heller*. – Boston: Hall, 1984. – P. 157 – 163.
3. Bradbury M. *Introduction to Heller J. Catch-22* / M. Bradbury. – London: David Campbell Publishers Ltd, 1995. – P. 7 – 39.
4. Heller J. *Catch-22* / J. Heller – New York: Simon and Schuster, 2003.

– 464p .

5. Nagel J. “Critical Essays on Joseph Heller” / J. Nagel – Boston: Hall, 1984. – 245 p.

СПОСОБИ АСИМІЛЯЦІЇ КОМП'ЮТЕРНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Постановка проблеми. Наша тема є актуальною тому, з плином часу з'являється все більше й більше нових слів, але не дивлячись на те, що А. Флоря, В. Гак, А. Брагіна, Б. Томашевський, П. Жільбер, Ф. Годен, В. Костомаров, Т. Максимов, Е. Сенько, Г. Складревська та інші займалися вивченням цієї проблеми, вона й досі залишається не досить висвітленою.

Мета нашої статті показати способи асиміляції комп'ютерних неологізмів у сучасній французькій мові.

Виклад основнго матеріалу. *Фонетична асиміляція* позначається на зміні інтонаційної структури складу, на якісній і кількісній зміні ненаголошених голосних. Явище асиміляції стосується всіх структурних фонетичних одиниць зіставних мов. Однак найбільшій зміні під час адаптації піддаються голосні звуки [1, с. 152].

Виходячи з результатів аналізу корпусу англіцизмів, найбільш частотними буквосполученнями, що викликають розбіжності в системі мови-приймача і мови-джерела, є кінцеве *-ing* і кінцеве *-er* (*zapping* – перемикання ТВ каналів; *mailing* – «виявлення думки клієнтури шляхом розсилки рекламних матеріалів поштою»; *planning* – «планування», «програма»; *googler* – «займатися пошуком через пошукову систему *Google*»).

Транскрипція (фонетичний спосіб) – це таке запозичення словникової одиниці, при якому зберігається її звукова форма (іноді трохи видозмінена відповідно до фонетичних особливостей мови, до якої слово запозичується) [2, с. 311-312]. У такий спосіб з англійської мови запозичено слова «текст» (*texte*), «вірус» (*virus*), «сканер»

(*scanner*) та ін.

Розглядаючи *семантичний рівень*, ми бачимо, що комп'ютерний сленг не позбавився можливих фразеологічних зворотів. Можна зустріти приклади фразеологізмів, у яких мотивація смислу зрозуміла лише обізнаній у цій сфері людині:

- *lâcher la rampe* («померти») – про комп'ютер, котрий зовсім погано працює;

- *ajouter une patte* (дослівно – «під'єднувати плату пам'яті в комп'ютері»);

- *casser la figure* («полетіти») – різке завершенн роботи серверу;

- *partir aux frais* («глючити») – про погану роботу комп'ютера [3, с. 69].

Особливе місце в комп'ютерному жаргоні займають слова, що не мають семантичного вмотивування. Вони знаходяться у відношенні часткової омонімії з певними загальнонародними словами (морфофонетичні співпадиння), наприклад:

Nunix – пестлива назва операційної системи *Linux*.

Калькування – це спосіб запозичення, при якому запозичуються асоціативне значення і структурна модель слова або словосполучення. При калькуванні компоненти запозиченого слова або словосполучення перекладаються окремо і з'єднуються за зразком іноземного слова або словосполучення. В результаті калькування створюються кальки, тобто слова і вирази, створені за зразком іншомовного слова або словосполучення. Зустрічаються напівкальки при передачі словосполучення, наприклад, комп'ютерний термін *dans les nuages* «програмне забезпечення, яке зберігається в комп'ютері, але яке доступне в Інтернеті» утворений за аналогією з англійським терміном *cloud computing*, з якого переведена тільки частина поєднання – *cloud* (хмара) [5, с. 120-121].

На *морфологічному рівні* префіксація продовжує залишатися

одним з активних способів словотворення у французькій мові, більш того, з'явився ряд нових префіксів, які використовуються при утворенні неологізмів.

Традиційно у французькій мові виділяють наступні групи активних префіксів:

- префікси, які виражають негативно-привативні відносини (*non-*, *anti-*, *dé-* і ін.);
- префікси інтенсивності (*super-*, *hyper*, *ultra-* і ін.);
- префікси, які виражають повторення (*re-*, *r-*, *ré-*);
- префікси, які виражають передування (*pré-*);
- префікси, які виражають просторові відносини (*sur-*, *trans-*, *inter-*) [4, с. 61].

Французький суфікс діяча *-eur* є продуктивним у французькій мові: *travail – travailleur*, *voyage – voyageur*. Така модель деривації є доволі продуктивною по відношенню до комп'ютерних неологізмів. Наведемо приклади:

- *chat* (обмінюватися короткими повідомленнями завдяки інтернету) – *chatter* (людина, що обмінюється короткими повідомленнями завдяки інтернету);
- *blog* (вести електроний журнал) – *blogueur* (той, що веде електроний журнал).

Висновки проведеного дослідження: на фонетичному рівні більшість запозичених слів адаптується до фонетичних особливостей французької мови, і лише незначна частина зберігає оригінальну вимову; на семантичному рівні виявляється, що більшість термінів зберігає значення, притаманне мові походження; на морфологічному рівні відбувається утворення нових слів за французькими словотворчими моделями від англійських основ, а також відбувається використання префіксів та суфіксів французької мови.

Література

1. Кожевникова Е. И. Фонетическая ассимиляция англо-американских заимствований в современном французском языке» / Е. И. Кожевникова // XXXVII Огарёвские чтения: материалы науч. Конф. Прил. Фак. Иностр. Яз. / сост. К. Б. Свойкин. – Саранск: Изд-во Мордов. Ун-та, 2009. – С. 152-155.
2. Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Словарь-справочник лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова: Пособие для учителя. – Изд. 3-е, испр. И доп. – М.: Просвещение, 1985. – 400 с.
3. Свечина И. Б. Ассимиляция англо-американских заимствований во французском языке / И. Б. Свечина // Иностранные языки в школе. – М., 1982. – №3. – С. 66-72.
4. Собаршов И. Т. Пособие по словообразованию французского языка для технических вузов / И. Т. Собаршов. – М.: Высш. Школа, 1978. – 191 с.
5. Чекалина Е. М., Ушакова Т. М. Лексикология французского языка / Е. М. Чекалина, Т. М. Ушакова. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. Ун-та. 1998. – 236 с.

UNITS OF NATIONALLY-BIASED LEXICON AND THE WAYS OF THEIR TRANSLATION

In the course of time each language develops and acquires a set of peculiar characteristics. So that not only a cultural aspect is enriched, but also a linguistic one. It causes a wide set of obstacles for translators to deal with. All of them find the reflection in units of nationally-biased lexicon. The main problem is to translate the mentioned stock of words from the source language to the target one. The translators' target while analyzing a text is usually set not only on historical paradigm of the language development, but also on political, geographical as well as cultural. Transparently, it is worth to rely on an accurate system of classification of this group of words.

As the cultures and the course of their development are different, so the lexicon and its usage may be of significant variety. Sometimes linguists try to find the analogy and draw a parallel relating on the century, development in writing manner or even in the connection with the other countries. Any translator, before starting to work, has to make a sound research on the preceding elements. The recipient wants to perceive an adequate piece of literature, so that not to be confused with the illogical manner of translation [1].

A number of linguists have worked on the abovementioned problem, among them there are R. P. Zorivchak, N. Fenenko, I. Liyutska, N. Tykhonovska, S. Vlahov, S. Florin,

V. Vinogradov. Each of them has tried to define the notion of this stock of words as a whole and elaborate a definite system of translating the units of nationally-biased lexicon. Therefore, the aim of the investigation is to define the notion of the units of nationally-biased lexicon and the ways of their translation relying on the researches of the range of linguists.

N. Tykhonovska considers that they are the words and combinations of words denoting concepts and objects characteristics of the way of life, the culture, the social and historical development of one nation an alien to another [2].

N. Fenenko identifies the units of nationally-biased lexicon or so called «realia» as complex notions that possess their own structure. Moreover, they consist of the object (an extra lingual phenomenon), the concept (its cultural equivalent) and the lexeme or phraseme (means of its lingual nomination) [3]. The main feature of the units is hidden in their coloring. Therefore, the identifying of it is the most difficult task while translating.

S. Vlakhov and S. Florin note that the process of realia translation needs a particular approach, because they do not have a corresponding equivalent in other languages, as they are bearers of national and historical connotation, offer the following classification of the methods of translation [5]:

1. Transcription (neologism, calque, semi-calque, the semantic neologism).
2. Approximate translation (the genus-species line, the functional equivalent, a description).
3. Contextual interpretation.

V. Vinogradov defines that units of nationally-biased lexicon are usually found in many phraseological expressions. They may reflect national features of the source language (reference to traditions, customs, events, geographical position). That is why, being nationally distinct, they cannot have in the target language traditionally established equivalents or loan variants. As a result, most of them may have more than one version in the target language [4]. Therefore,

V. Vinogradov defines two levels of translation units of nationally-biased lexicon (mostly the national idioms):

1. The level of the interlinear rendering. The linguist explains this level as sense-to-sense translation [4].

2. The literary or artistic level, where the expressiveness and the authentic coloring are of the utmost importance.[4]

2. Livytska has figured out the main ways of the translation the abovementioned stock of words [1]. They are as the following:

1. Transliteration (the representing or spelling in the characters of another alphabet).

e.g. htyvnia – гривня, tomahawk – томагавк etc

2. Transcription (the arrangement of letters according to the sounds in the target language).

e.g. Olexa Bezik – Олекса Безик, impeachment – імпічмент etc.

3. Loan translation (the form of borrowing from one language to another whereby the semantic components of a given word literally translated into their equivalents in the borrowing language). This way of translation is close to the one offered by S. Vlakhov and S. Florin, who suggested it to be the subtype of transcription.

e.g. melting pot – плавильний казан, state secretary – державний секретар etc.

4. Descriptive translation (the process of transforming a source language item into a target language item using the general description).

e.g. a wedding cake – коровай, a shelf of dishes – мисник etc.

The usage of the mentioned techniques helps the translator to gain the integrated piece of literature which is both easy to perceive and analyze. Nevertheless, there are some cases which are not exceptional in translator's activity. Especially, when there is a need to translate the title of a book or a piece of literature. While mentioning modern literature, we may apply the investigated ways of translation. Nonetheless, while dealing with past times, the innovated ways are worth to consider. This happens from the point of view that most words from early works are obsolescent or obsolete nowadays. Taking into consideration V. Nabokov's interpretation of the title of «Слово о Полку Ігоревім», I. Liyutska suggests that the translator has the right to use

the method of substitution in order to shorten the utterance, so that to make it laconic [1].

H. Tykhonovska offers the method of so-called translator's comment, which is based on the conclusive idea of the whole mode of the text [2]. The original title of the poem is «Слово о Полку Ігоревім», the translated title is adopted as «The Song of Ihor's Campaign». The word «a campaign» means «a series of military operations intended to achieve a goal, confined to a particular area, or involving a specified type of fighting». Initially, it is possible only to guess that there has been fighting as the core point. Eventually, the reader may understand that the main topic of the poem is the intentional spur to fight.

Dwelling upon the investigation, we may suggest that the method of reversed description (from general to partial is used) [2]. Presumably, V. Nabokov has made it intentionally to let the foreign reader be aware what they are going to deal with while reading.

Consequently, with the help of the mentioned ways of translation it is easy to convert units of nationally-biased lexicon from the source language into the target one. The translator does not have to consider units of nationally-biased lexicon as the unapproachable obstacle on the way of getting the advanced piece of translation. The issue of translating methods is always topical, because the circulation of words as well as trends changes every year. Each linguist is able to work out own system of translating units of nationally biased lexicon, because it is the field which does not have limits.

The analysis may serve as a good encouragement for translators to deal with units of nationally-biased lexicon. The productive usage of this stock of words can let different cultures be opened to the public eye, so that never vanish from global memory.

References

1. Лівицька І. Проблема дефініцій та перекладу реалій у художньому тексті / І. Лівицька. – Вип. 81 (4). – Кіровоград : РВВ КДПУ

імені В. Винниченка, 2009. – С. 173-178.

2. Тихоновська Н. Українські реалії на позначення людини та її побуту та способи їх перекладу російською, англійською та українською мовами / Н. Тихоновська. – Вид. № 14, розд. 2. – Луганськ: Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – С. 28-33.

3. Фененко Н. Мова реалій та реалії мови / Н. Фененко. – Воронеж: Вор. Нац. У-т, 2001. – 140 с.

4. Виногралов В. С. Введение и переводоведение / В. С. Фененко. – М.: ИОСО, 2001. – С. 34-61.

5. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: РАО, 1970. – С. 387-495.

МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Завжди найкращим засобом формування інтелектуального комплексу особистості, куди поряд зі світоглядним входить і суто духовний складник, було читання художньої літератури. У межах етнічної парадигми це насамперед література українською мовою. Дарма кажуть, що маються на увазі твори власне української літератури, – саме мова є провідним чинником формування етнічної картини світу, а тому будь-який світовий твір (як літературний, так і музичний чи театральний), оформлений відповідною етнічною мовою, стає більш ніж на половину ближчим саме цьому етносу. Іншими словами, «Дон Кіхот» українською буде вже більшою мірою виставою про українське життя (у всякому разі буде так підсвідомо сприйматися українським глядачем).

Питання інтелектуального розвитку особистості засобами мови й літератури досліджувалися не лише педагогами на кшталт О. Сухомлинського чи К. Ушинського, етнографами О. Кониським чи І. Огієнком, лінгвістами О. Потебнею та Ю. Шевельовим, але й філософами Д. Чижевським чи О. Забужко, що піднімали таким чином українську духовну культуру до світового рівня, визначаючи складне й неоднозначне сприйняття того ж таки Т. Шевченка сучасним українським молодим читачем, у якого лише формуються естетичні смаки та пріоритети. Хотілося б, щоб одними із таких пріоритетів було й українське слово.

Цю розвідку присвячуємо питанню розгляду деяких складників феномену етнічної мови як головного інструменту ідіостилю окремого українського письменника зокрема, так і української літератури загалом.

Молодий слухач / читач охоче сприймає лише духовний продукт у

формі, наближеній до його інтелектуального рівня. Скажімо, таким елементом може бути молодіжний сленг (у використанні С. Жадана, І. Карпи, Ю. Андруховича, О. Забужко та ін.) або й елементи злодійського арго (творчість радянських шансон'єтів або пострадянських авторів «бульварних детективів») і навіть матизми – лайлива лексика (є збірники так званих соромітницьких пісень, зокрема весільних [1], у яких відчувається деяка штучність, властива середині ХХ століття, коли повсюдно відбувалася соціальна трансформація суспільства з сільського на міське – з природного «землеробського» на штучне «заводське»).

В умовах такого вибіркового сприйняття важливим стає живомовний складник літературного твору, що традиційно був присутній від часів Т. Шевченка й до сьогодні, поєднуючи всіх українських митців у єдиному стильовому вимірі етнографізму. Єдиною вимогою при цьому була обережність, щоб не припустити використання штучних мовних форм, не властивих народному мовленню (як, наприклад, у виступах українськомовних команд із Ліги сміху, які часто навмисно занадто перекручують конструкції так званого «суржикового» спрямування – власне для сміху, навіть не наслідуючи конкретних мовців).

Означені нами «живомовні» елементи складають функціональний конгломерат повсякденного (побутового) мовлення, що існує поряд із літературним (книжним) і виконує свою основну функцію – розмовну (як реалізаційна форма – на протигагу кодифікованій формі, стандарту). Ця форма в історії усіх мов, зокрема й української, мала назви «проста», «народна», «загальнонародна» тощо. Ми її свого часу назвали органічною [1].

Ще Дніпрова Чайка (Л. Василевська) ілюструвала процес засмічення мови російськими елементами в мовленні сільської молоді. На ґрунті української артикуляції спроби спілкування російською мовою (чи то

калькування, чи пряме перенесення) викликають лише сміх, а вимова стає комічною. Школярі не розуміють взагалі міського інспектора («спехтора») через його мовлення (з цих причин, до речі, на початку ХХ ст. українську було введено як мову навчання в одно- та дворічних школах губернії) [2].

М. Куліш описує принципово іншу ситуацію – період українізації 20-х років ХХ століття, коли процес засмічення мови відбувається в дещо відмінних від імперських умовах – розповсюджуючись і на мовлення селян. Сам драматург закликав до спільності міста й села, де «українська мова є рідною і звичною», застерігав від мовної мішанини, «двоязичия, що порушує під корінь педагогічні основи», маючи творчою концепцією не порушувати «місцевого колориту», що для нас становить головний інтерес [3].

Є. Чикаленко, відомий український національний діяч і меценат, за його словами, писав «живою» мовою [4]. Дослідивши його епістолярну спадщину, визначаємо риси середньонадніпрянського діалекту (*сегодня, у него, за 17 верстов, деталів, в друкові, стрінув, рішив, акомпаньямент*). Фіксуємо навіть тогочасні мовні новації: *хмародери (будинки)* [4, с. 82] (калька від англ. *Sky scraper*, що російською мовою калькувалося в *небоскреб* [5, с. 627]).

Як бачимо, у суто мовному плані наведені фрагменти від означених українських митців ілюструють сучасну їм ситуацію. Це є доказом органічності народного мовлення проти неорганічності того ж таки офіційно-ділового стилю, елементи якого підсвідомо адаптуються на українському ґрунті.

Водночас елементи «живого» мовлення привносять у мову художніх творів або белетристики чинник реальності описуваних подій. Більш сучасним прикладам їх використання плануємо присвятити подальші дослідження.

Література

1. Демченко В. М. Органічна та неорганічна українська мова :

монографія / Демченко В. М. – Херсон: Мрія, 2003. – 188 с.

2. Дніпрова Чайка. Вибрані твори / Дніпрова Чайка ; упоряд., післямова та приміт.: Н. О. Вишнеvsька . – Київ : Дніпро, 1987. – 279 с.

3. Куліш Микола. Вибрані твори. Серія «Розстріляне Відродження» / Куліш М. – К. : Смолоскип, 2014. – 968 с.

4. Чикаленко Євген. Твори : [у 7 т.]. – Т.1. Спогади. 1861-1907 / Є. Чикаленко. – К., 2003. – 432 с.

5. Мюллер В. К. Англо-русский словарь. – Изд. 22-е. – М.: «Русский язык», 1988. – 848 с.

Дем'янович А. В.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Дроздова І. П.

СУТНІСТЬ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

У процесі комунікації відбувається обмін повідомленнями, тобто передача інформації від одного учасника комунікативного акту до іншого. Оскільки специфіка менталітету, національні особливості та відмінності будь-якого народу відображені в мові, то важливого значення набуває міжкультурна комунікація, адже в сучасному світі виникає потреба спілкування не тільки в межах своєї нації, а й з представниками інших народів. Необхідною передумовою життя і діяльності людини є комунікація як «смісловий та ідеально-змістовий аспект соціальної взаємодії» [2].

Мета статті – проаналізувати феномен міжкультурної комунікації, що розвивається в умовах культурної глобалізації й істотно розвивають її соціальну й культурну спрямованість.

У сучасних дослідженнях міжкультурної комунікації розглядаються соціальні, етнічні тощо чинники, що відображено в роботах Ю. Арутюнян, Ю. Бромлея, Л. Дробіжевої, І. Кона та ін. Розвивається інформаційно-семіотичний підхід до міжкультурної комунікації, у витоків якого стояли Е. Касірер, А. Моль, Г. Гадамер, Ю. Лотман.

Комунікація (лат. *Communicatio* – робити спільним) – модус існування явищ мови (поряд із мовою та мовленням); спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації.

Культура (лат. Culture – догляд, освіта) – 1) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людською спільнотою, які характеризують певний рівень розвитку суспільства; 2) інтерпретаційна модель світу людини, соціалізованої в певних умовах; 3) цілісний історичний феномен, локальна цивілізація, яка виникла на ґрунті територіальної, етнічної, мовної, політичної, економічної та психологічної спільності. Міжкультурна комунікація (МК) – наука, яка вивчає особливості вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот [5].

Міжкультурна комунікація – це комунікація між представниками різних культур і народів і направлена на розширення культурних контактів в умовах культурної глобалізації. Як соціальний феномен, вона характеризується багатоякісністю і динамічністю, а тому культура розглядається як родове поняття, а культурні контакти набувають різних форм, що знаходять своє вираження у взаємовпливові, синтезі, доповнюваності і діалозі [1, с. 128].

Поняття «міжкультурної комунікації» ввійшло у науковий дискурс у другій половині ХХ ст. У 1954 р. було опубліковано книгу Е. Холла і Д. Трагера «Культура як комунікація: модель і аналіз», в якій міжкультурна комунікація розглядається як особливий аспект спілкування людей [4].

Міжкультурна комунікація – це «спілкування носіїв різних культур, які послуговуються різними мовами» [1, с. 130]. Спілкування виникає між суб'єктами, які мають подібності та розбіжності, діють у різних ціннісних полях. Тому багато проблем спілкування концентруються саме навколо поняття цінності, а також пов'язані з потребами й установками, що формуються культурою. Міжкультурна комунікація постає як діалектико-синергетичний процес, у якому різноманітні вектори (інтеграція-диференціація – універсалізація – партикуляризація – конфлікт – співпраця) не виключають, а

взаємодоповнюють один одного.

Динаміка міжкультурної комунікації розглядається як процес безперервного розвитку, покращення якості міжкультурної взаємодії, зростання взаємовідносин у різних сферах соціального життя і на різних рівнях (цивілізаційному, національному, міжгруповому, міжособистісному) [1, с. 132].

Залежно від безпосереднього предмета вивчення виокремлюють певні аспекти міжкультурної комунікації, основними серед яких є культурологічний, лінгвістичний, етичний, соціально-комунікативний, психологічний, професійно-прикладний.

Також у міжкультурному спілкуванні важливу роль відіграють невербальні засоби спілкування. Жести культурно обумовлені. У кожній країні вони різні. Нам може здаватися, що співрозмовник проявляє до нас ворожість, у той час як він просто намагається висловити своє схвалення.

Отже, поняття міжкультурна комунікація історично виникає як констатація факту взаємодії культур. Культура розглядається як одна з основ соціально-комунікативного процесу, оскільки виступає як динамічна та багатогранна система, що пронизує всі аспекти життя суспільства, впливає на розвиток та саморозвиток людини, формування її власної картини світу, визначає її ставлення до інших людей.

Утім, комунікативні процеси сприяють оновленню культури, а людина виступає одночасно і суб'єктом, і об'єктом взаємодії культур. Тож усвідомлення важливості культурно-історичних чинників у процесах комунікації, знання й адекватне відтворення норм вербальної та невербальної поведінки сприяє успіху міжкультурної комунікації, адже процес спілкування передбачає взаєморозуміння і взаємну адаптацію співрозмовників.

Література

1. Аксьонова В. І. Міжкультурна комунікація як атрибут

- соціокультурної життєдіяльності суспільства / В. І. Аксьонова. – Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 45. – С. 128–140.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
  3. Коваль А. П. Ділове спілкування : Навч. Посіб./ А. П. Коваль. – К.: Либідь, 1992. – 280 с.
  4. Кучмій О. П. Міжкультурні комунікації: структура і динаміка процесів / О. П. Кучмій. – К.: Велес, 2003. – 237 с.
  5. Шевчук С. В. Російсько-український словник ділового мовлення / С. В. Шевчук. – К.: Арій, 2010. – 488 с.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, вона сприяє вербальному порозумінню громадян різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє вільно орієнтуватись і комфортно почуватись у країні, мова якої вивчається. У зв'язку з цим стає актуальною позиція, за якої здатність зрозуміти представника іншої культури залежить не тільки від правильного використання мовних одиниць, але й від особливих умінь зрозуміти норми його культури, в тому числі мовленнєвої поведінки в різноманітних ситуаціях спілкування. Це зобов'язує розглядати іноземну мову не лише як засіб міжкультурного спілкування, але і як своєрідний інструмент пізнання іншої культури та пропаганди власної, що сприяє духовному взаємозбагаченню, підвищує роль гуманітарної освіти.

Концепція навчання англійської мови передбачає опору на фундаментальність сучасних дидактичної, психологічної та методичної наук, враховує те, що різні точки зору функціонують на основі взаємодоповнюваності та набувають максимальної ефективності за певних умов організації навчального процесу. Важливим успіхом вивчення англійської мови є розуміння того, що мова найкраще засвоюється тоді, коли учням пропонується індивідуальна методична увага й участь, що ґрунтуються на аналізі особистісних навчальних потреб і відповідальності, забезпечення навчального процесу видами та типами діяльності, що сприяють використанню мови. Основною метою навчання англійської мови є формування в учнів комунікативної компетентності, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну

мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, а також використання інтерактивних методів як приклад сучасного методу навчання.

Середній ступінь (7-8 класи) є завершальним етапом щодо створення бази для активного володіння навчальним іншомовним матеріалом. На цьому ступені продовжується розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності, серед яких домінує усне мовлення. Мовлення учнів стає змістовнішим, складнішим за структурою мовного та мовленнєвого матеріалу [2, с. 51-52].

Поряд з говорінням та аудіюванням значна увага приділяється читанню. Як вид мовленнєвої діяльності читання набуває все більш комунікативного характеру, зростає кількість та обсяг текстів, які учні повинні вміти читати мовчки. На цьому ступені має місце цілеспрямоване формування вмінь ознайомлювального (з метою одержання основної інформації) та навчального (з метою одержання повної інформації) читання. Поряд з художньою літературою для читання використовуються науково-популярні та суспільно-політичні тексти. Навчання письма передбачає вміння складати план, тези до прочитаного та робити письмові повідомлення в межах програмних вимог.

Знання вікових особливостей учнів середнього ступеня дає вчителю можливість визначити саме ті прийоми, форми та засоби навчання, які приведуть до успішного вирішення вказаних вище завдань.

Визначальною особливістю учнів 7-8 класів є виховання самостійності, самоствердження. Вони негативно ставляться до жорстких вимог, примушування, домагаються статусу «рівності» з дорослими. Все більше формується у них вибірковий пізнавальний інтерес, допитливість.

На другому етапі ставиться завдання навчити учнів читати вголос

і про себе складніші тексти пізнавального характеру, що представлені у підручнику та в читанці (Reader). Учні повинні здогадуватися про значення незнайомих слів на базі контексту, словотворчих елементів, співзвучності зі словами рідної мови. Для визначення значення незнайомого слова використовуються морфологічний або структурно-смісловий аналіз.

Читаючи текст, учні повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі. Якщо виникає необхідність у повторному читанні, учитель має поставити нове завдання, наприклад, вилучити з тексту додаткову інформацію або прочитати текст з більшою швидкістю та ін. Темп читання про себе у цих класах повинен бути вищим від читання вголос [5, с. 45-46].

З метою подолання труднощів розуміння тексту проводиться лексичний, граматичний, структурний та смісловий аналіз, використовується переклад. Учні вчать користуватися двомовним словником.

На третьому етапі учні повинні уміти читати без словника з метою отримання основної інформації, або зі словником — для повного розуміння змісту тексту, що включає до 6% незнайомих слів. Використовуються нескладні автентичні тексти суспільно-політичної, науково-популярної та художньої літератури. Удосконалюються прийоми прогнозування на рівні слова (мовна здогадка) та на рівні тексту (антиципація).

Учні старших класів мають оволодіти навичками анотування тексту (стисло передати зміст прочитаного в усній чи письмовій формі); реферування (визначити в тексті нову інформацію чи основні думки/факти); рецензування (висловлювати свою думку, давати оцінку змісту тексту в усній чи письмовій формі) [3, с. 190-191].

Підлітку нецікаві елементарні завдання, постійний контроль з боку вчителя, тобто те, що обмежує його самостійність та ініціативу. В

учнів цього віку розвивається критичний підхід до змісту, прийомів, форм навчання, розширюються інтереси, помітно зростає потреба у спілкуванні з однолітками, проявляються нові мотиви учіння, пов'язані з формуванням життєвої перспективи та ідеалів. Проте одночасно спостерігається й інша крайність — відсутність широких пізнавальних інтересів, зацікавленості в розширенні своїх знань. Хоч навчальні мотиви (отримувати високі оцінки, займати краще становище у класі) можуть бути досить сильними, вони часто ведуть до формального виконання навчальної діяльності.

Отже, учні 7-8 класів — це вік гострих суперечностей у структурі особистості, що формується, і він потребує від учителя особливої педагогічної і методичної майстерності. На середньому ступені вчителів доводиться докладати значних зусиль для підтримання мотивації та інтересу учнів до предмета, збереження набутих на початковому ступені знань, навичок та вмінь.

Суттєвою особливістю учнів цієї вікової категорії є розвиток складніших психічних процесів. Осмислення у зв'язку із засвоєнням абстрактного матеріалу, теорій, законностей при вивченні інших дисциплін. Психологи вказують на достатній рівень розвитку в учнів цього віку таких якостей мислення, як більша критичність, самостійність, цілеспрямованість, зростання свідомості, контроль за власною діяльністю.

Комунікативний розвиток учнів цього періоду характеризується формуванням і удосконаленням механізму відбору мовних засобів, способів формування та формулювання думки. Розвивається індивідуальний стиль мовлення. У цілому у цьому віці відбуваються якісні зміни в комунікативній діяльності учнів, що позитивно впливає на формування іншомовних навичок та вмінь.

Навчання англійської мови учнів 7-8 класів (середній етап) характеризується використанням прийомів, які активізують розумово-

мовленнєву діяльність учнів, їх активність у виконанні завдань. Учні найбільше приваблюють завдання, що вимагають самостійності, вміння комбінувати матеріал в залежності від потреб мовленнєвої ситуації. Вправи на імітацію та механічне запам'ятовування відступають на другий план.

Середній етап є вирішальним у створенні комунікативної основи. Велика увага приділяється тут розвитку непідготовленого мовлення. На середньому ступені значно збільшується питома вага домашньої самостійної роботи.

Серед засобів навчання, які використовуються на цьому ступені, можна використовувати слайди, ситуативні й тематичні малюнки та картини, кодограми, схеми, таблиці, роздавальний матеріал для парної та індивідуальної роботи, фонограми, діа-, кіно- та відеофільми.

Отже, можна відзначити такі тенденції в організації навчання на середньому ступені: ширше використання вправ, що імітують умови природного іншомовного спілкування, зростання ролі самостійної роботи учнів, більша опора на вербальну наочність та підказки, збільшення питомої ваги парних та групових форм роботи.

Література

1. Вишневецький О. І. Методика навчання іноземних мов: навч. Посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2011. – 206 с.
2. Ланевська Л. П. Світ підлітків. Інноваційні уроки у середніх класах // Англійська мова та література. – 2010. - №19-21 (281-283). С. 61-70.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб./ кол. Авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с. (Серія «Альма-матер»).
5. Parkhomova T. Reading for exam. – Cherkasy, 2007. – 298 с.

ВІДМІННОСТІ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ З ТОЧКИ ЗОРУ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ

Наша наукова робота присвячена дослідженню гендерних відмінностей сучасної англійської інтонації. Здійснено аналіз теоретичних джерел, що відображають провідні розробки у вивченні варіативності мови за критерієм гендерної приналежності, яка виявляється на рівнях фонології, граматики, лексики, дискурсу. За основу було взято популярний нині серед науковців сучасності соціолінгвістичний підхід. На нашу думку, він є таким, що найадекватніше відповідає виконанню поставленої задачі.

Актуальність теми дослідження полягає у виявленні власне відмінностей інтонації чоловіків та жінок, що допоможе краще зрозуміти психологічні особливості їх відносин у суспільстві.

Метою роботи є дослідження та встановлення основних розбіжностей між інтонацією чоловіків та жінок. Для досягнення мети були поставлено такі завдання:

- розпізнати зв'язок між соціальною та мовною структурами;
- дослідити соціальні, психологічні й лінгвістичні особливості мовлення жінок та чоловіків;
- визначити соціальні передумови інтонації;
- проаналізувати особливості інтонації чоловіків та жінок.

Здійснюючи науковий пошук, ми виявили, що гендерні дослідження було започатковано в американській (Д. Камерон, Р. Лакофф, Д. Таннен) та британській лінгвістиці (М. Адлер, Р. Макаулей, С. Ромейн). Протягом останнього десятиріччя гендерна проблема активно досліджується й у вітчизняному мовознавстві (О. Л. Бессонова, О. Л. Козачишина, А. П. Мартинюк, К. В. Пищикова,

О. М. Холод та ін.). Об'єктом вивчення є аспекти гендерних особливостей: переважно фонетичні (В. Лабов, Р. Макаулей, Р. Шай) та граматичні (В. Вольфрам, Р. Фасольд, Дж. Холмс), а також відмінності в реальному спілкуванні (Д. Камерон, Дж. Коутс, П. Ніколс, П. Фішман).

Подається визначення ґендеру та прослідковується його роль у різних соціальних сферах людського життя. Терміни «ґендер», «інтонація», «соціолінгвістика» допомагають глибше зрозуміти напрям нашого дослідження і проблематику поставленої задачі.

Соціолінгвістичний аналіз подає інформацію про стиль спілкування чоловіків і жінок. Сюди відносять несхожість у вимові, використанні просодичних рис (інтонація, темп мовлення, гучність), граматичних форм і добір слів під час спілкування. Мовленнєвий акт також досліджують для виявлення ґендерних відмінностей у діалогічному спілкуванні: спосіб ознайомлення з темою, контроль над бесідою і допоміжні засоби, які використовує мовець і адресат.

Існують різні підходи для дослідження мови. У тому випадку, коли ми маємо справу з інтонацією, фонетичними особливостями мови, найбільш ефективним методом є синхронний підхід, який вперше було застосовано В. Лабовим. У той час як діахронічний підхід вимагає дані про мову з різних часових періодів, синхронія, за В. Лабовим, потребує інформації про конкретний відрізок часу. Важливим є те, що дані, які зібрано в межах однієї спільноти, беруть у людей різного віку й соціального статусу. В. Лабов вважав, що відмінність мовлення людей молодого віку в межах певної соціальної групи й мовлення людей старшого віку тієї ж спільноти свідчить про те, що певною мірою в мові відбулися зміни [2, с. 209]. Ця техніка є більш ефективною ніж традиційний діахронічний метод. По-перше, записані дані на аудіо пристрій є більш репрезентативними зразками мовлення певної спільноти ніж дані з рукописів, зібраних традиційною історичною лінгвістикою. По-друге, синхронний метод дає можливість лінгвісту

вивчати мову такою, якою вона є насправді, що для прихильників традиційної лінгвістики здавалося неможливим. Врешті-решт, цей метод дозволяє науковцям досліджувати те як зміни в мові поширюються у суспільстві [2, с. 213].

Узагальнюючи систематичні дослідження щодо зв'язку мови і ґендера, можна сказати, що коло теоретичних питань зосереджено у трьох напрямках:

1) теорія дефіцитності (пояснює ґендерні відмінності у вживанні мови чоловіками та жінками тим, що мовлення чоловіків є нормою, жінок – відхиленням від цієї норми);

2) теорія домінування (пояснює ґендерні відмінності в мові загального патріархального порядку й трактує їх з точки зору вияву в мові чоловічих привілеїв);

3) теорія відмінності (розглядає ґендерні відмінності як результат соціалізації і приналежності жінок до різних, але рівноправних субкультур) [1, с. 22].

У ході наукового пошуку було з'ясовано, що інтонація є одним із індикаторів мови й елементом культури мовлення. Ми виявили, що інтонація у функції передавання ґендерних маркерів тісно взаємодіє зі статевою приналежністю співрозмовників та соціальним статусом. Жінки й чоловіки, які належать до одного соціального статусу, дотримуються подібних інтонаційних моделей. Результати дослідження було зафіксовано графічно у вигляді тонограм.

Дослідивши проблему сучасної англійської інтонації, зроблено висновки: спостерігається ряд відмінностей чоловічого й жіночого мовлення та його інтонаційного оформлення, спричинених соціальними та психологічними факторами. Результати дослідження можуть бути використані для подальшої наукової роботи в галузі соціолінгвістики.

Література

1. Васильева И. Б. Проблемы ґендерных исследований в лингвистике /

И. Б. Васильева. / Когнитивный подход к изучению языковых явлений: мат-лы. Науч. Конф. Молодых ученых факультета романо-германской филологии КГУ. – Калининград: изд-во КГУ, 2000. – С. 21–25.

2. Asher R. E. The Encyclopedia of Language and Linguistics / R. E. Asher. – New York: Academic Press. – 1994. – 255 p.

3. Holmes J. An Introduction to Sociolinguistics / J. Holmes. – London: Longman. – 1992. – 347 p.

4. Trudgill P. Sociolinguistics: Introduction to Language and Society / P. Trudgill. – London: Longman, 1983. – 342 p.

CREATION OF LANGUAGE TEACHING MATERIALS USING THE CORPUS ANALYSIS

In our modern-day world it is not easy to deal with such a big amount of information that we are exposed to. In learning English as a second language this question is ongoing and contemporary, because it is crucial to choose what to study, which language phenomena are important to teach from the very beginning, which phrases are frequently used and so on. Therefore, linguists have been trying to create the most convenient platform for investigating language quicker and more thoroughly. And the solution was provided not very long ago – the appearance of computerised corpus accumulating texts of enormous sizes makes a significant contribution to modern English studies, which help to learn the language quicker, easier and understand its principles better. With the spectacularly ferocious development of modern technologies, corpus linguistics is becoming more and more popular among students, scientists and teachers.

From the late 19th century linguistics started to accumulate various examples of language using small slips of paper while organizing all the findings in pigeon holes. However, that process was time-consuming until the appearance of computers, the invention of which stimulated lexicographers and dictionary editors to achieve a breakthrough in linguistics – to launch a computer-based corpus. In 1961 Brown corpus, being a pioneer in this sphere, accounted for about 1 million words.

In order to understand the meaning of the corpus it will be good to compare the definitions of several scientists. For example, J. Sinclair defines it as the following: «A corpus is a collection of pieces of language text in electronic form, selected according to external criteria to represent, as far as possible, a language or language variety as a source of data for linguistic

research» [4]. Michael McCarthy states: «A corpus is a collection of texts, written or spoken, usually stored in a computer database» [5]. Taking into account the key points of the definitions proposed by the linguists, it can be said that corpus by accumulating various instances of language creates a powerful platform for linguists to study particular linguistic phenomena of language. Furthermore, such pertinent information is useful for those interested in methodology and teachers in answering the following questions: 1) compiling dictionaries for students with different levels of English knowledge; 2) writing books for learners who need both general and academic language for studies, 3) understanding the usage of idiomatic expressions, 4) stating the difference between spoken and written English, 5) developing authentic materials (articles, grammar reference materials, vocabulary learning materials and others) while using specialized (usually smaller) corpus [5].

The early studies of corpus as a platform for compiling textbooks for English learners date back to the 1930s, when H. Palmer made a thorough study of more than 6000 collocation pairs. First textbooks for teachers were compiled by Thorndike and Lorge, though paying more attention to the grammatical aspect of language and not the vocabulary.

Corpus linguistics, taking the leading place in modern science, enables a modern teacher to discover new facets of the language, among which a constant interest in the analysis of modal verbs may be singled out. Therefore, the objective of our investigation is to provide an instance of using the English corpus for further substantiation of the order of teaching the modal verbs in textbooks. The core material of the research was built on working with British National Corpus which is a 100 million word collection of samples of both written and spoken language including the instances of speech by people of two genders, of diverse age-groups, with various education backgrounds and being the representatives of different social classes [3]. The platform for the investigation is CQPweb, which is an online environment for corpus

processing. The data and the processing are done on a powerful machine at Lancaster University.

The Ukrainian curriculums for comprehensive schools offer the following order of teaching modal verbs for classes from 1 to 8: 1st – 4th class – *can*; 5th class – *should*; 6th class – *may, must, can/ could, have to/ had to/ would, wouldn't*; 7th class – *must/ mustn't, need/ needn't, should/ shouldn't*; 8th class – *will, might, shall, should, could* [4].

Having investigated the frequency of occurrence of various modal verbs in the British National Corpus in both written and spoken restrictions, the following findings may be mentioned:

1. *Will* is the most often used modal verb, showing the frequency of 2552.87 instances per million words.

2. *Can* is the second most frequently used modal verb (2363.21 instances per million words).

3. *May, might, shall* – are the least frequently used words accumulating 1294.68, 603.83, 198.4 instances per words respectively.

4. *Shall* occurs in in the spoken English (262.73 instances per million words) more often than in the written restriction (190.78 instances per million words) [2].

Comparing the syllabus compiled by Ukrainian education representatives and the results after analysing British National Corpus, it is evident that the order of teaching modal verbs does not coincide with the order of their frequency usage. Words such as “*shall*” and “*will*” are mentioned in the curriculum only at the 8th class; however “*will*” is used by English people ten times more often than “*shall*”. Having said that, it should be taken into consideration that if the aim of teaching is spoken English, the modal verb “*shall*” should be taught.

Taking everything into account, corpus analysis may help the textbooks compilers to evaluate the necessity of offering students to learn this or that modal verb in a due time. If the corpus analysis is applied, the best order for

explaining the modal verbs may include the word “*will*” at the 4th-5th classes, while “*may*” at the 7th-8th classes. The mentioned conclusions of the investigation may be useful for the further studying of modal verbs. What is more, the results may be useful for those who are interested in frequency usage differences on the level of written and spoken restrictions.

The analysis may serve as a good encouragement for teachers, students, those who are interested in methodology to investigate corpus and make their own observations, because the corpus analysis gives a great open space for TESL to conduct researches using cutting-edge technologies and study language from its core.

References

1. Навчальні програми. Міністерство освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/Діяльність/Навчальні%20програми/17-untitled.fr10.pdf>
2. BNCweb (CQP-Edition) [Electronic resource]. – Access mode: <http://bncweb.lancs.ac.uk/cgi-bin/bncXML/BNCquery.pl?theQuery=spokentexts&urlTest=yes>
3. British National Corpus [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.natcorp.ox.ac.uk/corpus/index.xml>
4. John Sinclair. Corpus and Text – Basic Principles / Sinclair John // In M. Wynne. – 2005. – P. 1 – 16.
5. Michael McCarthy. What is Corpus? / McCarthy Michael // Touchstone: From Corpus to Course Book. – Cambridge: Cambridge University Press. – 2004. – 23 p.

СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Основною метою навчання іноземної мови є розвиток в учнів комунікативної компетенції, що дозволяє їм успішно спілкуватися в іншомовному середовищі.

М. Кенел і М. Свейн у своїй статті про комунікативну компетенцію та її зв'язок із навчанням іноземної мови запропонували теоретичну структуру, в якій вони виділяють чотири аспекти комунікативної компетенції: граматичну, соціолінгвістичну, дискурсивну та стратегічну [2, с. 42]. Така структура комунікативної компетенції є цікавою тим, що навіть аспекти здібностей, які є необхідними для застосування знань, вважаються складовою компетенції. Зокрема стратегічна компетенція відіграє важливішу роль в успішному здійсненні комунікації [5, с. 215].

Існує чимало підходів до визначення терміна «стратегічна компетенція». Найпоширенішим серед яких є визначення М. Кенела та М. Свейна, які описують стратегічну компетенцію як таку, що «виконує компенсаторну функцію в той час, коли лінгвістична компетенція користувача мови не відповідає нормам» [2, с. 43].

Е. Таронта й Г. Юл розглядають стратегічну компетенцію як «здатність вибирати ефективні засоби здійснення акту комунікації» [6, с. 104]. Вони вважають, що «стратегічна компетенція вимірюється не ступенем правильності чи точності, а рівнем успішності й ефективності» [6, с. 105].

Однією з найновіших, вдало структурованих моделей комунікативної компетенції є модель Л. Бечмена, який визначає стратегічну компетенцію як «здатність, яка пов'язує мовну компетенцію із знаннями користувача мови про особливості ситуації, в якій

здійснюється спілкування» [1, с. 107]. На думку Л. Бечмена, стратегічна компетенція охоплює всі аспекти оцінювання, планування й виконання комунікативних завдань.

Стратегічна компетенція співвідноситься зі здатністю особистості застосовувати ці «комунікативні стратегії»: переказ, іншосказання, дослівний переклад, лексична наближеність (приблизне значення), міміка, з метою повноцінного розуміння інформації за відсутності належного рівня знань чи за наявності таких факторів, як втома, роздратованість та неувага [6, с. 103].

Ті, хто вивчають іноземну мову, в порівнянні з носіями мови, користуються комунікативними стратегіями набагато частіше. За допомогою цих стратегій вони намагаються вирішити проблеми, які виникають за нестачі в них необхідних засобів для перекладу. Зіткнувшись із такими проблемами, користувачі мови застосовують міжмовні комунікативні стратегії, а саме: уникають певних лексичних чи граматичних структур; перефразовують свої думки, оскільки не можуть віднайти відповідної форми; описують об'єкти та їх властивості; повторюють мовні одиниці для затягування часу; бурмочуть; дослівно перекладають з рідної мови; застосовують омоніми; питають у співрозмовника правильну про форму чи лексичну одиницю; використовують жести й міміку; вставляють у мовлення слова чи фрази з рідної мови; створюють нові слова, які зовсім не існують в цільовій мові [5, с. 215].

Нині віднайти точне визначення поняття «комунікативні стратегії», з яким би погоджувались всі дослідники, є досить складним завданням. Н. Пулісс визначила, що комунікативні стратегії – це такі «стратегії, які користувач мови застосовує для досягнення наперед задуманого наміру, а саме: прагнення бути обізнаним із проблемами, які виникають під час планування висловлювання, у зв'язку із власними лінгвістичними недоліками» [4, с. 72].

Навчання учнів комунікативних стратегій і розвиток стратегічної компетенції сприяє їх ефективному та успішному спілкуванню іноземною мовою. Ці стратегії забезпечують учнів необхідними засобами для самоаналізу та самоконтролю, що призводить до успішного спілкування. Без сумніву, можна стверджувати, що використання комунікативних стратегій залежить від рівня володіння іноземною мовою, оскільки чим вищим є мовний рівень користувача мови, тим із меншою кількістю комунікативних труднощів він стикається.

Е. Тарон та Г. Юл наголошують, що учні повинні використовувати всі наявні засоби для спілкування, не боячись робити помилки.

Використання комунікативних стратегій не є ознакою неспроможності спілкуватися, а навпаки, компенсує нестачу лінгвістичних знань. Носії мови також дуже часто користуються комунікативними стратегіями для затягування часу та підтримання розмови, наприклад: «youknow», «well», «letmethink»; оскільки стратегії спілкування є складовою користування мовою. Результати дослідження, проведеного Г. Рабаба, показали, що 90% спроб учнів описати об'єкти, розповісти історію чи розіграти сценку були вдалими завдяки використанню комунікативних стратегій [5, с. 214].

Отже, успішне навчання іноземної мови залежить від розвитку не лише граматичної, соціолінгвістичної та дискурсивної компетенції, але й стратегічної компетенції зокрема. Використання комунікативних стратегій є невід'ємним компонентом у навчанні іноземної мови. Їх відповідна розробка вимагає належного обґрунтування, що й буде надалі предметом наших наукових досліджень.

Література

1. Bachman L. Fundamental Considerations in Language Testing / L. Bachman. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – 408 p.
2. Canale M., Swain M. Theoretical bases of communicative approaches to

second language teaching and testing / M. Canale, M. Swain // Applied Linguistics, 1980. – 1. – P. 1-47.

3. Dornyei Z., Thurell S. Conversations in Action / Z. Dornyei, S. Thurell. – Prentice Hall, 1992. – 352 p.

4. Poulisse N., Bongaerts T., Kellerman E. On the use of compensatory strategies in second language performance / N. Poulisse, T. Bongaerts, E. Kellerman // Intercultural Studies Bulletin, 1984. – 8. – P. 70-105.

5. Rababah G. An investigation into the Strategic Competence of Arab Learners of English at Jordanian Universities / G. Rababah. – University of Newcastle upon Tyne, 2001. – P. 213-217.

6. Tarone E., Yule G. Focus on Language Learner / E. Tarone, G. Yule. – Oxford: Oxford University Press, 1989. – 346 p.

Звонарьова О. І.

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, доцент

Місяк Н. В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Актуальність дослідження. Професійна підготовка конкурентно-спроможних фахівців економічного профілю в сучасних умовах швидких змін в економічному просторі України вимагає модернізації змісту вищої освіти. Саме змістом повинно бути визначено пріоритетні напрямки будь-якої фахової або нефахової навчальної дисципліни, якою є, наприклад, дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Функціонування спілкування як основного виду діяльності фахівців класу «людина–людина» зумовлює інтегральне формування мовної особистості майбутнього спеціаліста, що вважаємо можливим за умов комунікативно-прагматичної спрямованості його навчання.

Існує багато підходів до окреслення структури професійної компетентності, відповідно, учені виділяють різні її структурні елементи (Ф. Бацевич, З. Гирич, Н. Голуб, Г. Онуфрієнко, І. Дроздова та ін.). Проте беззаперечним є компонент, що називають комунікативною компетентністю, адже у спеціаліста будь-якого профілю в процесі оволодіння професійною компетенцією має бути сформована комунікативна компетентність, оскільки сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами є гарантом успішного їх втілення в професійну діяльність [1, с. 124].

Комунікативна компетенція є складним і багатоаспектним явищем,

у якому лінгвістичній компетенції надається роль її основи. Зокрема, у словнику методичних термінів Е. Г. Азімова комунікативна компетенція визначається як здатність реалізувати лінгвістичну компетенцію в різних умовах мовленнєвого спілкування. Д. Хаймс (Dell Hymes) вводить до змісту поняття «комунікативна компетенція» (communicative competence) деякі соціопрагматичні ознаки. За його визначенням, «комунікативна компетенція» – це не тільки володіння граматикою і словником, а й знання умов, ситуацій, у яких відбувається мовленнєвий акт.

Готовність передавати комунікативний зміст у ситуації спілкування є провідною рисою прагматичної компетентності. Прагматична компетенція – сукупність знань, правил побудови висловлювань, їх об'єднання в текст (дискурс), уміння використовувати висловлювання з різними комунікативними функціями, уміння будувати висловлювання мовою відповідно до особливостей взаємодії комунікантів. Прагматична компетентність виявляється у здатності до провадження мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою свідомого вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування ознак функціонально-стильових різновидів мовлення (опису, роздуму, розповідь). Комплекс знань, навичок і вмінь, що забезпечують прагматичне спілкування, лежить в основі ефективної реалізації управлінських функцій майбутнього менеджера, таких як спонукання до дії, мотивація дії, інформування, аргументація, переконання, попередження і вирішення конфліктних ситуацій.

Американський науковець Д. Слобін визначав мовну компетенцію, на якій базується комунікативно-прагматична компетентність, як модель того, що існує у свідомості носія мови. Вірогідність існування такої моделі може бути доведена не лише вивченням реальної активності носія мови [2, с. 58], але й, на нашу думку, створенням умов для демонстрації цієї активності. Саме визначення таких умов у процесі

вивчення української мови за професійним спрямуванням є **метою** нашого дослідження, адже формування комунікативно-прагматичної компетентності, як і, до речі, інших, має відбуватися в умовах спеціально організованого педагогічного процесу.

Навчально-пізнавальна діяльність студентів економічних, як, зрештою, й інших нефілологічних спеціальностей, реалізується у двох сферах: обраної спеціальності та української мови, точніше у сфері її наукового й офіційного стилів. Це, безперечно, стимулює формування спрямованої професійно-комунікативної компетенції, включаючи мовну та предметну, що здійснюється в україномовному контексті. Слід урахувати, що в навчальному процесі реалізуються паралельно дві групи стратегій: стратегії, пов'язані з успішним оволодінням майбутньою спеціальністю, і стратегії, що забезпечують засвоєння української мови та користування нею [3].

Ефективність формування комунікативно-прагматичної компетентності залежить від цілеспрямованого пошуку шляхів організації мовної освіти, свідомого проектування змісту навчання на окремих спеціальностях на основі оптимального поєднання традиційних й інноваційних педагогічних технологій, дидактичних методів і прийомів.

Активний і досить ефективний процес формування комунікативно-прагматичної компетентності є реальним і цілеспрямованим у викладанні/опануванні української мови за професійним спрямуванням, наприклад під час вивчення таких тем, як «Презентація», «Розмова по телефону», «Ділова бесіда», «Закони спілкування» тощо. Зміст цих тем дозволяє викладачеві не лише продемонструвати студентам його професійно спрямований аспект, але й створити умови, за яких студенти виступають активними носіями професійної мови. Це може бути підготовка сценарію за заданою ситуацією спілкування, проведення дискусійного заняття «Чи може бути наша область зоною вільної

торгівлі?» з подальшим аналізом проявлених законів спілкування, використання елементів тренінгу «Як повідомити співробітнику про його звільнення» тощо.

Як уже зазначено вище, прагматична компетентність зумовлюється комунікативною метою свідомого вибору необхідних типів мовлення, що досить прозоро виявляється в діловій бесіді, яка посідає важливе місце в системі управлінського спілкування керівника з підлеглими і партнерами по спільній діяльності та виступає водночас одним із видів управлінських технологій. Основною метою ділової бесіди є обмін інформацією між керівником і підлеглими чи, відповідно, між діловими партнерами. Результати цього обміну мають сприяти можливостям формування всебічно обґрунтованих ефективних управлінських рішень, а також створенню належних матеріальних, організаційних і психологічних умов для їх успішної реалізації. Саме функції бесіди: обмін інформацією, формування перспективних заходів і процесів; контроль і координація вже розпочатих дій; взаємне спілкування людей під час виконання виробничих завдань – прогнозують можливі варіанти завдань для студентів з урахуванням їх спеціалізації. Готуючи, наприклад, завдання «Ділова бесіда з підлеглим щодо контролю за впровадженням антикризових дій у фірмі», студент має звернутися до теоретичного матеріалу за фахом, що, безперечно, спонукає його активізувати професійну лексику.

Плідною, з погляду формування комунікативно-прагматичної компетентності, є робота над темою «Презентація» на заняттях з української мови, що дозволяє спроектувати набуті знання не лише на презентацію дипломних робіт, а й на презентацію проектів, товарів тощо в майбутній професійній діяльності. Уміння презентувати, звітувати, переконувати, якісно інформувати аудиторію є досить важливим складником професіограми майбутнього фахівця.

Презентація — спеціально організоване спілкування з аудиторією,

мета якого переконати або спонукати її до певних дій. Як відомо, презентацію здійснюють через вербальний, вокальний і невербальний канали. Завдяки володінню вокальними і невербальними засобами суттєво посилюється вплив на аудиторію. Отже, не лише ЩО казати, а й ЯК вимовляти, повідомляти тощо – це ще один аспект формування комунікативно-прагматичної компетентності: підготувати, наприклад, презентацію курсової роботи з економіки і представити її на занятті з української мови з подальшим обговоренням позитивних моментів і недоліків. Набутий досвід знадобиться під час презентацій готового товару і послуги, результатів впровадження, подання на обговорення бізнес – плану і багато іншого. Студенти – майбутні економісти в межах програми навчальної дисципліни «Менеджмент» аналізують такі види презентації, як:

- *торгові презентації*, що використовуються торговими агентами під час укладання угоди;
- *маркетингові презентації*, які застосовують у підготовці умов для майбутніх торгових презентацій;
- *корпоративні презентації*, що призначені для доведення інформації до акціонерів корпорації.

Вважаємо доцільним саме ці види «професійних» презентацій включити до переліку індивідуальних завдань з української мови, мета яких – розробити і представити студентській аудиторії для критичного сприйняття той чи той вид презентації. Такий міжпредметний зв'язок, з одного боку, викликає професійну зацікавленість у студентів; з іншого, – виробляє у них комунікативні навички, адже готовність передавати комунікативний зміст у ситуації спілкування є провідною рисою прагматичної компетентності.

Таким чином, курс «Українська мова за професійним спрямуванням» дає змогу не лише підвищувати рівень мовленнєвої культури, а й сприяє засвоєнню оптимальних способів оперування

мовою як знаряддям досягнення успіху в професійній сфері.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004.– 344 с.
2. Слобин Д. Психолінгвістика / Д. Слобин, Дж. Грин. – М.: Прогрес, 1976.– 251 с.
3. Цимбал С. В. Синергетичний та акмеологічний аспекти формування професійної компетентності студентів: зб. Наук. Праць / С. В. Цимбал. – Київ: НАУ, 2009. – Вип.40 – С. 80-90.

ОБРАЗНІСТЬ І СИМВОЛІКА В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ХХІ СТ. НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Темою статті є образність та символіка у поетичних творах ХХІ століття. Серед науковців-лінгвістів, що досліджували образ слід відзначити І. Голуб, В. фон Гумбольдта, Р. Джекендофа, Г. В. Колшанського, Дж. Лакоффа, О. Ф. Лосева, Д. Б. Ольховикова, В. І. Поставалову, Б. А. Серебриннікова, Р. Солсо, В. Н. Телію, М. Хадеггера та багато інших. Але тема образності та символіки залишається не повністю розкритою. Таким чином **актуальність** дослідження пояснюється необхідністю дослідження англійської та французької мов і культур у сучасному світі, а також невивченістю поетичних творів ХХІ століття з точки зору семантики та стилістики. Стверджувати це нам дозволяють труднощі, які виникли в процесі пошуку матеріалів до теми у ході дослідження.

Тож **мета** нашої статті – дослідити вживання образних засобів та символіки у сучасних англійських та французьких поетичних творах.

Одним з головних **завдань** статті було дослідити вживання образних засобів та символіки в сучасній англійській поезії та сучасних поетичних творах франкомовних країн (на прикладі віршів та пісень ХХІ століття).

Що стосується символіки, то яскравим прикладом насичених символами творів є вірші сучасного англійського поета Джона Ешбері. «The Painter» – вірш високосимволічний. Він настільки наповнений символами, що здається цілковитою алегорією. Вірш не є образним, скоріше це збірка символічних алюзій: *Sitting between the sea and the buildings / He enjoyed painting the seas portrait / But just as children imagine a prayer / Is merely silence, he expected his subject.*

Море – це символ творчості та незвіданих глибин людської свідомості. Воно також втілює життєву силу та сутність життя, які вже давно забуті. Будівлі та архітектура – вже вивчені та досягнуті сторони мистецтва. Художник символізує творчий та сучасний позив, а жителі будівель – це критики, які не розуміють філософію мистецтва.

Символічно, що вірш змальовує стан художника, затиснутого між двома конфронтуючими сторонами мистецтва: загальноприйнятим, традиційним та неглибоким з одного боку та сучасним, креативним, експериментальним та інноваційним з іншого. Сучасний митець не обмежений в уявленні про життя. Він є регулятором свого мистецтва і сам визначає його параметри. Він вважає, що мистецтво – всемогутнє та неосяжнє, і, що воно не може зароджуватися в звичайному вузькому мисленні. Його аналогією є молитва дитини; вона являє собою філософію мистецтва. Художник повинен бути споглядальником і розпочинати роботу над кожним полотном, як молитву.

To rush up the sand, and, seizing a brush / Plaster its own portrait on the canvas. Ешбері відомо, що ні божевільний, ні звичайний розум не зможе прийняти подібну ідею. Тому така концепція мистецтва в реальному житті може бути досягнена тільки через молитву в тиші. Розходження між штучним мистецтвом та мистецтвом живим представлене художником, який повернений спиною до будівель та лицем до моря. Малювання моря постає метафорою творення життєвого шляху.

Ще одним цікавим зі стилістичної точки зору віршем є «*Les Parages Du Vide*» одного з яскравих представників сучасної французької поезії Мішеля Уельбека, що перекладається як «Межі порожнечі». В ньому йдеться про подорож до Іспанії, де автору довелося пережити розлуку з близькою людиною. «*Tres Callede Sant' Engracia, / Retour Dans Les Parages Du Vide / Je Donnerai Mon Corps Avide / À celle que l'amour gracia*»

Події відбувалися навесні, про що стверджує рядок «*Au Temps Des Premiers Acacias*», що одночасно є перифразою, бо саме навесні цвітуть акації.

«*Un Soleil Froid, presque vide / Éclairait Faiblement Madrid / Lorsque Maviesedissocia*». Ці рядки є алегорією почуттів коханої Уельбека, чиє кохання подібно до сонця охолело, та вже не зігріває душу автора як раніше, про що свідчать епітети *froid, presque vide, faiblement*. Використовуючи метафору, автор переносить свої почуття на поведінку природи.

Проаналізувавши вірші сучасних поетів та тексти з відомих сучасних пісень, можемо дійти висновку, що як в англійській, так і у французькій мовах поетичні твори містять численну кількість символів, а найбільш вживаними стилістичними засобами є метафора, метонімія, гіпербола, перифраз, персоніфікація та алегорія.

Література

1. Єфімов Л. П. Stylistic Semasiology. Lexico-semantic Stylistic Devices. Figures of Substitution / Л. П. Єфімов, О. А. Ясінецька: Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз. Учбово- методичний посібник. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 240 с.
2. Лапшина М. Н. Английская метафора в когнитивном аспекте / М. Н. Лапшина: Диахроническая германистика. – СПб.: СПбГУ, 1997. – С. 25-45.
3. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Ф. Лосев. – М.: Искусство, 1995. – 320 с.
4. Панов Е. Н. Знаки, символы, языки / Е. Н. Панов. – М.: Знание, 1983. – 246 с.
5. Houellebecq M. Configuration du dernier rivage / Michel Houellebecq. – Corpus, 2013. – 79 с.

ПЕРЕКЛАД ЛІНГВІСТИЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІА-ДИСКУРСІ

У час розвитку інформаційних технологій та ЗМІ, їх переваги все частіше застосовуються для переконання аудиторії та нав'язування потрібної думки. У зв'язку з цим виникає потреба у з'ясуванні особливостей використання та перекладу лінгвістичних маніпуляцій у публіцистичному дискурсі та появі нових прийомів. Політики змушені використовувати щоразу нові методи переконання та впливу, аби завжди бути попереду своїх конкурентів. Перекладач змушений враховувати не лише граматичну та лексичну правильність перекладеного тексту, а й прагматичний аспект, уміти знаходити прихований зміст і комунікаційний намір адресанта, мати достатній багаж знань аби адекватно передати оригінал у мові перекладу.

Науковці А. Н. Васильєва, А. П. Чудінов, С. Є. Максимов, М. Монтгомері, Н. Феркло, І. В. Арнольд, М. Н. Кожина, Е. Денніс і Д. Мерілл досліджували дискурс засобів масової інформації та їх вплив на формування громадської думки. Аналіз стратегій та прийомів лінгвістичних маніпуляцій базується на працях Н. В. Гончарової, А. Д. Бєлової, І. С. Шевченка, О. І. Морозової та Г. Г. Матвєєвої. Питання перекладу лінгвістичних маніпуляцій у політичному медіа-дискурсі досі не висвітлювалися в українських перекладознавчих студіях, що свідчить про актуальність теми нашого дослідження.

Мета статті полягає у визначенні основних стратегій та прийомів лінгвістичної маніпуляції, з'ясуванні особливостей їх використання та перекладу у публіцистичному дискурсі.

Мову ЗМІ, як правило, розглядають з точки зору соціального та ідеологічного феномену, який має власні поставлені цілі та систему

ціннісних орієнтирів. Новітні методи мовного впливу на аудиторію змушують мислячу частину суспільства втручатися в аналіз прихованих методів.

Політичний та медійний дискурси в процесі спільного функціонування здійснюють великий вплив один на одного. Подібна гібридизація проявляється у наступних ознаках:

- зосередженість на соціально резонансних фактах та їх концептуально-емоційна розробка;
- оцінно-ідеологічна модальність;
- політико-ідеологічний модус [3].

Лінгвістичне (мовне) маніпулювання — це «використання особливостей мови і правил її вживання з метою прихованого впливу на адресанта в потрібному для виконавця напрямі» [2, с. 254]. Задля адекватного перекладу лінгвістичних маніпуляцій, варто визначити стратегію повідомлення. До основних стратегій належать інформаційна, стратегія переконання, спонукання, кооперативна, змагальна стратегія, стратегія позитивної самопрезентації або дискредитації конкурента, стратегія ввічливості [5].

Маніпулятивні прийоми у публіцистичному дискурсі спостерігались уже давно. Проте, сьогодні зміна мислення людей за допомогою мовних маніпуляцій є повсякденним явищем, що надає їм все більшого значення. Їх вивчає психологія, філософія, політологія, соціологія, а головне – лінгвістика, що дозволяє зробити глибокий аналіз мовних явищ.

Для впливу на свідомість людей використовуються різноманітні фонологічні, лексичні, морфологічні та синтаксичні прийоми маніпуляції. Хоча, здебільшого вони поєднані в одному повідомленні. Розглянемо такі засоби:

1. Прийоми мовної маніпуляції на фонологічному рівні – алітерація.

Така маніпуляція втілюється у звуковому оформленні мови: інтонація, тембр голосу, паузи. З їх допомогою задається ритм і динаміка тексту, що створює образ бадьорої людини [1]. Інколи перекладачі навмисно звертаються до нейтралізації, що особливо стосується перекладу газетних статей. Проте у іноді також важливо зберегти експресивність повідомлення та передати алітерацію у перекладі.

2. Прийоми мовної маніпуляції на графічному рівні.

Пунктуацією та іншими графічними акцентами можна звернути увагу аудиторії на необхідні слова чи словосполучення. Якщо неможливо відтворити акцент тими ж символами в перекладі, то варто вибрати інші засоби, наприклад, підкреслення, виділення жирним курсивом чи тому подібне.

3. Лексичні засоби мовної маніпуляції.

Ця група слів складає найбільш широко вживану частину мовної маніпуляції. Їх можна розділити на три групи: лексико-семантичні (**метафора** - створюється образне сприйняття тексту, яке краще закарбовується у пам'яті людей, **уособлення** - «оживляють» певні політичні рухи чи погляди, таким чином створюючи негативне ставлення до опозиційних ідей, **гіперболізація** – під час перекладу важливо зберегти експресивність та образність оригіналу, **кліше** – використовують кліше для висловлення власної позиції та створення необхідної презентації, **евфемізми** – замовчування та заплутування громадської думки), лексико-синтаксичні (**синоніми** – підкреслення уваги реципієнтів на конкретному слові, **порівняння** – роблять тему розмови актуальною для простої людини, коли порівнюють суб'єкт із ближчими поняттями, **ремінісценція**) та лексико прагматичні [4].

Отже, для маніпулювання у політичній комунікації використовуються різноманітні прийоми та тактики на фонетичному, текстовому та прагматичному рівні. Вибір же певного прийому відповідає визначеній наперед стратегії. Перекладач повинен

враховувати прагматичну складову, цілі мовця та відрізняти прийоми лінгвістичної маніпуляції для адекватного перекладу.

Література

1. Бутенко Н. Ю. Соціальна психологія в рекламі: Навч. Посіб. / Н. Ю. Бутенко. — К.: КНЕУ, 2006. — 384 с.
2. Виноградова С. А. Инструменты речевой манипуляции в политическом медиадискурсе / С. А. Виноградова // Вопросы когнитивной лингвистики. — 2010. — № 2. — С. 95-101.
3. Клушина Н. И. Стилистика публицистического текста / Н. И. Клушина. — М. : МедиаМир, 2008. — 242 с.)
4. Словник української мови: в 11 тт. [за ред. І. К. Білодіда]. — К.: Наукова думка, 1970—1980.
5. Чернявская В. Е. Дискурс власти и власть дискурса. Проблемы речевого воздействия: учебное пособие для студентов вузов / В. Е. Чернявская. — М.: Флинта; Наука, 2006. — 132 с.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Знання іноземної мови та вміння коректно користуватися нею є необхідним у сучасному суспільстві. Іноземна мова сьогодні є не просто частиною культури певної нації, а й запорукою успіху майбутньої, вдалої кар'єри учнів. У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що перед українською освітою у XXI сторіччі постало завдання забезпечити умови практичного оволодіння громадянами України хоча б однією іноземною мовою. Формування вмінь іншомовного спілкування передбачає зокрема оволодіння учнями граматичними навичками.

Згідно з принципом комунікативності у навчанні іноземних мов і практичної мети — навчання іншомовного спілкування — засвоєння мовного матеріалу (граматичного, лексичного, фонетичного, орфографічного) відбувається комплексно, що дозволяє забезпечити спілкування іноземною мовою з самих перших уроків [1, с. 72].

Однією з обов'язкових складових навчання іноземної мови є формування іншомовної граматичної компетентності учнів з урахуванням принципу комунікативності, що передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації. Принцип комунікації зумовлює добір відповідних інтерактивних методів, прийомів, засобів та форм навчання. Тому ключовим поняттям навчально-виховного процесу є інтерактивність.

Першорядна значущість цієї проблеми привертала увагу багатьох учених (О. Ветхов, Г. Воронцова, Р. Мартинова, Н. Складенко, В. Цетлин та ін.), дослідження яких були присвячені визначенню змісту навчання граматичного матеріалу та пошуку раціональних й

ефективних методів викладання. Над цим питанням (формування та функціонування граматичної компетенції) працювали такі вчені: Ю. І. Павлов, П. В. Сисоєв, С. Ю. Ніколаєва, В. В. Сафонова, А. D. Hirsh та інші. Цей вид компетенції, як зазначає П. В. Сисоєв, дозволяє тим, хто нею користується, почувати себе практично на рівні з носіями мови, що є кроком до адекватного володіння іноземною мовою, тобто здатністю оперувати вивченою мовою у повсякденних ситуаціях на рівні, максимально наближеному до рівня носіїв мови [5, с. 74]. Серед сучасних дослідників, які вивчають цю проблему є В. Ю. Биков, Р. С. Гуревич, В. М. Кухаренко, П. В. Стефаненко та ін.

Мета дослідження полягає у встановленні характерних особливостей граматичної компетентності; вивченні процесу формування граматичної компетентності; розгляді інтерактивних технологій навчання, як одних з основних методів навчання іноземних мов.

Важливим компонентом іншомовної комунікативної компетентності є граматична компетентність. Граматична компетентність – це здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості.

Граматичні навички є найважливішим компонентом граматичної компетентності. Граматичні навички мовлення: 1) репродуктивні (навички говоріння і письма), та 2) рецептивні (навички аудіювання і читання), характеризуються такими ознаками як автоматизованість, гнучкість і стійкість та поетапною сформованістю [5, с. 75].

Формування граматичної компетентності передбачає володіння граматичними структурами, які розглядають як механізм сигналів, що служать для передачі певних значень.

Найвикористовуванішим способом організації одиниць мовлення з метою засвоєння їх структури є зразки мовлення. Зразок мовлення — це типова одиниця мовлення, що служить опорою для утворення за аналогією інших одиниць мовлення, які мають таку саму структуру.

У процесі вивчення іноземної мови вивчаються не всі граматичні явища, а спеціально відібраний граматичний мінімум, який складається з активного граматичного мінімуму і пасивного граматичного мінімуму. Для вираження своїх думок учень користується тими граматичними структурами, які входять до активного граматичного мінімуму. До пасивного граматичного мінімуму входять граматичні структури, якими учень може не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для сприймання і розуміння іншомовного мовлення в усній і письмовій формі [4, с. 19].

Одним з ключових методів навчання іноземної мови є інтерактивне навчання. Інтерактивне навчання — це спеціальна організація пізнавальної діяльності учнів, яка має за мету — створити комфортні умови навчання. Його слід розглядати як навчання з використання інтерактивних технологій. Інтерактивні технології навчання можна створювати та впроваджувати як у процес традиційного, так й інноваційного навчання студентів із застосуванням комп'ютерно-орієнтованих засобів та методів навчання [3].

Знання іноземних мов є важливою передумовою для особистих, культурних, професійних та економічних контактів. Зростаючі потреби в спілкуванні та співпраці між країнами та людьми з різними мовами та культурними традиціями, нова освітня система в Україні вимагають суттєвих змін у підході до викладання, оновлення змісту та методів навчання іноземних мов. Вивчення іноземних мов включає декілька аспектів. Одним з таких аспектів є граматики, яка повинна формуватися комплексно з усіма іншими видами компетентностей. Граматичні навички мовлення, як і всі інші навички мовлення, повинні

характеризуватися такими ознаками як автоматизованість, гнучкість та стійкість і формуватися поетапно, що можна досягнути за допомогою інтерактивних засобів навчання. Граматичні навички однаково важливі, як у продуктивних, так і в рецептивних видах мовленнєвої діяльності.

Література

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. I перероб. / [Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бражник Н. О., Гапонова С. В., Гринюк Н. А. та інші]; Кол. Авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: [Учеб. Пособие для студ. Пед. Вузов и системы повыш. Квалиф. Пед кадров] / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 272 с.
3. Коваль Т. І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Коваль Т. І. // Електронне наукове фахове видання / Інт. Інформ. Технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України; гол. Ред.: В. Ю. Биков – д. техн. Н., проф. член-кор. АПН України. – 2011. – №06. – Том 26. – 291 с.
4. Скляренко Н. К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 2011. - №1. – С. 15-25.
5. Тригуб І. П. Формування граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови / І. П. Тригуб // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – 2014. - №10. – С. 74-77.

Калашникова Д. Г.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Дроздова І. П.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Вищий розвиток й удосконалення мовної особистості залежить від віку, рівня освіти, знання інших мов, окрім рідної, володіння професійним мовленням тощо. Мовна особистість реалізується в мовленнєвій професійній діяльності, тобто в процесах говоріння (слухання) і письма (читання).

Поняття «мовна особистість» активно й детально досліджується у працях багатьох учених (Ф. Бацевич, Г. Богін, В. Виноградов, О. Залевська, І. Дроздова, Ю. Караулов, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентилюк, Т. Симоненко, О. Шахнарович та ін.) і трактується її по-різному. Мовна особистість розглядається як цілісний концепт, зумовлений взаємопов'язаними складовими з позицій мовної свідомості і мовленнєвої професійної діяльності [1, с. 59].

Метою нашого дослідження є з'ясування особливостей формування мовної особистості у процесі навчання у вищій школі, що дозволяють визначити також і формування професійної мовної особистості.

Особистість може досконало й ефективно здійснювати спілкування, як побутове, так і професійне, за допомогою різних видів мовлення (внутрішнього і зовнішнього, усного і писемного, продуктивного і рецептивного).

На формування мовної особистості впливають чинники як об'єктивні, незалежні від особи мовця, так і суб'єктивні, зумовлені мовцем.

До об'єктивних чинників належать: сама мова, її нормативність, рівень розвитку і вдосконаленість її підсистем, стилістична розгалуженість, можливість забезпечувати мовленнєві потреби особистості і створювати мовну картину світу для сучасної людини; традиція суспільного використання мови; повноцінне функціонування мови в усіх сферах життя: державницькій, політичній, правовій, економічній, науковій, професійній, побутовій тощо.

Суб'єктивними чинниками, що впливають на формування мовної особистості, є багато чинників, а саме: здатність мовця здобувати мовну освіту й досконало володіти мовою; внутрішня готовність мовця до мовної освіти, мовне виховання й досконале застосування мови у всіх сферах діяльності людини; усвідомлена потреба вдосконалювати і виявляти свою особистість; активне ставлення до мови й належний рівень мовленнєвої культури [1, с. 60].

У мовної особистості передбачається наявність як загальних комунікативних (установлення контакту і підтримування спілкування зі співрозмовником, добираючи мовні засоби за певних умов спілкування у різних стилях та жанрах), так і професійно-комунікативних умінь (обізнаність із фаховою термінологією та здійснення комунікації за допомогою мовних засобів: наказувати, переконувати, привертати увагу співрозмовника до актуальних питань тощо). Мовна особистість у процесі формування й розвитку проходить кілька етапів, набуваючи з кожним етапом вищий рівень своєї мовної культури [2, с. 10], це рівні:

1) мовної правильності, що досягається завдяки мовній освіті, тобто вивченню правил користування мовою, її лексикою граматичними формами тощо. Рівень передбачає вироблення орфоепічних, орфографічних, пунктуаційних навичок, вміння будувати речення, складати типові тексти і користуватися ними;

2) інтеріоризації (з лат. Interior – внутрішній), на якому виявляються вміння реалізувати себе у висловленнях відповідно до

власного внутрішнього стану; уміння творити і виражати себе засобами мови; володіти основними формами усного і писемного спілкування (монолог, діалог, полілог; опис, розповідь, міркування), певними стилями;

3) насиченості мовою, що характеризується логічністю, предметністю, точністю, виразністю, образністю, багатством мовних засобів, володіння жанрами і стилями, текстотворенням;

4) адекватного вибору як рівень комунікативної досконалості, що передбачає володіння функційними типами мовлення, стилями літературної мови, точну мовну реакцію;

5) володіння фаховою мовою: обізнаність із терміносистемами, фразеологією, жанровими формами текстотворення тощо;

6) мовного іміджу соціальних ролей: політика, державного працівника, керівника – етичними й естетичними манерами живого мовлення.

Два останні рівні є найвищими рівнями формування мовної особистості й мовної культури. Утім, «культура мови – це сфера взаємодії мови і культури, мови і позамовної дійсності, вживання мови відповідно до вимог національної культури і ситуацій спілкування» [2, с. 11].

Професійна мовна особистість передбачає наявність професійно-комунікативних умінь сучасного фахівця спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, опрацьовувати навчально-наукові, професійно орієнтовані тексти; розв'язувати комунікативні завдання в складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування.

Зауважимо, що мовна особистість фахівця і культура мови, на нашу думку, є нерозривними. Здобуваючи знання з майбутньої професії у процесі навчання у виші, студент переорієнтовується на адекватний обраному фахові вибір засобів спілкування, формується професійна мовна особистість. Отже, про конкретну мовну особистість можна

говорити лише у випадку реалізації її мовленнєвих здібностей у конкретному професійному спілкуванні.

Література

1. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія / І. П. Дроздова. – Харків, ХНАМГ, 2010. – 320 с.
2. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: навч. Посібник / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: Академія, 2007. – 360 с.

Каленюк Ю. О.

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, доцент

Грицина В.І.

РОЛЬ РІДНОЇ МОВИ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність статті полягає в тому, що будь-коли, чи то в минулому, теперішньому чи майбутньому мова є важливою складовою особистості людини. Саме знання мови дає нам змогу долати кордони, відкривати для себе горизонти, крокувати в майбутнє. Комунікація — це те, з чим людина стикається кожного дня протягом усього життя, це те, завдяки чому є можливість розвиватися. А у свою чергу комунікація залежить від уміння володіти мовою.

Розкриттю питання про роль мови в різних сферах чи царинах життя присвячували праці багато вчених, зокрема А. О. Білецький, І. П. Дрозд, С. О. Караман, К. Д. Ушинський та інші. Але це питання до кінця не з'ясоване.

Метою статті є дослідження рідної мови як однієї зі складових розвитку людини.

Як відомо, мова є найважливішим засобом людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, визначальною ознакою держави, безцінною й невичерпною скарбницею культурного надбання всього народу та людства. Мова й мислення досить тісно пов'язані між собою, але цей зв'язок не простий, їх єдність не є тотожністю. Щодо мови й мислення в науці існують два протилежні погляди — ототожнення мови й мислення (Й.-Г. Гаман, Д. Шлейєрмахер,) і відривання мови від мислення (Ф.-Е. Бенекє) [1, с. 27].

Мова — це не мислення, а лише одне з найголовніших знарядь,

інструментів мислення. З іншого боку, існують й інші форми мислення, які здійснюються невербально (несловесно). Мова є важливою умовою виникнення мислення, а також формою його існування. У процесі взаємодії людей, у спілкуванні, мислення й мова складаються в єдине. Мислення ніби виступає як логічне значення та порядок мовних знаків.

Рідна мова відіграє унікальну роль у становленні особистості людини. Мову й красномовство традиційно розглядають у різних науках (психології, філософії та педагогіці) як вузол, у якому сходяться різні лінії психічного розвитку: мислення, уява, пам'ять, емоції. Будучи найважливішим засобом людського спілкування, пізнання дійсності, мова служить основним каналом залучення людини до цінностей духовної культури, а також необхідною умовою виховання й навчання [2]. Розвиток усного мовлення в дошкільному дитинстві закладає основи успішного подальшого навчання.

В українській національній школі рідна мова виступає як перший і найголовніший навчальний предмет. Не випадково К. Д. Ушинський назвав її могутнім і великим педагогом, який «не тільки навчає багато чого, а й навчає напрочуд легко, якимсь недосяжно полегшеним методом», педагог підкреслював: «Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх сполучення та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку і філософію мови...» [3, с. 98]. Отже, важливим є те, як людина засвоїть мову ще з ранніх літ, це є ніби фундаментом її подальшого життя.

Мова є засобом пізнання, обміну інформацією, передачі досвіду, виступає найбільш ефективним знаряддям набуття усіх суспільно значущих компетенцій, формування цінностей, і тому вона є важливою частиною навчання студентів, а й в майбутньому — успішної кар'єри для фахівців своєї справи.

Завдяки рідній мові людина, розвиваючись, відкриває для себе

нові речі та явища, осмислює й сприймає їх. Перед нею з'являються можливості ознайомитися з усіма сферами діяльності свого народу, пізнати його праобраз, відбитий у психіці, звичаях, обрядах, традиціях. Засвоюючи лексику рідної мови, людина з народження пізнає духовні якості народу, риси його характеру, його душу, й усе це вбирає в себе, воно стає її надбанням.

Мову образно називають моделлю світу в його пізнаній частині. Саме цю функцію виконує рідна мова у період навчання дитини, у процесі формування світогляду людини. Як зазначав В. Сухомлинський, чим глибше дитина пізнає тонкощі рідної мови, тим тонша її сприйнятливість до гри відтінків рідного слова, тим більше підготовлений її розум до оволодіння мовами інших народів, тим активніше сприймає серце красу слова[4, с. 4]. завдяки цьому Тому вважають, що рідна мова є важливим засобом пізнання дійсності. Людина повинна знати мову — її словник і граматичні правила — і навчитися вміло їх використовувати залежно від мети висловлювання і ситуації мовлення.

Не слід також забувати, що рідна мова формує розумові й емоційні якості людини. Вона є засобом не тільки розумового, а й емоційного спілкування. Під впливом почутого або прочитаного слова людина виражає позитивні чи негативні емоції. Слово рідної мови акумулює в собі психічний образ, уявлення, що постає у свідомості людини.

Кожна людина повинна прагнути якнайкраще оволодіти рідною мовою, її нормами, правилами та культурою спілкування. Норми є обов'язковим еталоном правильності літературної мови для всіх тих, хто володіє і користується мовою, особливо для навчальних закладів, радіо, телебачення, театру, видавництва, тобто різних фахівців. Літературна мова є основою культурного мовлення.

Запорукою гарної роботи з людьми, зокрема у сфері обслуговування, є те, настільки добре фахівець володіє рідною мовою.

Грамотне спілкування підштовхує на позитивний лад, подальшу зацікавленість та приємні враження співрозмовників. Кваліфікований фахівець, який уміє вдало поєднувати свої професійні знання з гарним володінням мовою, може з легкістю досягти висот у своїй кар'єрі.

Висновок. Вивчаючи рідну мову, людина з малих літ повинна засвоювати літературні норми, вчитися вільно виражати свої думки в усній і писемній формі. Знання рідної мови повинні бути на високому рівні. Адже вони необхідні для людини в її житті та саморозвитку. Досконале володіння мовою допомагає глибоко пізнати навколишній світ, розширити коло спілкування з людьми, знайти себе в тій чи іншій галузі, сприяє зростанню кар'єри.

Література:

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства [Мова і мислення] : підручник / М. П. Кочерган. - К. : Акдемія, 2001. – С. 361.
2. [Електронний ресурс]
<http://www.studfiles.ru/preview/5187580/page:3/>
3. Ушинський К. Д. Рідне слово // Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: У 2т. — К., 1983. — Т.1. — С. 124.
4. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови // Українська мова і література в школі. — 1989. — №1. — С. 36.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ

У нашому житті щодня відбуваються зміни. І нам, вчителям, необхідно застосовувати всі ці зміни й перетворення на практиці. Адже підростаюче покоління має якнайкраще розкрити свої можливості й здібності. Навчальна діяльність повинна бути спрямована на залучення до навчально-виховного процесу кожного учня.

Ця тема впливає з основних завдань початкової школи: навчити учнів писати, читати, рахувати, а також сформувати в них стійкий психомоторний алгоритм навчання через розвиток операцій мислення, запам'ятовування, уваги, навичок усного і писемного мовлення; формування і розвиток навичок суспільної поведінки, стимуляція і розвиток позитивних індивідуальних якостей.

Сучасний етап розвитку нашої держави вимагає від підростаючого покоління гнучкості, комунікабельності, швидкої адаптації до різноманітних життєвих ситуацій, критичного мислення та вміння співпрацювати. Значно змінився і статус іноземної мови в українському суспільстві. Стрімке входження України у світове співтовариство забезпечило величезний попит на знання іноземних мов. Володіння навичками іншомовної компетенції стало розглядатися як засіб соціалізації, засіб, що об'єднує держави і народи. Саме тому сьогодні необхідно приділяти серйозну увагу ефективності та якості процесу навчання іноземних мов. І першочерговим завданням учителя є створення таких умов для навчання, де школярі, без шкоди для себе, могли б «потренуватися», «спробувати» себе у дорослих життєвих ситуаціях. Оскільки учням необхідно оволодіти іноземною мовою, як засобом спілкування, вміти користуватися нею в усній та письмовій

формі, підтримувати розмову, запропонувати свою тему, висловлювати свої побажання, ділитись думками, обмінюватись поглядами, на уроках англійської мови важливо створювати ситуації, в яких і вчитель, і учень стануть повноправними суб'єктами системи освіти, а основою навчання буде рівноправний діалог між тими, хто навчає, і тими, хто навчається. [3, с. 28].

Інтерактивні технології навчання цікаві для дітей, продуктивні, розвивають творчі здібності школярів, пізнавальні інтереси. На уроках з використанням інтерактивних методів навчання з'являється можливість позбавити закомплексованості учнів з невисоким рівнем навчальних досягнень. Можна зацікавити школярів навчальним матеріалом і тим самим подарувати їм радість від власних успіхів [3; 6]. На таких уроках діти активно змагаються, спілкуються, намагаються довести свою думку. Вчать працювати в групі, розвиваються комунікативні здібності учнів.

Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації діяльності, яка має на меті створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів, учителя [2; 32].

Навчання читанню – процес, що лежить в основі отримання знань з будь-якого предмета. Саме через книгу дитина вчиться сприймати оточуючий світ, отримує знання про нього. На уроках читання розглядаються такі фактори:

- загальний рівень класу;
- рівень кожного учня окремо;
- сприймання читацького матеріалу.

Щоб навчити учнів швидко й правильно читати, вчитель повинен володіти інтерактивними методами й прийомами, враховувати вікові особливості молодших школярів, створити сприятливі умови для засвоєння знань. Успіху можна досягти лише викладаючи матеріал

відповідно до ступеня сприймання. Навичку читати можливо сформувані тільки систематично використовуючи спеціальні інтерактивні завдання. Всі вони мають відповідати віковим особливостям учнів, бути підпорядкованими методичній, дидактичній меті. Застосування інтерактивного навчання здійснюється шляхом використання фронтальних та кооперативних форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивних ігор та методів, що сприяють навчанню вміння дискутувати.

Найбільш уживаними стали:

- у фронтальній формі роботи такі прийоми: «мікрофон», «мозковий штурм», «ажурна пилка», «незакінчене речення»;
- у кооперативній формі: робота в парах «Обличчям до обличчя», «Один – удвох – усі разом», робота в малих групах, «акваріум»;
- інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання», «Робота на комп'ютері»; технології навчання у дискусії: метод «Прес», «Обери позицію».

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам навчання. У її основу покладено ідеї Ж. Ж. Руссо, І. Г. Песталоцці, Дж. Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини. Всі недоліки фронтальної та індивідуальної діяльності вдало компенсує групова [6; 13].

Кооперативна (групова) навчальна діяльність — це модель організації навчання у малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою [6; 15].

У вищезгаданій навчальній діяльності впроваджую на уроках читання: роботу в парах «Обличчям до обличчя»; «один — удвох — усі разом», «думати, працювати в парі, обмінюватись думками»; ротаційні (змінювані) трійки; «два — чотири — усі разом»; «карусель», роботу в малих групах.

Часто активізувати учнів мені допомагає така форма, як «мозковий

штурм» (як у фронтальній, так і в груповій роботі). Діти не бояться висловлюватися. Саме цю форму роботи використовую для узагальнення вивченого матеріалу, для актуалізації опорних знань під час підготовки до вивчення нової теми. Особливо цінним у роботі групи вважаю те, що учні мають можливість брати на себе різні ролі, а саме:

- партнерів, що вчаться співробітництва учасників, які шукають альтернативного вирішення проблеми;
- мислителів, що аналізують взаємозв'язки між явищами;
- співрозмовників, які вміють активно слухати, підтримувати розмову; досягати згоди, домовлятися;
- експертів, що аналізують проблему;
- друзів, які піклуються один про одного, допомагають, довіряють.

Виходячи з вищезазначеного, на практиці необхідно використовувати інтерактивні форми в цілому, або ж взявши елементи, які більш доцільні для певного класу. Саме інтерактивні методи дають змогу створювати навчальне середовище, в якому теорія і практика засвоюються одночасно, а це надає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення, формувати критичне мислення, виявляти і реалізувати індивідуальні можливості [2; 41]. При цьому навчально-виховний процес організовується так, що учні шукають зв'язок між новими та вже отриманими знаннями, приймають альтернативні рішення, мають змогу зробити "відкриття", формують свої власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів, навчаються співробітництву.

Література

1. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Я. А. Коменский. – М. 1985, 205 с.
2. Редько В. Новітні педагогічні технології – у практику школи // Іноземні мови в навчальних закладах / В. Редько, О. Кохан, Л. Калініна, І. Самойлюкевич. – 2007. - № 1. – с. 27-31.

3. Савченко О. Я. Складові реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Біб з освіт.політики / За заг.ред. О. В. Оварчук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Татаріна С. Інтерактивні технології навчання на уроках французької мови // Le français / С. Татаріна. – 2005. - №21.
5. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 4-10.

Кириченко О. С.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Варнавська І. В.

ПОХОДЖЕННЯ ІНШОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ХІМІЧНОГО НАПРЯМУ

Хімія – це наука, що розвивається з надзвичайною швидкістю. За останні роки в ній з'явилося багато важливих розділів, кожен із яких має чітко розроблену теоретичну частину, збагачену термінами.

Українська хімічна термінологія перебуває на етапі розвитку й становлення. У наш час у зв'язку з постійним запозиченням із інших мов нових термінів та їх модифікацій актуальною стає проблема співвідношення між національними й міжнародними елементами в термінотворенні та їх інтерпретації в українській мові [1].

Українська хімічна термінологія поповнюється як запозиченими так і безпосередньо перекладеними термінами з різних мов.

Розрізняють кілька причин засвоєння іншомовних слів. По-перше, часто вони запозичуються разом із поняттям. Такі слова звичайно не мають українських відповідників. По-друге, причиною запозичень є прагнення деталізувати уявлення про предмет, назва якого вже існує в мові. По-третє, запозичення виступає як прагнення замінити описовий вираз, словосполучення одним словом.

Проблеми хімічної термінології досліджуються багатьма відомими науковцями-лінгвістами, хіміками-педагогами й науковцями-хіміками (В. Левицьким, С. Рудницьким, О. Огоновським та ін.). Ставлення до запозичених термінів є неоднозначним. Багато термінознавців пропонують використовувати лише українські відповідники іншомовним термінам. Проте це не завжди можливо. Інша частина

науковців дотримуються думки, що іншомовних слів в українській термінології повинно бути не більше 15%.

В українській мові більшість термінів, зокрема в таких розділах хімії, як фізико-органічна, органічна та фізична, є усталеними. Якісь із цих термінів потребують уточнень, передовсім у зв'язку зі змінами, що відбуваються в світовій науці, а якісь перебувають у становленні або в динаміці.

Хімічні терміносистеми систематично переглядаються й уточнюються в спеціальних комісіях Міжнародного союзу теоретичної та прикладної хімії (International Union of Pure and Applied Chemistry — IUPAC) [2].

Мета статті – проаналізувати походження сучасної іншомовної термінології в хімії.

Українська наукова хімічна мова почала формуватися пізніше ніж російська, тому багато термінів є просто перекладами з російської (наприклад: сверхспряжение – надспряження). Більшість сучасних хімічних термінів іншомовного походження, оскільки вагомий внесок у розвиток хімії як науки зробили вчені інших країн.

Переважна частина хімічних термінів походить з латинської та грецької мов, оскільки в період алхімії (до XVI ст.) хімічна термінологія була латиномовною, нею користувалися хіміки багатьох країн. До таких термінів доцільно віднести:

Акце́птор (лат. Accipio – отримувати) – молекулярна частинка (інколи – група чи атом), до якої приєднується елементарна частинка (електрон чи протон).

Галоге́ни (від грец. ἅλς – «сіль» або «море», та γέν-, від γίγνομαι – «стає») – елементи VIIA групи р-блоку підгрупи періодичної системи (флуор F, хлор Cl, бром Br, йод I, астат At, загалом позначаються Hal). Валентна оболонка s^2p^5 .

Гідроліз (від грец. ὕδωρ – вода і λύσις – розкладання) – Загальний

термін для будь-якої реакції, в якій приєднання молекули води супроводжується її розщепленням.

Денатурація (лат. Denaturatus – позбавлений природних властивостей) – необоротна зміна фізичних та хімічних властивостей протеїнів при термічній дії, під впливом інших фізичних чинників або хімічних реагентів, зокрема кислот.

Ізомерія (від грец. ἴσος – рівний + μέρος – частина) явище, що полягає в існуванні сполук, однакових за хімічним складом і молекулярною масою, але різних за будовою.

Інгібі́тор (від лат. Inhibere – затримувати) – речовина, що сповільнює або повністю зупиняє хімічну реакцію (як правило ланцюгову); синтетична або природна сполука, яка пригнічує дію ферменту.

Катио́н (від грец. Kata – вниз і ἰόν – той, що йде) – позитивно заряджений іон: моноатомна чи поліатомна йонна частинка, що несе на собі один чи більше зарядів протона.

Після XVI ст., вплив латинської мови на формування термінології стає слабшим, наукова лексика почала активно збагачуватися за рахунок тих мов, якими користувались першовідкривачі понять. Такими мовами є німецька, французька й англійська.

Наведемо приклади термінів французького, німецького та англійського походження:

Аліквота (англ. Aliquot) – точно виміряна кількість гомогенного матеріалу, взята так, що її можна вважати за характерну для всього зразка.

Гіперкон'югація (англ. Hyperconjugation) – у формальному аналізі, де розрізняють σ - та π -зв'язки, це взаємодія між σ -зв'язками та системою π -зв'язків.

Гудро́н (фран. Goudron) – залишок, який утворюється в результаті відгонки з нафти при атмосферному тиску і під вакуумом

фракцій, які киплять при 450-600 °С.

Ено́ли (англ. Enols) – солі енолів (або таутомерних альдегідів чи кетонів), в яких заряд аніона делокалізований на атомах Оксигену і Карбону, або подібні ковалентні металічні похідні, в яких метал приєднаний до Оксигена.

Титр (нім. Titer) – число грамів розчиненого (солюту) в 1 мл розчину [г/см³].

Проаналізувавши походження запозиченої хімічної термінології в українській мові, дійдемо висновку, що хімія має дуже багато запозичених термінів, які використовують на позначення процесів, явищ та речовин. На жаль, ці терміни не мають українських відповідників. Безперечно, можна констатувати, що хімія дуже стрімко розвивається, за рахунок закордонних вчених, і з кожним роком її термінологічний склад поповнюється іншомовними словами.

Література

1. Підготовка майбутнього вчителя хімії до впровадження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції / За заг. Ред. О.А. Блажка. – Вінниця: ТОВ «Нілан- ЛТД», 2014. – 148 с.
2. Цимбал Н. Українське хімічне термінознавство [Текст]: навч. Посіб./ Наталія Цимбал. – 2-ге вид., випр. І переробл. – Умань: Видавництво, 2015. – 176 с.
3. Опейда Й. Глосарій термінів з хімії [Текст]: навч. Посіб. Для студентів вищих навчальних закладів освіти / Й.Опейда, О.Швайка. – Донецьк: БАО, 2008. – 738 с.

Кобилянська І.
Науковий керівник
кандидат філологічних наук, доцент
Свиридов О. Ф.

ПРАВИЛА ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ЕТИКИ

Перекладач – це не професія, а покликання. Тож, той хто вирішив посвятити себе цій професії має усвідомлювати всю її складність та важливість, і серйозно ставитись до навчання. Адже від кваліфікації перекладача часто залежить атмосфера та успіх переговорів. Перекладач-професіонал грає ключову роль для встановлення духу співробітництва, він виступає не лише як філолог, а й як країнознавець, що дає можливість використати його знання, як для перекладацької роботи, так і для налагодження довірчих відносин із партнерами [1, с. 67].

Завдання перекладачів – бути посередником не лише між мовами, а й між різними культурами та звичаями. Це означає для перекладача знати країну, людей, їхні традиції, історію та культуру.

Отже, *перекладач* – не посередник («передавач інформації»), а головна сполучна ланка й відповідальний суб'єкт діалогу [2, с. 54]. Самі знання мов є цілком не достатніми для такої роботи. Перекладачі повинні досконало володіти не лише засобами комунікації, а й мати точне відчуття мови та вміння концентруватись на різних речах водночас.

У своїй роботі перекладач постійно стикався з необхідністю вибирати між різними варіантами перекладу, вирішувати, що у перекладному тексті є найбільш важливим і має бути обов'язково передано, віддавати перевагу тому чи тому способу подолання труднощів, що виникали [2 с. 61].

Таким чином виникала потреба сформулювати певні постулати перекладацької етики. Першими вітчизняними теоретиками перекладу стали самі перекладачі. Вийшли публікації таких відомих перекладачів як Я. Рецкер, І. Корунець, В. Коптілов, Р. Зорівчак, В. Комісаров, Г. Мірам, А. Паго, П. Палажченко, А. Чужакін. У 1999 році видано посібник з проблем перекладу «Підручна книга перекладача».

У своїх працях перекладачі намагаються сформулювати нормативну теорію перекладу, викладаючи ряд вимог, яким повинен був відповідати гарний переклад або хороший перекладач. Французький перекладач Етьєн Доле вважав, що перекладач повинен дотримуватися таких *п'яти* основних принципів перекладу:

- 1) він повинен досконало розуміти зміст тексту, що перекладається і намір автора якого перекладає;
- 2) перекладач повинен досконало володіти мовою, з якою перекладає, і настільки ж чудово знати мову, на яку перекладає;
- 3) він повинен уникати тенденції перекладу слово в слово, бо це б спотворило зміст оригіналу й згубило б красу його мови;
- 4) перекладач повинен використовувати в перекладі загальноновживані форми мовлення;
- 5) правильно вибираючи і маючи в своєму розпорядженні слова, перекладач повинен передати загальне враження, вироблене оригіналом, вироблене у певній «тональності».

Проте існують ще й певні моральні принципи. А саме, за І. С. Алексєєвою основні правила перекладацької етики, або як їх ще називають “моральний кодекс перекладача” включає такі пункти:

- 1) перекладач не співрозмовник і не опонент клієнта, а транслятор, який перевиражає усний чи письмовий текст, створений на одній мові у текст іншою мовою;
- 2) із цього випливає, що текст для перекладача є недоторканим, тобто він не має права на власний розсуд змінювати текст під час

перекладу, якщо замовник не ставив додаткового завдання адаптації, додавань тощо;

3) під час перекладу перекладач за допомогою відомих йому професійних дій завжди намагається максимальною мірою передати інваріант вихідного тексту;

4) у деяких випадках усного послідовного чи синхронного перекладу перекладач виявляється особою, наділеною також і дипломатичними повноваженнями;

5) в інших випадках перекладач не має права втручатися у стосунки сторін, так само, як і виявляти особисту позицію, щодо змісту тексту, що перекладається;

6) перекладач зобов'язаний зберігати конфіденційність стосовно змісту матеріалу, який він перекладає і без потреби не розголошувати;

7) перекладач зобов'язаний відомими йому способами забезпечувати високий рівень компетентності у сферах мови оригіналу, мови перекладу, техніки перекладу і тематики;

8) перекладача має право вимагати усіх необхідних умов для забезпечення високого рівня перекладацької компетентності, в тому числі і відповідних умов для своєї праці;

9) перекладач несе відповідальність за якість перекладу, а у випадку, якщо переклад художній чи публіцистичний, має на нього авторське право, захищене законом і під час публікації перекладу його ім'я обов'язково повинно бути вказане [1 с. 75].

Таким чином, перекладач повинен адаптуватись до ситуації, в якій він опинився. Оскільки він виконує роль транслятора, то повинен бути непомітним як особистість, не відволікати на себе увагу, а лише передавати інформацію.

Література

1. Алексеева И. С. Профессиональный тьюнинг переводчика / И. С. Алексеева. – СПб.: СОЮЗ, 2001. – 285 с.

2. Чужакин А., Палажченко П. Мир перевода, или Вечный поиск взаимопонимания / А. Чужакин, П. Палажченко. – СПб.: Валент, 2009. – 192 с.

Колпак О. М.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Воробйова А. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСВОЄННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У сучасному світі англійська мова є мовою міжнародною. Діяльність глобальної торгової системи, банківської інфраструктури, транспорту на суші, на морі й у повітрі неможлива без використання мови міжнародного спілкування. Англійська є живим інструментом взаємодії для вчених усього світу. Проведення конференцій, вивчення досвіду та обмін інформацією відбуваються з використанням англійської.

Разом зі зростанням попиту на знання мови розширюється коло пошуку нових педагогічних стратегій, які б забезпечили швидкість та ефективність її вивчення. Реалізуючи це завдання, дослідники, вчені-дидакти, вчителі-практики (В. Артемова, Б. Бєляєва, Е. Верещагіна, І. Зимня, Н. Хомський та інші) звертаються, зокрема, до психологічних основ володіння іноземною мовою, серед яких когнітивні процеси опанування нерідної мови, психологічні механізми двомовності, засоби вивчення психології мовної особистості та ін. Мета нашого дослідження – розглянути встановлені в ХІХ ст. психологічні закономірності вивчення іноземної мови та розкрити сучасний погляд на психологічні аспекти засвоєння нерідної мови.

Дослідники психолінгвістики (Д. Грін, Д. Слобін, Н. Хомський та ін.) розділяють поняття «мовна здібність» та «мовленнева активність». Так, на думку Д. Гріна, «мовну здібність» розглядає лінгвістика, в той час як «мовленневу активність» вивчає психологія. Мовну здібність

вважають процесом, що демонструє можливість висловлювати думку засобами мови. Щодо мовленнєвої активності, то сучасна психологічна наука вважає тотожною організацію будь-якого виду діяльності (у тому числі і мовленнєвої). Саме тому, з точки зору психології, процеси оперування іноземною мовою не відрізняють від аналогічних у рідній. Високий рівень мовленнєвої активності рідною мовою забезпечує здатність мислити й оперувати іноземною мовою, а також проявляти іншомовну інтуїцію. Основною ознакою мислення іноземною мовою є відсутність потреби перекладати [2].

Твердження про те, що володіти іноземною мовою значить навчитись мислити цією мовою було сформульоване ще М. Берлицем у середині XIX ст. (1878р.) [3]. Так, на думку відомого лінгвіста і педагога, істотної різниці у тривалості мовленнєвих реакцій рідною та іноземною мовами в тих випадках, коли людина володіє іноземною мовою в достатній мірі, немає. Помічають лише деяке уповільнення таких процесів у випадку з іноземною мовою, коли мовець ще не опанував мови належним чином. Отже, зв'язок іноземної мови з мисленням не обов'язково мусить бути тільки опосередкованим, він є безпосереднім.

Важливим кроком до розуміння психологічних особливостей засвоєння іноземної мови у XX ст. стала робота Б. Бєляєва [1]. Дослідник визначив та проаналізував два типи людей, які вивчають іноземну мову, а саме – інтуїтивно-чуттєвий та раціонально-логічний. Учений стверджував, що люди, які належать до першого типу, опановують мову переважно практичним шляхом, не маючи особливої потреби у набутті теоретичних знань. Другий тип (раціонально-логічний) під час засвоєння навпаки потребує точного розуміння теоретичних основ. Люди такого психологічного типу абсолютно впевнені, що ефективно володіння іноземною мовою без таких знань неможливе.

Отже, очевидним є факт, що психологічна наука вже довгий період вивчає специфіку процесу засвоєння нерідної мови. Особливу увагу було

зосереджено на питаннях структури та організації мовленнєвої діяльності, компаративних аспектах володіння рідною та іноземною мовами, було проведено психологічний аналіз особистості мовця тощо.

Сучасна психологія активізувала розгляд специфіки іншомовної мовленнєвої діяльності з метою встановлення закономірностей її засвоєння. Основними психологічними закономірностями засвоєння іноземної мови вважають: урахування єдності свідомості і діяльності; розуміння поетапності формування розумових процесів; використання відкритого і прихованого способів навчання; вивчення ступеня інтенсивності стану збудження учнів у процесі навчання; оволодіння концепцією внутрішньої мови і латентної артикуляції; урахування специфіки латентної вербалізації, що керує нейродинамікою розумових процесів тощо [5].

Наряду з теоретичними дослідженнями, психологія розробляє практичні механізми засвоєння нерідної мови. Так, сучасна американська дослідниця, психолог, авторка багатьох книг з проблем розвитку уваги та пам'яті Д. Лапш дає такі поради: 1) візуалізуйте мову, що дозволить виключити процедуру перекладу; 2) думайте іноземною, навіть подумки вимовляєте тільки іноземні слова; 3) запам'ятовуйте слова і вимову, порівнюючи нові для вас звуки з подібними звуками рідної мови; 4) виписуйте нові слова, поміщаючи у контекст, щоразу складайте невелике оповідання, у якому вони були б використані; 5) порівнюйте словесні й граматичні структури, а також шукайте різницю; 6) будьте відкриті до нових звуків, до їх нюансів (наприклад, до звучання голосних) і до ідіоматичних виразів; 7) залучайте почуття та асоціації, бо саме вони відчиняють ворота пам'яті, що сприяє концентрації уваги і впорядкуванню мнестичних процесів [4].

Отже, пошук психологічних механізмів з метою створення ефективних методів навчання іноземної мови було розпочато майже три століття тому. Цей процес має ознаки активізації у сучасному світі, адже

знання психологічних закономірностей засвоєння іноземної мови дозволяє більш швидко й результативно досягнути успіху.

Література

1. Беляев Б. Очерки по психологии обучения иностранным языкам / Б. В. Беляев // Психология. – М.: Просвещение, 1965. – 229с.
2. Ведель Г. Е. Методика преподавания языков к поэтапности в реализации методического потенциала обучения иностранным языкам/Г. Е. Ведель//Вестник Воронежского гос. Университета.– 2004. – №1 – С.87 – 92.
3. Козлова Т. А. Психологические особенности обучения иностранным языкам / Т. А. Козлова // Традиции и новаторство в гуманитарных исследованиях: сб. науч. Трудов – Саранск: изд-во Мордов. Ун-та, 2002. – С. 67 –70.
4. Лапп Д. Искусство помнить и забывать / Даниель Лапп– СПб.: Питер, 1995. – 216с.
5. Лозова О. М. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови: Навчально-методичний посібник / О. М. Лозова–К.: вид-во КЛНУ, 2010. – 143 с.

ВПЛИВ БІЛІНГВІЗМУ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Сучасний етап розвитку суспільства марковано процесом глобалізації та інтеграції досвіду людства. Для успішного спілкування людині замало володіти та користуватися лише однією мовою. Щоб повноцінно функціювати та бути конкурентоспроможною в умовах ринкових економічних відносин, вона змушена знати декілька мов. Саме тому більшість населення нашої планети є білінгвами або мультилінгвами, тобто особами, які володіють двома чи багатьма мовами. Будучи невід'ємною частиною існування людини, багатомовність впливає на її діяльність, у тому числі і ментальну. Відтак, важливо звернути увагу на те, що особливого відбувається з людиною в умовах білінгвізму в цілому, та, зокрема, з інтелектуальними здібностями її.

Як зазначає дослідниця Наталія Бурейко [2], білінгвізм знаходиться в нерозривній єдності зі всіма психічними процесами. Дослідження J. Cummins, W. E. Lambert, D. K. Simonton показують, що білінгвізм є фактором інтелектуального розвитку. Експериментальні дослідження відносно впливу білінгвізму на рівень загального інтелекту є неточними, але існує велика кількість даних, що свідчить про негативний (D. J. Saer), позитивний (Н. В. Імедадзе, W. E. Lambert, E. Peal) і нейтральний (S. Arsenian, W. R. Jones, R. Pintner) вплив білінгвізму на розвиток загального інтелекту. Паралельно з інтелектуальними особливостями знаходяться підтвердження позитивного впливу двомовності на розвиток пізнавальних якостей індивіда, зокрема на креативність (M. Leikin), та інші когнітивні процеси (E. Bialystok, O. П. Нікітіна).

Мета нашої розвідки – з'ясувати, чи дійсно білінгвізм (у нашому випадку штучний, або навчальний) позитивно впливає на рівень інтелектуального розвитку особистості.

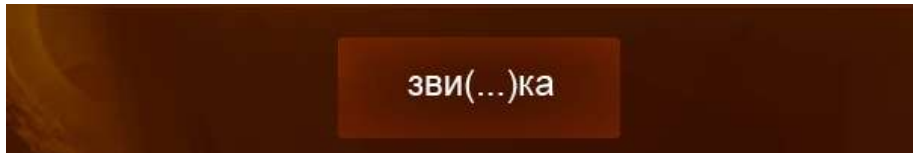
Інтелект (від лат. *Intelectus* – розуміння) – відносно стійка структура розумових здібностей людини, що, на думку американського психолога Девіда Векслера, є глобальною здатністю діяти розумно, раціонально мислити і добре справлятися з життєвими обставинами [5]. Одним із найпопулярніших способів психологічної діагностики інтелекту є тести. Вони з'явилися ще на початку ХХ століття, коли французький уряд доручив Альфреду Біне скласти шкалу інтелектуальних здібностей для школярів. Річ у тому, що у 1881 році було введено загальне обов'язкове навчання. Як наслідок, у переповнених класах опинилися разом і «обдаровані», і явно «відсталі» діти, об'єднані лише за віковими ознаками. Завдання Біне полягало у тому, щоб розподілити школярів по ступенях навчання в залежності від рівня їх «інтелекту».

Тести Біне стали основою сучасних тестів для визначення «коефіцієнта інтелектуальності» (англ. IQ – Intelligence Quotient), що дозволяє співвіднести рівень інтелектуальних можливостей індивіда із середніми показниками своєї вікової і професійної групи. Найвідомішим IQ тестом є тест Айзенка, хоча більш точними вважають тести Векслера, тест Равена, тест Амтхауера. Тест Айзенка розроблений для вікової групи від 18 років і передбачає максимальний рівень IQ у 180 балів.

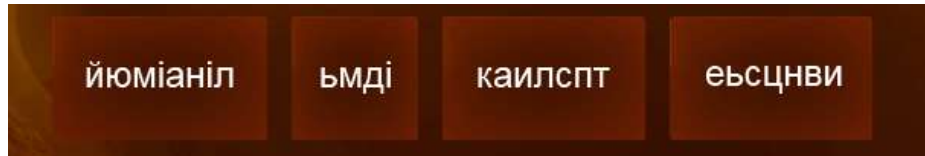
Проаналізувавши один із інтернетових варіантів IQ тесту Айзенка [1], констатуємо, що він складається з 40 різних завдань, виконання яких розраховано на 30 хвилин, а рівень складності їх поступово зростає. Цікаво зазначити, що серед тестових завдань на логічне та просторове мислення, знаходимо такі, що так чи так стосуються мови (загальна кількість таких завдань 17). Типологічно їх можна поділити на такі:

3. вставити слово, яке було б закінченням першого і початком

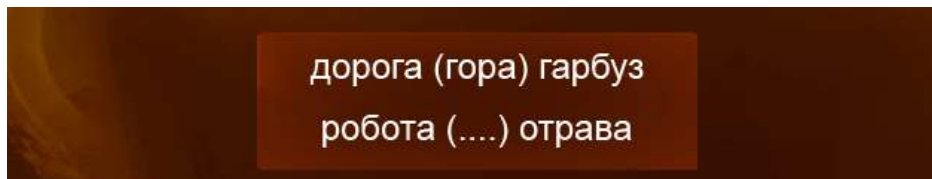
другого:

2) вирішати анаграми і виключити зайве слово:

4. вставити пропущене слово (без будь-яких вказівок):

5. вставити потрібну літеру:

6. вставити пропущену цифру і літеру:

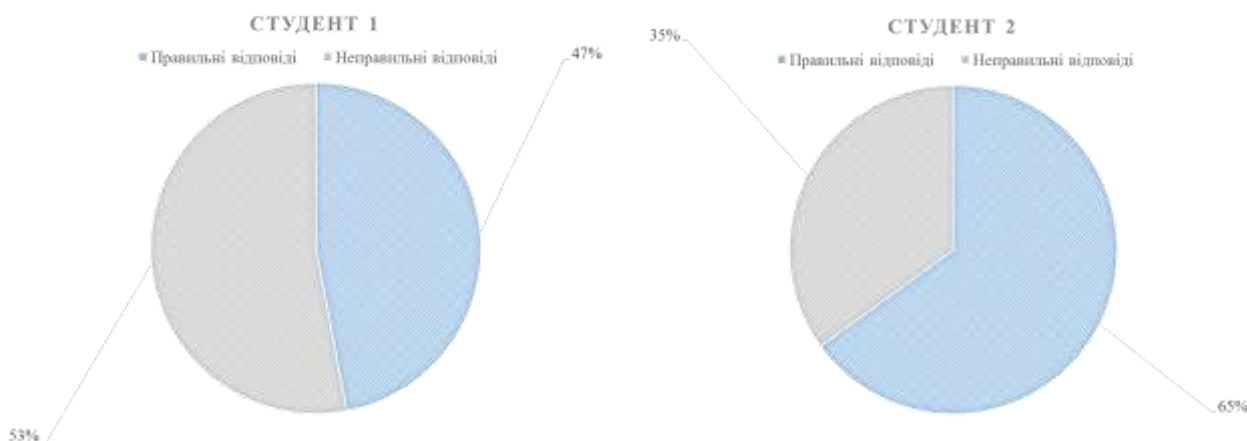

Щоб переконатися у правильності нашого припущення (білінгвізм має позитивний вплив на рівень інтелекту особистості), добірку вербальних завдань IQ тесту Айзенка було запропоновано виконати двом студентам спеціальностей «Українська мова і література» та «Українська (англійська) мова та зарубіжна література» 4 курсу навчання факультету філології та журналістики Херсонського державного університету. Нижче наведено результати виконання завдання обома студентами:

№ завдання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Студент																	

Студент 1 (укр. Мова)	+	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	+	+	-	-
Студент 2 (укр.+англ. Мова)	+	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	-	-	-

У відсотковому співвідношенні результати мають такий вигляд:

За показниками отриманих даних доходимо висновку про те, що студент, який вивчає не лише українську, а й англійську мову, має кращий результат проходження IQ тесту Айзенка, що підтверджує позитивний вплив білінгвізму на рівень інтелектуального розвитку особистості.

Література

1. IQ тест Айзенка. – Режим доступу : <http://iq-test.org.ua>.
2. Бурейко, Н. О. Особливості розвитку загального та соціального інтелекту у студентів-білінгвів [Текст] : автореф. Дис. ... канд. псих. Наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Бурейко Наталія Олександрівна; Харк. Нац. Пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2016. – 20 с.
3. Жлуктенко, Ю. А. Лингвистические аспекты двуязычия [Текст] / Ю. А. Жлуктенко. – К. : Вища шк., 1974. – 176 с.
4. Загнітко, А. Кваліфікаційні та класифікаційні ознаки білінгвізму: аспекти, різновиди, методи [Електронний ресурс] / А. Загнітко //

Лінгвістичні студії : зб. Наук. Праць. – Донецьк, 2013. – Вип. 26. – С. 209-219. – Режим доступу : <http://www.linguisticstudies.org>.

5. Столяренко, Л. Д. Психология и педагогика [Текст] : учебное пособие / Л. Д. Столяренко, В. Е. Столяренко. — 4-е изд. — М. : Юрайт, 2011. — 671 с.

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ У ТВОРАХ М. МАТІОС ТА М. Г. КІНГСТОН

Питання самоідентифікації жінки у суспільстві завжди стояло гостро. Саме бажання здобути рівність у правах, можливість самовираження та матеріальну незалежність від чоловіків спонукало групи жіноцтва різних країн та національностей висувати вимоги суспільству про перегляд ролі жінки у ньому та надання їй громадянських прав на рівні з чоловіками (право голосу, право на власність, соціальні пільги та ін.).

Звісно, такі соціальні процеси й переміни знайшли відголос у літературі, адже це невід'ємний компонент культури народу. Становлення жінки як особистості, її боротьба з усталеними суспільними нормами, пошук власного «Я» та гармонії зі світом є базовими елементами прози М. Матіос та М. Г. Кінгстон. Як представниці різних культур (української та китайської відповідно), ці творці «жіночої літератури» дуже тонко та схоже зобразили психологізм і трагізм особистісного становлення жінки у зв'язку з національними, суспільними змінами та під час особистих криз.

Образ жінки у літературі досліджувався багатьма науковцями. Зокрема, над типологією жіночих образів у літературі працювали такі дослідники, як С. Павличко, Н. Косинська, О. Теліга, Н. Білоус, А. Новиков та В. Агеєва, що свідчить про актуальність цього питання.

Метою нашого дослідження є аналіз жіночих образів у творах М. Матіос та М. Г. Кінгстон.

Соломія Павличко у своїй науковій праці «Фемінізм» так описала роль жінки у суспільстві: «Ми, звичайно, можемо і вміємо себе обдурювати, говорити про якусь особливу роль жінок в українському

суспільстві, мало не про якийсь традиційний український матриархат, який при ближчому розгляді приписує жінці роль Берегині – своєїрідної богині-раби, такої, що береже домашнє вогнище, поки чоловіки воюють, пиячать або займаються інтелектуальними справами....», «Ми можемо повторювати заяложені істини про те, що жінки завжди були музами, їм поклонялися, їх оспівували... .У звичайному житті музам доводиться щоденно носити сітки з харчами, щоб прогодувати чоловіка й дітей, вони швидко товстішають, втрачають в тяжкій праці красу молодості і рідко коли знаходять час почитати книжку чи погортати свіжі газети» [2, с. 25]. Авторка обстоює думку про те, що суспільство, в якому немає рівності між чоловіком та жінкою є хворим та нерозвинутим, що патріархат спотворює культуру та значущість жінки у суспільстві, а також відведена їй роль у ньому.

Марія Матіос та Максін Гонг Кінгстон є авторками-представницями двох різних країн та культур, але їхні твори носять спільний відбиток образу жінки в патріархальному суспільстві. Жінка підкорювалася усталеним суспільним нормам та звичаям, вона була «рабом» правил та чоловічих переконань. Це жінка-берегиня, основними задачами якої були дітородіння, праця на землі та вирішення побутових проблем. Жінку зневажали, до її думки не часто прислухались, її цькували та висміювали.

Жіночі образи у романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» та новелі Максін Гонг Кінгстон «No Name Woman» демонструють, що становище жінки в патріархальному світі аж ніяк не привабливе: «У їхніх горах дівка тата боїться більше, ніж чоловіка. Але й перечити чоловікові не сміє, навіть, як чоловік бреше» [1, с. 113]. “When we Chinese girls listened to the adults talking-story, we learned that we failed if we grew up to be but wives or slaves” [3, с. 25].

Аналізуючи ці твори можемо побачити, що жінка виступає «берегинею» роду, його продовжувачем, незважаючи на всі побутові

негаразди вона намагається виконати свій безпосередній обов'язок – обов'язок матері. «She may have gone to the pigsty as a last act of responsibility: she would protect this child as she had protected its father» [3, с. 21], «Carrying the baby to the well shows loving... Mothers who love their children take them along»[3, с. 21].

Підсумовуючи, варто згадати, що у руках жінки-письменниці жіночі образи набувають осмисленості, їхня проблематика виноситься на якісно новий рівень, адже авторки звертаються до свого унікального досвіду. Вони описують своїх героїнь повністю, надаючи їхнім образам глибокого трагізму. Письменниці зображують нелегку долю **жінки-берегині** (берегині сімейного достатку, тепла та затишку) та **жінки-рабині** (рабині власного чоловіка, суспільства та особистої безпомічності).

Література

1. Матіос М. Майже ніколи не навпаки / Марія Матіос. – Л. : ЛА «Піраміда», 2011. – 176 с.: іл.
2. Павличко С. Фемінізм — непоганий інструмент, щоб назвати речі своїми іменами / Соломія Павличко. – К. : День. – 1998. – 322 с.
3. Kingston M. H. The Woman Warrior: Memoirs of a Girlhood Among Ghosts / Maxine Hong Kingston. – London : Picador, 1981. – 186 p.

Кубай Н. О.

Науковий керівник

кандидат філологічних наук

Цепенюк Т. О.

TRANSLATION IN VIDEO GAME LOCALIZATION

Scientific problem statement and its significance. Gamers all over the world often face hurdles when it comes to playing games made in the countries the languages of which they do not speak. The international market has never expanded more rapidly thanks to the technical means of the 21st century. Localization is one of them. In a word, localization is the process of translation and adaptation of a product to a local market but it is, in fact, far more difficult to carry out when push comes to shove. As a matter of course, translation is not the only component of video game localization, but it is definitely one of the most fundamental ones. Translation in the realm of gaming industry is a very distinct and challenging type of translation which has to be studied more in order to prepare Ukrainian translators to work in such a happening area.

The analysis of the latest researches and publications. The problem of translation in localization is investigated by A. Semenov, H. M. Chandler, S. O'Malley, M. A. Bernal-Merino, R. Gait and other scholars.

The aim of the article is to define the role of a translator in the process of video game localization, outline the peculiarities of video game translation.

The results of the scientific research. Video game localization usually includes translation of various supporting text types aside from the actual game. Throughout the translation process translators should keep in mind such aspects as readability of subtitles and pop-up dialogue windows, configuration, the number of characters per line and time frames of subtitles,

lip-syncing for dubbing, etc. A standard video game may include the following types of text which have to be translated: 1. *Manual*: a didactic text with instructions on how to play the game, some software and hardware requirements specification, corporate and legal sections; 2. *Packaging*: a mixture of text types ranging from promotion messages to technical information and legal notices; 3. *“readme” file*: a .txt file which includes the latest changes in the game, mistakes and typos corrections, and instructions for the users to ensure the best performance of the product; 4. *Official website*: may include a variety of texts from promotional and journalistic pieces to customer support and review sections; 5. *Dialogue for dubbing*: may contain different registers, accents, and idiosyncrasies which have to be properly rendered in the target language; 6. *dialogue for subbing*: a text which has to be conveyed in a natural way taking into account visual facets; 7. *User interface*: contains text chunks in limited space areas which challenges the translator to keep the number of the characters to approximately the same number as in the original version; 8. *Graphics with text*: if the game developer makes it possible for the translator to make changes to the graphic elements with text the translator can then convey them into the target language without disrupting the integrity and altering the original design of the game [2, p. 3-4].

The requirements for translation are usually discussed with the client at the beginning of video game localization process, however, translators will inevitably face other difficulties, apart from those related to the standards of the target language, such as whether to translate the names of locations, what to do with the text written on graphical elements, whether one should transliterate or translate realia, how to convey puns, to what extent one should bring localization, in what way untranslatable and transliterated units will affect the consumers, how fluent the consumers are in the source language, and so on [1]. The first thing a translator has to pay attention to is the translation of proper names. The names of people should be transcribed,

the geographical names should be translated into the target language, and the nicknames of the characters ought to be either translated or transliterated, if the former is not possible [3, p. 278-284]. Another peculiarity of video game localization is the need to translate the text on the buttons and signs, as well as the names of the windows, racing tracks, etc. Such units have to be translated in order to preserve the coherence of the game and make the player fully immerse oneself in the atmosphere. Translation of realia could also be a stumbling block on the way to creation of fully comprehensible product. As a rule of thumb, foreign brand names (for example, motorcycle models like BAGGIE, ROACH, TKO-PANDA, Shuriken etc.) are left without translation. Gamers often assess localization to be of high quality when the source language puns and the set expressions are skillfully conveyed into the target language. English proficiency level of the target audience should also be taken into account. According to EF English Proficiency Index Ukraine scores 50.62 points which means low English proficiency among Ukrainians on average, which could be one of the reasons why gamers claim that features like distortion or loss of the original meaning of the message, missing lines, not translated chunks of text or downloadable content, monotonous dubbing, and stylistic incoherence indicate bad localization. Consequently, the quality of dubbing depends on the quality of translation [1]. R. Gait believes most mistakes in video game translation come down to four main reasons: not taking into consideration the context, not being able to play the game and working with disconnected chunks of text, rushing translation, and not minding idiomatic peculiarities and nuances of the languages. In cases of doubt it is recommended to consult the game developer, or do your own research on the Internet without relying on one's linguistic knowledge exclusively [4].

Conclusions. Translation as one of video game localization components has its own distinct features and challenges translators to ignite their imagination and look at the virtual world unfolded before them from the

perspective of gamers. Just as the main task of game developers is to make the virtual experience as realistic as possible, translators ought to find balance between the linguistic and audio-visual aspects of the game and make the language seem smooth and natural so the consumers would not feel dissociated.

References.

1. Семенов А. Локализация игры: взгляд со стороны переводчика. Available at: <http://app2top.ru/columns/lokalizatsiya-igry-vzglyad-so-storony-perevodchika-82281.html> (access date 08.04.2017)
2. Bernal-Merino M. A. Challenges in the translation of video game / M. A. Bernal-Merino. // Revista Tradumatica. – 2007. – №5. – P. 1–7.
3. Chandler H. M. The game localization handbook / H. M. Chandler, S. O'Malley. – Sudbury, Mass.: Jones & Bartlett Learning, 2011. – 376 с. – (2 edition).
4. Gait R. The challenges of video game localization. Available at: <https://blog.gengo.com/challenges-video-game-localization/> (access date 08.04.2017)

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ ВЕБ 2.0 «QUIZLET» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ

На сьогоднішній день, в період активного розвитку шкільної освіти, однією з найгостріших проблем є покращення знань, навичок та вмінь учнів з англійської мови. В умовах дефіциту навчального часу (2 години іноземної мови на тиждень) використання традиційних методів та форм роботи на уроці не сприяє підвищенню ефективності навчального процесу з іноземної мови. Отже, необхідно використовувати існуючі та розробляти нові технології задля успішного формування комунікативної компетентності і посилення мотивації навчальної діяльності школярів.

Як показав аналіз методичних публікацій, сервіси Веб.2 сприяють оптимізації організації навчальної діяльності [1; 3-4]. Тому виникає необхідність аналізу можливостей, які надають ці сервіси, для вивчення іноземної мови. Метою дослідження є аналіз можливостей сервісу Веб 2.0 Quizlet, виявлення його переваг та недоліків як засобу вивчення лексики учнів початкової школи.

Quizlet дозволяє створювати власні картки, додаючи до них картинки і аудіо-файли; шукати картки, створені іншими користувачами; ділитися своїми картками в соціальних мережах; роздруковувати картки.

Двосторонні картки з словами (flashcards) – перевірений досвідом та часом засіб для вивчення слів. За допомогою карток найдоцільніше вводити слова, які не можна продемонструвати за допомогою наочності (*англ.*: to know, to understand, to explain, *нім.*: wissen, kennen, verstehen, erklären). Такий спосіб введення нових слів можна застосовувати і в молодших і в старших класах.

Інтерфейс сервісу англомовний та має дві версії: платну та безкоштовну. Перевагами платної версії є відсутність реклами, можливість завантажувати власні зображення (в безкоштовній версії доступна функція пошуку зображень, наявних у базі Quizlet), прикріпити до карточок аудіофайл, створювати класи.

Quizlet пропонує 6 режимів вивчення, включаючи 2 гри.

Flashcards – головний режим для вивчення слів. В цьому режимі можна виконувати з електронними картками всі такі самі дії як з картонними. Режим *Flashcards* призначений для ознайомлення з набором слів, заучування.

Learn – режим для перевірки і закріплення знань. Учням необхідно самостійно надрукувати слово-відповідь.

Speller – режим тренування правопису. У режимі *Speller* учень пише слова. Режим розрахований на заучування слів, розвиток розуміння на слух і формування навичок правопису. Прослухавши диктора, потрібно надрукувати почуте слово.

Test – режим контролю з різноманітними типами завдань (надрукувати відповідь, вибрати правильний варіант і т. д.). Режим, автоматично використовуючи слова з набору карток, утворює тест з чотирма видами завдань: *written* – написати переклад слова; *matching* – сполучити слово і правильну відповідь; *multiple choice* – вибрати правильну відповідь з декількох запропонованих; *true/false* – погодитись з або заперечити твердження. Результати оцінюються в 100-бальній шкалі, тест можна роздрукувати.

Scatter – режим гри, в якій потрібно сполучити слова та переклад, щоб змусити картки зникнути.

Gravity – режим гри, в якій потрібно надрукувати слово, переклад якого з'яляється на екрані.

Саме в початковій школі у школярів формується основний запас слів, які вони будуть використовувати у подальшому, і тому важливо

забезпечити найкращі умови для того, щоб діти активно сприймали й засвоювали лексику. Найбільш зручним засобом є інноваційні технічні засоби навчання.

Перш ніж розробляти комп'ютерні програми для навчання іноземної мови, необхідно усвідомлювати поняття інтерактивності навчання та її можливі варіанти [11, с. 1]. На думку С. В. Титової, інтерактивність – це, по-перше, здатність людини активно впливати на зміст, зовнішній вигляд та тематичну спрямованість комп'ютерної програми або електронних ресурсів, по-друге, можливість спілкуватися, висловлюючи власну думку та дізнаючись про ставлення партнера [40, с. 104]. Використання навчальних комп'ютерних засобів є можливим і необхідним у навчальному процесі. Діти молодшого шкільного віку краще запам'ятовуватимуть матеріал, адже, як правило, навчальні технічні засоби викликають у них стійкий емоційний інтерес.

Перевагами спрямованого на збагачення словникового запасу сервісу Quizlet, на нашу думку, є цікаві різновиди тренувань, зрозумілий інтерфейс, offline режим, можливість вивчати слова без реєстрації. До недоліків можна віднести відсутність автовизначення перекладу.

Отже, використання комп'ютерних програм, зокрема сервісу Quizlet, є дієвим засобом навчання, який можна використовувати вже у початковій школі. Використання комп'ютерних програм на уроці іноземної мови слугує додатковою мотивацією для вивчення предмету.

Література

1. Гунько С. Новий підхід до вивчення англійської мови на початковому етапі / Світлана Гунько // Початкова школа. – 2011. – №8 – С. 32–34.
2. Казачінер О. С. Формування позитивної мотивації щодо вивчення англійської мови в початкових класах / О. С. Казачінер // Англійська мова та література. – 2012. – №4. – С. 201–207.
3. Патаракин Е. Д. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю /

Е. Д. Патаракин. – 2-е изд., испр. – М: Интуит.ру, 2007. – 64 с.: ил. – (Учебно- методическое пособие).

4. Титова С. В. Теоретические основы компьютерно-информационной модели обучения иностранным языкам : дис. Докт. Пед. Наук : 13.00.02 / Титова Светлана Владимировна. – М.: 2004. – 522 с.

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЯКІСНОЇ ТА «ЖОВТОЇ» ПРЕСИ

Традиційно газетні видання поділяють на якісну та «жовту» пресу. Відмінність між ними полягає у форматі та наповненні, оформленні, мові та стилі, читацькій аудиторії.

Якісні видання виступають не лише продавцем інформації, але й інструментом впливу. Вони прагнуть сформувати інформаційне поле, виробити суспільну думку, розвивають людей, беруть активну участь у вирішенні суспільно – політичних проблем.

Масова ж преса є «всеїдною», перш за все тому, що вона спирається на потреби та особливості читача, які не пов'язані з його професійними чи політичними поглядами. «Жовта» преса робить бізнес завдяки прямому продажу інформації. Звідси і відповідний дизайн газет, популярні рубрики, фотографії без тексту. Часто використовуються жарти, гра слів, вигадані цитати та новини.

Мета дослідження полягає у виокремленні спільних та відмінних рис якісної та «жовтої» преси шляхом аналізу фонографічних, семантичних та лексичних особливостей елітарної та популярної преси.

Аналізуючи спільні риси якісної та «жовтої» преси, ми виокремили наступні фонографічні засоби:

- **алітерація:**

e.g. A DRIVER watched in horror as a truck dragged her car down the road in a failed manoeuvre [4].

- **асонанс:**

e.g. More jobs for boys! [1].

- **непряме звуконаслідування:**

e.g. Watch Catherine Zeta-Jones do 'Oggy, oggy, oggy' (Western Mail & South Wales Echo)

Такі засоби використовуються для створення ритму тексту. Алітерацію використовують у заголовках, щоб привернути увагу читачів. Інша функція таких фонографічних структур – легке запам'ятовування та сприймання.

- **графони:**

*e.g. Mel **tan-tastic** at 45!* [2].

Для більшої експресивності видання вдаються до **капіталізації**. Це спосіб привернути увагу читача та виділити основну інформацію.

*e.g. Will **THIS** be the final straw for Sam Reece? Jeremy sniffs Steph's **FEET*** [5].

На семантичному рівні ми виокремили наступні спільні риси двох видів преси:

- **використання метафор:**

*e.g. The battle for **the soul of Islam** in Scotland* [3].

У цьому реченні слово "soul" (словникове значення «душа») відображає релігію країни.

- **використання метонімії:**

*e.g. **Italy** fears it will become a 'gigantic' migrant hub* [3].

У наведеному прикладі назва країни "Italy" вживається для позначення її населення.

На синтаксичному рівні спільним для обох видів преси є використання **еліпсів** (опущення частини складеного присудка або одного з головних членів речення) для того, щоб подати основну інформацію лаконічно. Ми розуміємо ситуацію навіть при пропущених головних членах речення без порушення змісту та граматичної структури. Мета еліптичних речень – конденсувати те ж значення в меншій кількості слів.

*e.g. **Two men arrested after police seize cannabis*** [2].

Відмінними між якісною і «жовтою» пресою є використання різних стилістичних рівнів словника. В той час як у елітарній пресі переважає

нейтральна лексика, мова таблоїдів – це розмовний стиль, який характеризується вживанням **вульгаризмів**, що становить основну відмінність між якісною та масовою пресою. Поширеним є вживання сленгу, жаргону для того, щоб зробити пресу доступною для читачів різних соціальних станів та вікових груп, особливо молоді:

*e.g. 'You're an over-paid **prostitute**' [4].*

*e.g. Bikini **babe Cheryl soaks up some rays** in Barbados [1].*

З метою створення додаткової інтриги для читачів, масова преса вдається до використання **гри слів** у заголовках:

e.g. Eye Drops Off Shelf [2].

Такий заголовок є доволі двозначним: його можна зрозуміти як «око впало з полиці» або ж «очні краплі більше не придатні для використання».

Поширеним у таблоїдах явищем є і **гіперболізація**, оскільки масовій пресі властиво перебільшувати все для створення експресивності і сенсаційності:

*e.g. She was a **giant** of a woman. [1].*

Отже, якісна та «жовта» преса відрізняються способом подачі інформації, мовою та стилем. Спільними рисами є використання алітерації, асонансу, метафори, метонімії. На відміну від якісної преси, табло їди широко використовують вульгаризми, жаргонізми, гру слів та гіперболізацію.

Література

1. The Daily Mail [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим доступу: <http://www.dailymail.co.uk/home/index.html>
2. The Daily Record & Sunday Mail [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим доступу: <http://www.dailyrecord.co.uk/>
3. The Times [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим доступу: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/>
4. The Sun [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим

доступу: <https://www.thesun.co.uk/>

ВИДИ КОНТРОЛЮ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Вивчення самостійної роботи студентів як педагогічної проблеми пов'язано з пошуком вирішення низки завдань: визначення суті у системі професійної підготовки студентів немовних спеціальностей; аналіз існуючих підходів у педагогіці, психології та методиці викладання іноземних мов до проблеми організації самостійної роботи у ВНЗ; визначення ефективних умов її реалізації.

Питанням організації самостійної роботи з іноземної мови займалися І. О. Зимня, А. В. Конишева, І. П. Задорожня, Н. В. Ягельська, Ю. І. Пассов, І. А. Рапопорт та Г. А. Турій, Л. Дікінсон, Е. Еш, Д. Літл, Л. Мерфі, Р. Оксфорд, Д. Олрайт, З. Рао, Х. Холек та ін. Також досліджувалася методика організації самостійної роботи студентів молодших курсів, самостійна навчальна діяльність дорослих, розвиток навчальної автономії студентів мовних спеціальностей, організація самостійної роботи з англійської мови з використанням мовного портфеля та ін [1, 2, 3].

На думку науковців, самоконтроль є складовою частиною процесу формування іншомовної комунікативної компетентності. На відміну від власне навчання іноземної мови, метою якого є формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь, завданням самоконтролю є визначення та оцінювання рівня їх сформованості [4].

У сучасній методиці викладання іноземних мов виділяють такі види контролю: 1) попередній контроль або вхідний контроль знань; 2) поточний контроль; 3) рубіжний контроль; 4) підсумковий контроль. Вхідний контроль знань є необхідним для отримання відомостей про

вихідний рівень знань студентів. Результати вхідного контролю сприяють ефективній організації самостійної роботи. Наступний вид контролю – поточний контроль – спрямований на перевірку ефективності виконання студентами самостійної роботи. Рубіжний контроль дозволяє визначити результати оволодіння студентами знаннями, навичками, вміннями з окремого змістового розділу (теми). Останній вид контролю – підсумковий контроль, дає змогу оцінити загальні досягнення студентів з самостійної роботи за тривалий період часу [4].

Таким чином, для контролю самостійної роботи у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей доцільно застосовувати поточний контроль, самоконтроль, вхідний, рубіжний і підсумковий види контролів контроль

Література

1. Зимняя И. А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 11. – С. 14–20.
2. Коньшева А. В. Современные методы обучения английскому языку / Ангелина Викторовна Коньшева. – [2-е изд., стереотип.]. – СПб. : КАРО, Мн. : Издательство «Четыре четверти», 2005. – 208 с.
3. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англomовною комунікативною компетенцією: дис. ... доктор. Пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови » / Ірина Павлівна Задорожна – К. : 2013. – 770 с.
4. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.- метод. Посіб. Для студ. Мовних спец. Осв.-кваліф. Рівня «магістр»] / [О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін.]; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2011. – 344 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРНІТОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Упродовж віків українська мова виробила свій символічний код, у полі якого перебувають різні шари її лексичного складу – кольороназви, топоніми, назви реалій рослинного й тваринного світу тощо. Сьогодні виникла нагальна потреба в подальшому вивченні української термінології. Учені порушують і активно досліджують найрізноманітніші питання термінології. Особливе зацікавлення викликає українська номенклатура на позначення тварин, яка перебуває в процесі безперервного розвитку й удосконалення. У семантичному відношенні сучасний бестіарій становить своєрідну систему, до якої входять численні одиниці.

Однією з таких одиниць є орнітологічна номенклатура. Це найдавніша група лексики, оскільки птахи відігравали важливу роль у житті людства. За походженням вона неоднозначна. Значна частина номенів сягає ще праслов'янської доби. У сучасній українській мові багато назв птахів іншомовного походження. Серед них є найменування птахів, що водяться як у наших краях, так і екзотичних.

Українське найменування птахів – це своєрідний сплав, підсумок багатовікових спостережень різноманітних поколінь людей, одна з найцікавіших сторінок енциклопедії природи.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що ціла низка питань стосуються з цієї теми і досі залишається недослідженою. Не існує єдиної універсальної класифікації орнітонімів, не систематизовано й не узагальнено всі номени. Адже кожен із вчених досліджував тему у вузькому висвітленні. Тож назріла нагальна потреба виявити, описати та класифікувати птахо назви.

Розроблення загальної класифікації назв птахів – одне з важливих, але недостатньо розроблених теоретичних питань лексикології. Класифікація орнітонімів – система їхньої супідрядності, використовувана як засіб установалення зв'язків між певними лексемами, а також для орієнтування в їхньому різноманітті.

Нині в світі налічують понад 8600 видів птахів, а їх назви орнітологи розмежують за трьома надрядами: *безкільові*, *пінгвіни* та *кільогруді* [1].

Інші вчені класифікують систему «птахи» на основі зміни переосмислення семантики й поділяють її на такі групи:

1) *міфологічні образи*: голуб, орел, сокіл, лелека, пава (павич), соловей, ворона, ворон, горобець, гусак, лебідь, шуліка, крук, пугач, галка, одуд, перепілка, сова, яструб, ластівка;

2) *евхаристичні символи*: голуб, орел, сокіл, лелека, пелікан, горлиця, півень;

3) *військово–геральдичні символи*: голуб, орел, сокіл, лелека, пелікан, ворон, ворона, яструб;

4) *метафоричні образи*: голуб, лелека, зозуля, соловей, чайка, качка;

5) *персонажі байок*: голуб, горлиця, орел, зозуля, соловей, ворона, гусак, лебідь, сова, сорока, яструб, чиж, шуліка, чапля, дрізд, жайворонок, журавель [2, 90].

Групу *міфологічних образів* становлять птахи, символіка яких сформувалася в давній міфології українців. Формування цієї групи припадає на етап міфу в генезисі давнього бестіарію. До її сфери входять поліфункціональні образи, які на пізніших етапах увійшли до складу інших груп. Вони постають у вигляді антропоморфованих образів птахів, де кожен виступає носієм певної ідеї, окремого погляду людини на світ природи.

Окрему групу становлять *персонажі байок*. Вони стали носіями

ідей, а їх постійне вживання — алегоріями. Тому байка в українській традиції стала символом народно-етичних норм. Великого значення на ранніх етапах розвитку людського мислення надавалося бінарності протилежностей. Серед орнітонімів, на ряду з протиставленням «чоловіче/жіноче», також існує опозиція «погані/хороші», яка в епоху християнства трансформувалася в поняття «чисті/нечисті» птахи. До «нечистих» належали всі воронячі (ворон, ворона, галка, грак), сорока, шуліка, яструб, горобець, одуд, качка, кулик і нічні хижаки (сова, сич, пугач). До «чистих» відносили птахів, як голуб, ластівка, жайворонок, журавель [3].

Дослідження орнітологічних термінів засвідчує, що значну частину успадкована оз давньоукраїнської мови. Багато праслов'янських лексеми (*ворон, орел, сова, сорока, каня, чайка, сойка, чапля, дятел*) має первісну мотивацію, яка, проте, з часом втрачається, затемнюється внутрішня форма слів, відбувається їх деетимологізація.

Ворон (діалектні назви – *ворін, гавран, крикун*) – назва цього роду пов'язана з кольором оперення птаха. Чорний з відблиском колір у слов'ян називається «вороним» [4, Т.1, с. 427].

Гоголь (діалектні назви – *гегавка, кракуша*) – назва цієї качки, мабуть, утворена способом звуконаслідування (пор. «гоготати»); зустрічається у східних і західних слов'ян, має паралелі в деяких інших мовах (латиській, голландській, давньопруській, давньоісландській). Але є й інші, не менш переконливі теорії походження цієї назви, а саме:

а) тюркського походження назва за кольором оперення – «синюватий», «сизий», «голубуватий»;

б) суфіксальне утворення, споріднене зі словами «гоготати», «гагара»;

в) вторинне за походженням значення – «молодцюватий» (пор. «ходити гоголем») [4, Т. 1, с. 513].

Журавель (діалектні назви – *веселик, василець, віщун, клетень,*

бусел) – існує дві гіпотези походження назви:

а) назва тісно пов'язана з народними повір'ями, легендами, де означає «той, що журиться» (крик птаха дійсно має сумний відтінок);

б) назва загальнослов'янська, в основі якої лежить стародавній індоєвропейський корінь зі значенням «різко кричати» (дійсно, різкий голос птаха чути далеко) [4, Т. 1, с. 216].

Зозуля (діалектні назви – *кукуля, куковка, підкидовка, брехушка*) – праслов'янська назва звуконаслідувального походження; сучасна форма виникла внаслідок асиміляції й спрощенні приголосних [4, Т. 2, с. 274].

Кулик (діалектні назви – *грицик, пісочник, морська сорока*) – назва звуконаслідувальна за походженням, зустрічається у східних і західних слов'ян. Окремі види розрізняються за формою і розмірами тіла, специфічним забарвленням тощо (наприклад, *кулик-горобець, кулик сорока*) [4, Т. 3, с. 182].

Орел – назва цього птаха загальнослов'янська. Корінь слова індоєвропейський, означає «птах», а суфікс «ел» є збільшувачем. Отже, орел – це найбільший птах [4, Т. 4, с. 211].

Сова (діалектні назви – *пугач, мишоїд, сплюшка*) – загальнослов'янська назва роду, що значила раніше «виюча», «та, що кричить». Видові назви вказують переважно на особливості забарвлення або морфологію оперення (*біла, сіра, довгохвоста, бородата, вухата*), іноді – на місцеперебування (*болотяна*) [4, Т. 5, с. 341].

Сойка (діалектні назви – *соя, зеленушка, казарка, чубарка, деряба*) – назва загальнослов'янська. Слово споріднене з «сяяти» (пор. церковнослов'янське «присоє» – осоння). Назва дана за характером забарвлення оперення: на крилах птаха є своєрідне «дзеркальце» з голубих, білих і чорних смужок [4, Т. 5, с. 344].

Синиця (діалектні назви – *синюх, зінька, сикора, лазарка, призимнюха*) – слово давньогрецького походження. Назва утворена

шляхом звуконаслідування (голос птаха подібний до «зінь-зінь»). Назви ж окремих видів пов'язані переважно з особливостями забарвлення або морфології оперення (*голуба, біла, чорна, довгохвоста, чубата, вусата*), а також вказують на відносні розміри (*велика*) [4, Т. 5, с.236].

Тетерев (діалектні назви – *тетеря, косак, дикий півень*) – праслов'янська назва звуконаслідувального походження; в деяких мовах, наприклад, латиській споріднені з «тетеря», вигуки передають характерне квокотання цього птаха [4, Т. 5, с. 562].

Чечітка (діалектні назви – *чечик, слободянка, лебедянка*) – висувається гіпотеза про звуконаслідувальний характер цієї праслов'янської назви (редуплікована основа) [4, Т. 6, с. 315].

Особливої уваги потребує дослідження запозичених назв птахів. На цьому наголошував відомий український мовознавець Л.Булаховський: «Значний інтерес становить питання про характер запозичення (можливого поширення) подібних назв однією мовою з іншої...» [5, с. 124].

Запозичення поділяють на європейські та неєвропейські. У свою чергу європейські діляться на слов'янські запозичення та неслов'янські. До слов'янських ми віднесли такі орнітоніми :

Ремез – назва запозичена через польську з німецької мови *Remiz*, перекладається як «очеретяна синиця» (птах живе по берегах водойм, де мостить на прибережних деревах висячі понад водою своєрідні, схожі на рукавичку, гнізда). Діалектні назви – *болотяна (водяна) синиця, довгохвостик, кушуля, рукавичка, швачка, водянка* [4, Т. 5, с. 56].

Оляпка – можливо, слово запозичене з російської мови. Етимологи намагаються зблизити з «ляпати» (мабуть, за звичку птаха швидко бігати по камінню на стрімких гірських річках). Діалектні назви – *водняк, нурко, гайдучок, білогрудець, водний кіс* [4, Т. 4, с. 183].

Завирушка – назва запозичена з російської мови «завитушка», пов'язана з дієсловом «врать» (брехати); назва дана птахові, очевидно,

через те, що він «співає, ніби передражнює солов'я». Діалектні назви – *тинівка, плітнівка, ольшанка, покропивник* [4, Т. 1, с. 218].

До європейських неслов'янських орнітонімів належать:

Альбатрос – великий морський птах. До нас прийшло на початку ХІХ ст. через французьку мову *albatros* [4, Т. 1, с. 64].

Бекас – назва запозичена з французької мови *becasina*, що означає «птах з довгим дзьобом». В українській мові можемо натрапити на такі відповідники: *баран, баранчик, дикий баран, довгоносик, пастушок, кулик-болотянка* [4, Т. 1, с. 164].

Вальдшнеп – запозичення з німецької мови *Waldschnepfe*, буквально – «лісовий кулик». Діалектні назви в українській мові – *валюшень, лежень, лісовий кулик, великий кулик, носата куриця, слуква, драч* [4, Т. 1, с. 327].

Гаршнеп – назва цього маленького кулика запозичена з німецької мови *Haldschnepfe*, що буквально означає – «волосяний кулик», оскільки вздовж верхньої частини шиї і спини птаха тягнуться тоненькі пір'їнки. Діалектні назви, які можемо зустріти на території України – *баранчик, крячок, болотянка довгоносик, кулик* [11, Т. 1, с. 478].

Ластівка – слово має литовське походження *lastyti*. Корінь «ласт» означає «літати туди і сюди», «пурхати». Таким чином, у назві птаха відбито характерний для нього стрімкий пурхаючий політ. Назви окремих видів походять від певного місцеперебування: *берегова, міська, сільська*. Діалектні назви – *красулька, шурик, пічкур, норець, берегівка* [4, Т. 3, с. 198].

Фламінго – слово італійського походження; в перекладі означає «багрянокрилець». На Переяславщині залітний птах. Діалектні назви – *багрокрилець, полемінник, краснобусь, дивобусь* [4, Т. 6, с. 107].

До неєвропейських відносимо такі птахоназви:

Баклан – запозичення з тюрських мов *baglan*, що в перекладі означає «дика гуска», «дрохва». Проте спірним лишається джерело

запозичення.

Балабан – назва запозичена з турецької мови *balaban*, це слово мало значення «великий сокіл», «бугай». В українській мові ми можемо натрапити на такі відповідники як: *балабан, галаган, черево, раріг* [4, Т. 1, с. 121].

Беркут – назва запозичена з тюркських мов *berkut*, де це слово мало значення «орел» [4, Т. 1, с. 174].

Лелека – слово запозичене з турецької мови *lailäk*, птах одержав назву за характерний звук від ляскання крил у польоті. Назви видів відбивають специфіку забарвлення оперення: білий, чорний. Діалектні назви – *бусел, боцун, бузько, черногуз, клекотень, гайстер, жабоїд, бушля, рибоїд* [4, Т. 3, с. 217].

Таким чином, бачимо, що птахів та класифікацій їх назв існує чимала кількість. Дослідження орнітологічних термінів засвідчує, що вони різняться за походженням. Значну частину серед них становлять праслов'янські орнітоніми (*гоголь, журавель, орел, сойка*). Однак відома велика кількість іншомовних термінів, які поділяються на європейські (*ремез, альбатрос, фламінго, ластівка*) та неєвропейські (*беркут, лелека, фазан*). Вони характеризуються найбільшим відсотком уживаності в сучасній українській мові. Українське найменування птахів – це своєрідний сплав, підсумок багатовікових спостережень різноманітних поколінь людей, одна з найцікавіших сторінок енциклопедії природи, тому й вимагає систематичного й детального опрацювання.

Література

1. Коваль А. Знайомі незнайомці: Походження назв поселень України [Текст] / А. Коваль. – К., 2001. – 165 с.
2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка [Текст] / М. Фасмер: в 4 т. – М., 1973.
3. Бойко В. Слово птах в українській мові / В. Бойко // Культура

слова. – К., 1986. – Вип. 31. – 400с.

4. Етимологічний словник української мови: У 7 т.–К.,1982–2006.– Т. 1–6.

5. Булаховский Л. Славянские наименования птиц / Л. Булаховський // Вибрані праці: У п'яти томах. – Т.3. – К.: Наукова думка, 1975. – 591 с.

Луца Т. С.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Чабан Н. І.

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА

У будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль. Його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку в межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій.

У цьому зв'язку на адвоката покладено комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які часто вступають у взаємну суперечність. Зобов'язання умовно поділяють на такі категорії:

1. перед клієнтом;
2. перед судом та іншими органами влади, з якими адвокат контактує, виступаючи як довірена особа клієнта або від його імені;
3. перед іншими представниками своєї професії у цілому й перед будь-ким із колег зокрема; а також перед суспільством, для членів якого існування свободної незалежної професії поряд з додержанням правових норм є найважливішою гарантією захисту прав людини перед державною владою та іншими інтересами суспільства.

Мова в діяльності адвоката — це носій інформації і важіль впливу на учасників судового процесу. За її допомогою здійснюється комунікативна й управлінська діяльність [5].

Судова промова, за Молдованом В. В., — це промова, звернена до суду та інших учасників судочинства й присутніх під час розгляду кримінальної, цивільної, адміністративної справи, в якій містяться

висновки щодо тієї чи іншої справи [4].

Судова промова має схожість із науковою діяльністю, а саме: прагненням до «пошуку істин». Адвокат може й повинен піддати аналізу роботу органів дізнання й досудового слідства, якщо він вважає їх дії неправильними і якщо допущені ними порушення позначились на висновках розслідування щодо підсудного. Після цього, захиснику залишається лише розбити систему доказів, висунутих прокурором у судовому засіданні. Ця частина мови захисника має велике значення.

Адвокат у своєму виступі завжди повинен наголошувати на нових фактах, обставинах справи. Його виступ має бути логічним, впевненим та змістовним.

Судова промова адвоката спрямована на захист свого клієнта, в якій він висловлює свої судові міркування з приводу: обставин, що пом'якшують вину підсудного або виправдовують його; умовного засудження чи відстрочки виконання вироку; можливості пом'якшення покарання.

Адвокат у своїй промові розглядає всі факти й докази під кутом інтересів підсудного та витлумачує їх із метою спростування обвинувачення або пом'якшення його вини й відповідальності.

Захисна промова має такі структурні частини: 1) вступ; 2) аналіз фактичних і юридичних обставин справи; 3) аналіз доказів; 4) характеристика особи підзахисного; 5) закінчення [4].

Психологічна особливість судової промови адвоката-захисника полягає в тому, що вона виголошується після виступу прокурора. Під враженням його промови аудиторія одержала вже цілком визначену установку, що призвело до певного психічного стану. Мова адвоката-захисника повинна бути настільки переконливою, аргументованою й емоційною, щоб можна було зламати сформовану соціально-психологічну установку в суддів та інших учасників процесу. Крім того, слід зазначити таку особливість судової мови захисника як

неоднорідність судової аудиторії. Основна її частина — це звичайно, склад суду. Проте мова захисника адресується одночасно опоненту в судовій суперечці й публіці, яка знаходиться в залі суду. Усі слухачі відрізняються своїм життєвим і правовим досвідом, кваліфікацією, ставленням до цієї справи й до її учасників.

Вислів: «краще нічого не сказати, ніж сказати нічого» може служити формулою змісту захисної мови адвоката в суді [1].

Найбільшого впливу судова промова адвоката досягає тоді, коли використовується психологічний аспект впливу на всіх учасників судового процесу. А саме:

1) пряма вимога уваги від слухачів, яка досягається виголошенням початкових фраз, наприклад: «Вельмишановні судді! Послухайте, будь ласка!», «Прошу звернути на це увагу», «Я ще раз звертаю Вашу увагу на цю обставину», «Переходжу до аналізу доказів»;

2) пауза, якщо судовий ритор бачить, що його не слухають або слухають не уважно, він може зупинитись у викладенні змісту промови, що притягує увагу до того, хто виступає. Крім того, пауза дозволяє виділити те головне, що настає за нею;

3) голосові прийоми, щоб активізувати увагу аудиторії, ритор підвищує або понижує голос, змінює темп промови. Бажаючи підкреслити значущість тієї чи іншої фрази, судовий ритор промовляє її повільно, голосно, виразно, підкреслює інтонаційно окремі слова, подовжуючи навіть окремі голосні;

4) звернення до слухачів з питанням, пов'язаним зі змістом промови. Такі питання загострюють і активізують увагу аудиторії. Наприклад: «Андрєєв мав повне право вважати себе щасливим чоловіком. Запитують: «Як чоловіком? Адже Левіна майже 14 років була у нього на утриманні»... Чи варто заперечувати? У житті, із лицемірства, люди вигадали чимало фальшиво презирливих слів. Якщо чоловік повінчався з жінкою, про неї кажуть «дружина, жінка». А якщо ні, її

називають «утриманка, наложниця». Але хіба законна дружина не знає, що таке «ложе»? Хіба чоловік майже завжди не утримує свою дружину?»;

5) несподіване переривання думки. Доречним стане приклад із процитованої промови адвоката С. Андрієвського у справі Андреева: «Не маю сумніву, що Сара Левіна, дякуючи своєму легкому поглядові на чоловіків і хтивому темпераменту, віддалася своєму здоровому чоловікові з найповнішою для нього ілюзією гарячої взаємності. Чого б іще він міг вимагати? І в такій омані він прожив, настільки це можливо, протягом майже сімнадцяти років., і раптом! Але тут ми залишаємо чоловіка і звернемося до дружини» [4];

6) заздалегідь сказати про те, про що передбачається говорити пізніше. Наприклад: «Вельми суперечливим у справі є питання про доказаність умислу мого підзахисного на здійснення убивства. Але про це я скажу пізніше, а зараз я хочу звернути Вашу увагу на...»;

7) жести, міміка, рухи — вони допомагають зосередити увагу судової аудиторії. Не варто стояти нерухомо, слід допомагати собі жестами, мімікою. Заклякле або скам'яніле обличчя прокурора не викликає довіри й залишає враження напруженості. Рухи та жестикуляція — природні елементи поведінки риторика, додатковий засіб впливу на учасників судового процесу, публіку в залі судового засідання [4].

Як правило, з перших фраз адвоката можна більш-менш точно визначити, який з нього захисник, який судовий оратор. Вступна частина, як увертюра до опери, налаштовує публіку, учасників судового розгляду, готує до сприйняття промови. У залі судового засідання захисник підсудного починає свою промову такими словами: «Шановні судді! Мій підзахисний Іванець звинувачується в тому, що 1 квітня о двадцятій годині на вулиці Паризької комуни із хуліганських спонукань...»

Безперечно такий виступ захопити не може. Можна навести ряд непродуманих і примітивних начал виступів адвокатів, які не раз доводилося чути в залі судових засідань: «Панове судді! Я не затримаю довго вашої уваги...» «Панове судді! Я не буду багатослівним...» Панове судді! Я захищаю підсудного Іванця...» «Панове судді! Справа, яку ми сьогодні розглядаємо, не являє собою великої складності» (або навпаки) [1].

Ще гірше сприймаються суддями спеціально розроблені вступні частини. Одна підготовлена для справ про вбивство, інша — для справ про крадіжку, третя — для справ про хуліганство. З року в рік, із справи в справу переносять адвокати ці свої стандартні вступні частини, демонструючи у такий спосіб своє небажання або невміння думати.

Заслуговує на увагу ідеальна вступна частина захисної промови адвоката Я. Кисельова у справі Ковальова, який зокрема зазначив: «Панове судді! В одній середньовічній легенді розповідається про дзвін, який мав чарівну властивість: в його звуках кожен чув той наспів, який йому хотілося почути.

Як часто дебати сторін нагадують цей дзвін із легенди: одні й ті ж факти, одні й ті ж обличчя, але як по-різному, як неоднаково вони бачаться обвинувачем і захисником?

Правий був пан прокурор, провіщаючи у своїй промові, що ми будемо з ним по-різному, кожен по-своєму пояснювати ту велику й гірку біду, яка прийшла в сім'ю Ковальових. Але в одному з найголовніших питань, питанні про те, що ж спонукало Ніну Федорівну Ковальову, молоду жінку, матір двох дітей, 4 серпня о п'яти годині після полудня відчинити вікно своєї квартири на п'ятому поверсі, стати на карниз, постояти там кілька секунд, повернутися обличчям до кімнати, щось вигукнути й ураз метнутися вниз, щоб розбитися, — ось у цьому питанні: чому шукала смерті Ніна Федорівна, і в обвинувачення, і в захисту немає розходжень. Дзвін загубив свою чарівність, і ми з паном прокурором

відповідаємо однаково: глибока сімейна драма, нестерпні відносини між чоловіком і дружиною — Миколою і Ніною Ковальовими. Але так відповісти — значить зробити лише перший і найлегший крок на довгому шляху, кінець якого приводить до вирішення справи.

Так, розлад був, він ставав усе глибшим і загрожував зруйнуванням. Все це мучило Ніну Федорівну. Але чи означає це, що в розвалі сім'ї і трагічній смерті винен Микола Ковальов?

У пана прокурора немає ніяких сумнівів, все йому гранично зрозуміло: винен Ковальов, лише він, і ніхто інший!.. Я уважно слухав обвинувальну промову й ловив себе на думці: яка велика могутність слова! Як примхливо, вільно й несподівано воно міняє зміст і значення фактів.

До промови пана прокурора мені здавався беззаперечним той факт, що в справі Ковальова в тісно сплетений вузол зібралися всі почуття: кохання й зненависть, помста й прощення, заздрість і великодушність. Мені здавалося беззаперечним: суду доведеться розібратись у великотрудній сімейній драмі, такій складній, що й самим учасникам її далеко не все зрозуміло.

Але ось прокурор проголосив промову. І що ж? Виявляється, ніяких складнощів у справі немає й близько. Виявляється, істина крізь неї так і проглядається. І секрет перетворення справи, в якій на кожному кроці виникають психологічні загадки, в справу найпростішу, як таблицю множення, розкритий надзвичайно відверто: для цього необхідно було не поскупитися на чорну фарбу, малюючи образ Ковальова...

Як бачите, фарби, якими скористався пан прокурор, не дуже різноманітні, хоча згущення й соковитості в них надмірно. Але вже давно відомо, що однією фарбою, навіть найгустішою, дуже важко надати портрету життєвої достовірності. А правильно й точно розібратися в моральному стані Ковальова необхідно, без цього не можна вирішити справу.

Мені не здається достовірною та характеристика, яку дано Ковальову в промові прокурора. Між обвинуваченням і захистом тут неминуча суперечка, суперечка велика й серйозна» [3].

Підбиваючи підсумки та спираючись на історичні, реальні приклади можна зауважити, що майбутній адвокат має усвідомити усю важливість того факту, що говоріння в суді є реальним та найнеобхіднішим фактором судочинства бо:

- по-перше, судова мова — це фактор психологічного впливу на суддів;
- по-друге, судова мова — це виступ професійного юриста, який викладає суду свої логічні, правові, фактичні обставини та обґрунтовує власне ставлення до скоєного підзахисним діяння, своє ставлення до досліджених у суді доказів, чому одні він відкидає, а інші вважає достовірними, треті — сумнівними, суперечливими.

Література

1. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. Посіб. — 2-ге вид., доп. І переробл. — К.: МАУП, 2004. — 436 с.
2. Загальнотеоретичні проблеми адвокатології: навчально-методичний посібник [Текст] / О. В. Синеокин. — Запоріжжя : ЗНУ, 2007. — 108 с.
3. Риторика: загальна та судова: навчальний посібник [Текст] / В. В. Молдован. — К. : Юрінком Інтер, 1999. — 320 с.
4. Фіолевський Д. П. Адвокатура: підручник. [Текст] / Д. П. Фіолевський. — 3-тє вид., випр. І доп. — К.: Алерта, 2014. — 624 с.
5. Риторика загальна та судова: Навч. Посіб. [Текст] / С. Д. Абрамович, В. В. Молдован, М. Ю. Чикарькова — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 416 с.
6. Чабан Н. І. Професіографічний підхід до формування української фахової термінології майбутніх юристів [Текст] // Педагогічний альманах: збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. — Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. —

Выпуск 30. — С. 229-236.

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У США (У ТВОРАХ А. МЕЛЬНИЧУКА ТА М. ЯВОРСЬКОГО)

Еміграція українців до Сполучених Штатів Америки почалася наприкінці ХІХ століття й триває досі. Це складне та багатоаспектне явище досліджують не лише соціологи, етнографи, етнопсихологи, культурологи, а й літературознавці, оскільки проблеми, з якими стикаються емігранти у новій країні, часто описуються в художніх творах. Серед науковців, які вивчають літературу українських емігрантів, Данило Стук, К. Фостер, Ерік Томпсон, Наталя Тучинська, Богдан Боцюрків та інші.

М. Кирчанів, вивчаючи особливості літератури американських і канадських авторів українського походження, серед відмінних рис їхньої творчості виокремлює англомовність при усвідомленні себе як осіб українського походження, а своїх творів — як книг на межі двох культур [1, с. 20]. Енох Падолскі припускає, що існує чотири сценарії розвитку відносин (інтеграція, асиміляція, віддалення, маргіналізація) між літературою етнічного співтовариства й національною літературою держави, на території якої воно проживає [1, с. 20]. Ці чотири сценарії ґрунтуються на моделях соціокультурної адаптації, які можна виокремити у творах Аскольда Мельничука «Посол мертвих» та Майкла Яворського «Смак Життя».

Насамперед ми зазначимо, що проблеми емігрантів, які порушуються в цих книжках, досліджуються не лише в літературі, а й в соціології, психології, педагогіці.

Актуальність теми полягає в дослідженні життя емігрантів за кордоном, проблем їх адаптації та інтеграції та збереження етнічної ідентичності.

Метою статті є виявлення проблем соціального, психологічного та етнографічного характеру, під час адаптаційного періоду емігрантів через застосування моделей соціокультурної адаптації.

Розглядаючи життя емігрантів через книжки А. Мельничука та М. Яворського, ми можемо навести приклади причин переселення до Америки. Герої роману «Посол мертвих» Ада та Лев Крук виїхали через окупацію українських земель німецькими фашистами, брат Ади Віктор приїхав до Америки після його перебування в Сибіру, куди він був засланий більшовиками.

Переїхавши до іншої країни, українці стикаються з іншими проблемами. Це проблеми адаптації до культури, іншого стилю життя та традицій. На цьому етапі ми повертаємось до 4 типів соціокультурної адаптації: інтеграція, асиміляція, віддалення, маргіналізація. Розглянемо їх за порядком.

Інтеграція – поєднання, взаємопроникнення. Це процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле. Процес взаємозближення й утворення взаємозв'язків.

Виходячи з цього терміну, ми можемо припустити, що емігранти переймають культуру, традиції, стиль життя від іншого суспільства, водночас вони приносять щось своє, доповнюючи нове. Це найоптимістичніше завершення адаптаційного періоду. Емігранти не тільки вписуються в новий соціум, але й зберігають своєрідність свого народу [3, с. 252].

Приклад інтеграції емігрантів ми бачимо в книжці «Смак життя», де головний герой відчуває себе українським американцем, він усвідомлює себе як громадянин Америки, проте зберігає своє українське минуле, навіть намагаючись зберегти свій український акцент, який, як він вважав, робив його серед американців унікальним і популярним серед жінок.

Другий тип – це **асиміляція**. Втрата власної мови, культури й

самосвідомості представниками народу, які знаходяться в середовищі іншого народу. Саме політика насильної асиміляції СРСР була однією з причин еміграції українського народу. Не бажаючи втрачати власну національну ідентичність, люди покидали країну. Проте й за океаном емігранти стикнулися з цим процесом [2, с. 267-268]. Вони починають відчувати порожнечу там, де раніше були спогади, з часом вона розростається та починає поглинати їх. Часто саме діти емігрантів починають почувати цей брак минулого й тоді вони починають шукати історію своїх батьків, які намагалися її забути.

Це тип поведінки ми бачимо у батьків головного героя «Посол мертвих». Петро та Слава залишили своє минуле на Батьківщині. Слава ніколи не розповідала про Україну своєму сину й намагалась уникати цієї теми, іноді навіть поводитись агресивно, коли її просили щось розповісти. З часом батьки головного героя померли, і він спочатку не усвідомлюючи, а потім вже цілеспрямовано намагався дізнатися про минуле батьків.

Наступний варіант розвитку подій це **віддалення**. Віддалення – це простір, що розділяє два пункти, предмети та інше [5, с. 577].

Емігранти починають розмежувати власне минуле й теперішнє. Вони вже починають вважати себе американцями українського походження. Відокремлюючи свою українську частину від американської, вони сприймають «стару Батьківщину» як щось далеке, вважаючи її частиною старовинних легенд. Найчастіше ця модель поведінки притаманна саме дітям емігрантів, які чули від батьків про «стару землю», але вже вирости у новому середовищі, традицію та культури якого сприймають як основну модель поведінки.

Прикладом такої поведінки є Алекс Крук, який віддаляється від батьківського минулого, перестає взагалі розмовляти українською мовою вдома, він повністю намагається асимілюватися під американське суспільство.

Останній тип поведінки емігрантів у пристосуванні до нового життя – це **маргіналізація**. Маргіналізація – це процес, коли людина знаходиться на стику кількох соціальних груп і не відчуває свою приналежність до жодної з них [6, с. 128-134].

Переїхавши з рідної землі до нової, наші співвітчизники з часом припинили почувати свій зв'язок з Батьківщиною, але й не знайшли своє місце у новому середовищі.

Цей процес ми можемо побачити в дорослих емігрантів, які у пошуках кращої долі приїхали до Сполучених Штатів Америки, проживши там певний період часу, зіткнувшись із проблемами працевлаштування, соціальної адаптації, зіткнувшись з демократичною та економічною кризою, почали втрачати зв'язок з Україною, але не знаходять своє місце у новому житті. Ці люди почали відчувати себе загубленими, відірваними від світу.

Отже, ми розглянули чотири моделі поведінки людини, яка емігрувала до іншої країни на прикладі творів А. Мельничука та М. Яворського. Неможливо відокремити якийсь один з них як основний. Через інтеграцію, асиміляцію, віддалення, маргіналізацію проходять всі люди, які змінили місце проживання.

Література

1. Кирчанів М. В. Америка & Україна: література і ідентичність / М. В. Кирчанів. – Вороніж: 2010. – С. 20.
2. Шадріна Т. В. Українська канадська література та особливості формування/ Т. В. Шадріна // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія «Філологічна». – 2015. – № 54. – С. 267-268.
3. Культурология. XX век. Энциклопедия. Т. 1. – СПб.: Университетская книга; ООО «Алетейя», 1998. – С. 252.
4. Кравченко А. И. Культурология: Учебное пособие для вузов. – 3-е изд. – М.: Академический проект, 2001. – С. 71-72.

5. Капустина А. Н. Маргинализация личности как отражение кризиса современного общества // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. LXI междунар. Науч.-практ. Конф. № 2(59). – Новосибирск: СибАК, 2016. – С. 128-134.

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ОДИНИЦЯ ЯК НОСІЙ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Мова перш за все виступає як засіб спілкування між людьми, а, отже, виконує комунікативну функцію. Сутність другої, кумулятивної функції, полягає у тому, що мова здатна зберігати в собі накопичений колективний досвід суспільства. У її одиницях знаходять своє відображення матеріальні умови життєдіяльності того чи іншого народу, його морально-етичні та естетичні норми, звичаї та традиції, обряди.

Як відомо, на різних етнічних територіях існують свої специфічні особливості, а отже можна сказати, що національна культура в кожного народу унікальна та окрема від інших. Звідси, завдяки кумулятивній функції можемо простежити наявність значної кількості національно-культурно маркованих мовних одиниць, тобто таких, значення яких тісно пов'язане з інформацією культурологічного характеру. Найбільш виразно культурно-забарвлена інформація фіксується у фразеологізмах. Тому метою нашого дослідження є охарактеризувати фразеологічні одиниці як засіб відображення національно-культурної інформації певного народу.

Фразеологізм — це семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від подібних до нього за формою синтаксичних структур, не виникає в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значенневих закономірностей поєднання лексем, а відтворюється у вигляді усталеної, неподільної та цілісної конструкції [4, с. 67]. Саме приписання людям та об'єктам певних ознак чи стереотипів здійснюється за допомогою фразеологічних одиниць.

Як зазначає Б. М. Ажнюк, «одиниці фразеологічної системи в більшій мірі, ніж одиниці будь-якого іншого структурного рівня мови,

наділені національним колоритом. Вони є носіями не тільки предметно-логічного значення, в їх формі відображені, «сфотографовані» характерні риси етнокультурного обличчя даного народу» [5, с. 29]. Ф. І. Буслаєв в свою чергу називав фразеологізми «своєрідними мікросвітами», які містять у собі «і моральний закон, і здоровий глузд, виражені у короткому вислові, які заповідали предки нащадкам» [2, с. 37].

Саме тому фразеологія, на думку багатьох лінгвістів, вважається найбільш специфічною та національно-самобутньою областю мови. Використовуючи ФО як канал інформації, дослідники можуть отримати особливі відомості про народ — носія мови, багато цікавих, типових та характерних сторін національної культури та побуту, розглядаючи їх зміст у тісному зв'язку з історією народу [3, с. 25]. Все це сприяє чіткому уявленню про життя цього народу, цінності, які панують у даному суспільстві, про розвиток як духовної так і матеріальної культур оскільки ФО відображають у своїй семантиці також і тривалий процес розвитку культури носія мови, фіксують та передають кризь покоління настанови, звичаї, принципи.

Нараховують значну кількість фразеологізмів в англійській мові основою для яких служить певний історичний факт, про який відомо лише носіям мови, і який важко зрозуміти, не знаючи історичне минуле народу. Наприклад, фразеологізм *to dine with Duke Humphrey* означає «залишитися без обіду». За підґрунття взято історію боржників, які ховалися у Лондоні від своїх кредиторів у Соборі святого Павла, де знаходиться і гробниця герцога Гамфрі; на запитання, де буде обідати один з боржників, він відповідав, що обідатиме з герцогом, тобто ніде. ФО *Jack Ketch* співвідноситься з іменем англійського ката, що жив у XVII ст. і використовується для позначення незадоволеної, агресивно налаштованої особи.

Об'ємну за розміром фразеологічну групу становлять в англійській мові одиниці, що мають своїм образним прототипом погодні атмосферні явища.

Через своє географічне розташування клімат Великобританії відзначається особливою мінливістю. Погодні умови займають важливе місце у житті населення, і їх відображення у мовній творчості цілком закономірне. Наприклад фразеологізм *April weather* означає часту зміну настрою; *weather permitting* вживається в якості позначення сприятливих обставин.

Проаналізувавши вищесказане, доцільно згадати думку Г. Б. Антрушиної, яка зазначає: «Якщо синоніми можна метафорично назвати відтінками і кольорами мовного словника, то фразеологія — це, свого роду картинна галерея, в якій зібрані яскраві та живі картини національних звичаїв, традицій, байок, народних пісень, казок і пам'ять його історії» [1, с. 225].

Отже, фразеологічна одиниця є одним з найяскравіших засобів для відображення культури, духу, традицій, норм носія мови. У свою чергу, для спілкування з особами, які етнічно належать до іншої території, необхідно знати не тільки іноземну мову, але й володіти так званими «фоновими знаннями», які включають в себе національно-культурні еталони й стереотипи територіальної приналежності комуніканта.

Література

1. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка: учеб. Пособие для студентов / Г. Б. Антрушина, О. В. Афанасьева, Н. Н. Морозова. — М.: Дрофа, 1999. — 288 с.
2. Буслаев Ф. И. Русские пословицы и поговорки / И. Ф. Буслаев. — М. тип. А. Семена, 1954. — 216 с.
3. Демський М. Т. Дієслівні фразеологічні омоніми / Т. М. Демський // Українська мова і література в школі. — 1974. — №3. — С. 35-41.
4. Маслова В. А. Лингвокультурология: учеб. Пособие для студ. Вузов / В. А. Маслова. — М. : Academia, 2001. — 204 с.
5. Решетюк Т. П. Пареміологічні константи в англійській фразеології на матеріалі зоонімів та фітонімів. / Т. П. Решетюк [електронний ресурс]. — режим доступу:

[http://www.rusnauka.com/16 NPM 2007/Philologia/22169.doc.htm](http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Philologia/22169.doc.htm)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У наші дні ми все більше стаємо залежними від інформаційних технологій, оскільки все частіше користуємося ними у різних сферах життя. Для більшості комп'ютер перетворився на звичний і зручний пристрій, таким чином став невід'ємним помічником для студентів у навчанні, для працівників на роботі й для абсолютної більшості людей — на відпочинку. І як результат, ми маємо сьогодні новий вид культури — інформаційний.

За допомогою комп'ютера стало можливим систематизувати методичні розробки, перетворивши їх на електронний формат. Методом удосконалення навичок та вмінь роботи з комп'ютером, у практику було включено програми складання тестів, презентацій. Новітні інформаційні технології навчання зумовлюють необхідність обов'язкового володіння навичками роботи із комп'ютером усіх учасників навчально-виховного процесу, а також уможливають створення доступної системи освіти, де кожен зможе обрати свою систему розвитку.

Основне завдання інформаційних технологій для студентів вбачаємо у забезпеченні їх кращими освітніми продуктами. Відповідно виникає необхідність більш глибокого вивчення можливостей інформаційних технологій та розробки відповідних методик, оскільки інформаційні технології дають викладачам певну базу та методологію вибору змісту, методів і засобів навчання в реальному освітньому процесі [2].

За дидактичною метою комп'ютерні програми поділяють на такі базові групи:

1. Програми для засвоєння нового матеріалу (пояснення теоретичних основ – гіпотез, теорій; введення нових термінів і понять; ознайомлення з необхідними об'єктами та явищами.

2. Програми для формування практичних навичок та вмінь.

3. Програми для поглиблення і розширення знань, навичок та вмінь.

4. Програми – тренажери [3].

Багатофункціональність комп'ютерних програм дає «зелене» світло постійного оновлення і різноманіття навчальної діяльності викладачів, таким чином робить її доступною і цікавою для кожного учасника навчального процесу, що в свою чергу позитивно впливає на результат навчального процесу й досягнення поставленої мети як викладачів так і студентів [1].

Для процесу подачі навчального матеріалу дуже корисним і дієвим методом є мультимедійна презентація, за допомогою якої навчальний матеріал представляють як систему яскравих наочних образів, які містять повну поетапно-сформовану інформацію в алгоритмічному порядку. Використання мультимедійних презентацій є невід'ємним для створення навчально-виховного процесу на основі психологічно-коректних режимів функціонування розумової діяльності, пам'яті, уваги, реконструкції процесу навчання [3].

Інтернет дає змогу викладачу підготуватися до занять, знайти необхідну інформацію, ознайомитися з новинками в методиці викладання, вести спілкування зі студентами, консультуючи їх.

Завданням викладача є перевірити простір в Інтернеті, зробити його безпечним для учасників навчального процесу. З цією метою варто створити освітній центр у навчальному закладі з виділеним каналом Internet, де кожен викладач може працювати, створюючи профілактичну роботу, встановлювати методи пошуку бажаної інформації для студентів, розробляти вказівки та завдання для роботи у

мережі із зазначенням корисних адрес сайтів, необхідних для успішного виконання поставлених завдань, написанні рефератів, роботі з проектами.

До основних напрямів розвитку інформаційних технологій належать:

- 1) поширення сфери використання комп'ютера у навчальному процесі;
- 2) перехід від випадкового до систематичного використання комп'ютера;
- 3) перехід від адаптованого до індивідуалізованого навчання;
- 4) інтелектуалізація навчальних систем;
- 5) поява комп'ютерних систем, які забезпечують динамічне розподілення функцій управління через передачу певних навчальних функцій студенту;
- 6) діалогізація комп'ютеризованого навчального процесу [2].

Отже, застосування інформаційних технологій є необхідним для забезпечення ефективності навчального процесу. Використання інформаційних технологій уможлиблює досягнення більшого результату з меншими витратами часу, краще сприйняття і запам'ятовування інформації, можливість вільно та самостійно виражати власні думки.

Література

1. Полат О. С. Сучасні педагогічні та інформаційні технології в системі освіти: [підручник] / О. С. Полат, М. Ю. Бухаркіна. – М: Академія, 2007.- 368 с.
2. Нікола Т. Ю. Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень : [підручник] / Г. Ю. Нікола. – Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка , 1999, - 106 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Фразеологія як одна з галузей мовознавства привертає до себе дедалі більшу увагу дослідників. За останні роки у вітчизняній та зарубіжній лінгвістичній науці натрапляємо на низку праць, у яких розглядається широке коло питань англійської та української фразеології.

Завданням цієї розвідки є ознайомитися з поняттям «фразеологізм», дослідити особливості перекладу англійських фразеологізмів, розглянути основні шляхи передачі англійських фразеологізмів українською мовою. Фразеологізми – стійкі, зв'язані єдністю змісту, відтворювані в мовленні сполуки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах етносвідомості і є представниками культури народу; характеризуються образністю та експресивністю. Науковці визначають два основні шляхи перекладу стійких словосполучень: фразеологічний та нефразеологічний. Фразеологічний прийом передбачає переклад за допомогою еквівалента та переклад за допомогою аналога. Серед нефразеологічних прийомів перекладу розповсюдженими є калькування, описовий переклад та контекстуальна заміна. Розглянемо детальніше кожен з прийомів [1, с. 35].

1. Фразеологічний еквівалент. Найкращим прийомом перекладу фразеології є використання відповідного фразеологізму в мові перекладу, оскільки це гарантує не лише передачу змісту, а й відтворення образності та експресивності виразу англійської мови. Кількість повних еквівалентів порівняно невелика, оскільки носії англійської та української мов мають різний світогляд та культуру (take

black white – робити чорне білим; there is no smoke without fire – немає диму без вогню).

2. Фразеологічні аналоги. Кількість образних фразеологічних одиниць, які співпадають за змістом та образністю в англійській та рідній мовах, порівняно невелика. Значно частіше перекладачеві потрібно використовувати український фразеологізм, аналогічний за змістом англійському, але який базується на іншому образі (absence makes the heart grow fonder – відстань посилює почуття) [5, с. 18].

3. Дослівний переклад (калькування). Іноді перекладач, намагаючись зберегти образність оригіналу при перекладі фразеологізму, який немає ні еквіваленту, ні аналогу в рідній мові, вдається до дослівної передачі образу. Такий спосіб може бути застосований у тому випадку, якщо в результаті калькування отримаємо вираз, образність якого легко сприймається українським читачем і не створює враження «чужості» загальноприйнятими нормами української мови (one swallow does not make a summer – одна ластівка не робить літа). Хоча калькування свідчить про недостатньо високий рівень перекладу. [3, с. 82].

4. Описовий переклад. Якщо англійський фразеологізм не має в рідній мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад міг би привести до малозрозумілого буквалізму, перекладачеві необхідно використовувати описовий переклад – з поясненням змісту фразеологічної одиниці за допомогою вільного сполучення слів (one man's meat is another man's poison – про смаки не сперечаються) [2, с. 196].

5. Контекстуальні заміни при перекладі полягають у тому, що перекладач намагається знайти такий український фразеологізм, який хоча і не відповідає за значенням англійському фразеологізму, але з достатньою точністю передає його зміст у конкретному контексті (you never know what you can do until you try – очі бояться, а руки роблять).

У фразеологізмах часто міститься метафоричний елемент. Їх не можна перекладати дослівно. У багатьох випадках вони мають явно виражене національне забарвлення. Фразеологічні одиниці часто не мають абсолютних відповідників у іншій мові. Складність перекладу ідіом полягає у тому, що перекладач повинний вміти їх розпізнати і відшукати український відповідник [4, с. 375]. Найкращим способом перекладу образної фразеології є використання належного фразеологізму в рідній мові. Тому завданням перекладача є не тільки передача змісту фразеологічної одиниці, але й донесення до українського читача її образності та експресивності [5, с. 45].

Переклад образної фразеології набагато складніший. Це зумовлено необхідністю вирішувати в процесі роботи наступні завдання: додавати чи не додавати метафоричності, зберігати стилістичні і конотативні особливості певної одиниці перекладу, при цьому не втрачаючи з поля зору її семантику, при неминучості втрат правильно вирішувати чим «пожертвувати» – образом чи змістом фразеологічної одиниці [4, с. 123].

Відтак, фразеологізми, як національно-специфічні одиниці мови, що акумулюють культурний потенціал народу, становлять певні труднощі при перекладі. Адже, тлумачеві необхідно зробити вибір стосовно прийомів і способів перекладу, використання яких допомогло б досягти бажаного результату. Знання таких труднощів може запобігти виникненню невідповідностей при перекладі.

Вибір того чи іншого виду перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен розпізнати і зуміти передати їхнє значення, яскравість і виразність. Оскільки фразеологічні одиниці широко використовуються в літературі всіх стилів, то професійний перекладач не повинен допускати неточностей при перекладі того чи іншого фразеологізму. Для досягнення максимальної адекватності передачі фразеологізмів українською мовою перекладач повинен вміти скористатися різноманітними видами перекладу.

Література

1. Амосова Н. М. Основы английской фразеологии / Н. М. Амосова. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1983. – 130 с.
2. Влахов С. И. Непереводимое в переводе / С. И. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 342 с.
3. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія (на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою) / Р. П. Зорівчак. – Л. : Вид-во Львів. Ун-ту, 1989. – 216 с.
4. Колменс В. Книга английских идиом / В. Колменс. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1960. – 385 с.
5. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин [2-е изд., перераб.]. – М., 1996. – 344 с.

**ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ ВЕБ 2.0 «PADLET»
ДЛЯ НАВЧАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Володіння учнями іноземними мовами на високому рівні – одна із цілей, що стоїть перед новою українською школою. Навчання монологічного мовлення у початковій школі є важливою методичною проблемою, дослідженню якої присвячені праці багатьох науковців, зокрема О. Бігич, С. Роман, О. Коломіної, О. Паршикової, О. Устименко. Проблему застосування соціальних сервісів Web 2.0 в освітньому процесі навчальних закладів розглядали Н. Балик, Н. Діментієвська, Н. Дягло, Н. Євтушенко, А. Забарна, М. Золочевська, та інші. Незважаючи на велику кількість розвідок, потреба у дослідженні формування вмінь монологічного мовлення учнів початкової школи із застосуванням інноваційних засобів навчання залишається актуальною.

Метою дослідження є аналіз функцій сервісу Веб 2.0 “Padlet” та визначення переваг його використання у навчальному процесі з англійської мови у початковій школі для розвитку вмінь монологічного мовлення учнів.

Навчання монологічного мовлення здійснюється у три етапи. На 1 етапі учні опановують елементарне висловлювання на рівні понадфразової єдності, на 2 етапі вони будують висловлювання – мінімонолог за штучно створеними опорами; а на 3 етапі – висловлюються без опори, або з природними опорами. Базовий рівень передбачає оволодіння такими типами монологу як коротке повідомлення, розповідь, опис, міркування, переконання. Для монологу є характерним передавання інформації, тому важливі структурованість та зв'язна безперервність висловлювання [1, с. 2].

Для ефективного навчання монологічного мовлення учнів початкової школи необхідно використовувати різні види наочності, зокрема зорової [2, с.11]. До цього виду наочності належить і сервіс Веб2.0 «Padlet», але його можливості набагато ширші, ніж у карток чи таблиць із зображеннями.

«Padlet» – це інтуїтивний, багатофункціональний, мережевий сервіс для створення електронної стіни. Використовуючи цей сервіс, учитель може реалізовувати усі три етапи навчання монологічного мовлення, враховуючи при цьому індивідуальні особливості дітей.

Сервіс виконує такі функції: колективне виконання вправ на уроці; обговорення актуальних тем; написання коментарів, оголошень, пропозицій. Основні переваги використання «Padlet» під час навчання іноземних мов: доступність (необов'язкова реєстрація і безкоштовна версія, легкість у використанні, мультимедійність, приватність, мобільність, креативність [3]. Web 2.0 «Padlet» є платформою, що об'єднує різних людей у спільноти за вподобаннями.

Після того, як користувач потрапив у власний кабінет Padlet, з'являється новий простір – чиста дошка, яку можна заповнювати новим контентом. На дошці можна розміщувати різні елементи в довільному порядку. Варто пам'ятати про налаштування доступу особливо, якщо потрібні матеріали хтось ще буде розміщувати. Кожна дошка має свою унікальну адресу, яку можна повідомити іншим учням з метою спільного наповнення та редагування.

Засоби сервісу Padlet надають можливість аудіовізуалізувати навчальний матеріал і репрезентувати його більш привабливо та зрозуміло, що допоможе педагогу цікаво провести заняття, а учням – краще засвоїти новий навчальний матеріал. Використання онлайн-дошки робить навчальний процес цікавим, а виконання домашнього завдання більш продуктивним [3]. Сервіс Веб 2.0 «Padlet» досить зручний у користуванні і, крім формування вмінь монологічного

мовлення, може застосовуватися для формування критичного мислення, співпраці, конструктивного спілкування та обговорення результатів виконаних навчальних завдань [3]. Завдяки багатофункціональності сервісу вчитель може дистанційно проводити навчання, роблячи сам цей процес не менш ефективним ніж на уроці.

На етапі осмислення взаємозв'язків між виучуваними елементами учитель з учнями обговорює репрезентовані результати роботи в групах. За допомогою цього сервісу, діти мають можливість не тільки ознайомитись із певною частиною матеріалу, необхідного для засвоєння, а й оволодіти принципами роботи з сервісами Веб 2.0; поділитися власним досвідом самостійного ознайомлення з їх можливостями. Зазначимо, що посилаючись на створені віртуальні інтерактивні дошки, учні мають можливість неодноразово їх переглянути в режимі онлайн та успішно виконати аналогічні завдання. За допомогою інструментів віртуальної інтерактивної дошки педагог може забезпечити ефективне й динамічне подання навчального матеріалу, розміщуючи малюнки, документи, посилання на необхідні сайти, блоги, сервіси, відео, презентації тощо; має можливість організувати спільну роботу на одному майданчику як в аудиторії, так і дистанційно.

Отже, проведений нами аналіз можливостей сервісу Веб 2.0 «Padlet» та переваг його використання у навчальному процесі з іноземної мови підтверджує, що учні початкової школи можуть досягти того рівня сформованості компетентності у монологічному мовленні, якого вимагає програма. Перспективу дослідження вбачаємо у розробці комплексу вправ для учнів 4 класу із використанням сервісу Веб 2.0 «Padlet».

Література

1. Гресь А. А. Роль монологічного мовлення у формування іншомовної комунікативної компетенції / А. А. Гресь, М. К. Смуглякова

// Гуманіт. Вісн. НУК. – Миколаїв : НУК, 2015. – Вип. 8. – С. 28 – 30.

2. Устименко О. М. Навчання іншомовного монологічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу / О. М. Устименко // Іноземні мови. – 2013. – № 2. – С. 3- 12.

3. Морквян І. В., Хміль Ю. А. Методика використання віртуальної інтерактивної дошки Padlet в освітньому процесі / І. В. Морквян, Ю. А. Хміль // Інформаційні технології в школі. Інтернет-додаток до журналів Видавничої групи «Основа» [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osnova.com.ua/items/item-november-2016/index_3.html.

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СЛЕНГУ КОМП'ЮТЕРНОЇ СФЕРИ

Поширення комп'ютерної техніки й розвиток інтернет-технологій сприяє формуванню великого прошарку мови – комп'ютерного сленгу. Явище сленгу в мові привертає значну увагу дослідників. Етимологію та дефініцію терміна «сленг» досі тлумачать неоднозначно, проте науковці виділяють такі характерні ознаки сленгу:

- функціонування за межами літературної мови;
- поширення в усному мовленні;
- широкий спектр емоційного забарвлення;
- розпізнання лише в певному середовищі [3].

За визначенням, поданим у філологічній енциклопедії, сленг (англ. Жаргон) – слова або вислови, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних груп. Проникаючи в літературну мову, вони набувають певного емоційно-експресивного забарвлення. Наприклад, сленг моряків, сленг художників, молодіжний сленг [4].

Упровадження інформаційних технологій зумовило появу терміна «комп'ютерний сленг», яким позначають прошарок лексики на позначення неологізмів, пов'язаних зі сферою комп'ютерів. З-поміж цих неологізмів виділяють емоційно-забарвлені слова, які називають сленговими жаргонізмами, що не стали термінами. І.В. Арнольд вважає, що сленгізм позначає нове поняття, що може закріпитися в літературній мові. [3]

Активне використання комп'ютерного сленгу зумовлено також тим, що спеціалісти цієї сфери використовують його як інструмент найбільш ефективної комунікації.

Слід зазначити, що практично вся лексика комп'ютерної

комунікації розвивалася на базі англійської мови, оскільки комп'ютерна сфера історично пов'язана із США: з початку ери ЕОМ (1964), коли вчені Пенсільванського університету (США) розробили першу у світі обчислювальну машину (ЕНІАК), і до сьогодні ця країна є провідною в розвитку інтернет-технологій.

Сьогодні саме завдяки Інтернету активне вживання англомовної лексики призводить до стрімкого утворення сленгу. Сленг вживають в електронних документах, комп'ютерних виданнях, під час віртуальних конференцій. Один з найбільш поширених онлайн словників сленгу [5] містить більше 9000 слів і словосполучень. Аналіз джерел дозволяє помітити, що більшість сленгових одиниць не утворилася як нові одиниці, а були трансформовані з уже наявних у мові одиниць.

Формування словника сленгу відбувається під впливом тих же чинників, що притаманні мові взагалі. Американський неолог А. Меткалф виділяє п'ять основних чинників, що дозволяють новій лексичній одиниці увійти до словникового запасу мови 1) частотність вживання (*frequency of use*); 2) «ненав'язливість» (*unobtrusiveness*); 3) широкий спектр ситуацій й велика кількість людей, які вживають нові слова (*diversity of users and situations*); 4) здатність утворювати нові словоформи та значення (*generation of other forms and meanings*); 5) «виживання» поняття (*endurance of the concept*) [1].

Цікаво зазначити, що на формування комп'ютерного сленгу в різні періоди впливали різні чинники. З 2000–2005 рр. основна кількість сленгу спостерігалася у сфері програмного забезпечення, коли виникли такі слова як *dinosaur*, *apple*, *Beowulf cluster*, *big iron*, *bitty-box*, *heavy metal*, *mess-dos*, *subzero*, *toaster*, *heroinware*, *killer app*, *liveware*, *packet sniffer*. З 2005–2010 рр. розвивається ера блогів та соціальних мереж – *social networking*, *notworking*, *bloggerati*, *blogosphere*. А вже з 2010 року основний акцент зміщується на мобільні пристрої – ноутбуки, нетбуки, планшети, смартфони: *app* (прикладна програма для мобільного

пристрою); *apple-picking* (крадязка айпода чи айфона); *hashtag activism*; *bashtag*, *nomophobia*, *phablet*; *phantom vibration*.

Дослідження вибраного матеріалу дозволило дійти висновку, що серед основних шляхів утворення нових сленгових слів необхідно виділити такі: афіксація, словоскладання, конверсія, аббревіація та метафоризація.

Афіксація відбувається в основному за допомогою суфіксів: суфікс **-er**: *hacker* – програміст-фанатик; *user* – користувач, суфікс **-ly** (використовується для пестливої форми слів) *compu* – комп'ютер. **-able**: *googlable* – те, що можна знайти в пошуковій системі Google; **-oholic**: *bookoholic* – людина, яка захоплюється читанням, **-ian**: *facebookian* – користувач соціальної мережі Facebook, **-y**: *softy* – програміст, **-ie**: *muddie* – фанат гри MUD; *intexticated* – використання мобільного телефону за кермом (*intoxicated+text*). Прикладом префіксальної афіксації може бути словосполучення *antisocial networking* – додавати друзів у соціальні мережі заради кількості. Додавання закінчення **-ing** утворило слово *PDFing*, що означає процес конвертування документу у формат PDF.

Під час словоскладання частина одного слова зливається з частиною іншого, щоб утворити нове слово: *snail-mail* – старомодний спосіб передачі інформації; *cyberbuddy* – співбесідник в Інтернеті; *frenemy* – підтримувати дружні відносини з людиною до якої відчуваєш ворожнечу (*a friend + an enemy*); *friend zone* – зона дружби; *mac nazi* – людина, що одержима продукцією компанії Apple; *cybersickness* – хворобливе відчуття через довготривале перебуванням онлайн (*cyber + sickness*); *netiquette* – етикет у мережі (*net + etiquette*); *tweetheart* – дуже популярний користувач Твіттера, (аналогія до *sweetheart*); *netizen* – людина, що проводить багато часу в мережі (*net + citizen*); *sofalize* – спілкуватися, не полишаючи диванку (не вставаючи з дивану) (*sofa + socialize*); *screenager* – підліток, який весь час проводить біля монітору

(screen + teenager); *umblelog* – (tumble + blog). Нещодавно з'явилося слово *nomophobia* – страх загубити смартфон (або довго не контактувати з ним); *meatspace* – позначає реальне життя на відміну від слова *cyberspace*. Велика кількість слів утворилася з основою *-ware*: *annayware, shelfware, coasterware*

У досліджуваному матеріалі було виявлено, що продуктивним шляхом утворення неологізмів є конверсія (утворення дієслів від іменників): *to amazon* – купувати на сайті Amazon.com; *to version* – створювати нову версію; *to surf* – переходити від одного сайту на інший; *to friend* – додати до друзів у соціальній мережі; *to photoshop* – опрацювати зображення у програмі Photoshop; *to google* – шукати інформацію у пошуковій системі Google. Спостерігаємо і зворотній процес – утворення іменників від дієслів: *copy-pasta* – те, що постійно зустрічається в мережі (від дієслова *to copy/paste*) Від дієслова *to plug in* утворився прикметник *plugged-in* – «підключений» до мережі.

Абревіація дуже поширена у спілкуванні у соціальних мережах, де спостерігається скорочення слів або утворення абревіатур за допомогою початкових літер: *MAC* – machintosh, *MMORPG* – масова рольова онлан-гра для великої кількості користувачів; *OTP* – по телефону (on the phone); *FYI* – до вашого відома (for your information); *IMHO* – на мою скромну думку (in my humble opinion); *JAM* – ніякове становище (just a minute); *TTUL* – поговоримо пізніше (talk to you later).

Результатом переосмислення лексико-семантичних одиниць і одним з найпродуктивніших способів поповнення словника сленгу є метафоризація: *cookie* – невелика кількість інформації про окремий комп'ютер; *wordrobe* – словниковий запас окремого користувача; *rain in the net* – конфліктний користувач мережі, *bagbiter, lamer* – невмілий користувач, *script kiddie* – недосвідчений зломщик; *newbie, naive user* – початківець в кібер просторі; *guru* – провідний спеціаліст; *wizard* – людина, що добре розуміється на комп'ютерах; *oldbie* – давній

користувач мережі; *UNIX weenie* – користувач операційної системи UNIX; *cracker* – людина, яка навмисне зламує засоби контролю доступу до комп'ютерних систем; *warez kiddies* – недосвідчені зломщики. До цієї групи також входять слова, що позначають людей, які занадто захоплюються комп'ютерами: *computer geek*, *nerd*, *gweep*, *troglodyte*, *turbo-nerd*, *spod*, *propeller-head*, *mouse potato*, *alpha geek*, *webhead*; *mouse potato* – «прив'язаний» до комп'ютерної мишки (за аналогією зі словосполученням «couch potato»), *wirehead* – залежний від комп'ютера (дослівно «голова із проводів»), *sys-frog* (юмористична назва для system administrator).

Дослідження комп'ютерного сленгу дозволяє зробити висновок, що значну частину комп'ютерного сленгу складають суто англійські слова, що мають високий ступінь виживання і здатність до розширення лексико-граматичної парадигми.

Література

1. Metcalf, Allan. Predicting New Words: The Secrets of Their Success. Boston, NY.: Houghton Mifflin Company, 2002. 207 p.
2. Англо-русский словарь по вычислительной технике: Компьютеры, мультимедиа, сети, Интернет, телекоммуникации, Windows. // Сост. М.С. Блехман, и др. Ред. М.Л. Гуткин – М.: ЭТС – 2000. – 496 с.
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка (The English Word). – М., Высшая школа, 1986 – 296 с.
4. Мала філологічна енциклопедія / уклад. О.І.Скопненко, Т.В.Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – С. 381.
5. <http://www.internetslang.com>
6. <http://onlineslangdictionary.com/>
7. <http://www.netlingo.com/top50/common-expressions.php>
8. <http://www.netlingo.com/top50/popular-text-terms.php>
9. <https://techtalk.gfi.com/57-technical-terms-that-all-true-geeks-should->

[know/](#)

ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ НАОЧНОСТІ

Предмети і явища зовнішнього світу мають багато різноманітних ознак, властивостей, якостей. Діючи на наш мозок, вони відображаються в ньому у формі відчуттів. Відчуття викликаються також процесами, що відбуваються в різних частинах нашого тіла. Відображаючись у мозку людини, вони сигналізують про різні зміни в діяльності внутрішніх органів, що становлять наше внутрішнє середовище.

Відчуття є дійсно безпосереднім зв'язком свідомості із зовнішнім світом. Вони є єдиним джерелом наших знань про цей світ і наше внутрішнє середовище. Відчуття як образи, що відбивають окремі властивості предметів, виникають під час діяльності будь-яких органів чуття. Наприклад, коли людині дуже недовго показують предмет, вона бачить пляму певного кольору, але не може сказати, що це за предмет [5, с. 173]. Відчуття людини дуже різноманітні. Вони поділяються на групи й види залежно від подразників, які їх викликають, і ті аналізатори, що пристосовані до їх сприймання. Зосередимо свою увагу, власне, на зорових відчуттях. Вони мають дуже велике значення у взаємодії людини із зовнішнім світом, відіграють важливу роль у її діяльності, в пізнанні нею світу, в її психічному житті.

Знання про оточуючу дійсність людина одержує не лише через відчуття, а й через сприймання. У відчуттях відображаються лише окремі властивості предметів, наприклад їх запах, колір, твердість тощо, тоді як у сприйманні всі ці властивості відображаються в їх сукупності і взаємозв'язку. Процес відображення предметів і явищ об'єктивної

дійсності, що впливають у певний момент на аналізатори людини, називається сприйманням [5, с. 175].

Сприймання посідає необхідне місце в процесі пізнання людиною об'єктивної дійсності. Воно виступає в різних видах наочності і є необхідним для засвоєння знань учнями. Відправляючись від «живого споглядання» предмета і явищ об'єктивної дійсності, учні роблять під керівництвом учителя різного роду узагальнення.

Під сприйманням психологи розуміють «...суб'єктивне відображення предметів або явищ об'єктивного світу, зумовлене їхнім безпосереднім впливом на наші органи чуття» [2, с. 19]. Отже, фізіологічно сприйняття припускає першосигнальну діяльність мозку. Учні можуть добре реагувати на форму й колір предмета, тому зовнішня привабливість навчального матеріалу відіграє значну роль у характері їхнього сприймання. К. Д. Ушинський з цього приводу писав, що дитина мислить формами, фарбами й звуками.

Щоб сформувати іншомовні лексичні навички, потрібні відповідні ефективні прийоми й засоби навчання. Одним із таких засобів навчання є зорова наочність, яка відіграє роль емоційного збудника словесної діяльності учнів/студентів іноземною мовою, допомагаючи їм шляхом створення конкретних образів усунути труднощі оформлення своєї думки цією мовою.

Під лексичними мовленнєвими навичками ми, слідом за С. В. Смоліною, розуміємо навички інтуїтивно-правильного розуміння і вживання іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухо-мовленнєвомоторною і графічною формами слова та його значенням, а також зв'язків між словами ІМ [4, с. 5]. Одиницею навчання лексичного матеріалу є лексична одиниця (ЛО), яка може бути не лише словом, але й сталим словосполученням і навіть так званим «готовим реченням» (тобто таким, що не змінюється у мовленні).

Особливістю викладання іноземної мови в школі є те, що учні вивчають її у штучних умовах, коли необхідно широке використання засобів наочності, що виконує різні функції. Наочність — один із принципів навчання, що передбачає вивчення матеріалу на основі живого й безпосереднього сприймання учнями явищ, процесів, засобів дії або їхніх зображень, які вивчаються [4, с. 6]. Наочність створює умови для чуттєвого сприймання, приносить іншу дійсність у навчально-виховний процес. Вона служить опорою в розумінні сприйнятого на слух матеріалу, в іншому — забезпечує правильне осмислення його на етапі ознайомлення, у третьому — завдяки наочності створюються умови для практичного використання матеріалу, кращого його розуміння та активного використання учнями.

Розрізняють слухову й зорову наочність. Зорова наочність може виступати як у формі тексту, так і у формі малюнків, фотографій, схем, карток тощо. Деякі засоби, наприклад, кінофільм, відеофільм, театральна вистава об'єднують слухову й зорову наочність.

На всіх ступенях навчання особливе значення мають засоби зорового унаочнення, які допомагають учителеві на усіх етапах роботи над мовним матеріалом, розвивати в учнів потрібні вміння та навички. Не випадково однією з вимог, які ставляться перед укладачами підручників, є забезпечення їх комплектом наочних посібників. Використання наочних посібників у навчальному процесі сприяє індивідуалізації навчання, збільшує час для мовної практики кожного учня. Ситуативна спрямованість картинної наочності узгоджується також із принципом моделювання мовної діяльності, який лежить в основі сучасного процесу навчання іноземних мов.

Крім того, зорові опори полегшують засвоєння, запам'ятовування, усвідомлення значень невідомих слів, підказують учням тему, зміст висловлювання й допомагають у його оформленні [1, с. 232]. Як зазначають Г. В. Рогова та І. Н. Верещагіна, для побудови

висловлювання, дивлячись на малюнок, учень має спочатку подумати, що він може сказати про нього англійською мовою, які засоби є в його пам'яті (слова, словосполучення, мовленнєві зразки), тобто він повинен здійснити «інвентаризацію» вербальних засобів для виконання завдання [3, с. 142].

Таким чином, використання наочності в процесі навчання іноземної мови забезпечує успішне оволодіння лексичною компетентністю в говорінні, аудіюванні, читанні, письмі, оскільки слухова й зорова наочність виконує функцію зразка іншомовного мовлення і служить стимулом до мовленнєвої діяльності учнів.

Література

1. Безкоровайна Ю. Унаочнення як засіб формування іншомовної лексичної компетенції учнів / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов, 2009. – Вип. 1(6). – С. 230-234.
2. Лозова О. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови: Навчально-методичний посібник / О. Лозова – К., 2010. – 143 с.
3. Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях: [пособие для учителей и студ. Пед. Вузов] / Г. В. Рогова, И. Н. Верещагина – 3-е изд. – М.: Просвещение, 2000. – 232 с.
4. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції / С. В. Смоліна // Іноземні мови. – 2010. – №4. – С. 4-13.
5. Цимбалюк І. Психологія: Навчальний посібник / Іван Цимбалюк – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 214 с.

Омельяненко Є.

Науковий керівник

викладач Барзій Ю. В.

GAS CARRIERS: SPECIFIC TYPE OF TANKERS AS THE MAIN PART OF GAS TRANSPORTING INFRASTRUCTURE

Development history of liquefied natural gas carriers

Liquefied natural gas transportation was a little part of natural gas industry because of the high cost of gas production and numerous difficulties while building of gasification (regasification) terminals and storages as well. Despite this fact first gas carriers were reliable enough. Shipping companies were even against any changes in LNG tankers construction being afraid by loss of that high level of reliability.

First vessel which was able to transport natural gas in liquefied condition was dry cargo “*Marlin Hitch*” which was renamed into “Methane pioneer” which transported 5000 cubic meters of methane in 1959 year from USA to Great Britain. “Methane Princess” was the first specially built LNG transporting vessel which was built to transport liquefied natural gas from Algeria to Great Britain. Ship was able to use methane evaporation by the steam turbine.

First LNG vessels had “Conch” type tanks but they didn’t become popular and were replaced by “Moss” type storage of cargo. The cause of it’s popularity is self-keeping cheap insulating system and ability to be built separately from vessel’s hull as well. The main disadvantage of spherical tank is the need to cool large amount of aluminum. Moss Maritime (the main developer and builder of Moss type tanks) proposed to make an inner insulation shell with polyurethane foam, but it has not been implemented yet. By the end of 1990s dominating Moss system was replaced by membrane kind of tanks.

Building process of gas carrier with membrane tanks is more expensive and long-lasting (1.5 year is an average time between start of building works and launching the vessel), but despite this because of the instability of world prices of natural gas.

Main modern priorities of ship owners today:

1. Increasing of capacity at constant dimensions of the ship's hull.
2. Reduction of the cost of insulating.
3. Reduction of the gas consumption while underway.

Liquefied natural gas transportation

What is liquefied natural gas? Liquefied natural gas is a mixture of hydrocarbons that looks like a clean fluid without color and smell. This cargo is usually stored and transported at -162 degrees by Celsius (temperature which is close to the boiling point). There are also other components like ethane, propane, butane, pentane, and possibly a small percentage of nitrogen. As a rule engineers use the physical characteristics of methane while counting. But while it is necessary to know the thermal value and density you have to use the real composition of LNG.

During underway cargo receives warm through the insulation and the process of liquefied gas boiling occurs. The composition of LNG changes because of this (it becomes less methane and more additional components). Thus discharged LNG has higher density and worse quality than it has at once after loading.

There is also a danger of gas explosion onboard each gas carrier. To prevent such emergency situation oxygen and air at all is pumped out before loading the gas.

General information about gas carriers

Gas carrier-is a single deck vessel that is intended for transporting the liquefied gas: propane, butane, ammonia, etc.

Gas transportation by sea is provided by liquefaction of the gas which allows to reduce it's volume 200-600 times. A typical LNG tanker is capable

for transporting 145-155 thousand cubic meters of liquefied gas which may be obtained into 89-95 million cubic meters of natural gas after regasification. It means that liquefaction of natural gas allows to reduce its volume up to 600 times. To say about size gas carriers are comparable to aircraft carriers but they are much smaller than very large crude carriers (VLCC). Transporting extremely expensive and necessary cargo these vessels are not allowed to have any delays in cargo operations. They are fast. Average speed of LNG tanker is about 18-20 knots (comparing with 14 knots of crude oil tanker). For addition loading operations don't take very long period of time (12-18 hours).

Construction

LNG tankers like all tankers have double construction of the hull. In case of emergency this type of hull design is able to prevent leakages of cargo or flooding as well. Cargo is transported at -162 degrees by Celsius in special insulated tanks. As a rule each tank consists of several shells. In case of damaging of the first one another shells would protect environment from toxic cargo.

Types of tanks of gas carriers:

1) Moss-type gas carriers- a distinctive feature of this type of cargo is a self-supporting spherical tank which is connected to the vessel. Almost 41% of methane gas carriers are made in this way.

2) GazTransport&Technigaz (membrane type)-type of tanks in which thin membrane is situated inside. Membrane compensates the pressure caused by expansion and contraction without undesirable stress.

In contrast of LPG (liquefied petroleum gas carriers) LNG's are not equipped with the deck manifold system. Due to the fact that natural gas supplements fuel oil tankers usually reach the destination with a smaller amount of cargo than it had before departure. Steam turbines are usually used as a propulsion engine because despite the low fuel efficiency they can easily adjust for using the gas from the boiling part of cargo. Gas carrier's construction depends on the designed maximal pressure and lowest

temperature There is also an interesting fact: LNG tankers are the only vessels which don't discharge all cargo. Gas which stays in tanks is used to keep cargo storage cold enough.

Loading of liquefied natural gas

As a rule first step of loading the LNG is an extracting of the inert gas. At -60 degrees by Celsius CO₂ becomes a white powder and pollutes pumps, filters and pipes. After that warm methane replaces the inert gas and dries the tank. LNG is loaded through the manifold system and after that cleaning system removes most of the unnecessary additional components. Cooling of tanks begins at once. Cooling operation is over when the average temperature inside each tank reaches -130 degrees by Celsius. When it is done loading starts and tanks are filled with liquefied gas. Unnecessary steam is returned ashore with the help of compressors or by itself through the steam manifold system.

Discharging of liquefied natural gas

Unloading operation of LNG tanker is a complex and difficult process that requires much attention of crewmembers. Cargo is unloaded not at once. Pumps are started one by one to prevent hydraulic shock. Steam fills unloaded tanks at the same time. When unloading is finished manifold system should be dried. Some amount of cargo is left in tanks to keep cargo storage place cooled.

LNG tanker's safety system

To prevent the ice formation inside the cargo tanks (which may consist some aggressive components like sulfur that able to damage an insulating shell) all moistures are replaced by steam. This process usually lasts for 24 hour. Besides this modern tanks have an anti rolling construction. It makes force of the liquid's hit less powerful. They also have a great reserve of strength. There are also some limits of the level of liquid inside tanks. Crew should always pay attention for cargo and the conditions it is stored in. Experienced masters try also to avoid passing through the regions with

unpleasant weather conditions and keep safety speed.

Future development of LNG transporting fleet

As requirements of shipping companies are growing every day and the world market becomes wider as more difficult tasks engineers have to perform. Tankers should have bigger capacity, less consumption of fuel and with the help of higher level insulation cargo should be carried in almost the same condition as it was before departure. As an example of engineering solution “Moss-type” tanks built by «*Kvaerner Masa-Yards*» Shipbuilding Company which helps to reduce the boiling of liquefied gas up to 25% lower can be considered. New generation of gas carriers can reduce evaporation of the cargo with the help of re-liquefaction machine instead of using liquefied natural gas as a fuel and use diesel-electrical propulsion system. From all overgoing text it can be concluded that natural gas transportation in liquefied condition has a great potential and it will become even more widespread in coming years. Gas carriers will become. Nowadays fuel consumption all over the globe is growing, oil reserves end and humanity starts looking for alternative types of energy. It is likely that natural gas will replace oil. In this way percentage of gas carriers among other types of tankers will grow and this type of vessel will attract much more attention than it has today.

Омелюсік Я. О.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор

Дроздова І. П.

РОЛЬ МОВИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Мова – це основний комунікаційний засіб людини, найважливіший засіб спілкування між людьми. Вона безпосередньо пов'язана з мисленням. Не може бути мислення без мови й мови без мислення. Мова дає нам змогу спілкуватись, впливає й формує свідомість людини. За допомогою мислення люди пізнають світ, об'єктивні закони природи й суспільства.

Без мови нема народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. У мові, її історії, розвитку й виробленні відбилися перші ознаки проявів самостійного духовного життя окремого народу. Найголовніші індивідуальні ознаки народу – це його мова, література, мистецтво, усна творчість.

Мета статті – визначити особливості мови як форми існування мислення, як засіб спілкування і як культурний феномен, що визначає національну ментальність й самоідентифікацію.

У працях вітчизняних і зарубіжних лінгвістів досліджувалася мова як система, що виявляється у взаємозв'язках мовних явищ (Ф. Бацевич, Л. Булаховський, В. Виноградов, І. Вихованець, К. Городенська, І. Кочан, І. Кочерган, Л. Мацько, М. Пентилюк, Л. Струганець). Ученими розроблялася теорія мовленнєвої діяльності про механізми уяви, мовлення й пам'яті; структуру мовленнєвої і пізнавальної діяльності, особливості засвоєння мови й мовлення (Б. Беляєв, Л. Виготський, П. Гальперин, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн,

І. Синиця, А. Супрун, Л. Щерба).

Подолання мовного бар'єру недостатньо для забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур. Для цього потрібно подолати бар'єр культурний. Мова – передавач, носій культури, вона передає скарби національної культури, що зберігається в ній, з покоління в покоління. Опановуючи рідну мову, діти засвоюють разом із цим і узагальнений культурний досвід попередніх поколінь. Мова є духовним середовищем людського буття, причому воно є основним для людини, оскільки життєдіяльність людини здійснюється не тільки в природному середовищі (хоча насамперед у ньому), скільки в середовищі мови та спілкування, зокрема з професійною метою [1, с. 12].

Мова не існує поза культурою як соціально успадкованої сукупності практичних навичок і ідей, що характеризують наш спосіб життя. Як один з видів людської діяльності мова виявляється складовою частиною культури, обумовленої сукупністю результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: виробничої, суспільної, духовної. Проте як форма існування мислення і як засіб спілкування мова постає в одному ряді з культурою.

Мова обслуговує всі сфери суспільного життя. У процесі історичного розвитку в мові виробилося багато різноманітних засобів висловлювання, що по-різному використовуються залежно від мети спілкування. Мовою постійно користуються люди в своїй трудовій діяльності, спрямованій на досягнення певної мети. Завдяки мові людство зберігає й передає новим поколінням нагромаджений досвід. Мова слугує основою для здійснення суспільної діяльності людини, тоді як у соціальному аспекті мовлення виступає зовнішнім засобом зв'язку і передавання інформації. У своїй розвиненій формі мовлення існує не тільки для інших, а й для себе, як спосіб переведення дії у мисленнєвий план, як спосіб акумуляції досвіду й важливий засіб узагальнювального мислення [1, с. 11].

Становлення будь-якого народу, не лише українського, а загалом будь-якого, тісно пов'язане з формуванням його мови. Усі сторони суспільного життя, процеси пізнавальної і творчої діяльності людини, кожний момент свідомості супроводжуються мовою. Сучасні мови пройшли довгий, часом тернистий шлях у своєму розвитку. У кожного народу – своя мовна картина світу, тобто в мові виявляється ментальність, і водночас мова формує, забезпечує оригінальний, неповторний погляд на світ представників різних народностей.

Рідною мовою української нації є українська мова, вона є і державною мовою. Поняття рідної мови – невіддільне від думки про рідний край, батьківську хату, материнське тепло. Це один із важливих засобів формування патріотичних почуттів, гордості за свій народ. Мова є виявом його національної культури. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування мови в усіх сферах суспільного життя; сприяє розвитку нації, її традицій і культури.

Сучасна українська мова є багатоміковим надбанням українського народу. В умовах національного відродження українська мова набула особливої ваги. Вона створена зусиллями багатьох поколінь. «У мові наша стара й нова культура, ознака нашого національного визнання... І поки живе мова – житиме й народ, як національність...» (І. Огієнко) [2, с. 3].

Важлива роль мови в суспільному житті держави зобов'язує добре знати правила й закономірності її розвитку. Досконале знання мови є важливим показником розумового розвитку людини та її культурного рівня.

Українська мова сьогодні – це не лише засіб спілкування українського народу, через мову відбувається процес самоідентифікації українців. Національна самоідентифікація певною мірою залежить від значення рідної мови для особистості, від частоти її використання під час спілкування, адже слово розкривається через особистість. Адже поки

живе мова, житиме й народ як національність. Не стане мови – не стане й національності, вона геть розпорошиться поміж дужчим народом.

Нині українська мова повертається в життя кожного українця, але щоб рідною мовою говорили, цінували її треба пройти дуже складний і тернистий шлях. Тому треба вивчати, розвивати, берегти свою мову, бо без неї народ перестає бути самостійним, незалежним і багатим.

Література

1. Дроздова І. П. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ: монографія / І. П. Дроздова. – Харків, ХНАМГ, 2010. – 320 с.
2. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу : Репринтне видання 1918 р. / І. Огієнко. – К.: Абрис, 1991. – 273 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Нині будь-яка освічена людина повинна вміти використовувати в роботі сучасні інформаційні технології. Таким чином, виникає необхідність у застосуванні ІКТ. На сьогоднішній день в освітньому середовищі можуть активно застосовуватися різні засоби ІКТ.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітню систему України та формування єдиного інформаційно-освітнього простору – одні з пріоритетних напрямів сучасної державної політики. У зв'язку з цим потреби у розвитку педагогічних технологій сьогодні величезні. З'являються нові технічні, інформаційні, поліграфічні засоби, які стають невід'ємним компонентом навчального процесу. Включення в методичну систему сучасних засобів навчання вимагає розробки методики використання цих нових дидактичних засобів навчання. Комп'ютерна техніка не просто кмітлива і старанна служниця педагога, що готова відгукнутися на будь-яку його команду, але й сама стає активним дієвим учасником навчального процесу, спонукає викладача змінювати характер роботи на занятті, шукати більш динамічну і гнучку методику, яка дозволяє більш повно застосовувати можливості сучасних ІКТ.

Специфічною особливістю оволодіння іноземною мовою є, по-перше, розвиток мови з урахуванням психологічних факторів спілкування, і, по-друге, оволодіння лінгвістичними структурами, засобами комунікації. Включення комп'ютера як помічника викладача в навчальний процес дозволяє оптимізувати засвоєння обох аспектів, доручивши комп'ютеру рутинну роботу із засвоєння навичок, і залишає викладачу головне завдання – організацію комунікативного спілкування

на заняттях. Використання ІКТ допомагає інтегрувати різні форми діяльності і надає процесу вивчення іноземної мови більшої інтенсивності. Поєднуючи комп'ютерні вправи із завданнями з підручника, можна досягти високого рівня оволодіння граматичними та лексико-граматичними навичками.

Сучасні ІКТ навчання – це, насамперед, комп'ютер та комп'ютерні навчальні програми. Використання мультимедійних засобів навчання на заняттях англійської мови підвищує якість знань, вмінь і навичок, збільшує пізнавальну активність та мотивацію, прискорює темпи навчання, поліпшує осмислення та запам'ятовування навчального матеріалу, забезпечує самостійну діяльність студентів [4]. Мультимедійні програми допомагають швидко та ефективно засвоїти сприйняття усної мови, сформувати фонетичні навички, збільшити лексичний запас і навчити говорінню. Телекомунікаційні засоби (електронна пошта, телеконференції, у тому числі аудіо- та відеоконференції) дозволяють студентам самостійно формувати свій погляд на те, що діється у світі, усвідомлювати багато явищ та досліджувати їх з різних точок зору, і нарешті, зрозуміти, що деякі проблеми можна вирішити тільки спільними зусиллями [5].

Ефективність використання ІКТ значною мірою зумовлюється врахуванням викладачами закладених у них дидактичних особливостей. До останніх відносяться:

- висока інформаційна насиченість цих засобів;
- можливість долати (суб'єктивно змінювати) реально існуючі часові та просторові співвідношення;
- можливість глибокого проникнення в сутність явищ та процесів, що вивчаються;
- демонстрування об'єктів і явищ, що розглядаються, в їх розвитку, динаміці;
- реалістичність відображення дійсності;

- різноманітність зображувальних прийомів,
- емоційна насиченість [1, с. 25-36].

Нові інформаційні технології навчання різнопланово впливають на студента: по-перше, студент може отримати набагато більше навчального матеріалу, ніж під час спілкування лише з викладачем; по-друге, в студента формуються уміння працювати з інформацією, приймати оптимальні рішення; по-третє, такі технології готують студента стати в інформаційному суспільстві особистістю. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють поліпшити якість викладання та навчання, забезпечуючи можливості швидкого аналізу інформації та зворотного зв'язку. Але потрібно зауважити, що ІКТ можуть взагалі не мати жодного впливу або, навпаки, мати негативний вплив. Так відбувається тому, що ІКТ не є головним чинником у процесі вдосконалення освіти. Вплив на результати роботи викладачів та студентів залежить від того, як їх застосовують щодо змісту навчальних планів, інструкцій та способів оцінювання. Використання ІКТ у навчанні висуває перед викладачами низку серйозних завдань:

- оволодіння новими інформаційними технологіями навчання;
- вивчення впливу способів подання інформації на процес засвоєння навчального матеріалу;
- розробка ігрових елементів процесу навчання;
- застосування активних методів навчання;
- оволодіння методами графічного подання інформації та поєднання їх з друкованими матеріалами;
- розробка методичних рекомендацій, тестів, контрольних завдань, консультацій.

Переваги ІКТ очевидні: можливість будувати модульні, легко адаптовані до потреб конкретного користувача програми навчання, незалежні від місця та часу навчання, можливість швидкого оновлення курсів. Використання ІКТ дозволяє зробити навчання більш ефективним

та індивідуалізованим. Сприйняття матеріалу при використанні комп'ютера поліпшується за рахунок різних дидактичних можливостей комп'ютера, зокрема, наочність, підкреслювання, динаміка кольорового зображення. Особливість процесу навчання за допомогою комп'ютера викликає інтерес до навчання і сприяє активізації та зосередженню уваги студентів на предметі. Крім того, комп'ютер створює умови для переходу на більш високий рівень інтелектуальної праці. Специфічними дидактичними функціями комп'ютера є моделювання ситуацій, які недоступні в нормальних умовах, занурення в мовленнєве середовище, наявність постійного зворотного зв'язку, автоматизація контролю, формування позитивного ставлення до навчання. Отже, технології навчання, що орієнтовані на застосування засобів ІКТ, можуть значно полегшити й якісно поліпшити роботу викладача, підняти рівень знань та умінь студентів. Через економічну кризу далеко не всі ВНЗ можуть в повній мірі використати ці можливості. Проте ІКТ настільки стрімко розвиваються і так глибоко проникають у всі сфери діяльності людини, що доводиться враховувати їх роль та вплив на процес навчання та виховання [3].

Видатний американський вчений, педагог, філософ, професор Джон Дьюї сказав: «Якщо ми будемо вчити сьогодні так, як ми вчили вчора, ми вкрадемо у наших дітей завтра». Е. Роджерс також зазначив, що «якщо в сучасному суспільстві ми не матимемо людей, які конструктивно реагують на найменші зміни в загальному розвитку, ми зможемо загинути, і це буде та ціна, яку ми всі заплатимо за відсутність творчості». Тому, йдучи в ногу з часом, в своїй практиці використовую інформаційно – комунікаційні технології. Адже вони сприяють розвитку пізнавального інтересу учнів, оскільки дозволяють доповнити існуючі підручники новим, живим, цікавим для учнів матеріалом [2].

Отже, застосування комп'ютерів в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій, що дали змогу підвищити

якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам зі студентами. Тому, у майбутньому ми повинні все більше і більше розвивати інформаційно-комунікаційні технології для досягнення кращих результатів в якості освіти.

Література

1. Петухова Л. Є. Актуальні питання формування інформатичних компетентностей майбутніх вчителів / Л. Є. Петухова, О. В. Співаковський // Інформаційно-Комунікаційні технології. – 2011.- 267с.
2. Використання ІКТ на уроках іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://natasha.in.ua/usage-of-informayion-and-comunication-technologies/>
3. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/6804/>
4. Науково-практичні конференція «Новітні освітні технології» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103&ved=0ahUKEwj4kNytKpfTAhXGFJoKHaTZAbUQFgg_Mac&usg=AFQjCNHPptfW_hyMN8gp7WjOOtWr3PojTg&sig2=TDeJaNVSoqWAhcJMYomGbA
5. Використання ІКТ на уроках іноземної мови [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: http://kolegium-sarny.at.ua/load/vchitelju_predmetniku/vikoristannja_ikt_na_urokakh_ino_zemnoji_movi/4-1-0-49

ВИКОРИСТАННЯ АФРО-АМЕРИКАНСЬКОГО СЛЕНГУ В ЗАРУБІЖНІЙ МУЗИЦІ

У сучасному культурному просторі важко не помітити тенденції до глобалізації та культурного запозичення. У сьогоднішньому інформаційному суспільстві нові культурні тренди поширюються з блискавичною швидкістю і те, що раніше вважалось спадщиною однієї культури і було доступним лише деяким представникам суспільства, зараз завдяки Інтернету знаходить своїх послідовників у різних куточках світу.

Дуже яскравим прикладом однієї із глобальних тенденцій сучасного світу можна вважати Нір-Нор культуру, яка зародилась у кінці 70-х років у США серед населення афро-американського й латино-американського походження і зараз є однією з домінуючих як у США, так і в усьому світі. Важливою складовою Нір-Нор культури є музична форма її вираження – Рап. Репом називають виконання рифмованих речитативних текстів під ритмічний ударний акомпанемент. Будучи однією з форм вираження Нір-Нор культури, реп став популярним музичним жанром сучасності й продовжує набувати поширення серед населення.

Говорячи про афро-американську культуру, не можна не згадати про багату музичну спадщину, на основі якої формувалася Нір-Нор культура й сучасна естрадна культура в цілому. Більшість жанрів сучасної музики беруть свій початок у музиці темношкірого населення США, такі музичні жанри як блюз та джаз є унікальними в своєму роді поєднаннями африканської та європейської музичних традицій. Формуючись не тільки як інструментальний жанр, поєднуючи фольклорні й релігійні традиції афро-американського населення і

беручи до уваги оточення, де ця музика зароджувалась, джазові та блюзові композиції цих жанрів також рясніють сленговими виразами та характерними фразеологізмами, утворюючи нові, які сьогодні вважаються сталими.

У зв'язку зі специфікою походження такої культури й відповідно до музичного жанру має місце використання характерного сленгу, виразів, а також граматичних і фонетичних особливостей, які не є загально прийнятими й поширеними, але які використовуються в реп-культурі та взагалі культурі афро-американців. Метою дослідження пропонованої роботи є виявлення прикладів використання цих мовних особливостей у контексті текстів пісень зарубіжних виконавців.

Лінгвістичною основою музичного жанру є African American Vernacular English (AAVE) або Ebonics (Ебоніка). Ебонікою називають «мову темношкірих». Слово утворене з двох слів: Ebony – чорний та phonics – звуки. Поняття почало вживатись із 1973 року групою афро-американських вчених для заміни терміну Nonstandard Negro English, який мав дещо негативний відтінок і був визначений у 1960-х роках, коли з'явилися перші спроби широкого вивчення мови населення афро-американського походження. [2]

Більшість лінгвістів мову афро-американців називають Black English або African American English і окремо виділяють African American Vernacular English, який виключає використання загальної англійської мови.

Афро-американський сленг є великою частиною AAVE і помітним та важливим компонентом американського сленгу. У книзі «African American Slang: A Linguistic Descript» автор називає найбільш авторитетних дослідників сленгу, серед яких є Jonathan Lighter, Connie Eble, Michael Adams, Tom Dalzell, Jonathon Green, Julie Coleman. Ці та інші дослідники вважають афро-американський сленг одним із

найвпливовіших факторів на загальноамериканський сленг, називаючи дві основні причини такої тенденції:

- афро-американський сленг у середньому складає 10 відсотків всього мовного запасу пересічного жителя США;
- афро-американське населення складає приблизно 13 відсотків від всього населення США і є другою за величиною етнічною групою національних меншин країни.

Спираючись на ці дані, можна вважати що афро-американський сленг має значний лінгвістичний та культурний вплив на загальний культурний фон США, що підтверджується значним використанням сленгу в медіа, зростаючою популярністю не тільки серед представників афро-американського населення й загальним широким впливом на американську англійську мову [3, с. 10].

У світлі вище згаданих фактів є сенс відзначити, на жаль, невелику кількість інформації щодо теми дослідження. Більшість наукових праць, статей та книг зарубіжних авторів почали опубліковуватись з кінця 1990-х років. Довгий час AAVE, а відповідно, й сленг не мали достатнього вивчення й висвітлення, не існувало наукових праць зі згаданої тематики.

У наш час спостерігається особливий інтерес до вивчення історії розвитку AAVE, його ролі в міжнародній комунікації, а також дослідження його специфічних рис, що знайшли свій вияв у працях Джофрі К. Пулема, Н. Коваленко, Є. Кушнарьової.

Нині в Україні можна відмітити нестачу літератури та загальної інформації, присвяченої цій темі й поверховий опис основних рис. Саме тому дослідження афро-американського сленгу є актуальною темою для вивчення культурної спадщини США [1, с. 298]. Тому об'єктом дослідження нами обрано афро-американський сленг, предметом – приклади використання афро-американського сленгу в текстах пісень зарубіжних виконавців, а одним із завдань статті є вивчення особливості

афро-американського сленгу та його використання в музичних композиціях.

Література

1. Молоткіна Ю. Історія формування афро-американського варіанту англійської мови та його фонетичні особливості / Ю. Молоткіна // Теоретична і дидактична філологія. – 2015. – № 20. – С. 297-308.
2. Rickford J. R. What is Ebonics? (African American Vernacular English) / John R. Rickford. – Washington: Linguistic Society of America, 2003.
3. Widawski M. African American Slang: A Linguistic Description / Maciej Widawki. – Cambridge: Cambridge University Press, 2015. – 296 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ МІЖРАСОВИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ НА ОСНОВІ РОМАНУ КЕТРІНСТОКЕТТ «ПРИСЛУГА»

Расизм є не лише історичним явищем, але й феноменом, що займає чільне місце в американській літературі. Безліч авторів звертались до цієї теми, по-різному висвітлювали її у своїх творах.

Проблема висвітлення міжрасових відносин в літературі є недостатньо досліджена на даному етапі, проте до неї звертались такі науковці як Тенван Дейк, Гарольд Блумта інші. У своїх працях ТенванДейк розглядає расизм крізь призму дискурсу, оскільки текст і мова відіграють ключову роль у висвітленні сучасного расизму. Саме його праці взяті за основу нашого дослідження.

Метою роботи є аналіз стратегії використання різноманітних прийомів як способів втілення міжрасових відносин на тематичному та на буквальному рівнях. Тобтопорівняння, що простежуються у всій книзі на різні теми – материнська любов, образ чоловіків обох рас, територіальна та матеріальна дискримінація, особливості стосунків між дітьми та прислугами, господарями та прислугами, а також використання прийому порівняння з метою зображення зовнішності героїв та їх приналежності до тієї чи іншої раси. Також необхідним є глибокий аналіз поняття «дискурс» як способурепрезентації расизму у літературі.

Проблема міжрасових відносин завжди була актуальною для Америки. Основна увага зосереджена на африканському населенні в Америці. Расизм визначається як існування нижчої і вищої групи, коли нижча група дискримінується вищою. Расова проблема виникла в результаті поділу на чорних і білих.Щодо висвітлення цієї проблеми у

літературі, тоу другій половині ХХ ст. у США особливої ваги набрала теорія мультикультуралізму, яка дала поштовх новим літературним підходам, що стосуються вищезгаданого явища. Особливе місце займає афро-американська література, а зокрема жіноча афро-американська проза.

Дискурс може бути потужним видом дискримінаційної практики. Ід «дискурсом» ми розуміємо специфічну комунікативну подію загалом і письмову або усну форму взаємодії або використання мови зокрема. До дискурсів можуть відноситися невербальні вираження, такі як малюнки, картини, жести, міміка.

«Прислуга» Кетрін Стокетт – це мандрівка в США другої половини 20-го століття. Саме цей час характеризується посиленням руху негрів США.

Твір дає змогу поринути у тогочасну ситуацію в країні, яка склалася у зв'язку з обмеженням прав темношкірих людей, побувати у їхній ролі та зрозуміти серйозність цієї проблеми. Безліч письменників зверталися то теми расової дискримінації, міжрасових відносин. Кожен з них знаходив спосіб зобразити це по-своєму. Кетрін Стокетт робить це за допомогою порівнянь, які ми дуже часто зустрічаємо під час прочитання книги.

Звертаючись до англійського мовознавства, ми знаходимо наступну диференціацію понять: *simile* – власне порівняння і *comparison* – зіставлення. Вчені Ю. М. Скребньов [4, с. 145] та І. В. Шенько [3, с. 152] називають *simile* подібним порівнянням. Це таке явище, щомоєформальні, структурні та семантичні різновиди. Зіставлення (*comparison*), або предметно-логічне порівняння, як зазначає І. В. Шенько, – це явище, яке не має чітко виділених критеріїв чи класів [3, с. 153]. Проте В. Д. Аракін [2, с. 58] зауважує, що, на відміну від порівняння (*simile*), зіставлення (*comparison*) порівнює подібні явища, але не є мовною стилістичною фігурою.

Simile – це стилістичне порівняння, яке утворюється за допомогою прийменників like (як) або as ... as (такий, як), коли встановлюється подібність або відмінність між двома предметами або людьми. Весь роман побудований на основі зіставлення двох верст населення: темношкірих людей – нижча верства та світлошкірих людей як вищої верстви населення.

Отже, автор хотіла донести до нас цю невідповідність між історичними подіями, соціальним станом речей, несправедливою дискримінацією та духовним порядком речей, який відображав зовсім протилежне, вказував не на недосконалість темної раси людей, а навпаки, показував у багатьох випадках її довершеність у порівнянні із білими. Ми бачимо, що завдяки прийому порівняння автору вдалося художньо зобразити міжрасові відносини, вона не просто розповідає нам історичні факти, а змушує пережити кожен подію, як в образі темношкірих, так і у образі білих. У творі порушено безліч тем, які не залишають байдужим жодного, звісно ж головною з яких є стосунки між представниками двох різних рас. Порівняння різних аспектів життя обох рас дає нам чітке бачення ситуації, яка склалась на той час. Саме цей прийом і робить книгу незабутньою та експресивною, бо жоден інший не допоміг би так яскраво втілити, здається, таку суспільну чи навіть політичну тему як міжрасові відносини у літературний шедевр.

Література

1. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. Посібн. / І. М. Кочан. — [2-ге вид., перероб. і доп.] — К.: Знання, 2008. — 423 с.
2. Практический курс английского языка: учеб. [для студ. Высш. Учеб.заведений, 4 курс / под ред. В. Д. Аракина]. — 5-е изд. — М.: ВЛАДОС, 2006. — 351 с.
3. Шенько И. В. Синтактико-смысловые и функциональные разновидности предметно-логических сравнений / И. В. Шенько // Язык и стиль английского художественного текста. — Л.: РТІЛГПІ

им. А. И. Герцена, 1977. – С. 152–161.

4. Skrebnev Y. M. Fundamentals of English Stylistics: [наангл. Яз] / Y. M. Skrebnev – М.: АСТ ООО Астрель. – 2000. – 224 с.

5. Stockett Kathryn. TheHelp. New York: Putnam's sons, 2009.-202

<http://www.readanybook.com/ebook/the-help-27>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВО-ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОМУ СПІЛКУВАННЮ

У сучасному суспільстві, яке стрімко розвивається, опанування іноземними мовами стало одним із першочергових завдань. Головною метою навчання іноземної мови є оволодіння вміннями та навичками іншомовної комунікації, що передбачає використання іноземної мови як засобу спілкування у навчальній, трудовій чи повсякденній діяльності.

У структурі навчання іноземної мови пріоритетним завданням є формування іншомовної комунікативної компетентності сучасної молоді людини. Будучи об'єктом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених (М. І. Гез, О. І. Вишневський, М. В. Ляховицький, О. О. Миролубов та ін.) іншомовна комунікативна компетенція має багатоаспектний характер.

Вчені акцентують увагу на певних компонентах іншомовної комунікативної компетентності. Найбільш згадуваними в методичній літературі є наступні її складові: лінгвістична, соціолінгвістична, соціокультурна, соціальна, стратегічна і дискурсивна.

На думку більшості вчених, саме дискурсивна компетенція є однією з найбільш важливих. Дискурсивна компетенція стала об'єктом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених (Н. П. Головіна, Л. П. Капліч, О. І. Кучеренко, І. Ф. Ухванова-Шмигова, М. Swain, M. Canale, S. Moirand).

Так, Н.І. Алмазова вважає, що дискурсивна компетенція – саме те, до чого має прагнути сучасна освіта в галузі навчання іноземних мов [1, с. 213]. Водночас, Н. П. Головіна стверджує, що дискурсивна

компетенція відіграє значиму роль у навчанні іноземної мови і виступає в якості мети навчання.

Разом з тим, сучасні дослідження дискурсивної компетенції доводять, що існує пряма залежність між рівнем розвитку комунікативної та дискурсивної компетенцій: чим вище рівень дискурсивної компетенції, тим повнішим є вибір засобів комунікації, а це, у свою чергу, визначає успішність комунікативної діяльності.

Метою нашої статті є висвітлення особливостей формування дискурсивної компетенції як складової багатокomпонентної структури мовленнєвих компетенцій у процесі навчання іншомовному спілкуванню старшокласників.

Основним навиком дискурсивної компетенції є володіння навичками організації мовного матеріалу в когерентний (зв'язний) і цілісний текст – дискурс. Сучасна лінгвістика визначає дискурс як мовленнєве утворення, якому разом з лінгвістичними характеристиками, властивими тексту, притаманні екстралінгвістичні параметри (учасники комунікації, їх комунікативні цілі, фонові знання про умови спілкування) [2, с. 32].

Дискурсивна компетенція, ґрунтуючись на визначенні Є. В. Шумана, полягає в умінні людини розуміти і водночас створювати логічні і зв'язкові мовні висловлювання, представлені в усній або в письмовій формі [5, с. 4]. Водночас, дискурс розглядається як реалізація в мовленні особистісних смислів, що забезпечують необхідну мотивацію спілкування, пов'язану з особистісною потребою самовираження [3, с. 213].

На думку В. Г. Шадурського, дискурсивна компетенція – це не тільки створення цілісних і зв'язкових текстів, але і знання різних типів дискурсу і правил їх побудови, вміння інтерпретувати їх відповідно до комунікативної ситуації і продукувати ці дискурси з урахуванням екстралінгвістичних особливостей ситуації спілкування, ролей учасників

комунікації і способів взаємодії комунікантів в рамках єдиного кортежу [4, с. 252].

Формування умінь та навичок мовленнєво-дискурсивної компетенції у процесі навчання іноземних мов передбачає вміння сприймати, розуміти та породжувати іншомовний дискурс, що, у свою чергу, вимагає володіння прийомами організації текстової інформації іноземною мовою, всебічного використання засобів спілкування іноземною мовою та опанування жанрово-структурними елементами іноземної мови.

Дискурсивна сторона іншомовної комунікативної компетенції означає якість використання умінь і навичок у мовленнєвій діяльності, логічність та інформаційну насиченість висловлювань іноземною мовою, коректність і правильність говоріння і письма іноземною мовою, а також розуміння іншомовної культури.

Одним із ефективних методичних прийомів, які варто застосовувати у роботі з старшокласниками з метою формування у них дискурсивної мовленнєвої компетенції, є застосування адекватних мовних моделей-зразків у відповідності до певної мовленнєвої ситуації.

Task 1

Learn the following conversational formulas to be ready to use them in everyday situations

Meeting people Expressing Surprise	Expressing Sympathy	
Why, this is a surprise!	My uncle was injured in a car crash.	What a misfortune!
Look who is here!		Oh, poor thing.
What a lovely surprise!	My niece broke her leg.	Oh, dear.
I didn't expect to see you here!	I've got pneumonia.	I am terribly sorry.
How come you are here?	We all had food poisoning.	Too bad.
What are you doing	I have to go to hospital	I feel sorry for you. I do really.

here? It's been ages since we met.	with my ulcer. My husband had a heart attack. I am so upset. I've spent a fortune on medicines for my pneumonia. My Grandma is going to hospital to be operated.	How well I understand you. Come on now. Don't get upset. Don't get upset. Things will come right. With time it will come all right.
---------------------------------------	---	---

Task 2.

Enact a conversation for the following situation using conversational formulas from **Task 1**.

A meeting at a hospital

You have just been to the doctor's with the symptoms of **pneumonia**.

In the hospital lounge, you meet a friend who also visited the doctor.

1. Say hello and ask what his problem is.
2. Ask what the diagnosis is or what the doctor said.
3. Tell your friend how you feel and what your problem is.
4. If it is possible, explain what your problem might be caused by.
5. Say what the doctor prescribed or told you to do.

На наше переконання, виконання учнями подібних завдань сприятиме їхньому оволодінню іноземною мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації; формуванню у них навичок адекватного породження іншомовних дискурсів в процесі спілкування іноземною мовою, а також навичок комунікативної поведінки у певних мовленнєвих ситуаціях.

Таким чином, формування дискурсивної іншомовної компетенції як одного з основних компонентів іншомовної комунікативної компетенції, сприяє розвитку умінь логічно вибудовувати висловлювання іноземною мовою; будувати комунікативну поведінку

відповідно до основної теми комунікації; висловлювати власні мовні інтенції, свою думку, почуття; будувати висловлювання різних жанрів з дотриманням їх композиційної структури, форми, смислової цілісності, граматичної та лексичної правильності, а також здатності вступити в комунікативну взаємодію, використовуючи наявні в їх розпорядженні ресурси і стратегії.

Література

1. Алмазова Н. І. Когнітивні аспекти формування міжкультурної компетентності при навчанні іноземної мови в немовному вузі / Н. І. Алмазова — СПб., 2003. — 446 с.
2. Сазонова Е. А. Журнал ВАК: Вісті Російського державного педагогічного університету ім. А. І. Герцена, Випуск № 31. Тому 10. / Е. А. Сазонова — СПб., 2008. — 73 с.
3. Сєдов К. Ф. Дискурс і особистість: Еволюція комунікативної компетенції / К. Ф. Сєдов — М.: Лабіринт, 2004. — 320 с.
4. Шадурський В. Г., Міжкультурна комунікація та професійно орієнтоване навчання іноземних мов / В. Г. Шадурський — Мінськ, 2009. — 325 с.
5. Шуман Є. В. Можливості та перспективи міжкультурної комунікації німецькою мовою в школі / Є. В. Шуман / WEB-журнал / Випуск №5, 2006. — «Inter-cultur @ l-net»

ДИСКУРС РЯТІВНИКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ

В останні десятиліття термін «дискурс» набув популярності у вітчизняних гуманітарних науках. Сучасні роботи з дискурсології містять різнопланові підходи до поняття дискурсу та суміжних із ним. Ми звернемо увагу на соціокультурну складову цього явища, оскільки предметом нашого дослідження є дискурс рятівника — малодосліджена сфера дискурсології.

Популярним критерієм виділення типів дискурсу є соціокультурна складова цього явища. Така класифікація ґрунтується на уведеному М. Хеллідеем понятті «тема дискурсу» як сфери соціальної взаємодії, в якій учасники оперують мовою як основним інструментом співпраці [4]. Оскільки темою дискурсу може бути будь-яка галузь людської діяльності, кількість дискурсів практично необмежена. За цим критерієм дослідники, зокрема Н. Арутюнова [4], В. Карасик [2], О. Шейгал [6], виокремлюють інституційний та персональний дискурси. Якщо в персональному дискурсі «має місце спілкування, зорієнтоване на особистість, здебільш у неофіційних ситуаціях», то «інституційний дискурс — комунікативні практики, що мають місце в суспільних інститутах (політиці, релігії, медицині, науці тощо)» [6, с. 235]. Інституційний дискурс має значну кількість різновидів відповідно до сфер уживання. Н. Арутюнова виділяє такі типи дискурсу: діловий (закони, військові накази, постанови), науковий (наукова термінологія та теоретичний текст), поетичний (поетичне мовлення) [4, с. 136–137]. В. Карасик називає науковий, релігійний, діловий, політичний, масово-інформаційний, юридичний, дипломатичний, педагогічний, медичний, військовий, рекламний, спортивний та інші типи інституційного дискурсу [2, с. 28–30].

Ф. Бацевич називає такі типи дискурсу: «теле-, радіодискурси, газетний, театральний, кінодискурс, літературний дискурс, дискурс у сфері публік рілейшнз (ПР), рекламний дискурс, політичний, релігійний (фідеїстичний) дискурси» [1, с. 138–139]. Близькою до цього підходу є спроба виділити офіційно-діловий, науковий, газетно-публіцистичний, розмовно-повсякденний дискурси [3, с. 103], можлива за умови ототожнення поняття дискурсу з поняттям функціонального стилю.

Ми вважаємо доцільною типологію за темою дискурсу й дотримуємося тези про те, що кількість дискурсів прямо пропорційна кількості сфер суспільного життя. На нашу думку, особливої уваги потребує вивчення дискурсу рятівника, оскільки ця проблема є актуальною і малодослідженою.

Як зазначає Н. Литвиненко [5], «з-поміж соціально-психологічних особливостей професійна належність безпосередньо впливає на характер дискурсу, оскільки професія формує певний стереотип поведінки, зумовлений частотою повторення рольових ознак». Цей вплив виявляється в процесі комунікації, безпосередньо пов'язаної з виконанням службових обов'язків.

Рольова поведінка працівника Державної служби з надзвичайних ситуацій України регулюється змістом спілкування і тим, у який спосіб відбувається процес комунікації і як він згодом фіксується в тексті. Професійна мова рятувальника заслуговує на окреме дослідження та її категоріальне визначення. Це й визначає характер дискурсивної поведінки. Усе це зумовлене взаємодією трьох функцій: комунікативної, перцептивної та інтерактивної.

Комунікативна функція зумовлює наявність у рятівника відповідних навичок, передусім отримання та передачі інформації, необхідної для виконання своїх професійних обов'язків. Комунікація в даному випадку здійснюється на трьох рівнях: мовному, паралінгвістичному та невербальному (екстралінгвальному). На мовному рівні відбувається, наприклад, збір інформації про

надзвичайну ситуацію, отримання та віддання наказів, керування діями потерпілих тощо. Це передбачає спілкування як з колегами, метою якого є швидке взаємопорозуміння, так із потерпілими, що повинно забезпечити зняття стресової напруги задля швидшого надання допомоги тощо.

На сьогодні в мовознавстві недостатньо уваги приділяється питанням функціонування професійної мови офіцерів в умовах виконання ними певних завдань, які передбачають командування підрозділами й особисту взаємодію з підлеглими. Така професійна мова заслуговує на окреме дослідження та її категоріальне визначення. Поняття «командна мова» вживається в комп'ютерній галузі зі значенням «набір процедурних операндів із встановленим синтаксисом, що використовується для зазначення функцій, які повинні бути виконані операційною системою». У професійному мовленні офіцерів поняття «командна мова» означає сукупність лексичних засобів і синтаксичних конструкцій, які використовуються для спонукання до дій.

Аналізуючи командну мову офіцерів служби цивільного захисту, слід вказати на особливості її функціонування:

- організаційний характер мовленнєвої діяльності (мова завжди підпорядкована позамовній меті та спрямована на організацію певної діяльності);
- суворий контроль над змістом і формою команди;
- регламентація спеціальної лексики (терміни, професіоналізми, подекуди жаргонізми);
- адресація, тобто індивідуальне звернення комунікантів один до одного.

Командна мова як сукупність мовних засобів, якими послуговуються офіцери служби цивільного захисту, повинна відповідати меті, ситуації, особистісним рисам комуніканта (офіцера) і реципієнта (підлеглого).

Разом з тим обмін інформацією супроводжується мімікою, жестами тощо (паралінгвістичний рівень). Виразність команди є найбільш важливим фактором емоційного впливу на підлеглих. Чітка, переконливо подана команда виконується впевненіше й швидше, ніж млява, ледве чутна. З цією метою треба застосовувати виражальні засоби звукового мовлення: дикцію, інтонацію, логічний наголос, паузу (наприклад, різка команда «Струнко!», на відміну від протяжної команди «Вільно»).

Невербальний рівень забезпечує рятівника й такою необхідною інформацією, як огляд місця, де сталася надзвичайна ситуація, аналіз наслідків, застосування спеціальних інструментів і т. д. Як бачимо, всі рівні комунікації взаємодіють між собою в процесі спілкування рятівників з колегами, потерпілими, представниками інших служб.

Уміння концентрувати думку точно, стисло й грамотно, викладати її в формі команди – мистецтво, якого треба вчитися систематично та наполегливо. У командирський наказ, відданий твердо й рішуче, укладена велика мобілізуюча сила.

Отже, ключовою ознакою дискурсу рятівника є нерозривність лінгвального і екстралінгвального компонентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. — К.: Вид. центр «Академія», 2004. — 344 с.: іл. — Бібліогр.: с. 304–317.
2. Карасик В. И. Структура институционального дискурса // Проблемы речевой коммуникации: Межвуз. Сб. научн. Трудов. — Саратов, 2000. — С. 25–33.
3. Кожин А. Н. Функциональные типы русской речи: Учеб. Пособие / А. Н. Кожин, О. А. Крылова, В. В. Одинцов — М.: Высшая школа, 1982. — 221 с.

4. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. Ред. В. Н. Ярцева. — М.: Сов. Энциклопедия, 1990. — 685 с.
5. Литвиненко Н. Дискурсивна діяльність медика. — Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1054>
6. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. — М.: Гнозис, 2004. — 325 с. — Библиогр.: с. 298–323.

РИТОРИЧНА НОРМА В МОВЛЕННІ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

У системі освіти України нині відбуваються реформаційні процеси, пов'язані з перебудовою всіх ланок навчально-виховного процесу. Оновлення навчальних програм для середньої школи передусім стосується компетентнісної спрямованості на всьому шляху «мета – процес – результат», що не може не вимагати нових підходів до організації педагогічного спілкування. Про це наголошують не надто часто, але саме питання оптимізації педагогічного спілкування є актуальною проблемою сьогодення.

Зазначену проблему вирішували фахівці різних галузей: у педагогіці – І. Зязюн, Н. Базилевич, Т. Дмитренко, В. Кан-Калик, Г. Ковалев, В. Краєвський, А. Хуторський та ін.; у риториці – А. Князьком, З. Курцева, Т. Ладиженська, А. Михальська, С. Мінєєва та ін.; у педагогічній риториці – Л. Ассуїрова, Н. Десяєва, Т. Зинов'єва, Н. Попова, І. Тимоніна, Н. Тиригулова та ін.; у лінгводидактиці – О. Горошкіна, Л. Мамчур, М. Пентиліук та ін. Значний крок до вирішення окресленого питання зроблений у першій в Україні ґрунтовній праці з педагогічної риторики [2] (колектив авторів – Л. Башманівська, О. Березюк, О. Власенко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Г. Грибан, С. Караман, О. Караман, К. Климова, О. Кучерук, А. Лісовський, Т. Маліновська, В. Ницета, В. Пустохіна, А. Усатий, Л. Шевцова).

Мета дослідження – окреслити зміст поняття «риторична норма» та виявити її місце й значення в мовленні вчителів-словесників.

Майбутні вчителі-словесники в період фахової підготовки засвоюють зміст низки дисциплін загальнонаукового, лінгвістичного, педагогічного, лінгводидактичного, літературознавчого спрямування,

що, безумовно, є важливим. Проте, на думку, О. Чувакіна, провідними (базисними) дисциплінами комунікативної підготовки спеціалістів з напрямку «Філологія» мають бути ортологія й риторика [4].

Учитель-словесник має володіти ортологічними мовними нормами – нормами сформульованих правил, що є вимогою культури сучасної української літературної мови. Разом з тим педагогові необхідно володіти риторичними засобами й активно послуговуватися ними в професійному мовленні – педагогічному спілкуванні. А риторичні засоби безпосередньо пов'язані з поняттям риторичної норми.

Г. Хазагеров, на підставі всебічного аналізу метабол як риторичних засобів сформулював поняття «риторична норма». Усі метабולי є певними відхиленнями від норми, від звичайного способу вираження, результатом певного перетворення слова. Тому вчення про риторичні засоби «постає як вчення про аномалії, культурно закріплені в прецедентних текстах» [3, с. 5]. Протягом тривалого часу мовні норми «розхитуватися», піддавалися трансформації й поступово набували комунікативної орієнтованості. Цей процес Г. Хазагеров називає «риторизацією нормативного мислення», у результаті чого «норма виправдовується успішністю комунікації» [3, с. 6]. Так виникає поняття риторичної норми, яка, спираючись на фіксовані зразки мови, називає їх і закріплює у свідомості носіїв мови, яка є засобом культивування мови через прецедентні вживання з вектором на комунікативну орієнтованість, на успішність мовлення, на риторичний вплив. Отже, риторична норма – це свідоме часткове порушення мовної норми (цитування, невнормовані вислови, ідіоми, специфічні вирази, мовні каламбури, «гра слів» тощо) з метою досягнення бажаного прагматичного / риторичного результату, риторичного ефекту в конкретних умовах етосу.

Саме вчителі-словесники, які професійно обізнані з ортологічними нормами (нормами правил), у процесі професійного становлення та

здійснення педагогічної діяльності мають ґрунтовно засвоїти риторичну норму. Саме перед учителями-словесниками постають завдання, яке сформулював В. Ницета: 1) використовуючи в процесі педагогічного спілкування палітру риторичних засобів, знаходити оптимальний баланс між ортологічними нормами й риторичною нормою, дотримуватися цього балансу з орієнтацією на оптимізацію, діалогізацію, гармонізацію педагогічного спілкування; 2) виконуючи імперативні вимоги особистіно зорієнтованого навчання – «окультурення» суб'єктного досвіду життєдіяльності учнів і формування в них досвіду позивної педагогічної взаємодії, – транслювати школярам володіння риторичною нормою з метою формування в них цієї здатності [2, с. 150].

«Для вдосконалення мови придатний будь-який спосіб, справа лише в його ефективності» [1, с. 41] – цей висновок В. Ницети може стати гаслом для всіх вчителів-словесників і студентів-філологів, які переймаються проблемою гармонізації (оптимізації, діалогізації) педагогічного спілкування. Процес подібного вдосконалення мови науковець називає риторизацією мовної норми – засвоєнням мовною нормою рис, властивих риторичній нормі [1, с. 34].

Отже, у процесі фахової підготовки, частиною якої має бути оволодіння риторикою й педагогічною риторикою, студенти-філологи – майбутні вчителі-словесники – мають не лише засвоїти ортологічні норми культури сучасної української літературної мови, а й потенційні можливості риторичної норми (потенційні в сенсі гармонізації (оптимізації й діалогізації) педагогічного спілкування), навчитися послуговуватися цими нормами в мовленні, постійно вдосконалюючи його.

Література

1. Методика навчання риторики в школі : навч. Посіб. / Автор-укладач В. А. Ницета. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 200 с.
2. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : колект. Моногр. /

[О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.] ; за ред. О. А. Кучерук. – К. : КНТ, 2016. – 258 с.

3. Хазагеров Г. Метаплазм и вариант [Электронный ресурс] / Г. Хазагеров // Седьмые Виноградовские чтения «Русский язык в многоаспектном освещении», М., 2004. – Режим доступа : www.hazager.ru/pragmatica/80-2009-03-12-16-51-43.html. – Заголовок с экрана.

4. Чувакин А. А. Ортология и риторика как базовые дисциплины коммуникационной подготовки специалистов по направлению «Филология» / А. А. Чувакин // Риторика и культура речи в современном обществе и образовании. – М. : Флинта ; Наука, 2006. – С. 457–463.

ПОРІВНЯННЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ОБРАЗНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Постановка проблеми. Образ як складне та багатоаспектне явище перебуває в центрі уваги філософських, літературознавчих та лінгвістичних дисциплін протягом багатьох століть. За допомогою образності автор формує думку й почуття, настрій, бажання, волю та діяльність читача. Матеріальність мови образів виявляється у мовній будові твору. Психологічна дія образу в художньому творі заснована на тому, що образ відтворює у свідомості минулі відчуття і сприйняття, конкретизує інформацію, що отримується від художнього твору, залучаючи спогади про чуттєво-зорові, слухові, тактильні та інших відчуття отримані з досвіду і пов'язані з психічними переживаннями. Все це робить прочитання літературного твору живим, а сприйняття художньої інформації при цьому стає активним процесом, чому сприяє використання автором великої кількості тропів, а саме порівняння, адже «порівняння – засіб художньої образності, один із видів тропів, що полягає у зіставленні одного предмета або явища з іншим, за допомогою компаративної зв'язки, тобто єднальних сполучників, для того, щоб глибше розкрити та яскравіше змалювати його.[2, с. 880];

Аналіз останніх досліджень. Порівняння вже давно стало об'єктом вивчення науковців. Такі лінгвісти, як М. Черемісіна, І. Кучеренко, С. Рошко, досліджують формально-граматичну та функціонально-синтаксичну структуру порівняльних конструкцій, Л. М'яснянкін працює над проблемою висвітлення прагматичний аспектів порівняння, а К. Мізін розглядає порівняльні структури з позицій когнітивістики. О. Марчук, Л. М'яснянкін, Л. Голоух вивчають

порівняння як елемент ідіолекту письменників К. Мізін, М. Алефіренко досліджують їх як фразеологізм. Попри значну кількість праць, порівняння все ще потребує уваги оскільки не до кінця вивчене.

Метою дослідження є проаналізувати використання порівняльних конструкцій у творі Гелен Оєємі «Містер Фокс».

Виклад основного матеріалу. Гелен Оєємі – сучасна британська письменниця, твори якої перекладено багатьма мовами світу, і у 2013 році автор була визнана однією з кращих британських новелістів. Її творча спадщина налічує сім книг, однією з яких є роман «Містер Фокс», у якому чітко прослідковується манера письма автора. Мовна майстерність письменниці виявляється у застосуванні цілої низки прийомів. Найбільшою частотністю використання відзначається порівняння – стилістичний засіб, який як ніщо інше відображає авторський світогляд, культуру та національний компонент твору.

У творі Гелен Оєємі «Містер Фокс» природа і людина зображуються як одне нероздільне ціле часто людей та різноманітні предмети порівнюються з явищами природи, наприклад:

«She was like a moth in her drab dress as she leaned in and told him that she had never meant him harm.» [5, с. 47];

«She screamed and screamed, first at the sky, which was whirling like water.» [5, с. 51];

«Lamps lit the rosebushes as bright as day and sirens sounded and resounded, their screams strangely pure, choral.» [5, с. 28];

«Eyes like great big puddles, Byronic waves of hair, the spare frame of a longtime drug addict—before joining the student body he had been forcibly and abruptly weaned off opium in our soundproof music room, which was placed off-limits for three weeks.» [5, с. 59];

До біблійних образів, мотивів і сюжетів в усі часи зверталися письменники різних країн. Сюжети й образи Біблії, які функціонують у порівняннях з біблійними мотивами, мають символічне значення у

романі Гелен Оєємі, а саме:

«It was kind of like caging up an animal—something—the bars, the boundaries hard and cold like that—it just makes the animal as mad as hell, even if it was just a fluffy little lapdog before.» [5, с. 56];

Часто у романі зустрічаються метафоричні порівняння, наприклад:
«Death like the insect, menacing the tree . . .» [5, с. 55];

«He notes that after a few mouthfuls of the lake water you “feel fine. Like a king.» [5, с. 60];

«Silk stockings tangled themselves around ivory combs shaped like castles.» [5, с. 64];

«I dimly recall hearing a beeping sound, and another noise, like a toy rattle being shaken.» [5, с. 68];

Як бачимо, при побудові порівняння Гелен Оєємі у більшості випадків використовує сполучник *like*.

Висновки дослідження. Отже, використання порівняння у романі Г. Оєємі «Містер Фокс» надають мові твору образної виразності, емоційності та нового забарвлення й сприяє зближенню читача з художнім світом. Автор уміло та вдало використовує такий художній засіб як порівняння, допомагаючи читачеві глибше зрозуміти внутрішній стан його героїв, драматизм певної ситуації та емоційний зміст літературного твору.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. – М.: «Флинта», 2002. – 384 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. І голов. Ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1140 с.
3. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – Київ, 1984 – 247 с.
4. Павлюк Т. П. Семантична структура порівняльного звороту в

поетичному тексті / Т. П. Павлюк // Лінгвістика : зб. Наук. Пр. – Луганськ, 2009. – № 1. – С. 146–152.

5. Oyeyemi H. Mr. Fox / H. Oyeyemi. – London: Riverhead Books, 2012 – 336 p.

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПРОСТОРОВОЇ ТА
ЗООЛОГІЧНОЇ СИМВОЛІКИ НА МАТЕРІАЛІ
ХУДОЖНІХ ТВОРІВ АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКИХ
ПИСЬМЕННИКІВ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ**

Статтю присвячено аналізу просторової і зоосимволіки в художньому тексті. У цій статті надаються класифікація та принципи визначення символів. Розглядаються також основні проблеми відтворення цих символів у мові перекладу (далі – МП) та їх культурологічна детермінованість.

Метою нашої роботи є виявлення й визначення оцінної семантики просторових та зоологічних символів у художньому тексті, а також аналіз проблем відтворення символіки в МП, пов'язаних із її використанням. Результати цього дослідження й матеріали роботи можна використовувати у процесі вивчення різних жанрів художньої літератури, підготовці лекцій та рефератів з перекладознавства та лінгвістики.

Проблема символу вивчалася у філософії, психології, літературознавстві, культурології (Г. В. Ф. Гегель, І. В. Гете, З. Фрейд, Ж. Лакан, К. Г. Юнг, К. Леві-Строс, М. Мюллер, С. С. Аверінцев, В. В. Виноградов). У лінгвістиці символ вивчався з позицій таких підходів: етнологічного (О. М. Веселовський, В. Тернер), лінгвокультурологічного (Ю. М. Лотман), лінгвопсихологічного (О. О. Потебня), семантичного (М. П. Кочерган), концептуального (Є. В. Шелестюк), перекладознавчого (М. О. Новикова). Символ, однак, так і не знайшов до цього часу свого кінцевого визначення.

За робочу ми визнаємо дефініцію символу, запропоновану С. С. Аверинцевим «Символ — це образ, взятий в аспекті своєї

знаковості, а також знак, наділений усією органічною та невичерпною багатозначністю образу» [1, с. 9].

Символи відіграють провідну роль не тільки у фольклорі, але й створюють композицію художнього твору, його напругу та подеколи навіть містицизм. Символізм пронизує творчість таких великих письменників, як Едгар Алан По і Оскар Уайльд. Також, неодноразово до символіки у своїх творах звертаються Агата Крісті та Льюїс Керрол.

Читаючи художній текст мовою оригіналу, аудиторія дуже часто не впізнає в деяких словах символічну конотацію, яка була закладена автором твору, тож постає питання: «Якою має бути реакція та дії перекладача?» М. О. Новикова зазначає, що у процесі перекладу художніх творів, перекладач має користуватися лише таким визначенням символу, яке дозволить йому:

- виокремити символ у художньому тексті;
- чітко знати різницю між символом та суміжним явищем (наприклад, метафорою або алегорією);
- визначити ступінь багатозначності того чи іншого символу;
- з'ясувати місце символу в структурі тексту оригіналу, щоб відтворити його в тексті перекладу [2, с. 21].

Ці поради, на жаль, є й основними проблемами, з якими зіткається перекладач. Але все ж є певний ключ до того, як саме їх вирішити. Наприклад, як зазначалося вище, виокремити символ та не переплутати його зі звичайним словом в художньому тексті досить не просто. Тут перекладач має спиратися на фонові знання, власний тезаурус, знання історії та релігії аудиторії перекладу. Для того аби розрізнити поняття «символ» і «троп», варто зазначити, що в першого значно більша історія значення (він має більший асоціативний ряд).

Підсумовуючи все вище сказане, можна додати тільки основні ознаки символу, які в своїй науковій праці подають М. О. Новикова та

І. М. Шама. На їх думку, будь-який символ має відповідати певним критеріям, а саме:

- мати асоціативність та культурну детермінованість;
- бути багатозначним (накопичувати нові значення, при цьому не втрачаючи існуючих) і контекстуально обумовленим;
- мати емоційну забарвленість;
- бути антропоцентричним (етноцентричним) [2, с. 15]

Питання знання перекладачем не лише власної культури та історії, але й закордонної культури постає у процесі визначення та перекладу багатозначного символу, воно ж впливає й на оцінні якості, що має символ. Символи мають позитивну, негативну та амбівалентну семантику. Наприклад, такий анімалістичний символ, як «*black cat*» в англійській літературі має амбівалентну символічну конотацію, а в американській та українській – негативну. Таке явище спостерігається в творі Агати Крісті «*The Adventure of the Cheap Flat*», де Пуаро радіє появі чорної кішки, а в контексті ми розуміємо, що для нього це гарний знак. У цьому випадку перекладач передає значення «*black cat*» – як «чорна кішка», втрачаючи символізм, адже українськомовна аудиторія сприйматиме такий переклад у негативному значенні. Отже, варто було б замінити «чорну кішку» на більш відповідний символ у мові перекладу. У випадку ж з новелою Едгара По «*Black cat*» у перекладі доцільніше зберегти назву «Чорний кіт», адже вона означає власного демона головного героя, а для українського читача знайоме негативне значення цього символу та його зв'язок із іншим світом. До того ж, якщо звернутися до символічної семантики слова «чорний», то для українськомовного читача вона має негативне оцінне значення. «Чорний» передає скорботу, тугу, демонструє зв'язок із померлими та є кольором диявола.

Варто зазначити, що у процесі відтворення символічної семантики у МП, у тому випадку, коли ми не можемо дібрати символ-відповідник,

не варто вдаватися до описового способу перекладу й перевантажувати текст, а тоді вже краще пояснити його значення в примітках до перекладу твору.

Символіка простору підрозділяється на:

- символіку горизонталі;
- символіку вертикалі;
- символіку кордону [2, с. 12].

Символіка вертикалі й горизонталі не така однозначна. Їй властиві свої, як позитивні, так і негативні характеристики. Якщо порівнювати горизонталь та вертикаль між собою, то більш позитивною з точки зору оцінної семантики виглядає символіка вертикалі, але це не так. Такий хід думок притаманний необізнаній в цій тематиці людині. Адже все, що пов'язане з небом, здається нам величним, недосяжним, незрозумілим та божественним, а все інше видається приземистим і знайомим. Символіці, як горизонталі, так і вертикалі властиві свої позитивні та негативні характеристики. Так, самі по собі «небо» та «сонце» – позитивні символи, а от «грім» та «блискавка» – ні. Часто в літературі гроза або грім віщує біду, або символізує собою Божу кару за негідні вчинки. Подібний символ з'являється в новелі Едгара По «Падіння дому Ашерів». Речення: «*The storm was still abroad in all its wrath as I found myself crossing the old causeway*» демонструє читачеві, що в цьому випадку шторм постає караючою силою, що в своєму перекладі й зберігає В. В. Вишневий «*Ледь не збожеволівши, я кинувся геть і з тієї кімнати, і з самого замку. Отямився вже на бруківці – надворі так само з усією люттю буяла гроза*» [3, с. 35].

Символіка горизонталі теж має позитивну і негативну оцінну семантику. Наприклад, «сад», «чисте поле» – позитивні. Негативними ж характеристиками виступають: «густий ліс», «бур'ян» та «озеро». Такі символи налаштовують читача на думку, що має статися щось важливе, але при цьому погане. Саме з негативної символіки

починається «Падіння дому Ашерів». «*During the whole of a **dull, dark, and soundless** day in the autumn of the year, when the **clouds hung oppressively low** in the heavens, I had been passing alone, on horseback, through **a singularly dreary tract of country***» [4, с. 13]. Тут ми бачимо й «темні хмари», й «украї непривітну та дику місцевість» разом з «нескінченим, каламутним, безрадіним днем». З самої зав'язки автор таким чином нав'язує нам почуття тривожності та смутку, підкріплюючи його почуттями головного героя-оповідача. «*I know not how it was—but, with the first glimpse of the building, a sense of insufferable gloom pervaded my spirit*», що вдало перекладає українською В. В. Вишневий – «Не знаю чому, але вже з першого погляду на цей будинок душа моя сповнилась нестерпного смутку» [3, с. 38].

Як зазначалося вище, часто символ відіграє провідну роль у композиції твору. За його допомогою автор може створювати дзеркальні конструкції, тобто ніби протиставляти одне явище іншому, наприклад, порівнювати добро і зло, або таким чином демонструвати паралельність світів.

Література

1. Аверинцев С. Софія-Логос: Словник / С. Аверинцев. – К.: Дух і літера, 2006. – 440 с.
2. Новикова М. Символика в художественном тексте. Символика пространства / М. Новикова, И. Шама. – Запорожье.: Вергил, 1996. – 231 с.
3. По Е. Чорний кіт: Оповідання. [переклад В. В. Вишневий] / Е. По. – К.: Дніпро, 2001. – 368 с.
4. Poe E. The Black Cat and Other Stories / E. Poe. CRW Publishing Limited, 2015. – 190 с.

Селіверстова В. О.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Чабан Н. І.

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В АСПЕКТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНИ

Сьогодні в Україні відбувається реформа децентралізації влади – передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Тобто якомога більше повноважень матимуть ті органи, що є ближчими до людей [1]. Децентралізація стосується політичної, адміністративної, фінансової, освітньої та інших сфер.

Надання певної самостійності місцевим представницьким органам влади прямо впливає на механізми реалізації державної програми розвитку й функціонування української мови. Відповідно до ст. 143 проекту Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», прийнятого в першому читанні, програми соціально-економічного та культурного розвитку затверджує й контролює їх виконання територіальна громада безпосередньо або через органи місцевого самоврядування громади відповідно до закону [2].

На підставі змісту цієї статті до компетенції місцевої влади включатиметься й розробка програм розвитку та функціонування української мови на регіональному рівні, враховуючи особливості мовної ситуації у кожній окремо взятій адміністративно-територіальній одиниці. Це дасть змогу територіальній громаді ретельніше контролювати процеси українізації у всіх сферах життя громадськості.

На місцевому рівні потребують негайного вирішення такі проблеми:

- широке застосування російської мови в різних сферах суспільного життя (особливо це стосується представників влади) у певних регіонах, що заважає нормальному функціонуванню державної мови;
- широке застосування діалектів та запозичених слів (особливо на заході України), що створює певні перепони для нормального розуміння співрозмовника;
- нестача матеріально-технічних засобів для реального втілення програм розвитку української мови;
- пасивне ставлення учасників громадських організацій, товариств, об'єднань до участі в механізмі реалізації мовних програм.

Кожному регіону притаманна своя проблема, відповідно і свої шляхи вирішення. Оскільки питання програми розвитку й функціонування української мови поширюється майже на всі сфери життя суспільства, то й брати участь у його розробці повинні представники різних професійних прошарків. Наприклад:

- безпосередньо територіальна громада;
- представники центральних органів влади на місцях;
- працівники сфери освіти й науки;
- працівники медичних установ;
- керівники філіалів фінансових установ;
- працівники сфери юриспруденції;
- працівники масових комунікацій;
- студентське самоврядування.

Таким чином, вважаємо за необхідне залучення широкого кола учасників, які представлятимуть інтереси різних прошарків суспільства.

Питання фінансування проекту тепер повністю входить до компетенції місцевих бюджетів, а саме:

- 1) обласний бюджет;
- 2) місцевий і районний бюджети;

з) інші залучені кошти (наприклад, інвестування).

Такий підхід регіонального розвитку є більш доцільним, адже фінансування на місцях буде розподілятися швидше, ніж у випадку звернення до центральних органів влади з питаннями виділення коштів, що зазвичай характеризується очікуванням протягом невизначених строків.

Метою програм розвитку й функціонування української мови є підвищення національної свідомості, виховування поваги до рідної мови, поширення її застосування в усіх сферах життя, не порушуючи при цьому права на свободу використання російської та мов національних меншин, що закріплені в ст. 10 Конституції України.

Перелік завдань програми повинен стосуватись усіх аспектів української мови, що передбачає застосування як традиційних заходів, так і нових тенденцій розвитку мовної сфери. До традиційних відносять: забезпечення нормального функціонування всіх рівнів навчальних закладів регіонів, здійснення заходів щодо глибоко вивчення літературної української мови, популяризація як класичної, так і сучасної української літератури, проведення широкомасштабних заходів, пов'язаних із українською культурою [3].

У 2016 р. Центром Разумкова було проведено низку всеукраїнських соціологічних опитувань у рамках проекту «Формування спільної ідентичності громадян України в нових умовах: особливості, перспективи і виклики». За останні роки відсоток вживання української мови значно збільшився.

Більшість (60%) громадян вважають рідною мовою українську, 15% – російську, 22% – і українську, і російську однаковою мірою, 2% респондентів вважають рідними інші мови. У 2006 р. українську мову як рідну відзначили 52% респондентів, російську – 31%, українську та російську рівною мірою – 16%, інші мови – 1% [4, с. 41].

На Заході й у Центрі для більшості респондентів рідною мовою є

українська (відповідно, 93% і 78%). На Півдні й Сході близькі частки респондентів називають рідними українську та дві мови рівною мірою (відповідно, 35% і 38%, та 37% і 34%). На Донбасі відносна більшість (40%) респондентів вважають рідною російську мову, дві мови – 34%, українську – 20%.

На Заході вдома 89,1% респондентів розмовляють українською мовою; в Центрі 56% – українською, 26,2% – іноді українською, іноді російською; на Півдні 16% – українською, 22,7% – російською, 36,9% – іноді українською, іноді російською; на Сході 21,4% – українською, 31,6% – іноді українською, іноді російською; 22,4% – російською; на Донбасі 6,7% – українською, 33,6% – іноді українською, іноді російською 37,2% – російською [4, с. 41].

За межами дому й сім'ї на Заході українською спілкуються 86,3%, в Центрі – 49,2%, на Півдні – лише 11,6%, на Сході – 17,6%, на Донбасі – 6%.

В оцінках підходів до принципів державної підтримки різних мов і культур на території України, думки громадян розділилися. Точку зору щодо пріоритету підтримки української мови й культури підтримують більшість жителів Західного та Центрального регіонів (відповідно, 56% і 57%). У Східному регіоні майже половина (49%) опитаних вважають, що пріоритетним повинен бути розвиток мов і культур представників усіх національностей, які проживають на території України, у Південному регіоні дві вищенаведені точки зору мають рівну кількість прихильників (по 30%). На Донбасі найбільш поширеними є точки зору, що держава має рівною мірою сприяти розвитку мов і культур представників усіх національностей, які проживають на території України (31%) і держава має, в першу чергу, сприяти розвитку української і російської мов і культур (як мов і культур двох найбільших національних груп України), а вже потім – мов і культур представників інших національностей, які проживають на території України (30%). Загалом, в українському

суспільстві немає консенсусу щодо того, що краще – збереження культурних особливостей регіональних та етнічних груп чи культурна уніфікація [4, с. 10].

За результатами досліджень можна дійти висновку, що кожний регіон має свої особливості мовної ситуації, які склалися внаслідок певних історичних обставин, культурних зв'язків із іншими національностями. Тому розробка регіональних програм розвитку прямо залежить від характеру цього регіону.

Мовознавці, причетні до законодавчого процесу, основною проблемою вважають неконституційність змісту Закону України «Про засади державної мовної політики», який передбачає собою позицію особливого співіснування в Україні двох мов – української і російської, які реально конкурують між собою за вирішальний вплив на суспільне життя. Цей акт надає регіонам, установам, організаціям, закладам освіти, науки, культури, інформаційного зв'язку широкі повноваження щодо вільного вибору мови спілкування. Причому й російськомовна, й українськомовна еліти формально погодилися з політичною дефініцією «українського народу» як «громадян України всіх національностей» (як записано в преамбулі Конституції України) проте питання про мовно-культурне ядро народу залишається відкритим.

Отже, на нашу думку, першим кроком для вдосконалення мовної ситуації в Україні в контексті децентралізації повинно бути внесення змін до чинних законів мовної сфери. Дієвим способом може також стати поширення української мови в інформаційному комп'ютерному середовищі. Сьогодні інтернет-джерела користуються найбільшим попитом, особливо соціальні мережі, тому актуальним може стати створення тематичних спільнот, українських додатків до телефонів, розробка комп'ютерних навчальних програм для цікавого вивчення української мови тощо.

Література

1. Децентралізація влади [Електронний ресурс]. URL: <http://decentralization.gov.ua>. (Дата звернення: 01.04.2017).
2. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) № 2217а від 01.07.2015 / Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – 1994-2017. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (Дата звернення: 19.02.2017).
3. Програма розвитку і функціонування української мови в Запорізькій області на 2016-2020 роки [Електронний ресурс]. URL: <http://zgurametod.blogspot.ru/p/2016-2020.html>. (Дата звернення: 05.04.2017).
4. Інформаційно-аналітичні матеріали до Фахової дискусії Центру Разумкова. Консолідація українського суспільства: шляхи, виклики, перспективи – К., 2016. – 100 с.

Ситниченко М. О.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Чабан Н. І.

ЗАСТОСУВАННЯ МОВНО-СТИЛІСТИЧНИХ ВИМОГ ДО ТЕКСТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Дотримання вимог законодавчої техніки, яка є системою, заснованою на практиці правотворчості й теоретично осмислених принципів і правил (прийомів) підготовки проектів нормативних актів, – обов'язкова передумова високої якості законів, системності законодавства, ефективного засобу ліквідації протиріч у чинній правовій системі.

На жаль, помилок у змісті й формі викладу нормативних актів поки що досить багато. Пояснюється це, по-перше, недостатнім досвідом розробників проектів, по-друге, не завжди виправданою поспішністю розробки й прийняття нових актів, по-третє, недостатньою увагою до їх юридичної форми.

Нехтування правилами законодавчої техніки призводить до помилок в юридичній діяльності, які гальмують розвиток ринкових відносин, демократії, упорядкування міжнаціональних відносин і формування правової держави, а здатні призвести до істотної неузгодженості всієї системи українського законодавства, її відставання від потреб часу. Нерідко ще в правотворчий орган подаються недостатньо технічно відпрацьовані проекти, що містять неточні приписи, протиріччя й прогалини. Не всі нормативні акти уніфіковано за структурою та стилем викладу, не завжди дотримано єдності термінології.

Метою нашого дослідження є проаналізувати рівень застосування

мовно-стилістичних вимог до текстів нормативно-правових документів української системи законодавства.

Мова нормативних правових актів є частиною юридичної мови, яка становить соціально й історично обумовлену систему засобів, способів і правил словесного вираження понять і категорій, вироблених і застосованих з метою юридичного регулювання поведінки суб'єктів суспільних відносин. Найсуттєвішим у характеристиці мови нормативного правового акту є те, що їй властиві всі особливості офіційно-ділового стилю словесного викладення. Із останнього випливають такі її специфічні риси, як офіційність, документальність, експресивна нейтральність, неупередженість, безособовість [1, с. 11]. До суттєвих вимог щодо мови нормативних правових актів належать ясність, точність, стислість та простота.

Нами систематизовано вищезгадані критерії та показники до них за А. Ф. Ткачуком [2, с. 37-38], які подано у схемі 1.

Схема 1. Критерії та показники мови нормативних правових актів

Відповідно до цих критеріїв нами проаналізовано нормативно-правові акції законопроекти з вітчизняної системи законодавства.

Порушення критерію стислості можна простежити в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 [2]. На нашу думку, доцільно вилучити преамбулу Закону: «Цей Закон визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд». Це лише перевантажує текст Закону, який і без того є громіздким, адже зміст Преамбули знаходить своє вираження в кожному Розділі закону: стаття 2 вищезгаданого Закону вказує, що суд здійснює правосуддя на основі принципу верховенства права, що є неекономним використанням мови.

Але важливо не забувати про співвідношення всіх вищезазначених критеріїв у залежності від конкретного закону.

Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» від 16.07.1999 поєднує в собі одразу кілька критеріїв. У тексті нормативно-правового акту можемо простежити дотримання критерію ясності, адже в статті 1 вказано визначення термінів, які використовуються в ньому, що сприяє чіткому розумінню суті закону, але одночасно у статті 16 п.13 зазначається: «Кожна повнолітня дієздатна особа може дати письмову згоду або незгоду стати донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті. За відсутності такої заяви анатомічні матеріали померлої повнолітньої дієздатної особи можуть бути взяті за згодою подружжя або родичів, які проживали з нею до смерті» [4]. З цього контексту постає питання про нечіткість визначення терміну «родичі», оскільки родичами можуть вважатися чоловік, дружина, мати, батько, сестри, брати і цей перелік є не вичерпним. Тобто в законі не йдеться про те, хто безпосередньо з родичів повинен приймати таке важливе рішення, а саме порушення цього критерію може призвести до суперечностей, коли рідні померлої людини не можуть дійти згоди з

цього питання, адже розтлумачення такого терміну є суттєвим. Досягти точності можна за допомогою використання термінів із чітким змістом, єдності застосовуваної термінології, застосуванням слів у прямому, а не в переносному значенні, у більш вузькому значенні в порівнянні із загальнолітературною мовою, дотримання логіки побудови тексту.

Наприклад, у статті 551 ч.1 п.2,3 Цивільного Кодексу України зазначається, що розмір неустойки (грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання) може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення, тобто поняття «значне перевищення» є поняттям оцінювальним і визначається судом у кожному конкретному випадку, що порушує єдність всієї законодавчої системи, а також відсутній перелік «інших обставин, які мають істотне значення», тут порушено критерій точності, норма потребує доопрацювання та розширення правового поля своєї дії [5].

Якщо розглянути статтю 8 ч.1 п.2 Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008, то читаємо «Рішення про залучення суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання приймається наглядовою радою товариства (у процесі створення товариства – зборами засновників або засновником особисто у разі створення акціонерного товариства однією особою)» [6] – можемо одразу помітити порушення критерію простоти, а саме порушення прямого порядку слів та використання громіздкої конструкції, тому доцільно цю норму замінити на «Наглядова рада товариства приймає рішення про залучення суб'єкта оціночної діяльності». Частина, де вказується процес створення наглядової ради товариства, варто прописати окремим реченням, адже поєднання в одному граматичному реченні як в основній мовній одиниці тексту нормативно-правового акту двох різних

за змістом та метою інформування конструкційлише перевантажить його. Надмірно громіздкий текст, наявність непотрібних деталей обмежують можливості ефективного впливу права на суспільні відносини, ускладнюють орієнтування в законодавстві.

Отже, в результаті нашого дослідження, ми з'ясували умови застосування мовно-стилістичних вимог до текстів нормативно-правових документів, яке перебуває поки що на недостатньому рівні, хоча це є невід'ємною частиною законотворення, яке здатне забезпечити належну якість і ефективність усього законодавчого масиву. Вважаємо, що подальший напрям досліджень слід спрямувати, перш за все, на формування у нового покоління законотворців належного рівня мовної освіти та розробки чітких мовно-стилістичних вимог на законодавчому рівні.

Література

1. Биля І. О. Теоретичні основи використання нормотворчої техніки [Текст]: автореф. дис. ... канд. юридич. наук: 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень / Ірина Олександрівна Биля. – Х., 2004. – 19 с.
2. Ткачук А. Ф. Законодавча техніка: практичний посібник [Текст] / А. Ткачук. – К.: Інститут громадянського суспільства, 2002. – 80 с.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р.: станом на 05.04.2017 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини [Електронний ресурс]: Закон України від 16.07.1999 р.: станом на 05.04.2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: від 16.01.2003 р.: станом на 05.04.2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс]: Закон України від 17.09.2008 р.: станом на 05.04.2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗООЛЕКСЕМ У СКЛАДІ ПОЕТИЧНОГО ДОРОБКУ ЛЕСЯ БЕЛЕЯ

У статті проаналізовано зоонайменування, виявлені у поетичних творах сучасного українського поета Леся Белея, а також вивчена лексико-семантична специфіка назв тварин як одиниць поетичного мовлення. Крім цього проаналізовано семантико-стилістичний потенціал зоолексем у сучасному поетичному тексті.

Ключові слова: зоолексема, лексико-тематична група, парадигма, поетичний текст.

На зламі ХХ – ХХІ століть значно активізувалася увага вчених до слова як мовно-функціональної одиниці, зросла зацікавленість дослідників проблемами визначення та реалізації у художньому мовленні семантико-стилістичного потенціалу слів різних тематичних груп, оскільки саме словесному матеріалу належить провідна роль серед елементів зображально-виражальної структури художнього тексту. Зоолексика досліджувалась неодноразово як українськими так і зарубіжними лінгвістами. Цими питаннями займалися В. В. Жайворонок, Ю. О. Карпенко, А. П. Критенко, В. В. Німчук, А. І. Богуцька, З. С. Василько, Т. М. Берест, А. І. Богуцька, Н. О. Данилюк, Л. В. Голоюх, Н. О. Данилюк, О. П. Карабута, Т. А. Єщенко, В. С. Калашник, М. В. Кудряшова, І. Є. Подолян.

Слова, що належать до названих лексико-тематичних груп, аналізуються передусім з огляду на власну естетичну значущість та конотативну наповненість. Незважаючи на підвищений інтерес науковців до цієї проблеми, питання вивчення стилетворчого потенціалу

фонду мовновиражальних засобів зоолексикону в поетичному доробку Леся Белея залишилося недостатньо розкритим, що обумовлює актуальність обраної теми.

Зоонайменування належать до найдавніших шарів лексики, що проявляється насамперед у своєрідності їхнього функціонування; вивчення їх як засобів емоційно-експресивного впливу зумовлене глибокою традиційністю використань тваринних та рослинних номінацій у текстах різного стилю і жанру – від давніх писемних пам'яток, народнопоетичних джерел до сучасних літературних художніх уживань. Паралельність площин людського життя і предметного світу флори та фауни взагалі «вважають найкращим поетичним стилем у всіх народів, бо поетична природа слова криється в етномовній пам'яті, а коріння його метафоризації – в глибинах передусім національної свідомості» [5, с. 75].

Мета наукової роботи полягає в дослідженні лексико-семантичної парадигми назв тварин та рослин у поетичному доробку Леся Белея та аналізі семантико-стилістичного потенціалу цього шару лексики.

У сучасній лінгвістиці досить поширеними є дослідження лексем, які представляють індивідуально-авторський стиль конкретного письменника, вимальовують певну картину світу.

«Книга про ліс» Леся Белея – цикл віршів, оформлена двома частинами «*insilva*» й «*exsilva*», які нараховують 60 поетичних текстів. Перша частина збірки – це мандри історіями Лісу, його стежками і звуками, символами і рефлексіями, ним породженими. Друга – це вихід за межі Лісу, у Місто, яке теж наповнене своїми символами та історіями, подекуди динамічнішими, ближчими і впізнаванішими, але так само відкритими до різних прочитань та інтерпретацій.

Широке використання назв тварин дозволяє автору в повній мірі розкрити зміст своїх поезій, поглибити символічний простір, досягти глибокого осмислення важливих філософських проблем.

У поетичних текстах Леся Белея можна виокремити підпарадигми тварин, птахів, комах, земноводних та риб на позначення низки зоолексем.

Підпарадигма «назви тварин» репрезентована назвами диких тварин:

– вовк, вовчиця – символ жорстокості, жадібності, кровожерливості – у загальному, злої сили: «вовк і вовчиця бігають по колу і не можуть спинитися, бо коло порожнє» [2, с. 7];

– заєць – символ рухливості й плодючості. Він настільки рухливий, що миготіння відбитих сонячних променів так і називають – «зайчики», наприклад: «... і жалкував, що серце не має ікл, й ним не можна впитися у груди лисиці, ніби у горлянку впольованого зайця» [2, с. 15];

– їжак – символ мудрості, працьовитості й довголіття: «їжак набрав стільки плодів на спину, що перестав бути колючим» [2, с. 13];

– лис – символ довголіття і хитрості: «рудий лис забіг у поблизьке містечко» [2, с. 12];

– лисиця – символізує хитрість і підступність: «хижак поклав голуба під ноги німої лисиці» [2, с. 12];

– сарна – сприятливий символ, що асоціюється зі світлом, чистотою, оновленням «до води підійшла плямиста сарна спробувала злизати з неї своє відображення, аби його не скував поблизький мороз» [2, с. 10];

– ведмідь – щовесни, виходячи зі свого барлогу, символізує оновлення життя, початок нового життєвого циклу:

«тільки вітер вірив на слово деревам, що ще жовтень
деревам, що танцювали на місці,
немов циганські ведмеді,
щоб зігрітися» [2, с. 32];

– кажан – символ підступності й нечистоплотності:
«лісовий кажан покидав печеру

тільки місячними ночами:
сліпо летів на сухий холод,
як шовкова хустина туману,
кинута хтивою ніччю
перед знудженим днем» [2, с. 33].

Підпарадигму «назви птахів» у поетичному доробку Леся Белея складають такі назви:

– голуб – символ щирої любові, злагоди й ніжності. Голуб і голубка в парі – символ вічної і вірної любові. Для всього людства – це птах усеземної любові, птах миру: «причаївшись на безлюдній площі, він чигав на туркотливих голубів, що наважаться приземлитися на неметений брук під пересохлим фонтаном» [2, с. 12];

– крук – птах-зловісник, який має зв'язок з душами померлих, а тому знає, яка душа має перейти у потойбічний світ; символ лиха:

«усе життя вона збирала отруту:
вигривала її під зубом на сонці,
виставляла на холод під місяць,
полірувала зуб роздвоєним язиком
поки лісом не пролетів крук і не похвалив
її жовті плями на шиї» [2, с. 24];

– дрізд – символізує нові можливості, радість і щастя:

«дрозди будили людей
і бажали їм доброї ночі
своїм флейтовим співом
махали крилами перед ними,
намагаючись навчити їх літати» [2, с. 48].

Досить численною у поезії Леся Белея є підпарадигма «назви комах», представлена такими лексичними одиницями:

– мураха – уособлює працьовитість і покірність, врівноваженість:
«чорні мурахи оточують

мертву секвою,
аби звести нове
королівство» [2, с. 8];

– павук – двоякий символ. Сприймається як символ центру світу і його засновника: заснувати світ – це «павукова робота». Він же – ловець людей в сплетену ним павутину, яка міцна, якщо когось треба спіймати і знищити, але слабка і рветься, якщо на неї сподіватися, для того щоб щось втримати:

«в дуплах чаїлися єри,
що годували своїх ериків
підігнелими паєриками
і павуки снували титла
між гіллям» [2, с. 22];

– богомол – символ підступності, хижацтва та безжальності:

«богомол свято вірив у те,
що Бог не чує і не бачить
його серед трави...» [2, с. 29];

– бджола – належить до «чистих», божих істот і дуже шанована серед людей. З одного боку, це «свята божа трудівниця», символ мудрості, працелюбності та ощадливості, що асоціюється із сонцем. З другого – бджола та основний продукт бджільництва, мед, тісно пов'язані з культом померлих. Наприклад:

«дарував мушачі крильця, які вона так любила,
лишав для неї найм'ясистіші задні лапки,
проводив вечорами додому,
літав з нею дивитися на місяць,
дарував награваний у бджіл нектар» [2, с. 29].

У процесі аналізу було виявлено лексичні одиниці, що репрезентують підпарадигму «назви риб». Символізм риби тісно пов'язаний із символізмом води, водної стихії. У найрізноманітніших

міфологіях вода – першопочаток, вихідний стан усього суцього, джерело життя. У ранньому християнстві риба була прийнята як символ Христа багатьма Отцями церкви. Знак риби був першою монограмою Христа. Потайне грецьке ім'я Ісуса означає «риба». Саме брати-рибалки стали першими учнями Ісуса, який сказав їм, що вони будуть «ловцями людей». Віруючі, учні Христа, як і він сам, уподібнювалися риbam, які перебувають у безпеці лише у «воді вчення». Хрестильниця досить рано стала уподібнюватись рибному садку (piscina). Три переплетених риби або три риби з однією головою символізують Трійцю.

Прихід Христа пов'язувався з астрологічною ерою Риб. Ісус «народився як перша риба ери Риб і був приречений померти як останній агнець ери Овна, що наближується до свого завершення» (К. Г. Юнг) [1].

У поезії Леся Белея знаходимо такі назви риб:

– короп – символ наполегливості, сили та достатку:

«... і дзеркальні коропи
плавають боком,
щоб небо побачило своє
кисле лице» [2, с. 10];

– сом – символ поважності віку, тому що ця риба ні на що не придатна, поки досить не виросте й не постаріє. Сом – риба хижа, витривала і живе досить довго. У поезії «Озеро посеред лісу» цей образ символізує також своєрідну перепустку зі світу «чужого» до світу «свого»:

«усі відчували його
наближення,
але втекти наважився
тільки старий сом,
що покинув свій сонм
і викинувся на берег,

де не виявилось ні риби,
ані води» [2, с. 10].

Підпарадигма «назви земноводних» у поезії Леся Белея позначена наступними лексемами:

– гадюка – символ злоби, люті, підступності й лукавства, а також спокуси: як «гад повзучий», вона не здатна на добро – в усіх ситуаціях підступна і зла, для чого застосовує всю свою лукаву хитрість: «Гадюка чорна із гілля звисає, мов не загула і в'язка смола...» [2, с. 24];

– жаба – істота підземна, потойбічна, тому зазвичай її відносять до «всякого гаддя». Жаба, як і змії, рак, миша, є господинею нижнього світу, її зображують у моделі світового дерева разом зі зміями. У такому зв'язку жабу часто зіставляють із птахом, який символізує верхній світ. В українській та світовій космогонії жаба пов'язана передусім з ідеєю плідності. Вона – охоронниця земної та небесної вологи, яка дає силу всьому живому. У деяких міфах жаба є персоніфікованим духом водоймища:

«... тоді буки розстібають кору,
ніби затісне пальто,
тоді жаби відкладають любов
до перших морозів...» [2, с. 6];

– пуголок – символ переродження, метаморфоз:

«... коли буки промерзають
до десятого річного кільця,
коли пуголки
встигають побачити десятий сон...» [2, с. 6];

Проаналізуємо окремі зоолексеми, які є найпоширенішими у поезії Леся Белея. Спостерігаємо, що із зооназв диких тварин найбільш поширеними є лексеми *вовк* та *лисиця*.

Лексема *вовк* зазвичай асоціюється з жорстокістю, зажерливістю, ненаситністю. Однак у віршах Леся Белея ця лексема набуває нового

семантичного значення, а саме – романтичного, здатного на почуття, як от:

«коли проліски
уже прогризли крізь перемерзле листя
і перша громовиця
втопилася ув озері,
вовк полюбив
лисицю,
що не зносила вовків [2, с. 14].

Крім цього, *вовк* набуває символу волелюбності, прагнення до свободи, наприклад:

«вовк так втратив свого брата,
тому коли капкан клацнув
на його лапі,
він не став їсти м'яса,
що виявилось наживкою,
а вп'явся зубами у
впійману лапу:
роздер хутро,
злизав власну кров,
прожував м'язи,
перегриз кістки,
і пошкунтьгав
на свободу» [2, с. 14].

Символічні значення, що зв'язуються з *лисицею* в різних традиціях, утворюють єдиний і досить стійкий комплекс значень: хитрість, спритність, пронозливність, кмітливність, підлесливність, обман, лицемірство, обережність.

У вірші «Рудий лис» Лесь Белей надає названому образу рис жорстокості, підкреслюючи таким чином негативну конотацію цього

символу:

«... хижак поклав голуба
під ноги німої лисиці
вона махнула пишним хвостом,
перегризла голубові горло
і викинула його в листя» [2, с. 12].

Отже, зоолексеми, що функціонують у поетичному ідіостилі Леся Белея, становлять розгалужену систему, якій притаманні парадигматичні відношення, реалізовані на рівні тематичних рядів і груп. Це допомагає визначити специфіку зоолексем, яка полягає в переосмисленні традиційних конотацій на основі образних уявлень і почуттів.

Література

1. Багнюк А. Л. Символи українства. Художньо-інформаційний довідник / А. Л. Багнюк. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 512 с.
2. Белей Лесь. Книга про ліс / Лесь Белей. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. – 95 с.
3. Бірюкова О.О. Лінгвостилістичні особливості української діаспорної поезії 60 – 80-х років ХХ століття». – К., 2004.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К. ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
6. Закувала зозуленька: антологія української народної поетичної творчості / упоряд. Та приміт. Н. С. Шумади. – К. : Веселка, 1998. – 510 с.
7. Карабута О. П. Українська зоологічна термінологія. Монографія / О. П. Карабута. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 64 с.

Сорока Ю. А.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, викладач

Куца О. І.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Постановка проблеми. У сучасному світі вивчення спеціальних мов, які є невід'ємним інструментом для спілкування в професійній діяльності людини, набуває особливої **актуальності**. Однією з головних складових спеціальних мов є термінологія (тобто сукупність термінів), яка виражає поняття певної галузі та сприяє успішній міжмовній комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування термінів різних галузей висвітлені у працях С. Бархударова, Г. Винокура, В. Іващенко, Т. Канделаки, Т. Кияк, І. Кочан, А. Крижанівської, Д. Лотте, Т. Панько, Л. Полюги, Т. Пристайко, О. Реформатського, Л. Симоненко та інших. Закономірності лексичної будови наукових текстів та їхнє відтворення у перекладі були предметом дослідження А. Коваленка, Т. Казакової, В. Карабана, Г. Наконечної та інших. З огляду на це, на сьогодні в перекладознавстві сформовано знання щодо лексичних особливостей перекладу термінів науково-технічної галузі знань. Разом з тим, немає узагальнених уявлень про лексичні аспекти перекладу термінів сфери енергоефективності з англійської мови українською.

Виклад основного матеріалу. В останні десятиліття наука стрімко розвивається, що обумовлює розвиток і оновлення засобів наукової комунікації. Прогрес супроводжується появою нової спеціальної лексики. Кожна галузь та сфера діяльності породжують свої

спеціальні слова. Стрімкий розвиток технологій у сфері енергоефективності, неминуче потребують адекватного перекладу термінів сфери енергоефективності з урахуванням усіх їхніх лексичних, граматичних і стилістичних особливостей.

Дослідники по-різному розуміють суть поняття «термін». У нащому дослідження послуговуватимемося визначенням поняття «термін» за В. Даниленко: «Термін – слово (або словосполучення) спеціальної сфери вживання, що є найменуванням наукового або виробничо-технологічного поняття і вимагає дефініцію» [1, с. 15].

Переклад термінів є відповідальним завданням, адже, незважаючи на чіткі вимоги, які ставляться до термінів, ідеальних термінів не існує. Відповідно, перекладачам доводиться стикатися з проблемою синонімії, омонімії термінів, тощо. Окрім цього терміносистема кожної мови має свої особливості, які теж слід враховувати. Відтак досить часто для адекватного відтворення термінів перекладачі вдаються до лексичних трансформацій.

Зазначимо, що **лексичні трансформації, або перетворення**, – це специфічні зміни лексичних елементів мови оригіналу з метою забезпечення адекватності перекладу. Вони застосовуються у разі, коли словникові відповідники в мові перекладу або відсутні, або адекватно не передають семантичні, стилістичні та прагматичні характеристики перекладу [3-4; 6].

Дослідивши статті у сфері енергоефективності було встановлено, що найчастіше при перекладі термінів у сфері енергоефективності застосовують такі лексичні трансформації як:

(1) описовий переклад – під час перекладу назва не калькується, а описується принцип роботи чи дії цього пристрою наприклад: *sample changer* [7] – *пристрій для зміни зразків* [2]; *optical rotator* [7] – *обертач площини поляризації світла* [2].

(2) транскодування – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу: *container* [7] – *контейнер* [2]; *terminal* [7] – *термінал* [2]; *spreader* [7] – *спредер* [2]; *varistor* [7] – *варістор* [2].

(3) калькуванню – передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу: *closed ventilate container* [7] – *закритий вентиляований контейнер* [2]; *general terms of sale and delivery* [7] – *загальні умови продажу і поставки* [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи викладене вище, можна зазначити, що основою будь-якої фахової мови є терміни, які репрезентують спеціальні знання тієї чи іншої сфери. Однак через те, що по-перше, не усі терміни відповідають вимогам, які до них висуваються, та по-друге, особливості термінотворення у кожній мові, перекладачам доводиться вдаватися до лексичних трансформацій. На основі аналізу матеріалів дослідження, встановлено, що для адекватного перекладу термінів у сфері енергоефективності було використано описовий переклад, транскодування та калькування.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі вважаємо вивчення лексико-семантичних та лексико-граматичних особливостей перекладу у сфері енергоефективності.

Література

1. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М. : Наука, 1977. – 246 с.
2. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://saee.gov.ua>

3. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову / В. І. Карабан – К. : Політична думка, 1997. – 300 с.
4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 448 с.
5. Крупнов В. Н. Курс перевода. Английский язык : общественно-политическая лексика / В. Н. Крупнов. – М. : Международные отношения, 1979. – 231 с.
6. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М. : Р. Валент, 2006. – 240 с.
7. State Agency on Energy Efficiency And Energy Saving of Ukraine [Electronic source]. – Access mode : <http://saee.gov.ua/en>

Стельманщук М. М.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Чабан Н. І.

ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО КРАСНОМОВСТВА У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ ПОЛІТИКА

У сучасному суспільстві невід'ємною складовою підготовки фахівця у будь-якій професійній галузі є високий рівень культури публічного мовлення. Насправді батьківщиною мистецтва риторики є Стародавній Рим, де публічне слово мало надзвичайно велике суспільне значення. Античні мислителі виступали із сенаторських трибун, на засіданнях, судових процесах, форумах. Тоді основними типами публічного мовлення вважали політичне, судове й урочисте. Ці традиції збереглися і досі. Так, наприклад, президентська кампанія неможлива без політичної риторики, проведення ділових нарад забезпечує ділова риторика, розгляд справ у суді – судова риторика і навіть свята важко уявити без урочистої риторики.

Нині розрізняють такі типи як соціально-політичне, академічне, судове, урочисте та церковно-богословське публічне мовлення [1, с. 82].

Як за давньогрецької демократії, так і зараз однією з основних функцій і завдань державного діяча є донесення інформації до народу. Від того наскільки грамотно і влучно він буде висловлюватись залежить його політичний імідж, а отже й подальша кар'єра. У політології імідж – це, перш за все, узагальнений образ, що складається у народу щодо політичного суб'єкта. В останні десятиліття з'явилася навіть така професія як іміджмейкер. Завданням іміджмейкера є створення в суспільній свідомості образу ідеального політичного діяча.

Імідж політика включає в себе його особистісні лідерські якості, організаторські та управлінські здібності (а саме вміння розвивати полеміку, стримано дискутувати), його особисте життя. Сучасна прикладна політологія виділяє кілька можливих варіантів іміджу, які притаманні функціональному підходу: дзеркальний, поточний, бажаний, корпоративний і множинний [2, с. 113]. Іміджмейкери прагнуть створити саме бажаний імідж. Достатньо часто можна натрапити на такий підхід в описах і само описах партій і громадських рухів. Прихід нової особи в стару структуру також одразу пов'язується з її новим бажаним іміджем.

Діяльність вищих посадових осіб держави завжди пов'язана з публічними виступами та проголошенням промов, а отже неможлива без ґрунтовних знань принципів і правил ораторського мистецтва. Досконале публічне мовлення людини, а особливо сучасного управлінця, можна вважати його візитівкою. Отже, немає сумніву у тому, що знання ораторського мистецтва необхідне кожному активному громадському діячеві [6].

Будь-який політик пропонує народу свою певну позицію і обстоює її за допомогою мовлення. Тому справжній професіонал має володіти високим рівнем ораторського мистецтва.

Інколи необхідність публічно виступити виникає не очікувано. В таких ситуаціях покладатися можна лише на власні вміння. Велику роль в такі моменти відіграють емоції. Вони можуть як зблизити політика з народом, так і навпаки. Проте якщо така промова дійсно вдалася, її, як правило, розбирають на цитати. Яскравим прикладом таких емоційних і навіть радикальних висловлювань є промови Надії Савченко: «Я хочу, щоб весь цивілізований демократичний світ зрозумів, що Росія — це країна третього світу з тоталітарним режимом і диктатором-самодуром, в якій плюють на права людини і міжнародне право». Такі різкі звинувачення дорого їй коштували, але в свідомості народу сформувався

образ незламної, сильної захисниці України.

Прихід до влади завжди супроводжується дискусіями та дебатами, а будь-яка виборча кампанія – це взагалі змагання ораторів. Важливим етапом у кар'єрі кожного президента є інавгураційна промова. Так, наприклад, в інавгураційній промові Петра Порошенка були зібрані усі головні вимоги, висунуті під час Революції гідності і трагічних подій після неї. Тобто він показав, що підтримує і чує народ: «Росія окупувала Крим, який був, є і буде українським. Вчора під час зустрічі в Нормандії я саме так і сказав Президенту Путіну – Крим є українським. І крапка... Хотів би наголосити на відданості ідеї парламентсько-президентської республіки. Ніякої узурпації влади! Європейська демократія для мене – найкращий спосіб державного правління, винайдений людством».

Соціально-політичне мовлення поділяється на політичну доповідь, політичний огляд, соціально-ділову доповідь та промову. Так, наприклад, у доповідях ставлять за мету вирішення значущих проблем у тій чи іншій сфері життя. Також у ній можуть пропонуватися шляхи подолання певних кризових питань.

Звітня офіційна доповідь є виступом особи перед уповноваженим зібранням щодо виконаної роботи. Доповідач аналізує та оцінює її результати. У такій доповіді може йтися вже про нові перспективи розвитку та можуть ставитися нові завдання. Особливістю звітної доповіді є те, що вона переважно стосується підсумків колективної роботи. Передбачається, що така доповідь має бути чітко продуманою та аргументованою, містити у собі висновки та обґрунтовані рекомендації. Знавці публічного мовлення не радять під час виголошування доповіді зазначеного типу вдаватися до імпровізацій.

Для обговорення питань на нарадах чи зборах зазвичай використовують короткі виступи із тих чи інших питань. Такий виступ має бути лаконічним і змістовним. Тривалість такого обговорення не може перевищувати п'яти хвилин. Цей різновид публічного мовлення не

є самостійним, адже його застосовують лише в контексті обговорюваного питання. Тому аби продемонструвати глибину думки, досягти комунікативного наміру в такому короткому виступі доповідач повинен мати неабиякі навички оратора.

Дипломатичне публічне мовлення являє собою офіційні виступи, промови осіб, які представляють ту чи іншу державу. Нерідко під поняттям дипломатії розуміють мистецтво ведення переговорів, пошуків компромісів і взаємоприйнятних рішень, поглиблення й розширення співробітництва між державами [3, с. 9]. На думку Л. Мацько, дипломатичне красномовство належить до особливо вишуканого виду. Це елітарний, вищий рівень мовлення [4, с. 176].

Ще одним різновидом суспільно-політичного мовлення є публічний виступ, у якому висвітлено та оцінено поточні соціально-політичні події, так званий політичний огляд. Таку форму спілкування політика з народом часто можна спостерігати на різних ток-шоу, також державний діяч може за власною ініціативою дати інтерв'ю ЗМІ і т.д. Таким чином народний обранець доносить свою думку до народу, і виборці можуть проконтролювати його діяльність.

Мітингові виступи переважно стосуються актуальних суспільно-політичних проблем. Зазвичай такі промови уточнюють та коригують під час їх виголошення. На відміну від попередніх видів публічного мовлення, вони супроводжуються імпровізаціями, адже є відгуком оратора на реакцію аудиторії. Тобто цю промову відрізняє живе спілкування з публікою.

Близька до мітингової є агітаторська промова. Остання відрізняється зверненням до набагато меншої кількості слухачів і меншим емоційним напруженням, та й за часом вона значно коротша. Агітація і пропаганда з'являються у житті суспільства певними «хвилями». А саме їх рівень значно зростає лише перед виборами.

Також виділяють військово-патріотичні промови. Вони

присвячуються питанням виховання любові до Батьківщини, готовність стати на її захист, прославляння подвигів тих, хто боровся за свободу вітчизни в роки громадянської та Великої війни. Тобто, проголошуючи промову такого типу, оратор підкреслює власний патріотизм і на підсвідомому рівні викликає прихильність публіки. Через неспокійну ситуацію на Сході України звернення з військово-патріотичними промовами набули значного поширення.

Як уже вище зазначалося, сучасне суспільство характеризується інтенсивним розвитком різного роду мовленнєвих комунікацій. В європейській культурі мистецтво досконалого мовлення вважається необхідним для всіх освічених людей, не залежно від того, якою професійною діяльністю займаються люди. Адже будь-яка робота передбачає вміння доречно та переконливо висловлювати свої думки. Поведінка оратора, його мова, жести, зовнішній вигляд – усе це взірць для слухачів. Справжній промовець є неповторною індивідуальністю. Такі вміння далеко не всім даються від народження. Людина формує свій стиль і підтримує його протягом усього життя [5, с. 109].

Тому можна дійти висновку, що ораторське мистецтво, вміння впливати на публіку, справляти потрібне враження є результатом тривалої та наполегливої роботи над удосконаленням свого мовлення. Індивідуальний стиль напрацьовується з досвідом і стає візитівкою талановитого оратора.

Література

1. Сопер П. Основи мистецтва мови: Пер. З англ. [Текст] : навч. Посіб. / П. Сопер– К. : Прогрес, Прогрес-Академія, 2002. – 150 с.
2. Кривошеїн В. П. Політичний імідж як феномен масового сприймання [Текст] : навч.-метод. Посіб. / за ред. В. П. Кривошеїна. – К: Промінь, 1997.– 180 с.
3. Плотницька І. М., Левченко О. П. Ораторське мистецтво [Текст]: навч.-метод. Посіб. / за ред. І. М. Плотницької, О. П. Левченко. – К.:

НАДУ, 2011. – 128 с.

4. Ладанов В. Д. Майстерність ділової взаємодії [Текст]: навч. Посіб. / В. Д. Ладанов. – М.: НТК «Менеджер», 1999. – 260 с.
5. Петракова Є. Г. Деякі аспекти формування іміджу політичного лідера [Текст]: підруч. Для вищ. Навч. Закладів / Є. Г. Петракова. – К.: Політичний менеджмент, 2004. – 145 с.
6. Чабан Н. І. Змістовно-методичне забезпечення курсу «Риторика» для студентів юридичних спеціальностей [Текст] // Методические студии – 2013: Сборник научно-методических работ. – Симферополь, 2013. – С. 74-84.

ПОРІВНЯННЯ В СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ КАЗЦІ

В останні десятиліття жанр літературної казки набув великої популярності в британській літературі. Після успіху поттеріанської саги Джоан Роулінг з'явилися численні зразки цього жанру, а також казки-наслідування, казки-пародії. Відповідно зріс інтерес і до теоретичних досліджень особливостей жанру, вивчення мови і стилю авторів, виокремлення типових та індивідуальних стилістичних засобів, як вживаються авторами, порівняння жанру літературної казки із зразками народних казок. Серед дослідників жанру слід виокремити К. Г. Худик, яка зосередила увагу на аналізі стилістичних явищ на матеріалах британської народної казки [2], а також Н. В. Ланчуковську, яка досліджувала експресивні конструкції в англійських літературних казках на фонологічному, морфологічному, лексичному, синтаксичному і просодичному мовних рівнях [1]. Однак ми вважаємо, що актуальною є потреба детального вивчення кожного мовностилістичного засобу зокрема з огляду на специфіку їх функціонування у жанрі літературної казки. Оскільки одним із широко вживаних мовностилістичних засобів є порівняння, метою нашого дослідження є з'ясування функцій порівняння у зразках сучасної британської літературної казки, його ролі у створенні художнього світу твору.

Порівняння визначається як стилістичний прийом, що полягає в частковому уподібненні двох об'єктів дійсності (або їх властивостей), що належать до різних класів. Предмети, що порівнюються, не ідентичні повністю, мають лише віддалену схожість один на одного, і констатація їх часткової тотожності дає нове сприйняття предмета. Предмет, що порівнюється, кваліфікується як суб'єкт порівняння, предмет, з яким

порівнюється – об'єкт порівняння. Вони пов'язані між собою логічною спільною ознакою «*tertium comparationis*», яка, будучи характерною для одного явища, може бути випадковою для іншого [3, с. 99].

Традиційно порівняння класифікують на дві основні групи – точні, логічні порівняння, в яких відсутній оцінний елемент, і порівняння, які містять оцінний елемент. Порівняння другої групи кваліфікують як образні порівняння, метафоричні. Предметно-логічні порівняння стверджують подібність близьких і зіставляваних понять, функція образного порівняння – стверджувати подібність далеких понять, приписувати об'єкту-темі нову ознаку, вичленовуючи його з набору ознак об'єкта-образа [3, с. 99]. Отже, звернемося до аналізу образних порівнянь у британській літературній казці, де вони широко застосовуються для опису персонажів, а саме вказують на особливості їхньої зовнішності, характеру та поведінки.

У романі Джоан Роулінг «*Harry Potter and the Chamber of Secrets*» («Гаррі Поттер та таємна кімната») авторка використовує порівняння, чим змушують звернути увагу на деяку схожість персонажів з тваринами або істотами чарівного світу, наприклад:

*«Mrs. Mason screamed **like a banshee** and ran from the house shouting about lunatics»* [5, с. 20].

Порівняння крику місіс Мейсон з криком банші (крикливого жіночого духу, персонажу ірландських легенд) дозволяє читачеві зрозуміти, що жінка не просто кричала, це був гучний несамовитий крик, спровокований тим, що вона побачила птаха, що було її найбільшою фобією.

Порівняння широко застосовується для опису зовнішності персонажів, наприклад:

*«The eyes behind his glasses were bright green, and on his forehead, clearly visible through his hair, was a thin scar, shaped **like a bolt of lightning**»* [6, с. 6].

Описуючи зовнішність Гаррі, Джоан Роулінг використовує

порівняння, що дозволяє читачеві уявити шрам, який був саме у формі блискавки, а не простої лінії. Адже саме він відрізняв юнака від інших.

Джон та Керол Барроумен у казці «Hollow Earth» також використовують порівняння як засіб відображення зовнішності персонажа.

*«Seated on her bony lap was a dwarfish demon child with a misshapen head; a bulbous nose; pale, waxy skin; and eyes **like tiny yellow marbles** sunk into its fleshy forehead»* [4, с. 27].

У цьому прикладі ми можемо спостерігати використання порівняння для опису очей демона. Автори порівнюють їх із жовтим мармуром, що створює відчуття страху.

У літературній казці образні порівняння використовуються також для опису краєвидів та природних явищ:

*«Nestled in Largs Bay, **like a jigsaw piece** broken off from the mainland, was Auchinturn Isle—craggy and green and soon to be their new home»* [4, с. 58].

*«We call them moon jellies, dear. When the light of a full moon hits them, it's **like the stars have fallen into the sea**»* [4, с. 60]

Отже, порівняння в літературній казці набувають важливої естетичної та оцінної ролі, даючи змогу авторові звернути увагу читача на найвагоміші ознаки образів, індивідуалізувати портретні характеристики персонажів, створити деталі образів-пейзажів, а відтак, вони є засобами створення художнього світу літературної казки.

Література

1. Ланчуковська Н. В. Лінгвістичні засоби створення експресивності в тексті сучасної англійської казки [Електронний ресурс] / Н. В. Ланчуковська – Режим доступу: linguistics.kspu.edu/webfm_send/1821/1
2. Худик К. Г. Лінгвокультурний компонент англійської народної казки / К. Г. Худик. // Вісник Житомирського державного університету.

– 2011. – №58.

3. Шонь О. Б. Мовностилістичні засоби реалізації гумору, іронії і сатири в американських коротких оповіданнях: дис. На здобуття наук. Ступеня канд. філол. Наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.Б. Шонь. – Тернопіль, 2003. – 231 с.
4. Barrowman J. Hollow Earth / J. Barrowman, C. Barrowman. – London: Buster Books, 2012. – 326 с.
5. Rowling J. Harry Potter and the Chamber of Secrets / Joanne Rowling. – New York: Scholastic Press, 1999. – 341 с.
6. Rowling J. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban / Joanne Rowling. – New York: Scholastic Press, 1999. – 435 с.

Суровенний І.

Науковий керівник

викладач Барзій Ю. В.

FATIGUE AS A FUTURE COMING CHALLENGE IN MARITIME INDUSTRY

Fatigue is generally described as a state of feeling tired, weary, or sleepy that results from prolonged mental or physical work, extended periods of anxiety, exposure to harsh environments, or loss of sleep. The result is impaired performance and diminished alertness. The effects are particularly dangerous in the shipping industry: seafaring requires constant alertness and intense concentration. Fatigue affects everyone regardless of skill, knowledge and training. Dealing effectively with fatigue in the marine environment requires a holistic approach; this means addressing concerns such as lifestyle habits, rest, medication, and workload. IMO issued valuable practical guidance on understanding and managing fatigue in 2001 as MSC/Circ.1014, Guidance on Fatigue Mitigation and Management. The first module is reproduced here; others deal specifically with the effects of fatigue on ratings, officers, pilots and so on. The technical use of the term fatigue is imprecise. Indeed, the variety of fatigue inducing situations, time courses and outcomes suggests that it is unlikely that we are considering a single set of processes leading to a specific underlying state. A person may feel fatigued, performance may deteriorate and the body's physiological functioning may be affected. These three outcomes, subjective perceptions, performance and physiological change are usually recognized as the core symptoms of acute fatigue. Acute fatigue may be induced by a number of factors: lack of or poor quality sleep, long working hours, working at times of low alertness (e.g. the early hours of the morning), prolonged work, insufficient rest between work

periods, excessive workload, noise and vibration, motion, medical conditions and acute illnesses.

Fatigue is a problem for all 24 hours a day transportation modes and industries, the marine industry included. It must be recognized that the seafarer is a captive of the work environment. First, the average seafarer spends between three to six months working and living away from home, on a moving vessel that is subject to unpredictable environmental factors (weather conditions). Second, while serving on board the vessel, there is no clear separation between work and recreation. The most common causes of fatigue known to seafarers are lack of sleep, poor quality of rest, stress and excessive workload. There are many other contributors as well, and each will vary depending on the circumstance (operational, environmental). To ensure thoroughness and to provide good coverage of most causes, fatigue causes are here categorized into (four general) factors:

Crew-specific factors

- A) Sleep and rest (quality, quantity and duration of sleep disorders/disturbances, rest breaks, biological clock/ circadian rhythmist)
- B) Physiological and emotional factors, including stress (Fear, monotony and boredom)
- C) Health (diet, illness)
- D) Stress (skill, knowledge and training as it relates to the job, personal problems, interpersonal relationships)
- E) Ingested chemicals (alcohol, drugs, caffeine)
- F) Age
- G) Shiftwork and work schedules
- H) Workload

Management factors

7. Organizational factors

Staffing policies and retention, role of riders and shore personnel, paper work requirements, economics, schedules-shift, overtime, breaks, company culture

and management style, rules and regulations, resources, upkeep of vessel, training and selection of crew.

8. Voyage and scheduling factors

Time between ports, routing, weather and sea conditions on route, traffic density on route, nature of duties/workload while in port.

Ship-specific factors

- a) Ship design;
- b) Level of automation;
- c) Level of redundancy;
- d) Equipment reliability;
- e) Inspection and maintenance;
- f) Age of vessel;
- g) Physical comfort in work spaces;
- h) Location of quarters;
- i) Ship motion;
- j) Physical comfort of accommodation spaces.

Environmental factors

Exposure to excess levels of environmental factors, such as temperature, humidity and excessive noise can cause or affect fatigue. Long-term exposure may even cause harm to a person's health. Furthermore, considering that environmental factors may produce physical discomfort, they can also cause or contribute to the disruption of sleep. Environmental factors can also be divided into factors external to the ship and those internal to it. Within the ship, the crew is faced with elements such as noise, vibration and temperature (heat, cold, and humidity). External factors include port and weather conditions and vessel traffic. There are a number of things that can be done to address these causes. Some contributors are more manageable than others. Opportunities for implementing counter-measures vary from one factor to another for example, noise can be better addressed during the vessel design

stage, breaks can be addressed by the individual crew member, while the training and selection of the crew can be addressed during the hiring process.

Alertness in the optimum state of the brain that enables us to make conscious decisions. Fatigue has a proven detrimental effect on alertness – this can be readily seen when a person is required to maintain a period of concentrated and sustained attention, such as looking out for the unexpected on the night watch.

When a person's alertness is affected by fatigue, his or her performance on the job can be significantly impaired. Impairment will occur in every aspect of human performance (physically, emotionally, and mentally) such as in decision-making, response time, judgment, hand-eye coordination and countless other skills.

Resources

1. <http://www.sailing-women-on-yachts.com/fatigue-at-sea.html>
2. <http://www.seahealth.dk/sites/default/files/Horizon.pdf>
3. http://psych.cf.ac.uk/home2/allen_paul/FATIGUE_AT_SEA_Transcript.pdf
4. <http://www.itfseafarers.org/ITI-fatigue.cfm>

УЧИТЕЛЬ-СЛОВЕСНИК ЯК МОВЛЕННЄВА ОСОБИСТІТЬ І РИТОРИЧНІ ЗАСОБИ МОВЛЕННЯ

Шкільна україномовна освіта відповідно до чинних нормативно-правових документів має компетентнісне спрямування, що вважається обов'язковою та необхідною умовою її реформування. Окрім того, у наукових джерелах і в практиці професійного спілкування все частіше омовлюються терміни «мовна особистість», «мовленнєва особистість», «комунікативна особистість», «риторична особистість». Однозначного тлумачення цих понять не існує, проте нині спостерігається неослабний інтерес фахівців до проблеми сформованості вчителів та учнів як мовленнєвих особистостей, що є актуальним питанням.

В українській лінгводидактиці активно досліджується питання формування мовленнєвої особистості на різних рівнях освіти (О. Андрієць, Р. Дружененко, А. Ляшкевич, Л. Мамчур, С. Мунтян, Н. Остапенко, Е. Палихата, М. Пентилюк, Л. Попова, О. Семенов, О. Трифонова, Н. Яремчук та ін.). На думку науковців, центральною фігурою освітнього процесу є дитина – мовленнєва особистість – і вчитель як мовленнєва особистість. А поняття «мовленнєва особистість» тлумачать як особистість, що має неповторний індивідуальний мовленнєвий портрет, здатна до творчого самовираження в мовленні. Досліджуване поняття розглядається також і в монографії «Педагогічна риторика: історія, теорія, практика» (Л. Башманівська, О. Березюк, О. Власенко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Г. Грибан, С. Караман, О. Караман, К. Климова, О. Кучерук, А. Лісовський, Т. Маліновська, В. Ницета, В. Пустохіна, А. Усатий, Л. Шевцова) [3].

Мета дослідження – розглянути поняття «мовленнєва особистість» з погляду педагогічної риторики.

Відповідно до нормативних освітніх документів, учитель-словесник зобов'язаний формувати комунікативну компетентність школярів, спираючись, зокрема, на норми українського мовленнєвого етикету, а також сприяти духовному становленню й розвитку учнів. Таке завдання може виконати лише педагог – мовленнєва особистість. Так, думка О. Косорукової якнайточніше ілюструє завдання шкільної українськомовної освіти: «Використання національного колориту в мовленні – одне з перспективних і пріоритетних завдань педагогічної риторики. Потрібно постійно впроваджувати у свідомість суспільства думку: невміння володіти рідною мовою – соромно й не престижно. Художньо-яскраве й виразне мовлення завжди затребуване. Правильне мовлення стало обов'язковою ознакою приналежності до суспільства освічених людей, знаком їх професійної успішності та ефективної їх особистісної самореалізації» [4, с. 60]. Учитель-словесник має використовувати у своїй педагогічній діяльності вплив, що «одухотворює» (Шепель В. М.). У витоках своїх він близький до уявлень Сократа про «прекрасне мовлення». Зробити пріоритетним мовленнєвий вплив, що «одухотворює», – цілком посилене завдання сучасного педагога. У процесі його школярі переймаються чарівністю інтелектуального спілкування. У них актуалізується потреба у вдосконаленні свого духовного світу, в активному прояві свого мислення [4, с. 60]. Висловимо переконання: саме риторичні засоби є потужним навчально-розвивальним способом увиразнити й збагатити мовлення вчителя та учнів, надати йому національного колориту, одухотворити.

Учитель-словесник має бути мовленнєвою особистістю. Ю. Щербініна виділила базові характеристики мовленнєвої особистості педагога: тезаурусність, мнемонічність, лінгвокреативність, інкорпоративність, рефлексійність, толерантність, емпатійність. Тлумачення трьох характеристик найбільш пов'язані з проблематикою риторичних засобів і їх функцій:

1) тезаурусність (наявність широкого вокабуляру та значного обсягу фонових знань; адекватне уявлення про ціннісну систему педагогічного дискурсу (у тому числі міфологем та архетипів);

2) мнемонічність (здатність і прагнення до усвідомленого цілеспрямованого накопичення індивідуального й аналізу колективного мовленнєво-мисленнєвого досвіду; гіпертекстуальна включеність – знання й розуміння прецедентних елементів у структурі та змісті педагогічного дискурсу (внутрішніх – цитати, посилання, натяки, асоціації; зовнішніх – загальнокультурні алюзії й ремінісценції);

3) лінгвокреативність – здатність до мовленнєвої творчості, до мовної гри [1, с. 259–260].

Зазначені характеристики мовленнєвої особистості вчителя-словесника співвідносяться з його спроможність використовувати в мовленні риторичні засоби (алегорію, метафору, алюзію, оксиморон, парадокс, перифраз, риторичний гамбіт, різке переривання мовлення, афоризм, експліцитний вияв почуттів, ігрову установку в мовленні, імпліцитні висловлювання з установкою на паритетність, конситуацію тощо [3, с. 139–144]).

Отже, саме учитель-словесник як мовленнєва особистість, що володіє риторичними засобами, спроможний запроваджувати в шкільній україномовній освіті риторичний підхід – спрямовану на оволодіння ефективним та оптимальним мовленням систему педагогічно доцільних теоретико-методологічних заходів у процесі навчання мови, суб'єкти якого залучаються до усвідомленої й рефлексійної мовленнєвої комунікації, використання мовних і риторичних засобів у різних формах, сферах і жанрах мовлення [2, с. 27].

Література

1. Материалы XIV Международ. Науч. Конф. «Риторика и культура речи : наука, образование, практика», 1–3 февраля 2010 г. / Под. ред. Г. Г. Глинина. – Астрахань: Издательский дом «Астраханский

університет», 2010. – 264 с.

2. Методика навчання риторики в школі : навч. Посіб. / Автор-укладач В. А. Ницета. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 200 с.

3. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : колект. Моногр. / [О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.] ; за ред. О. А. Кучерук. – К. : КНТ, 2016. – 258 с.

4. Риторика в системі гуманітарного знання : сб. матеріалів VII-й Міжнарод. Конф. По риторике (29–31 янв. 2003 г.). – М. : Гос. ИРЯ ім. А. С. Пушкіна, 2003. – 154 с.

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ ВІДТВОРЕННЯ РЕАЛІЙ У КІНОТЕКСТАХ

Кожна нація має свою самобутню, неповторну культуру, власну історію, традиції та звичаї, певні стереотипи та уявлення про світ. У кожній мові є слова на позначення таких особливостей, які не властиві іншим культурам, і відповідників яким немає в жодній іншій мові.

Вже довгий час реалії привертають увагу як мовознавців, так і перекладознавців. Дослідженням цих лексичних одиниць займалися такі вчені як І. В. Корунець, В. Г. Костомарова, Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров та О. Ф. Бурбак. На нашу думку, одне з найточніших визначень реалій дали болгарські перекладознавці С. Влахов та С. Флорин: «Це слова і словосполучення, що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого» [1, с. 438].

Широкого застосування реалії набули у кінопродукції. Це пояснюється тим, що реалії надають кінотексту яскравого національного колориту, інформацію, за допомогою якої можна більше дізнатися про історію і буденне життя народу культури, до якої належить вихідний текст. Реалії відображають життєву конкретику, історію, побут, культуру, цивілізацію, літературу, навіть ландшафт, клімат і спосіб харчування.

Переклад реалій – це надзвичайно важке завдання, оскільки особливістю реалій є те, що у носіїв певної культури і певної мови з ними пов'язуються такі фонові знання та асоціації, які на певному етапі міжнаціональних та міжмовних контактів можуть бути відсутніми у носіїв інших культур і мов. У цьому випадку перекладач повинен не лише досконало знати обидві мови, а й специфіку культури, побуту, історії носіїв цих мов.

Загалом при відтворенні реалій перекладач зіштовхується з двома основними проблемами: перш за все, у мові перекладу немає відповідника. Це пояснюється тим, що у мові перекладу немає такого об'єкта, який позначає ця мовна одиниця. Розглянемо один з мовленнєвих актів кінофільму «Встигнути до». Ітан хоче дізнатись більше про Пітера, саме тому засипає його мільйоном запитань: *Do you like hot dogs? I'm more of a corn-dog man, myself* [5]. *Corn-dog* – це сосиска, покрита товстим шаром тіста з кукурудзяного борошна, це аналог сосиски в тісті або хот-дога. У більшості випадків корн-дог подається на дерев'яній паличці. Це традиційна американська страва. У цьому випадку українські перекладачі замінили концепт на більш близький, застосували функціональний аналог: *Хот-доги любиш? А я ще дуже біляші люблю* [2]. На наш погляд, це є прикладом надмірної доместикації. Згадка у кінотексті про біляші спричинить дисонанс у глядацькому сприйнятті. Ми пропонуємо такий варіант перекладу: *А я більше гамбургери люблю*.

Друга проблема полягає в тому, що перекладач повинен засобами, наявними у мові перекладу, зберегти національне та історичне забарвлення реалії, відтворити той зміст, викликати ті конотації, що були первинно закладені в неї. Розглянемо ще один мовленнєвий акт цього кінофільму. Ітан вирішує заїхати по дорозі в Бірмінгем по свої «ліки» від глаукоми. Так він називає марихуану. Пітеру така ідея зовсім не подобається, але його знайомий намагається заспокоїти його: *She's very legitimate. I found her on Craigslist* [5]. У ПТ ми чуємо: *Її можна довіряти. Я її в Інтернеті знайшов* [2]. *Craigslist* – це сайт електронних оголошень, що користується великою популярністю в американських користувачів Інтернету. Він був створений в місті Сан-Франциско в 1995 році. Варто зазначити, що перекладацьке рішення застосувати прийом генералізації є доцільним, оскільки ця власна назва нічого не говорить українським реципієнтам.

Під час перекладу реалій варто також пам'ятати, що кінофільм – це аудіовізуальний твір, який складається з окремих епізодів, об'єднаних спільним творчим задумом. Отже, поряд з аудіотекстом глядач також сприймає відеоряд. Розглянемо мовленнєві акти кінофільму «Змішані». Коли Лорен заходить в кімнату, то бачить свого чоловіка, який ніби позує для фотосесії, та запитує: - *Is there a GQ photo shoot going on here* [4]? *GQ (Gentlemen's Quarterly)* – це щомісячний чоловічий журнал про моду, здоров'я та успіх. У ПТ цю фразу переклали наступним чином: - *Тут що якісь зйомки еротичного фільму* [3]? Такий переклад можна вважати неадекватним, адже він взагалі не передає авторську інтенцію, а також створює своєрідний дисонанс у глядацькому сприйнятті, адже на екрані ми не бачимо жодних підстав назвати це місце «зйомками еротичного фільму». Оскільки у реципієнтів може не виявитись жодних фонових знань про цей чоловічий журнал, ми пропонуємо такий варіант перекладу: *Тут що якась фотосесія відбувається?*

Розглядаючи номер в готелі, Джим вирішує: - *And you and your deranged boys can have Wilt Chamberlain's headquarters* [4]. *Вілт Чемберлен* – відомий американський баскетболіст минулого століття. Малоімовірно, що реципієнти мають хоч якісь фонові знання про цю зірку баскетболу, тому дослівний переклад буде в цьому випадку неадекватним. Українські транскодувачі переклали цю фразу наступним чином: - *А ти зі своїми збоченими хлопцями беріть штаб-квартиру Казанови* [3]. На перший погляд, незрозуміло, чому українські перекладачі провели паралель між відомим баскетболістом та Казановою. Окрім того, що автор ВТ мав на меті вказати на розкіш та помпезність готельного номеру (як відомо, Вілт Чемберлен володів надзвичайно розкішним маєтком, яким захоплювались мільйони). Але разом з цією фразою ми бачимо і відеоряд, на якому перед глядачами постає чудовий готельний номер, весь в насичено-червоних тонах, ліжко у формі серця. Саме тому в цьому випадку український переклад можна

вважати адекватними, адже це не створює дисонансу у сприйнятті глядачами відеоряду, а навіть посилює комізм ситуації.

Отже, переклад реалій – це надзвичайно важке завдання, оскільки, з одного боку, виникає потреба підкреслити їх особливий колорит, іноді унікальність, а з іншого – певним чином передати їх значення і типові для носіїв мови джерела асоціації, уникаючи, наскільки це можливо, багатослів'я.

Література

1. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения. – 1980. – 342 с.
2. Версія скрипту: Встигнути до [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moviestape.com/katalog_filmiv/komedija/1304-vstygnuty-do.html.
3. Версія скрипту: Змішані [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://moviestape.com/katalog_filmiv/komedija/6273-zmishani.html.
4. Версія скрипту: Blended [Electronic resource]. – Access: http://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=blended.
5. Версія скрипту: Due Date [Electronic resource]. – Access: http://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=due-date.

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Порушуючи проблему мови державних службовців, можна говорити про те, що їх недбале ставлення до культури мови і її професійності здатне уповільнити процес розвитку держави, що є важливим в умовах нестабільності сучасного світу. Наукові розвідки І. Грузинської, Н. Демедишиної, Н. Драгомирецької, Ю. Малика, С. Хаджирадевої та інших дослідників активізували обговорення різноманітних аспектів комунікативної діяльності державних службовців. Як з'ясувалося, проблем, пов'язаних з ефективним і грамотним використанням чиновниками професійної мови і володінням культурою мови, досить багато.

Дослідження даної теми дозволило виділити п'ять основних проблем, характерних для державних службовців як України, так і інших країн:

1). *Проблема грамотного висловлювання і письма державних службовців* (володіння державною мовою в принципі). Важко сперечатися з важливістю володіння державною мовою на високому рівні для державних службовців, так само, як і для представників інших професій, що мають працювати з великим обсягом документів та постійно спілкуватися з людьми. І тим не менше ця проблема настільки актуальна, що не раз приводила до ідеї про введення спеціальних тестів або іспитів для державних службовців. Наприклад, у Киргизстані Національна комісія з державної мови проводить серед кандидатів у президенти іспит на знання киргизької мови – вони пишуть твір на задану тему. Крім того, вони здають усний іспит. Якщо іспит не буде зданий, то кандидат не зможе висуватися далі на посаду глави держави

[1]. Відповідно до нової Конституції Вірменії, іспит з вірменської мови також зобов'язані здавати президент Вірменії і судді, однак це положення набуде чинності лише в 2018 році [2].

2). *Проблема вживання професійного мови* (надмірне ускладнення і громіздкість ділової мови). Можна сказати про те, що проблеми, пов'язані зі специфікою мови держслужбовців впливають на розвиток державної політики і здатності держави. Держслужбовці, що тільки прийшли на службу, стикаються з необхідністю витратити час на «навчання» професійному сленгу і розуміння принципів написання документів, що знижує ефективність їх роботи. Нечітко сформульовані офіційні документи марно витрачають час і ресурси держслужбовців та служать загрозою для реалізації державної політики. Також некоректно складені в плані грамотності і ділової мови документи можуть послужити причиною неправильного застосування закону та невірної інтерпретації концепцій і стратегій, що знижує здатність держави до розвитку та ефективного управління.

3). *Культура мови держслужбовців* (виразне, ввічливе і тактовне спілкування з громадянами). Некоректне використання адміністративної мови не тільки спотворює сенс, але і здатне відштовхнути і, навіть, образити головного споживача державних послуг – громадянина. Професійна мова державних службовців не повинна являти собою поєднання жаргону, просторіччя, іноземних запозичень і бюрократичної мови. В іншому випадку це може привести до негативних наслідків як для громадян, так і для самих чиновників.

4). *Слабке володіння іноземними мовами, що використовуються під час роботи з документами на міжнародному рівні або в міжнародних виконавчих органах* (наприклад, в Європейській комісії (ЄК) Європейського союзу (ЄС)). Труднощі, пов'язані з володінням іноземною мовою при роботі в міжнародних організаціях, є досить специфічними, але від цього не менш актуальними. Наприклад, в

журналі «The Economist» була опублікована стаття «EuroEnglish: Blasting the Bombast», яка вказала проблему чистоти англійської мови, що використовують чиновники ЄК [3], для яких англійська не є рідною мовою. Незнання мов також унеможлиблює використання архівів, спеціалізованих документів і аналітичних матеріалів, написаних на інших мовах ЄС [4].

5). *Слабке володіння іноземними мовами, що активно використовуються в міжнародній практиці (англійська, німецька, французька), ускладнює процес професійного саморозвитку, обміну і використання міжнародного досвіду для вдосконалення системи державного управління України. Володіння чиновниками іноземними мовами для отримання можливості аналізувати і використовувати досвід зарубіжних колег, також вкрай важливе для розвитку системи державного управління.*

У ст.19 Закону України «Про державну службу» сказано, що право на державну службу мають громадяни, які вільно володіють державною мовою. Разом з тим, як перевіряється «вільне володіння» ніде не зазначено. Звідси здається розумним, що кандидати на посаду державного службовця повинні засвідчити знання української мови відповідним сертифікатом, який він отримуватиме після іспиту. Для розв'язання зазначених проблем з тими держслужбовцями, що вже займають певну посаду доцільно було б організувати безоплатні мовні курси, наприкінці яких вони також отримають сертифікат про ступінь знання української мови. Напрямки цих курсів повинні бути диференційованими: для держслужбовців, які не володіють діловою українською мовою на високому рівні в усній і письмовій формі та окремо для категорії, що не володіє діловою українською мовою в письмовій формі. Теж саме для держслужбовців, що не володіють іноземними мовами. Осіб, що відмовляються отримати сертифікат за наявних сприятливих умов для вивчення української мови, слід

відстороняти від займаної посади. Така позиція повинна стати принциповою, оскільки висока професійна мова державних службовців є ознакою якісного управління (good governance) та «хорошого» уряду (good government), в той час як погана – ознака «поганого» уряду (bad government) [5]. Володіння державними службовцями державним, а також іноземними мовами і культурою усного та писемного мовлення на високому рівні може стати одним з факторів розвитку не тільки системи державного управління, а й суспільства в цілому.

Література

1. Памятка кандидату в президенты. Каким надо быть и что необходимо сделать [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zanoza.kg/doc/352955_pamiatka_kandidaty_v_prezidenty_kakim_nado_byt_i_cho_neobhodimo_sdelat.html (Дата звернення 05.04.2017 р.)
2. Даже президент не избежит экзамена по армянскому языку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.armeniasputnik.am/armenia/20170202/6269465/prezident-armenii-tozhe-ne-izbezhit-ehkzamina-po-armyanskomu-yazyku.html> (Дата звернення 05.04.2017 р.)
3. Language Johnson. Euro-English: Blasting the bombast. Sep 30th 2011, London // On-line journal «The Economist» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economist.com/blogs/johnson/2011/09/euro-english> (Дата звернення 05.04.2017 р.)
4. Kenneth King, Simon McGrath. Knowledge for Development? Comparing British, Japanese, Swedish and World Bank aid. Zed Books London, New York. 2004. – 236 p.
5. House of Commons. Public Administration Select Committee. Bad Language: The Use and Abuse of Official Language. First Report of Session 2009–10, London. 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cmpublicad/394/394.pdf> (Дата звернення 05.04.2017 р.)

VISUALIZATION AS AN ESSENTIAL METHOD FOR TEACHING MODERN LANGUAGES

Language education has put the greatest emphasis on developing learners' language skills. Teachers of English language have to treat students as language learners and pay great attention to the development of their language competence.

Moreover, emotional, mental, physical, spiritual and social needs cannot be ignored and should be considered as motivation to the intellectual potential of students. All these notions correlate with each other and form learning experiences of individuals.

In order to make a language class successful it is advisable to use the variety of methods aimed at effectiveness of the process of studying. The usage of modern technological equipment ought to be taken into consideration while preparing teaching materials for a language course. Furthermore, a teacher has to keep to the following teaching objectives: developing the intellectual potential of the student, raising his/her interest towards the culture and the civilization of the country whose language one teaches, teaching the student to decrypt the texts written in a foreign language and providing the student with procedures, means and methods that would make him/her be able to communicate orally and in writing with a native speaker. In this case, visualization is that necessary tool which can help to reach all the above mentioned tasks.

The objective of our research is to explore the technique of visualization. A lot of methodologists and linguists have their own interpretation of this phenomenon. Visualization may be a process of creating mental images/pictures in the mind's eye for certain purposes (Arnold, 1999:260, 1999:259, Nakaji, 1991: 79). It can also be used as a strategy in reading by

converting words into images in the mind (Tomlinson, 1998: 265). The mental image we form in the mind is a combination of what we recognize, as a result of the interaction between what we have in storage and what is going on at the moment – which is not only seen in the mind's eye, but also that may be heard and felt; they are mental pictures or impressions which are triggered by words or sentences that we read or listen to. (Arnold, 1999:260, Stevick, 1986: 11, Richards & Schmidt, 2002: 247). Moreover, visualization is one way which can empower the students while they encounter with unknown words and can help students successfully achieve comprehension of the text. This is because it is a skill that improves their visual imagery; it is a realistic tool to help them learn vocabulary and comprehend text.

Taking into consideration all the peculiarities of the process of visualization we can distinguish certain concepts about learning which have interaction with some basic mental process of forming mental images. They are the following: experiential learning, brain-based learning, neuro-linguistic programming, multiple intelligences, emotional intelligence, metaphorical thinking, creativity and imagination. Having explored these concepts carefully, we may faced up to the fact that visualization has significant value for all of them.

We can identify such main characteristics of visualization as: relaxed-alertness, involving personal experience and emotions, stimulating positive thinking, stimulating the creative potential. The relaxed-alertness requires the human mind to be simultaneously alert yet physically relaxed and helps to maintain the best learning state for the brain. During the process of visualization, it also helps to involve personal experience and engage personal emotion. We can use visualization to stimulate positive thinking by seeing the good outcomes of our effort in the mind's eye and imagining the smoothness and success of fulfilling the task. Visualization can also stimulate the creative potential through making connections between different aspects of life experience.

When teachers try to help learners visualize in the process of listening, speaking, reading and writing, they need some material to stimulate this in the learners' minds. On this occasion, we can use four kinds of material or methods to help learners visualize in their mind's eye: concrete images, audio materials, story-telling tapes (including representational texts) and movement in the class. Concrete images are commonly used to stimulate visualization, for example, pictures, cartoons, drawings, photographs and movies. Audio materials can also help visualization by encouraging listening with imagination. For instance, music, including instrumental music and songs from different cultures, can be used for different purposes. Story-telling tapes and even natural sound recordings can be integrated into the language teaching lesson. For example, in a creative writing class, students can listen to the story and sound and imagine what happened at that moment in the story setting. Representational texts such as poetry, short-stories, novels, and drama can also be used in the language class by integrating visualization technique to stimulate imagination and creativity. Another source is movement in the class, such as organizing role-play activities, mime, drama, and dance to express personal understanding about the language material and encourage multiple ways of self-expression in the English class. Besides the normal four skills, we can invite learners to carry out singing, dancing, performing, drawing, thinking, and simply playing in the process of learning a foreign language. The professional use of visualization can create many new ways of information processing and break the rigid picture of traditional classroom teaching. Quiet classrooms and well disciplined students may be one way of conducting language courses. Nevertheless, more vibrant and flexible teaching methods may create better classroom atmosphere and encourage active learning and learners' creativity.

Concentrating on language learning process, visualization can help develop long-term memory and stimulate mental rehearsal. A good example of it is using mind-mapping as the aid of organizing ideas in speaking and

writing. Visualization also helps learners to focus on the meaning and how to express it by translating the mental picture into words. According to Helgesen (2004:107), “the mental rehearsal makes the speaking part of the activity flow a lot better. It also encourages learners to process the story through multiple sensory modalities: they think about what they see, hear and feel.” It is also helpful to use visualization throughout the reading process. Tomlinson recommends that using literary texts can engage the learners both cognitively and affectively. They give responses from the aesthetic aspect rather than focusing on the language only. In short, as Arnold points out, visualization can prepare the existing schema to facilitate comprehension or enrich production in the language learning process.

The following is one possible model for integrating visualization into language teaching and learning. First of all multi-sensory input is offered, then students make connections with their own experience and actively process the input. Teachers guide them to use visualization and make sense of their personal imagination. Then, through the process of discovery and using creativity, learners may want to express themselves in verbal or non-verbal ways. Next, they can engage in classroom interaction by discussing their point of view with classmates and exchanging ideas with one another. Later the teacher will encourage students to reflect on what they think and express and learn from different ideas. They may write reflective journals after class. Through this process of exploration, students may come to a deeper understanding. They will then be motivated to start a new circle of learning and thinking. Without the mental process of visualization and reflection, the input may not easily become output and rote learning and memorization may happen in this direct transfer of information.

Thus, we investigated the phenomenon of visualization and made certain conclusions. We may say that the application of this process is becoming more and more popular in different areas of educational field, such as creative writing, foreign language learning and teaching. Majoy (1993:64

cited in Arnold 1999) predicts that ‘visualization will become one of the most powerful, effective, and necessary tools for teachers in the years to come. Harnessing inner space will revolutionize teaching and learning. Teachers must use it as an essential and basic teaching skill’. Visualization will open up the potential inner source of every learner’s unique experience and creativity. The free mind of imagination with mental images will make learning more exciting and more personalized. Learning to stimulate visualization in the process of teaching will offer pedagogues a treasure house of colorful resources which are located in every learner’s mind.

References

4. Arnold, J. (1999). Visualization: language learning with the mind’s eye in Arnold, J. (ed) *Affect in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Helgesen, M. (2004). Mind’s Eye. In Bamford, J. and R. Day. (eds.) *Extensive Reading Activities for Teaching Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Majoy, P. (1993). Doorways to Learning. In Arnold, J. (ed.) *Affect in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Nakaji, D. M. (1991). Classroom Research in Physics: Gaining Insights into Visualization and Problem Solving. In Angelo, T. A.(ed.) *Classroom Research: Early Lessons from Success*. New York: Jossey-Bass Inc., Publisher.
8. Richards, J. C. and R. Schmidt (2002). *Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics*. London: Longman.

Федак А.

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, доцент

Чорній Р. П.

SOMATISM AS A PART OF PHRASEOLOGY

Since the early times people have perceived the environment as the image-schematic world correlated it with their emotions, thoughts, and lifestyles. The XXI century presents a person as central part of the world development. Mind and body are the most significant elements, which consider the modern idea of anthropology and are finally presented in language, especially in phraseological units. With its great wealth and variety of form and meaning English phraseology presents numerous set expressions as both figurative and diverse in stylistic colouring.

Phraseology as a science, the peculiarities of phraseology's classification are the subject of the scientific investigations of well-known scholars such as V. Vinogradov, Y. Baran, V. Papish, S. Zhabotynska.

According to Kunin phraseological unit is a stable combination of words with a fully or partially figurative meaning [2, с. 210]. Moreover set expressions with human body parts reflect the peculiarities of spatial perception, conceptualization, bodily, emotional and socio-cultural experience [3, с. 16]. Phraseology as a part of English phraseological units with body part components form the subsystem of somatic phraseology and are the subject of modern linguistic investigations (I. Bilkova, V. Sknara, O. Selivanova).

The objective of our investigation is the phraseological units with somatic expressions as they are considered to be one of the most frequently met idiom types.

The origin of the notion “somatism” is derived from the Greek word “soma” meaning respectively English word “body”. For the first time the term “somatic” was introduced to linguistics by F. Vack. According to the scholar somatic phraseological units are one of the oldest fields of phraseology and contain the biggest and the most important part of phraseological contents of the Estonian language [4].

According to the character of the object of denotation somatic phraseological units are divided into the following groups: somonymic lexis, osteonymic lexis, splanchnonymic lexis, angionymic lexis, sensonymic lexis, general body lexis [4].

Somonymic lexis with the components of the human body:

have one’s **head** in the clouds – be unaware or unrealistic about something;

dead from the **neck** up – be very stupid indeed;

cut someone off at the **knees** – humiliate or force someone to do what you want;

fingers and **thumbs**, you are being clumsy and not very skilled with your hands;

arm and a **leg** – be very expensive [1].

Osteonymic lexis with the components of the bones of the human body:

dry as a **bone** – completely dry;

throw someone a **bone** – give someone a small reward

no **spine** – lack courage or be cowardly;

a **skeleton** in the closet – a discreditable or embarrassing fact that someone wishes to keep secret [1].

Splanchnonymic lexis with the components of internal organs of the human body: **heart** in your mouth – feel nervous or scared;

heart is in your boots – you are very unhappy;

cast iron **stomach** – can eat or drink anything without any ill effects;

lily-**livered** – be a coward [1].

Angionymic lexis with the components of the human circulatory system:

new **blood** – become stale and needs new ideas or people to invigorate something;

blood and thunder – an emotional speech or performance;

in that **vein** – do something in the same distinctive manner or style [1].

Sensonymic lexis with the components organs of sense of the human body:

easy on the **eyes** – an attractive person;

eyes are bigger than one's stomach – be greedy;

all **ears** – be very interested in hearing about something;

big **nose** – be excessively interested in everyone else's business [1].

General body lexis that refers to body as such:

flesh and blood – be blood relatives;

in the **flesh** – in its actual state

to press the **flesh** – to shake hands, usually with large numbers of people, esp in political campaigning [1].

Thus phraseology with somatic component is widely used in the English language. This linguistic phenomenon is tightly connected either with functional or sensual aspects of the human being and is distinguished by its metaphorical and metonymic nature.

References

1. English Idioms [Electronic Resource]. – Mode of access : <http://www.usingenglish.com/reference/idioms/cat/9.html>
2. Kunin A. Kurs fraseologii sovremennogo angliiskogo yazyka / A. Kunin. – Dubna : Feniks, 2005. – 488 s.
3. Manerko L. From human body parts to the embodiment of spatial conceptualization in English idioms / Larissa Manerko // Selected Papers from the 4th UK Cognitive Linguistics Conference. – 19 p. – [Electronic

Resource]: article. – Mode of access : <http://www.uk-cla.org.uk/files/proceedings/Manerko.pdf>

4. Nemcova M. Comparative Analysis of English and French Body Idioms / Martina Nemcova. [Electronic Resource]. – Mode of access : www.lap-publishing.com/catalog/details//store/gb/book/978-3-659-45943-6/comparative-analysis-of-english-and-french-body-idioms

Федотова Т.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Чабан Н. І.

ПРАВОВЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ВІДНОВЛЕННЯ НАЛЕЖНОГО СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Конституція України визначає українську мову як єдину державну мову в Україні. У той же час чинне законодавство у цій сфері не врегульовує належним чином сучасні вимоги до застосування української мови як державної. Проголошені в Основному Законі норми мають декларативний характер без механізму їх реалізації та відповідальності за порушення.

Чинний закон «Про засади державної мовної політики», відомий як закон Ківалова, є одіозним та застарілим. Закон, прийнятий 2012 року з метою провокування конфліктів на мовному ґрунті, а не задля вирішення проблемних питань, містить чимало протиріч [1].

У сучасних умовах без належного врегулювання мовного питання у правовій площині під тиском іншомовного інформаційного поля Україна ризикує втратити одну з рис своєї ідентичності, і не лише етнічної чи національної, а й державної.

У лютому 2017 року на розгляд Верховної Ради винесено одразу три мовні законопроекти (№ 5556, № 5669, № 5670), що спровокувало чимало дискусій і суперечок у суспільстві. Уперше в проектах законів передбачається фіксація меж застосування й використання державної мови, а також механізми імплементації, які пропонують перехід від декларації статусу державної мови до його практичної реалізації [2-4].

Проаналізувавши зміст законопроектів, можна з упевненістю

сказати, що за своєю сутністю вони є революційними та вперше визначають володіння державною мовою як обов'язок громадянина. Держава гарантує створення всіх можливостей для вивчення мови – зокрема й для тих громадян, хто не зміг зробити це в минулому. Тому передбачено створення системи курсів української мови. Законопроекти зобов'язують вільно володіти українською мовою всіх державних службовців, а також адвокатів, нотаріусів, лікарів, медичних працівників, вчителів. Оскільки єдиною **мовою освіти й науки** є державна мова, то зовнішнє незалежне тестування випускники шкіл складатимуть українською мовою.

Уперше проекти закону передбачають запровадження введення **кримінальної відповідальності** за «публічне приниження чи зневажання» української мови. Створюється **Національна комісія зі стандартів державної мови для відстеження** розвитку мови, правопису, розроблення термінології та перевірки знання держслужбовців і майбутніх громадян України. **Термінологічний центр української мови** займатиметься новими термінами, стандартами транскрибування й транслітерації, правописом. **Служба мовних інспекторів**, що діятиме при **уповноваженому із захисту державної мови**, буде опрацьовувати й реагувати на скарги щодо порушення закону про державну мову, які надходитимуть до офісу мовного омбудсмена.

Сьогодні українське суспільство є вже настільки зрілим, навіть у порівнянні з 2013-2014 роками, що усвідомлює важливість політичного контексту й риторики мовного питання. Думки щодо доцільності законопроекту розділилися: одні гаряче підтримують, інші порівнюють новації мало чи не з чекістськими методами, стверджуючи, що українську мову не варто насаджувати насильно. У свою чергу хочемо констатувати, на наш погляд, очевидне: випадок, коли держслужбовець двох слів не може зв'язати державною мовою, – це не гумор, а ганьба для

країни. Ненормальна ситуація з мовою в Україні виникла в результаті тривалого насильницького процесу русифікації. І тому виправити цю ситуацію без примусу в зворотній бік неможливо. Таким чином, дискутувати можна й потрібно лише щодо питання міри й доцільності застосування тих чи інших методів примусу в конкретній ситуації. Нами було проведено опитування викладачів ХДУ щодо вимог законопроектів і ставлення респондентів до цих вимог. Результати представлено на рис. 1.

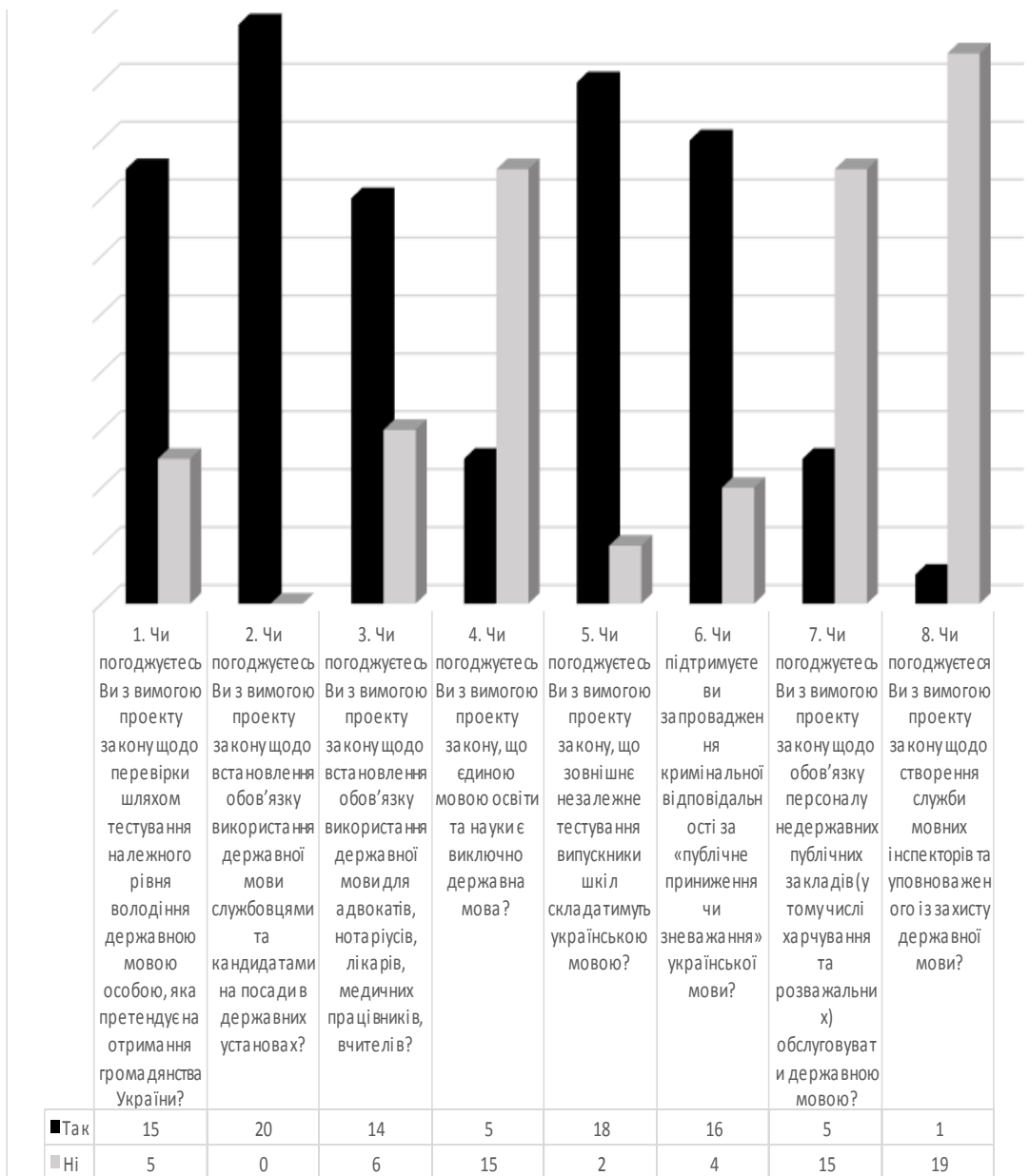

Рис. 1. Результати опитування викладачів ХДУ щодо вимог законопроектів і ставлення респондентів до цих вимог.

За результатами опитування викладачі погодились з вимогою обов'язкового використання державної мови службовцями та кандидатами на посади в державних установах, з вимогою, що зовнішнє незалежне тестування випускники шкіл складатимуть лише українською мовою, майже повністю підтримали запровадження кримінальної відповідальності за «публічне приниження чи зневажання» української мови, але зовсім не погодились зі створенням служби мовних інспекторів. За умов більш уважного аналізу (питання 3 та 6) ситуація стає ще цікавішою – 75 % респондентів не підтримали обслуговування в недержавних публічних закладах лише українською мовою, а от з тим, що мова адвокатів, нотаріусів, лікарів, медичних працівників та вчителів повинна бути державною навпаки погодились.

Ураховуючи актуальність перелічених нововведень до проектів законів, більшість фахівців із упевненістю стверджують, що вперше передбачено запровадження дієвих механізмів практичного застосування української мови як державної. Це надає можливість перейти від практики декларацій та гасел до запровадження в життя найкращих європейських та світових практик юридичного впровадження та реалізації статусу державної мови. Створення названих профільних інституцій дасть змогу фахівцям проводити актуальні дослідження живої мови та впливати на її розвиток. Державний та й комерційний інтерес у поширенні української літератури, в тому числі перекладної, має допомогти книговидавцям розширити спектр навчальних видань. Перекладачі, редактори, викладачі «української у медицині», «української у природничих науках», розвиток малого підприємництва через надання послуг із усного й синхронного перекладу, викладання на різнорівневих курсах державної мови та багато іншого – це все робочі місця, зарплата, відтак податки й надходження до бюджету. Ці законопроекти відкривають шлях до

системних змін у становищі української мови, державний статус якої час нарешті наповнити реальним змістом. Наша мова є одним із визначальних чинників, що перетворюють українців на єдиний народ і творять міцне підґрунтя державної незалежності й соборності України.

Література

1. Про засади державної мовної політики : Закон України від 03.07.2012р.: станом на 06.04.2017 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
2. Проект Закону про мови в Україні № 5556 від 19.12.2016/ Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60750 (Дата звернення: 03.04.2017).
3. Проект Закону про функціонування української мови як державної та порядок застосування інших мов в Україні № 5669 від 19.01.2017/Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – 1994-2017. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60952. (Дата звернення: 03.04.2017).
4. Проект Закону про державну мову № 5670 від 19.01.2017/Офіційний веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60953. (Дата звернення: 04.04.2017).
5. Чабан Н. І. Роль професіографічної бесіди у формуванні українськомовної компетентності майбутніх юристів [Текст] // Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції: матеріали укр.-польськ. Наук.-практ. Конф. (Дніпропетровськ, 15 листоп. 2013 р.). — Дніпропетровськ: Дніпроп. Держ. Ун-т внутр. Справ, 2013. — С. 523-525.

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Процеси, що відбуваються нині у суспільстві, істотно змінили образ сучасної науки. Вона, реагуючи на запити суспільства, характеризується зростанням кількості прикладних завдань, що потребують окремих досліджень. Що ж стосується лінгвістики, то її становище у сучасному науковому просторі визначають дві взаємопов'язані тенденції. З одного боку, лінгвістика постійно розширює свої межі, взаємодіючи з іншими науками і використовуючи їх методи. З іншого, спостерігаємо загальнонауковий поворот у бік мови. Власне через мову чи у мові прагнуть знайти відповіді на свої питання філософи, психологи, соціологи, політологи. Оскільки комунікативна функція є чи не найважливішою функцією мови, то зрозумілим є інтерес до вивчення комунікації у різних видах людської діяльності – соціальній, культурній, економічній (діловій), політичній та ін. Цей інтерес знайшов своє відображення не лише у значній кількості публікацій вітчизняних і зарубіжних дослідників [1-5], а й у створенні спеціальних інституцій, діяльність яких присвячена політичній комунікації [1]. Політична комунікація, що стала предметом лінгвістичних досліджень відносно нещодавно, сьогодні привертає увагу все більшого числа вчених, а політична лінгвістика стає самостійним науковим напрямом, що вбирає в себе евристики дискурс-аналізу і когнітивної методології.

Науковці визначають політичну лінгвістику як субдисципліну на стику політики і лінгвістики, що досліджує мову політики (мовні аспекти відносин влади) і мовну політику (політико-правовий режим мовного життя суспільства). Її предметом виступає уся сукупність політико-мовних відносин, увесь спектр політичних вимірів мовного життя

суспільства і мовних вимірів політики [2]; політична комунікація, тобто мовленнєва діяльність, орієнтована на пропаганду тих чи інших ідей, емоційний вплив на громадян країни та спонукання їх до політичних дій для вироблення суспільної згоди, прийняття й обґрунтування соціально-політичних рішень в умовах множинності точок зору у суспільстві [3]. Політична мова в її інтерпретації розглядається не лише як інструмент описання тих або інших політичних явищ, але й як чинник активного впливу на політичний процес шляхом формування ціннісних настанов і стереотипів поведінки. Сучасні уявлення про взаємодію політичної і мовної практик ґрунтуються на визнанні самоцінності пропонованих лінгвістикою методів дослідження мовної діяльності, насамперед методів контент-аналізу та дискурс-аналізу .

У межах політичної лінгвістики існує функціональний підхід, згідно якого політична комунікація виконує такі функції: комунікативну, спонукальну, метамовну, емотивну, фатичну та естетичну [4]. Розглянемо закономірності реалізації цих функцій у політичній комунікації.

1. *Комунікативна* функція спрямована на передачу інформації, яка має призвести до зміни політичної свідомості адресата. У політичних текстах постійно зустрічається інформація про ті чи інші події в політичному житті суспільства, в економіці, науці, культурі тощо. Ця інформація може бути представлена у вигляді повідомлень, узагальнень, думок, зіставлень з використанням різних жанрів. Вся ця інформація зазвичай політично інтерпретується.

2. *Спонукальна* (апелятивна, вокативна, конативна, регулятивна, інструментальна) є функцією впливу на адресата, позаяк політична комунікація нерідко має завдання мобілізувати громадян/виборців для проведення певних акцій. Основний шлях для реалізації спонукальної функції – це безпосередні заклики до політичної активності.

3. *Емотивна* функція орієнтована на вираження емоцій автора та

збудження емоцій адресата. Давно відомо, що емоції досить ефективно передаються, і висловлення певних надій, упевненості, гордості за країну, ворожості до тих чи інших сил сприяє зародженню і зміцненню таких же відчуттів у адресата. Акти політичної комунікації здатні викликати розгубленість, страх і невпевненість у політичних супротивників, що в свою чергу сприяє зміцненню влади. Погрози і обіцянки можуть стимулювати політичних опонентів до певних дій або відмови від влади.

4. *Метамовна* функція спрямована на пояснення смислу слова чи висловлювання. Приміром, у політичних текстах часто зустрічаються фрагменти, в яких автор пояснює читачеві суть спеціальних понять і термінів, оскільки не всі читачі розуміють їх значення.

5. *Фатична* функція пов'язана із встановленням та підтриманням контакту між співрозмовниками. Ця функція найактивніше проявляється у побутовому спілкуванні; важливо, щоб співрозмовник налаштувався на сприйняття інформації.

6. *Естетична (поетична)* – орієнтована насамперед на форму повідомлення, на те, як виражена думка, оскільки політик також повинен слідкувати за виразністю свого мовлення. Дана функція характерна для малих політичних жанрів – гасел, листівок, плакатів. До перелічених слід додати ще деякі функції політичної мови, виділені в роботі Д. Грейбер, а саме функція розповсюдження інформації (information dissemination), «визначення порядку денного» (agenda setting), проекція в майбутнє і минуле (projection to future and past) [4].

Отже, політична комунікація є багатокомпонентним явищем, що може розглядатись як система взаємопов'язаних характерних рис та функціональних особливостей. Лінгвістична багатогранність політичної комунікації найбільше виражена на семантичному, стилістичному та прагматичному рівнях. Їй притаманна наявність широкого інструментарію функцій, за допомогою яких досягається головна мета –

отримання політичної влади та реалізація політичних інтересів учасниками політичного процесу [5]. Ресурс політичного мовлення та механізми його застосування свідчать про перспективи еволюції політичної лінгвістики.

Література

1. Семотюк О. Політична комунікація як об'єкт політичної лінгвістики: міждисциплінарний аспект / О. Семотюк // Мова і культура – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип.12. – Т.ІІІ (128) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://book.net/index.php?p=achapter&bid=7848&chapter=1> (Дата звернення 06.04.2017 р.)
2. Мухарямов Н. М. Политическая лингвистика как научная дисциплина / Н. М. Мухарямов, Л. М. Мухарямова // Политическая наука. Политический дискурс : история и современные исследования. Сб. науч. Трудов / РАН ИНИОН. Центр социальных научно-информативных исследований. Отдел политической науки. Отдел языкознания. Отдел научных связей и международного сотрудничества. Российская ассоциация политической науки; Отв. Ред. И сост. Герасимов В. И., Ильин М. В. – № 3. – М., 2002. – С. 45–67.
3. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики : монографія / Л. П. Нагорна. – К. : Світогляд, 2005. – 315 с.
4. Graber 1981: Graber, D. Political Languages [Text] / D. Graber // Handbook of Political Communication. – Beverly Hills, L.: Sage Publications, 1981. – P. 195-228. – Bibliogr.: p.217.
5. Мараховська Н. Лінгвістичний вимір політичної комунікації / Н. Мараховська // Лінгвістичні студії. – 2011. – Вип. 23. – С. 170-174.

Цапик В.

Науковий керівник

кандидат філологічних наук, доцент

Чорній Р. П.

ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ ЛІТЕРАТУРИ ЖАХІВ

Література жахів (horror literature), яка сьогодні користується величезним авторитетом серед читачів ставши чи не найпопулярнішою літературою у всьому світі, за свою двохсот п'ятдесятилітню традицію, пройшла складний шлях визнання.

Наукові дослідження жанру літератури жахів представлені у працях провідних зарубіжних вчених Д. Джонсон, С. Джоши, М. Касл, М. Класен, Н. Керол, Г. Ф. Лавкрафт, Д. Стрінаті, Т. Тодоров, Д. Цілман. Література жахів є предметом дослідження українських літературознавців, лінгвістів, мистецтвознавців, зокрема О. Матвієнко, О. Білоус, Х. Пастух, С. Шурми, А. Раті.

Мета дослідження – виявити особливості становлення літератури жахів.

Сучасну літературу жахів важко уявити без творів Джоан Роулінг, Стефані Маєр, Лорел Гамільтон, Стівена Кінга та багатьох інших.

У літературознавстві можна натрапити на різні класифікації літератури жахів: чорний роман (le roman noir), література жахів (horror literature), готичний роман (gothic romance), література про привидів (ghost fiction) [4]. У сучасному англomовному літературознавстві найбільш поширеним є термін «horror literature», який охоплює всі твори жанру незалежно від форми та поділяється на сентиментальні й френетичні твори літератури жахів [3, с. 69].

Визначення поняття «horror» у цьому жанрі літератури відіграє ключову роль. Значення «horror» в англійській мові тлумачиться як

страх, жах із відтінком відрази. Письменники, які працюють в жанрі «horror», особливу увагу у своїх творах приділяють створенню емоційного стану страху. Створення певного настрою в читача – глибокого страху при контакті з невідомими силами, за визначенням Г. Ф. Лавкрафта, є основним критерієм, який визначає належність твору до цього жанру, адже найстарішою та найсильнішою емоцією людства є страх, а найстарішим та найсильнішим різновидом страху є страх невідомого [2, с. 67].

Джерелом жанру літератури жахів, на думку літературознавців, мовознавців, критиків, перекладачів, є готичний роман, який зародився наприкінці 90-х років XVIII ст. На думку І. Лімборського, готичний роман або роман жахів посідає виняткове, а в певному відношенні показове місце, адже «є всі підстави твердити, що саме готичний роман можна вважати важливою передтечією багатьох художніх явищ ХХ ст. – від фільмів А. Хічкока до експериментальної фантастики сучасних постмодерністів» [1, с. 157].

Сьогодні пропонують таку періодизацію еволюції жанру літератури жахів:

- 1) готичний роман (1762–1820 рр.);
- 2) залишковий готичний імпульс (1824–1872 рр.);
- 3) психологічні, антикварні та космічні жахи (1872–1919 рр.)
- 4) сучасна література жахів (1920 р. – до сьогодні) [4].

Творчі пошуки авторів літератури жахів зосередженні на розкритті потойбічного світу зла, боротьби добра зі злом, аномальних та надприродних явищ. Популярність літератури жахів у сучасних читачів, на думку американського вченого Н. Керролла, полягає в емоційному сприйнятті «художнього жаху» (art horror), який відрізняється від справжнього жаху, що характеризується надприродними явищами, створіннями, тим, що «художній жах» не несе в собі небезпеки, натомість пробуджує надзвичайну зацікавленість у читачів [3, с. 65].

Відомо, що жанрові форми художньої літератури відрізняються технікою зображення героїв. Особливим є спосіб зображення героїв літератури жахів. Раті у своєму дослідженні, посилаючись на В. Скота, зазначає, що система персонажів літератури жахів є клішованою, герої наділені лише типовими, але не індивідуальними рисами з характерним деталізованим портретуванням зовнішнього вигляду персонажів [2, с. 69].

Отже, літературна традиція літератури «horror» є складовою історії англосовітової і світової літератури, яка потребує подальшого наукового дослідження, зокрема в портретних замальовках, які створюють емоційну атмосферу, характерну жанру літератури жахів.

Література

1. Лімборський І. В. Західноєвропейський готичний роман і українська література / І. В. Лімборський // Всесвіт. – К., 1998. – № 5–6. – С. 157–162.
2. Раті А. О. Англосовітська література жахів: еволюція жанру / А. О. Раті // Вісник ЛНУ ім. Т.Шевченка. Серія: Філологічні науки. – Луганськ, 2013. – № 14 (273), Ч. II. – С. 64–70.
3. Тимошенко Т. М. Horror story вчора і сьогодні / Т. М. Тимошенко / Вчені записки Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» : зб. Наук. Праць. – Х. : Вид-во НУА, 2008. – Т. 14. – С. 459–468.
4. Prohaszkova V. The Genre of Horror [Electronic resource] / Viktoria Prohaszkova. – 2012. – Mode of access: http://www.aijernet.com/journals/Vol_2_No_4_April_2012/16.pdf

**СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ
У ХЕРСОНЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

Навчальна, методична і наукова робота з української мовної підготовки іноземних студентів здійснюється кафедрою мовної освіти у межах загальнокафедральної наукової теми: «Теоретико-методичні засади формування мовної компетенції майбутніх фахівців-нефілологів у вищих навчальних закладах» (№ державної реєстрації 0116U005792; керівник – доц. Чабан Н. І.). Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 18.08.2016 р. за № 997 [7] кафедра забезпечує вивчення державної мови іноземними студентами на 1-4 курсах навчання, а також слухачами на підготовчих курсах у Центрі довузівської підготовки та роботи з іноземними громадянами в обсязі, необхідному для засвоєння освітньо-професійних програм. У 2016-2017 н. р. мовну підготовку проходять студенти: з Азербайджану, Узбекистану, Туркменістану, Туреччини, Вірменії, Російської Федерації, Молдови.

Пропонована Міністерством освіти і науки України система загальноосвітніх стандартів з української мови як іноземної містить основні вимоги до п'яти рівнів володіння українською мовою: початкового (стандарт А 1), базового (стандарт А 2), першого та другого середніх (стандарты В 1 та В 2 відповідно), професійного (стандарт С 1) [8].

За попередні роки з дисципліни «Українська мова (для іноземних студентів)» розроблено навчально-методичні комплекси для всіх курсів та спеціальностей. Змістове наповнення кожного з таких комплексів містить робочі навчальні програми, плани, завдання та рекомендації до

практичних занять, завдання та рекомендації для самостійної роботи, тести й завдання для поточного контролю знань студентів, питання до заліків та екзамену, комплекти фахових текстів, комплекти фахової ділової документації, комплекти аудіоматеріалів, списки рекомендованої літератури, питання та рекомендації для підготовки до випускової атестації, для вступного випробування до магістратури. У 2016-2017 н.р. комплектацію навчально-методичних комплексів поповнено такими складовими:

– Робочою навчальною програмою з дисципліни «Українська мова (для іноземних студентів)» 1 курсу заочної форми навчання зі спеціальностей 6.030401 Правознавство (Foreign students), 6.030504 Економіка підприємства (Foreign students), 6.040302. Інформатика (Foreign students) за ступенем «бакалавр»;

– Програмою державного іспиту з навчальної дисципліни «Українська мова (для іноземних студентів)» зі спеціальностей 6.030401 Правознавство (Foreign students), 6.030504 Економіка підприємства (Foreign students), 6.140103 Туризм (Foreign students) за ступенем «бакалавр»;

– Програмою вступного випробування з навчальної дисципліни «Українська мова (для іноземних студентів)» для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, ступеня магістра на основі базової або повної вищої освіти (денна, заочна форми навчання) (за всіма спеціальностями).

Досвід використання рекомендованих Міністерством освіти і науки України підручників таких авторів як О. В. Антонів, П. С. Вовк, Р. М. Кривко, Т. М. Крик, Н. О. Лисенко, Л. М. Паучок, В. В. Радченко, Є. І. Світлична, Л. І. Селівестрова, А. А. Сербенська, З. М. Терлак, А. Б. Чистякова виявив деякі труднощі у підготовці студентів-мусульман, що виникали внаслідок історично-культурного протистояння конфесійних релігійних норм [1-2; 5]. Зокрема, у вищеназваному

підручнику О. В. Антонів та Л. М. Паучок подається текст «Подорожуйте замками та фортецями України», де наведено історичний опис Кам'янець-Подільської фортеці: «27 років тут панували навіть турки. ... Турки перетворили костел на мечеть, а потім поляки, повернувшись, знову «пересвятили» мечеть на костел, поставивши Богородицю, яка топче півмісяць на знак перемоги над мусульманами...» [1, с.255]. Тому нагальною потребою стало створення викладачами кафедри мовної освіти власних навчально-методичних посібників з урахуванням етичного ставлення до ісламської культури.

На виконання поставленого завдання надруковано «Збірник фахових текстів із завданнями з дисципліни «Українська мова (для іноземних студентів)»: методичне забезпечення контролю навчальних досягнень студентів факультету економіки і менеджменту» автора Н. І. Чабан, посібник «Українська мова як іноземна (початковий фонетико-граматичний рівень). Збірник вправ і завдань для спеціальностей 0.81. Право, 242. Туризм, 014.04. Математика» автора А. Ф. Соломахіна. Заплановано в цьому навчальному році підготовку «Робочого зошиту з початкового фонетико-граматичного курсу української мови (для студентів-іноземців)» за авторством Н. І. Чабан та В. І. Костюшко.

Відповідно до навчальної програми курсу «Українська мова (для іноземних студентів)» неабияка увага приділяється ознайомленню юнаків і дівчат з культурою та традиціями українців [3]. Викладачами кафедри апробовано й удосконалено методику організації і проведення культурно-просвітницьких екскурсій для ознайомлення інокомунікантів з місцевими культурними традиціями та історією українського народу. Підготовка цих екскурсій базується на нормативно-правових засадах, а саме:

- «Інструкції щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю», затвердженою

наказом МОН від 02.10.2014 за № 1124 [4];

- «Положенні про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах», затвердженого наказом МОН від 01.08.2001 за № 563 [6].

Наприклад, традиційною стала щорічна екскурсія до природнього комплексу «Зелені хутори Таврії», яка надає можливості ознайомлення екскурсантів з історією Таврійського краю, народними українськими ремеслами, побутом та культурними традиціями жителів Півдня України. 30 вересня 2016 року на цій базі було організовано й проведено II виїзний регіональний науково-практичний семінар «Культурно-мовні зв'язки як шлях формування національної свідомості». Активну участь іноземних студентів у цьому заході підтвердили доповіді з тем: «Роль рослинних орнаментів в архітектурній спадщині Азербайджану» студентів 4-го курсу юридичного факультету ХДУ Гаджизаде Первіза та Ісмаїлова Ількіна, «Культурно-мовне співробітництво між Україною та Азербайджаном» студента 4-го курсу факультету природознавства, здоров'я людини і туризму Джаббарова Турала, «Шляхи формування мовної компетентності майбутнього юриста» студента 3 курсу юридичного факультету ХДУ Мамедова Орхана, «Роль невербальної лексики у доланні мовного бар'єру» студента 2 курсу юридичного факультету Маммадова Рамала, «До питання про трактування термінів «недото́рканість» і «недоторка́нність» магістранта юридичного факультету Маммадової Хураман, «Національні культурно-мовні стратегії Узбекистану» студента 4 курсу факультету біології, географії та екології Содикова Абдурахмонбека. Цього року планується апробація нової екскурсійної бази під час проведення 28.04.2017 V загальноуніверситетського круглого столу «Україна – Азербайджан: перетин культур Заходу й Сходу» [9].

Викладачами кафедри мовної освіти розпочато роботу з удосконалення методик використання римованих текстів, які легше

запам'ятовуються внаслідок логічності та зв'язності словесних фонем. Римовані тексти зразків усної народної творчості (приказок, прислів'їв) та поетичних творів (пісень, віршів) сприяють ефективному опануванню основ фонетичної системи та лексики української мови. Обґрунтовано й апробовано критерії добору художніх творів для використання на заняттях з української мови як іноземної, а також комплекси завдань для практичної і самостійної роботи інокомунікантів. Результатом такої роботи стала участь іноземних студентів у Шевченківських читаннях, що проводились разом із кафедрою української літератури факультету філології та журналістики 6 березня 2017 року у межах засідання «Літературної вітальні» ХДУ. Фрагменти однойменної поеми Т. Г. Шевченка та поезію «Заповіт» студенти декламували українською, азербайджанською й турецькою мовами (Демір К., Мамедов О., Мамедов Н.).

Відповідно до навчальних планів упродовж звітного періоду 14 студентів склали Державну атестацію з української мови (для іноземних студентів) з такими навчальними результатами: на відмінно «А» троє (21,4 %), на добре «С» двоє (14,3 %), на задовільно «Д» двоє (14,3 %), на задовільно «Е» семеро студентів (50 %).

Улітку відбулись вступні випробування з української мови до магістратури; успішно склавши їх, 8 студентів-іноземців продовжуватимуть навчання за обраними спеціальностями магістерського рівня.

Рішенням торішнього засідання НМР ХДУ від 19.04.2016 перед кафедрою мовної освіти було поставлено завдання залучати до роботи з іноземними студентами викладачів подвійних спеціальностей (з української –англійської мов, російської – англійської мов). Тому до викладання російської мови на підготовчому відділенні ЦДП залучено асистента Мунтян Т. В., яка має подвійну спеціальність з російської та англійської мов. Окрім того асистент Костюшко В. І., яка має подвійну

спеціальність з української та англійської мов, вступила до аспірантури за спеціальністю 014 Середня освіта (методика навчання української мови). Тема її дисертації «Методика формування в іноземних слухачів підготовчого відділення лексикологічної компетентності в процесі навчання української мови». У межах її дисертаційного дослідження планується створення англословних та російськомовних підручників з вивчення української мови як іноземної для категорії студентів, які володіють цими мовами

Окрім того, четверо викладачів кафедри мовної освіти пройшли стажування на базі кафедри історії та українознавства й Центру підготовки та навчання іноземних студентів Національної металургійної академії України (м. Дніпропетровськ). Це – завідувач кафедри Н. І. Чабан, доцент Н. В. Місяк та асистенти Т. В. Мунтян і В. І. Костюшко.

Щодо подальших перспектив у роботі з іноземними студентами з питань мовної підготовки кафедрою мовної освіти планується підготовка комплекту нормативно-правових документів і методичних рекомендацій з організації та проведення екскурсій з іноземними студентами, збірників фахових текстів із завданнями з дисципліни «Українська мова (для іноземних студентів)» для всіх спеціальностей ХДУ, монографічного видання за результатами впровадження комунікативно-пізнавальних стратегій навчання іноземців української мови.

Література

1. Антонів О. В, Паучок Л. М. Українська мова для іноземців. Модульний курс: навч. Посібн. — К.: Фірма «Інкос», 2012. — 270 с. + CD
2. Вовк П. С. Українська мова для іноземних студентів: Навч. Посіб. [Текст] / П. С. Вовк, В. В. Радченко, Т. М. Крик. — К.: Вища шк., 2007. — 215 с.
3. Єдина типова навчальна програма з української мови для

студентів-іноземців основних факультетів нефілологічного профілю вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації / Уклад.: Л. І. Дзюбенко, В. В. Дубічинський, С. А. Чезганов [та ін.] [Текст] / За ред. О. М. Тростинської, Н. І. Ушакової – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – Ч. 3. – 52 с.

4. Інструкція щодо організації та проведення екскурсій і подорожей з учнівською та студентською молоддю: Наказ МОН України від 02.10.2014 р. №1124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14>.

5. Лисенко Н. О. Українська мова для іноземних студентів: Навч. Посіб. Української мови / Н. О. Лисенко, Р. М. Кривко, Є. І. Світлична, Т. П. Цапко. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 240 с.

6. Положенням про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах: Наказ МОН України від 01.08.2001 р. № 563 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0969-01>.

7. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 04 квітня 2006 року № 260: Наказ МОН України від 18.08.2016 р. №997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/52124/.

8. Стандарт з української мови як іноземної / Укл. Ніколаєва Н. С., Бондарєва Н. О., Дем'янюк А. А., Шевченко М. В., Овдіюк В. В., Якубовська М. Ю.: Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.06.2014 № 750: Початковий рівень (A1) – 21 с.; Базовий рівень (A2) – 27 с.; Перший середній рівень (B1) – 31 с.; Другий середній рівень (B2) – 40 с.; Професійний рівень (C1) – 41 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до матеріалів: <http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/1410876247/>.

9. Чабан Н. І. Організація екскурсій з вивчення української мови іноземними студентами [Текст] / Н. І. Чабан // Актуальные научные

исследования в современном мире: Сб. научных трудов — Переяслав-Хмельницкий, март 2017. — Вып. 3(23), ч. 1 — С. 84-89.

Чичикало М.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, старший викладач

Ленюк Н. М.

СУЧАСНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Ера новітніх технологій обумовлює виникнення нових джерел отримання інформації, доступ до яких спрощується щодня. Така тенденція впливає на методичні аспекти викладання в університетах, розширюючи джерельну базу та створюючи максимально доступні та цікаві методичні розробки [1]. Завдяки створенню багатьох сайтів, онлайн-платформ, спеціальних додатків, англійська мова отримала перевагу серед інших дисциплін, оскільки заохочення до вивчення іноземних мов є загальносвітовою тенденцією, яка щороку набуває все більшої популярності.

Упровадження Інтернет технологій у процес навчання наразі є актуальним методичним та теоретичним питанням. Теоретико-методологічними аспектами впровадження інформаційно-комунікативних технологій займаються ряд науковців, серед яких М. Козуб, Ю. Жук, І. Дичківська та інші. У своїх дослідженнях вони визначають, що застосування інформаційних технологій сприяє підвищенню засвоєння інформації та вивчають специфіку їх використання в освітньому процесі. На думку науковців, використання ресурсів мережі Інтернет та методу проектів є складовими елементами викладання іноземних мов [2].

У XXI столітті використання Інтернет-ресурсів стало популярним явищем, особливо серед викладачів англійської мови. Основна причина цього явища полягає в тому, що Інтернет сприяє підвищенню якості

навчання, активізує зацікавленість студентів до пізнавальної та творчої діяльності, формує стійку мотивацію до навчання, значно розширює навчальну базу. Ще однією причиною є зручність у доступі та наявність величезного масиву англомовних джерел. Наразі важко уявити вивчення англійської мови без використання онлайн-платформ чи Інтернет ресурсів. Це пояснюється насамперед тим, що переважна більшість світових сайтів подають інформацію англійською мовою. Таким чином, виникає потреба наявності відповідного рівня знань англійської мови, не зважаючи на галузь дослідження та спеціальності студентів. Вчителі англійської мови, для яких основною метою навчання є опанування усного мовлення, такі ресурси виступають ключовим допоміжним фактором [3].

Використання Інтернет-ресурсів як засобів навчання англійської мови у процесі самостійної роботи реалізує цілий ряд цілей навчально-виховного процесу: оволодіння знаннями, уміннями, навичками і разом з цим сприяє розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової та діяльнісної сфери студента. Застосування електронних ресурсів у навчальному процесі дає змогу найбільш реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання. Індивідуалізація процесу навчання здійснюється завдяки великому потенціалу комп'ютерних засобів щодо адаптації до потреб кожного студента [4]. Стає можливим ураховувати не лише вікові особливості та рівень підготовки, але й індивідуальні психологічні характеристики кожного студента.

Для України питання масової популяризації англійської мови стало актуальним у 2016 році, який було проголошено роком англійської мови. Саме тоді розпочалося впровадження масових онлайн-курсів англійської мови, а також різнорівневих і різнотематичних додатків відповідно до вікових особливостей. Потужним двигуном «реклами» англійської мови в Україні можна вважати Британську раду та їх офіційний – British Council Україна [5], яка цього року святкуватиме 25 років існування в

Україні. British Council пропонують різні за тематикою курси вивчення іноземної мови, вебінари для вчителів, а також інформують про проведення різноманітних культурних заходів, таких як показ фільмів мовою оригіналу та проведення виставок (наприклад, фотовиставки репродукцій картин британських музеїв).

Варто звернути увагу, що British Council створив платформу безкоштовних онлайн-курсів з англійської мови, матеріали яких можна використовувати як практичних заняттях, так і під час самостійної роботи студентів. Окрім цього British Council розробив низку мобільних додатків з вивчення англійської, серед яких можна виділити додаток British Counsels.Great Videos [5]. Ця програма передбачає прослуховування 24 невеликих відео (в середньому тривалістю по 3-5 хвилин) з 12 найпопулярніших тем про Велику Британію: природа, креативність, англійська мова, підприємницька діяльність, навколишнє середовище, архітектура, інновації, знання, література, музика, покупки та спорт. Кожне відео супроводжується текстом, що сприяє збагаченню лексики, а також формуванню правильної вимови.

Таким чином, стає зрозуміло, що наразі в освітньому процесі можна використовувати сучасні засоби, такі як телефони, планшети та інші пристрої як допоміжне джерело та засіб навчання під час вивчення англійської мови у процесі самостійної роботи, які сприяють не тільки підвищенню рівня знань студентів, але й викликають все більшу зацікавленість до оволодіння англійською мовою. За допомогою сучасних комп'ютерних програм студенти занурюються у «живу» мову оригіналу, отримують безліч можливостей для вивчення та запам'ятовування нових слів та мовних зворотів, а також формують та розвивають мовленнєві навички та вміння.

Література

9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академ. Видав, 2004. – 352 с.

10. Полат Є. Світова педагогічна практика систем освіти / Є. Полат / Відкритий урок : розробки, технології, досвід. – 2009. – №4. – С. 27-29.
11. Жук Ю. О. Проблеми формування інформаційного середовища навчального закладу [Електронний ресурс] /Ю. О. Жук // Інформаційні технології засоби навчання. – Вип. 1. – 2006. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em1/emg.html>.
12. Козуб М. В. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні іноземних мов / М. В. Козуб. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pip0/2011_32-33/11kmvflt.pdf.
13. British Council Україна [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org.ua>.

Щетина Ю. О.

Науковий керівник

кандидат педагогічних наук, доцент

Чабан Н. І.

АВТЕНТИЧНІ ТЕКСТИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ

Українські народні пісні супроводжують людину в усі епохи розвитку нації, зберігаючись в народній пам'яті. Жоден інший народ упродовж свого існування не нагромадив такої кількості – понад 300 тисяч одиниць – довершених, високохудожніх, чарівливих зразків піснетворчості. Навіть нині, коли національні культури під потужним тиском маскульту почали занепадати, коли народи втрачають своє коріння, підпадають під вплив національної уніфікації, українці плекають свою пісню, бережуть свою пісенну душу й вона допомагає народові не занепадати. Хоч і не з такою інтенсивністю, але з такою ж яскравістю, самобутністю, майстерністю процес піснетворення триває й нині.

Багато хто з дослідників стверджує, що пісня є найголовнішим духовним здобутком нашого народу, пісенність – провідною рисою його творчого генія, а особливе поетичне світосприймання – визначальною рисою національного психоустрою, менталітету. І це, поза найменшими сумнівами, дійсно так. Адже пісня формує ставлення людини до себе, до свого народу й Батьківщини, інтелектуально виховуючи особистість. Важливим є й залучення молоді до культури свого народу. Цінності музичного фольклору збігаються з виховними завданнями сучасного суспільства. Народна пісня формує в кожному традиційне бачення українцем прекрасного, героїчного, високого й низького, трагічного й

комічного, відображає стереотипи поведінки етносу, які тісно пов'язані з його світоглядними уявленнями [5, с. 174].

Як відомо, звернення до народного музичного мистецтва активізує сферу почуттів людини, залучаючи її до надбань духовної культури. Саме народна музика, яку вирізняє з усіх видів мистецтв емоційність, процесуальність, якнайбільше вимагає від слухача чутливості, фантазії, спостережливості, співпереживання музичному образу, водночас формуючи в ньому ці якості. Особливе значення для підростаючого покоління мають естетичні почуття. Саме вони є органічною умовою для формування валеологічної культури гармонійно розвиненої особистості. В основі фольклору лежить віковий художній досвід, мудрість різних історичних епох. Найповніші наукові дослідження в галузі музичної педагогічної діяльності свідчать, що народна пісня створює умови для розвитку багатьох дарувань і здібностей людини. Своєю співучістю, багатством гармоній вона позитивно впливає на психіку людини, на її музично-естетичне виховання, розумовий розвиток, а також зумовлює розвиток музичного слуху, ритму, розвиває сприймання, мислення, формує емоційно-вольову сферу, враховуючи її вік, нахили та інтереси [3, 4, с. 67].

Важливо використовувати цілющі впливи народної музики для зміцнення й психічного здоров'я людини. Адже народна музика здатна допомогти молодій людині зрозуміти навколишню дійсність, красу природи, довершеність поезії, живопису, театру, історію свого народу, виступаючи специфічним генератором ціннісного ставлення до світу, оскільки справжні естетичні враження, насолоду від зустрічі з музичним мистецтвом дістає лише той, хто вміє уважно слухати, переживати, розмірковувати над почутим.

Питання ролі української народної пісні в духовному житті народу знайшли відображення у наукових працях сучасних дослідників (А. Авдієвський, О. Дей, С. Мишанич, Г. Нудьга, М. Стельмахович,

М. Дмитренко, А. Іваніцький, О. Правдюк) і визначені як джерело пам'яті народу, його духовний набуток, дієвий засіб формування національної самосвідомості суспільства. Праці провідних учених підтверджують необхідність використання українського фольклору в навчанні та вихованні молоді [1, с. 78].

Для реалізації виховання важливо забезпечити поєднання суспільних знань і вмінь, досвід соціально-політичного життя, громадянські та творчі якості. Усі ці компоненти складають основу інтелектуальної культури особистості, яка формується в аспекті загальнолюдських, національних надбань та пріоритетів відкритого громадянського суспільства.

Отже, виховання національної самосвідомості за допомогою автентичних українських народних пісень сприяє збагаченню інтелекту та духовного світогляду сучасної молоді, формує усвідомлення особистістю себе як часточки українського народу з власною національною гідністю. У наш час виховання справжнього патріота набуває особливо важливого значення. Виховуючи любов до рідного краю, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу. Тож нам потрібно добре пізнати свої мистецькі скарби, плекати й зберігати українську народну пісню, шанувати її, за всякої нагоди популяризувати, тим самим закріплюючи у світі традиції українців як висококультурного, рівного з іншими народами.

Література

1. Воропай О. Звичаї нашого народу [Текст] / О. Воропай – Мюнхен, 1966. – 114 с.
2. Колесниченко Ю., Плачинда С. Неопалима купина [Текст] / Ю. Колесниченко – К., 1963. – 256 с.
3. Кравченко І. Ф., Чабан Н. І. Позакласна фахова робота з музичного мистецтва: Методичні рекомендації для вчителів музики загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] / І. Ф. Кравченко,

Н. І Чабан — Херсон: Вид-во РІПО, 2008. — 54 с.

4. Крип'якевич І. Історія української культури [Текст] / І. Крип'якевич — Нью-Йорк, 1990. — 67 с.

5. Ланчина В. Українська культура [Текст] / В. Ланчина — Нью-Йорк, 1983. — 376 с.

**ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ «СТРАХ»
У РОМАНІ ДЖ. С. ФОЄРА «EXTREMELY LOUD AND
INCREDIBLY CLOSE»**

Емоції є невід'ємною складовою когнітивної діяльності людини, а їх складність та багатогранність в процесі комунікації зумовлюють актуальність великої кількості досліджень в межах когнітивної лінгвістики.

Проблематика вербального вираження емоцій висвітлюється в дослідженнях І. В. Арнольд, Л. Г. Бабенко, А. Вежбицької, О. М. Вольфа та ін.

Базовими є ті емоції, які ми отримуємо в дитинстві, і власне вони, разом з оточенням та соціумом навколо нас, визначають розвиток чуттєвої сфери особистості. В. В. Воїнова вивчає емоції з позиції когнітивної лінгвістики, досліджуючи емотивні концепти, що мають здатність окреслювати простір тексту, що несе певну емоційно-насичену інформацію [4, с. 395-396]. У своєму дослідженні І. В. Красовська зазначає, що саме завдяки мовним засобам індивідам вдається найповніше передати емоції при спілкуванні. При такому висвітленні емоції розглядаються як один із компонентів мовної системи, що утворюють окремий рівень комунікації, де відбувається передача емоційно насиченої інформації [1, с. 144].

О. М. Вольф розрізняє мову опису емоцій та мову їх вираження, при цьому виділяючи емотивну лексику, яка позначає емоції (не самі почуття, а лише думку про них), та лексику емоцій, що містять слова, предметно-логічне значення яких складає поняття про емоції. Н. Негрич посилається на І. І. Квасюка, що досліджуючи емотивну лексику, виділяє слова, що називають емоційні стани, а також ті, характерною рисою яких

є наявність емотивного компонента, що входить до основного «предметно-логічного змісту значення»[2, с. 113].

Одним із найбільш яскравих у своїх засобах вираження є концепт страх. Багато емоцій в нашому житті можна пов'язати зі страхом, проте найбільш чіткими є ті, що пов'язані з дитинством, коли людина ще не вміє приховувати власні страхи, а повністю їм піддається. Тут спостерігається і зворотній зв'язок, оскільки автори для того, щоб продемонструвати цю емоцію, доволі часто обирають персонажем твору дитину. Для прикладу Дж. С. Фоєр для того, щоб висвітлити глибину трагедії американського суспільства після терористичного акту 11 вересня 2001 року, обирає основним героєм свого роману «Extremely Loud and Incredibly Close» саме дитину.

Аналізуючи роботу цього автора, нам вдалось виявити, що основу вербального вираження феномену «страх» складають одиниці всіх рівнів мови. Лексичний рівень утворюють різноманітні слова та словосполучення, що є синонімічними до слова страх, або ж вміщують в собі асоціативний аспект чи породжують це відчуття, описуючи його. Найпоширенішими є синонімічні за значенням лексеми *panic* (похідні *to be panicky*, *to get panicky*) та *worry* (*to be worried*). Враховуючи те, що розповідь ведеться дитиною, важко простежити різноманіття використання лексики, що є цілком зрозумілим.

Репрезентація досліджуваного концепту спостерігається при зверненні автора до страху замкнутого простору, висоти, спілкування з незнайомцями, що притаманні головному герою роману. Власне наявність ситуацій, де герой наповнюється цим відчуттям, містять емотивну лексику, що не використовує прямих слів, але пробуджує страх описово.

Не менш актуальною реакцією спровокованою страхом є крик, а отже до одного із засобів репрезентації цієї емоції можна віднести фонацеми. До цієї групи В. В. Воїнова відносить дієслова, що позначають

підвищення голосу, або ж його зниження, також ті, що передають слова крізь сльози [4, с. 403]. Автор ілюструє цей аспект лексемамиз відтінком ономатопііshout, screamта cry.

Візуально доповнити атмосферу страху в художньому творі допомагає чорний колір. Спостерігається активне використання автором власне лексеми black, а також лексеми із схожого тематичного поля darktashadow.

Особливістю синтаксичного рівня є використання риторичних запитань та еліптичних речень, як при описі так і в мові персонажів, що є широко притаманним власне мові дитини і підсилює ефект наростання під час читання. Доволі часто ці стилістичні засоби застосовуються при подачі думок персонажа, його спогадів та поглядів на те, що відбувається навколо.

Виділення форми над змістом сприяє усвідомленню глибини страху та тривоги героїв роману. Графічний аспект оформлення сповнений різноманіттям засобів, що дають змогу оцінити образність роману. При цьому автор вирішує залишати пусті сторінки, сторінки, на яких є певні зображення або ж фотографії, шифри та схеми. При виділенні слів або ж фрагментів тексту автор обирає нестандартні засоби, але власне обведення, неначе на письмі від руки дитини.

Проведений аналіз, дає змогу зробити висновки, щодо невід'ємності емоційного компоненту при дослідженні концептів. Вдалось виявити два основні типи лексики при дослідженні емоційного аспекту концептів: емотивну та емоційну. При більш предметному розгляді, стає очевидним, що емоційне вираження досліджуваного концепту у досліджуваному романі можна спостерігати на всіх рівнях мови з рівномірною інтенсивністю. Найбільш яскравим та нетрадиційним є спосіб оформлення, що апелює до образів в нашій свідомості, допомагаючи усвідомити глибину страху героїв. Подальші перспективи нашого дослідження вбачаємо в порівнянні аналізу

концепту «страх» з антонімічним йому концептом «безпека» у романі Дж. С. Фоєра.

Література

1. Красовська І. В. Роль емоцій в усному мовленні (лінгвокогнітивний аспект) / І. В. Красовська // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. – 2010. – Вип. 16. – С. 144–147.
2. Негрич Н. Вербалізація емоцій засобами фразеології / Н. Негрич // Науковий журнал Чернівецького нац. Ун-ту імені Ю. Федьковича. – 2012. – Вип. 1. – С. 112–117.
3. Квасюк И. И. Категорияэмотивности и ее лексикографическая репрезентация (на материале английского языка) / И. И. Квасюк // Сб. науч. Тр. МГПИИЯ. Вып. 199. – М., 1982. – С. 11–22.
4. Филимонова О. Е. Эмоциология текста. Анализ репрезентации эмоций в английском тексте: Учебное пособие. – СПб.: ООО «Книжный Дом», 2007. – 447 с.
5. Foer J. S. Extremely Loud and Excessively Close: A Novel / Jonathan SafranFoer. – New York: Mariner Book, 2006. – 326 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бабчишин Наталія Володимирівна	
Башликова Анна	студентка 3-го курсу факультету образотворчого мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Бетліємська Богдана	студентка 3-го курсу факультету образотворчого мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Біланчин Наталія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Борщук Глона	
Бурдик Вікторія	магістрантка 1-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Власюк Ірина	магістрантка 2-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Волошина Ірина	магістрантка 2-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Гайдук С.Я.	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного

	університету імені Володимира Гнатюка
Гальченко Анастасія	студентка 3-го курсу факультету образотворчого мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Головіна Світлана	студентка 3-го курсу факультету економіки і менеджменту Херсонського державного університету
Грабовська Христина	магістрантка факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Григор'єв Антон	студент 2-го курсу факультету іноземної філології Херсонського державного університету
Грицюк Х. В.	
Демченко Володимир Миколайович	кандидат філологічних наук, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету
Дем'янович Анастасія	студентка 3-го курсу факультету образотворчого мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Добринська Дарія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Жураковський Ігор	магістрант 2-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Заброцька Людмила	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Закамарок	магістрантка 2-го року навчання факультету

Ілона	іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Звонарєва Олена	студентка 3-го курсу факультету економіки і менеджменту Херсонського державного університету
Істоміна Аліса	студентка 5-го курсу факультету перекладознавства Херсонського державного університету
Іщенко Марія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Кавка Ольга	магістрантка 1-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Калашикова Дар'я	студентка 3-го курсу факультету дизайну Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Каленюк Юлія	студентка 2-го курсу Херсонського державного університету
Качанова Анастасія	
Кириченко Ольга	студентка 2-го курсу Херсонського державного університету
Кобилянська Ірина	студентка 2-го курсу факультету природознавства, здоров'я людини і туризму Херсонського державного університету
Колпак Ольга	магістрантка факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету

Костюшко Вікторія Іванівна	асистент загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету
Крицишин Тетяна	магістрантка 1-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Кубай Наталія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Кулієва Світлана	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Лапчак Ольга	магістрантка 2-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Ленюк Наталя Михайлівна	кандидат педагогічних наук, старший викладач загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету
Ліба Дмитро	студент 2-го курсу юридичного факультету Херсонського державного університету
Луца Тетяна	студентка 2-го курсу юридичного факультету Херсонського державного університету
Мартинець Марія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Матушкевич Ярина	магістрантка 1-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира

	Гнатюка
Мельничук Ірина	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Михайлишин Тетяна	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Мудра Мар'яна	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Мунтян Тетяна Віталіївна	асистент загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету
Новоренська Марія	магістрантка 1-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Омельяненко Євген	курсант 2-го курсу факультету суднової енергетики Херсонської державної морської академії
Омелюсік Ярослава	студентка 3-го курсу факультету образотворчого мистецтва Харківської державної академії дизайну і мистецтв
Паньків Ірина	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Парій Дмитро	студент 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Полещук	магістрантка 2-го курсу факультету іноземних

Тетяна	мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Пономаренко Олена	студентка 2-го курсу факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету
Рижко Юлія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Рубан Д. В.	
Савчук Олексій	студент 3-го курсу факультету філології та соціальної комунікації Бердянського державного педагогічного університету
Садляк Вікторія	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Свиридов Олександр Федорович	кандидат філологічних наук, доцент загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету
Селіверстова Валерія	студентка 2-го курсу юридичного факультету Херсонського державного університету
Ситниченко Марія	студентка 2-го курсу юридичного факультету Херсонського державного університету
Соломахін Андрій Федорович	кандидат філологічних наук, викладач загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету
Сорока Юлія	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Стельманіщук Маргарита	студентка 2-го курсу юридичного факультету Херсонського державного університету

Сторожук Христина	магістрантка 2-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Суровенний Ігор	курсант 1-го курсу факультету суднової енергетики Херсонської державної морської академії
Сушич Тетяна	студентка 3-го курсу факультету іноземних мов та соціальної комунікації Бердянського державного педагогічного університету
Тихоліз Ірина	студентка 5-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Тохтарова Ільміра Меметівна	кандидат державного управління, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету
Уляк Олеся	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Федак Ангеліна	студентка 4-го курсу факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Федотова Тетяна	студентка 2-го курсу юридичного факультету Херсонського державного університету
Філіппова Вікторія Дмитрівна	кандидат економічних наук, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету
Цапик	магістрант 2-го року навчання факультету

Василь	іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
Чабан Наталя Іванівна	завідувач загальноуніверситетської кафедри мовної освіти Херсонського державного університету, кандидат педагогічних наук, доцент
Чичикало Марія	магістрантка 2-го курсу факультету психології, історії і соціології Херсонського державного університету
Щетина Юлія	студентка 3-го курсу факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету
Яросевич Оксана	магістрантка 2-го року навчання факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Наукове видання

**Матеріали Всеукраїнської студентської
науково-практичної конференції
«Роль мови в інтелектуальному формуванні особистості»
(11 травня 2017 р., м. Херсон)**

за загальною редакцією О. Ф. Свиридова, Н. І. Чабан

Технічний редактор — Чабан Н.І.